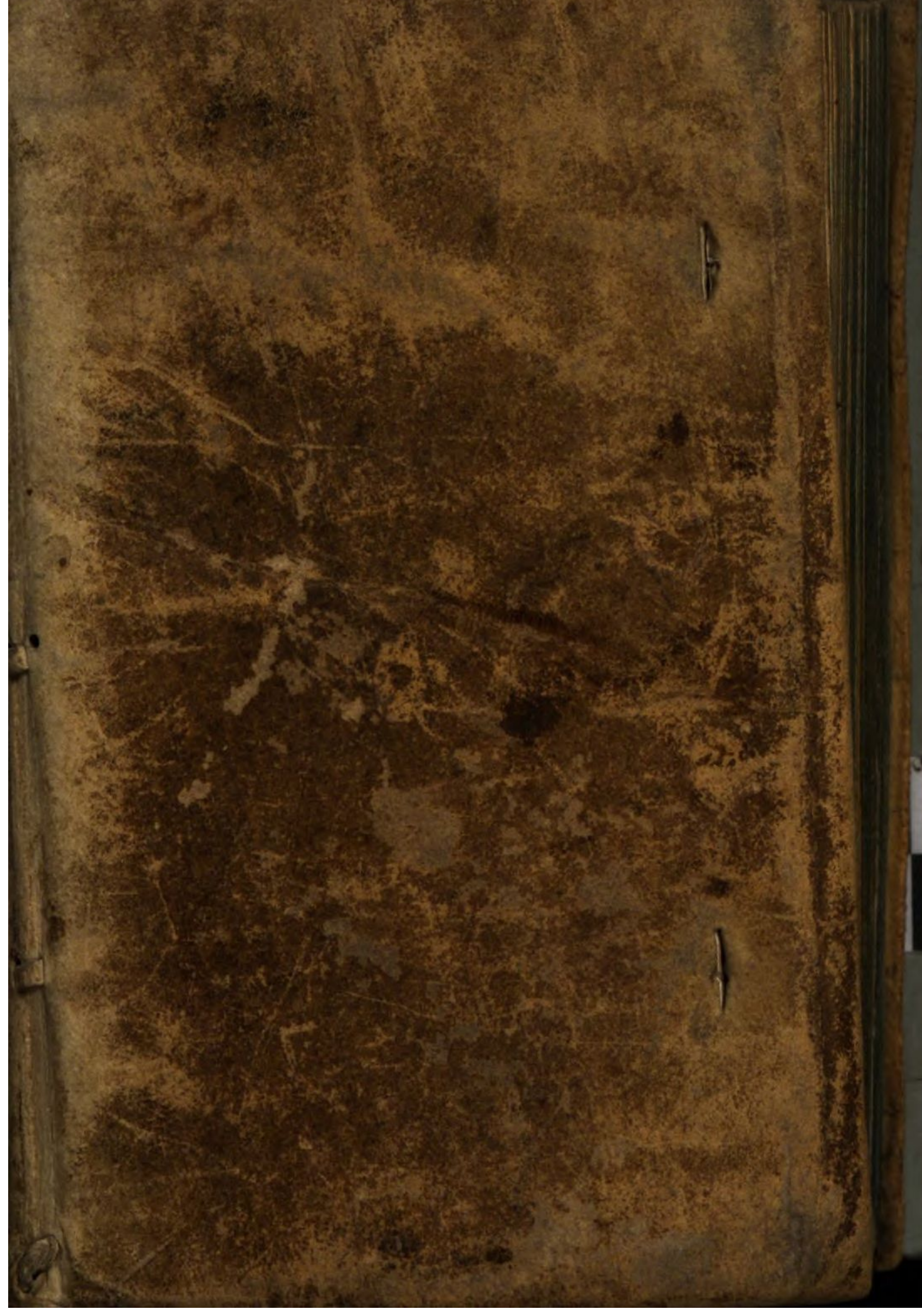

NL

69

EUPHORMIONIS

10h.

LVSININI

Barclay

SATYRICON,

PARS I.

EDITIO QVARTA

& vltima.

Collegij Soc. Iesus Eusebii

LEYDÆ,

Apud IACOBVM MARCI,

MDCCXVII.

1773

1773

STATIONER

STATIONER

1773

AUGUSTISSIMO
REGI, IACOBO PRIMO
BRITANNIARVM MO-
NARCHÆ INCLYTO,
EUPHORMIO
S. D.

NON peccavi in
virtutē tuam, in-
victissime Rex,
dum terrarum
scelus libello
hoc acerbe ultus sum. In ho-
mines enim erupit hic impe-
tus, non in Deos: quos etiam
laudare pertimui, ne aut que-
sisse curiosus crederer, aut fa-
crilegus dubitasse. Cæteros
suscepi indignāti stimulo per-
fodiendos. Et prope neminem
esse dolui, cui in hanc diem

prodeunti non assiterit Genita
 Mana, illa ad quam suscipieba-
 tur votum, ne quis nasceretur
 domi probus. Quæ etiam ti-
 meo ne adfuerit huius libri cu-
 nabulis, & ne ipse nihilo sit
 melior, quam quos arguit. A-
 doravi iam ante tamen ge-
 nium tuum, ut crediderunt ali-
 qui, non indigno plane dona-
 rio, & erigitur etiamnum ani-
 mus meus ad hac studia feli-
 cius, quoniam vaticinatur sibi,
 hæc Maiestatem tuam velut in
 transitu libaturam.

Facundum faciebat amor.

Cuius utinam amoris mei
 premium mihi illud dii ferant,
 ut deterso adulationum fuco
 in-

intelligas, quam non fortunam
 in te tuam, sed te in fortuna
 tua veneror: cui cum infinitis
 nominibus omnia, tum etiam
 Musarū gratiā debeo. Tu illas
 tam familiariter in secretum
 admittis, ut hoc studiorum
 temperamento iam minus
 Martem Gradivum refugiant.
 Tu I. Gordonium, hominem
 qui iuxta literas & virtutem
 colit, noluisti in alio quam in
 tuo orbe vivere. Tu eximio
 hominum delectu, memoriam
 ad ea tempora nostram excitas,
 quibus Regum animi non
 quam late, sed quibus impera-
 rent, sollicitabantur. Ego vero,
 Rex Augustissime, sive ensem
 in stilos dividi, sive stilos in
 gladium porrigi iubes, præsto

sum. Sive qua me fortuna sa-
 crario tuo inducet. sive qua in
 alijs constituet terris, pergam
 Hephæstionem cum Cratero
 confundere, ut Iacobum, ut
 Regem, pari auspicio à me cul-
 tum saltem intelligant, qui me
 Iacobo, qui Regi omnia debe-
 re, omnia vovisse intelligunt.
 Vale, Rex Potentissime, Et ab
 omni Satyræ morfu non for-
 tuna quam ingenio, non im-
 perio quam virtute se-
 curior.

E v-

EUPHORMIONIS LUSININI SATYRICON.

S I nomen à me quæris, Euphormio sum; si patriam, Lusinia est: ubi nulla unquã nubes cœlum asperant, nulla bruma segetes extinguit, nulli æstus adurunt: sed puro incorruptoque aeris tractu liquidi ac pellucidi fontes campos alluunt, patentesque hinc inde plage, & amœna seu salubritate montium, seu planitierum æquabilitate regio, homines alit genio loci & fortuna sua dignos. Non illic in honore suppellex curiosa, non gēma, non imperium, non opes: non ea omnia quibus impotens hominum libido pretium fecit. Ut quisque ad virtutis studium maxime incensus est, ita promptissime veris suffragiis ad maiestratum evectus, æmulos vitæ omnes neminem dignitatis accendit. Illinc ego devolutus in hunc terrarum orbem, O dolor! quæ non vidi, quæ non passus sum, indigna,

A iiij gna,

gna, Di boni, & quæ cælo teste fiant, & quæ
 posterorum memoria relinquantur; nisi ut amē-
 tia, & in scelere nepotes progredi nolint, sal-
 tem paternis vitijs contenti. Date veniam,
 O depravati orbis incole, si iustis querelis de-
 tonat animus incitatus atrocibus iniurijs.
 Quid aspicitis, Heri, quid hoc minarum est?
 iam non ego vester sum: iā liberalis animus
 ad originis ingenuæ decora provocavit: &
 ingentes literæ, quas fronti meo applicuistis,
 iniuriæ me admonēt, non obsequij. Etiam iudi-
 ciorum nomē invocat crudelitas vestra? etiam
 tribunalium in me maiestatem implorat? Tan-
 dē aliquid inveni, quod à vobis imperatū esse
 gauderē. Quid indigesto per acervos auro,
 quid avaris fertiliū annorum curis confiditis?
 exuam patriæ meæ cādidos mores, & in oculis
 iudicij sacramento, & nuncupatis votis
 impietati nomē dabo. Nō hoc saltē ducent ne-
 fas, ut quibus terris virtus est in vinculis, ibi
 quoq; scelus serviat? Iā nunc vindicijs secundū
 libertatem datis utor? iam quod tergū crude-
 li supplicio lacerastis, vindicabit atrocior sty-
 lus, & effinget vestros mores velut in tabula,
 ad cuius deinde cōspectum ipse horreat. De-
 nique si sapere decrevistis vobis scribo: si fure-
 re per-

re perseveratis, saltem volo Lusinini mei sciant
devitare impuras terras: ut quicumque aditus
regiones vestras aperit, seu questuum meorum
veluti prærupio obice lassat transeuntes, seu
lachrymarum torrentibus inundetur. Ego
Curtius crudelitatis vestræ hiatus impleve-
rim; Ego Sphingem, ego Pœnam, ego Hy-
drum expertus sum, tam felici exitio, ut territi
gētiles in hac amplius portenta non incurrant.
Magis offendit graveolentia insuetos in sa-
lubribus canosisque paludibus, nec tam acriter
mordent ea mala, quibus in lucem prodeuntes
stipamur, tanquam naturali satellitio, quam
quæ florentem intactamque vitam affligunt:
Et ego vim doloris acrius percipio, & deploro
dolentius, quem non ante calamitas perculit,
quam adolerent gentilia bona, quæ mecum
pene nata non antequam patriam exui: à
qua quis discessus meus fuerit, quæ me inde
rationes deturbarint, nihil dico: ferat hanc
veniam inexperta inventas atque præceps;
nec id lachrymarum exordium consumat iræ
meæ impetum, quæque in aliorum mores iam
diu tela libro, in meam amentiam retor-
queat. Nam ut has primum terras attigi,
& frequenti oppido exceptus sum, in forum

me contuli; ratus nunquam defuturos, qui
 in celeberrimo humane gentis loco, ubi etiam
multi hereditario iure sapere inbebantur, er-
ranti per ignotam urbem aperirent hospitali-
tios lares; cum subito ingens circa me homi-
 num turba confluxit, modo novitati cultus il-
 ludens, interdum etiam, quoniam erat ex te-
 nuissima carbaso vestis, populari mussitatione
 stupefscens. Aderat eleganti iuvenis vultu,
 cuius mirabile in comis artificium Ethio-
 pico pene gyro cincinnos confuderat. Hic
 ansatam superbe dexteram subducta veste re-
 tegit, & me; quis essem, & qua causa venissem,
 districte interrogat. Tum ego, peregrinum,
 inquam, esse satis prodit, quod in tanta soli-
 tarius frequētia expecto benignitatem hospi-
 tij, quod & nauseantem ex mari ventriculum
 oportuna tranquillitate levet, & illuviem itine-
 re contractam diluat. Vie causa; mos humani
ingenij. ea scire concupivi, quæ à meis fini-
bus abesse natura voluisset. Quibus ille au-
 ditis humanissime in paternam domum in-
 vitat; simulque dextera ad opulentissimas
 aedes trahit, ubi strata triclinia, cibique capa-
ces invidiæ, expectabant convivarum aut ne-
 gotia,

gotia, ut ferebant, dissipatorum manus. Igitur securus hospitij meo duci gratias ago, ignarus impendentis sevitiae, & ad novas spes credulus; quae ideo magis placebant, quoniam externa nescio quo fucose adornant, & plerumque notis patriae rebus beatiora videntur. Tum in urbem etiam levato nonnihil corpore prorio, coenaeque moras, dato puero qui perlustranda urbi dux esset, ingenti letitia fallo. Ille me in publicas primum porticus, infana deinde ac theatrum perducit; postremo in amplissimam domum, ubi nihil magis timui, quam ne postes antiquitate corrupti cervices affligerent. Capacissimam sedem adolescentes aliquot per sedilia sparsi, magis strepitu, quam corporibus implebant, & si quando intermittebatur tumultus, audiebant declamantem ex eminenti loco senem; qui Romana iura interpretari dicebatur. Agebat autem de libertis ex lege Iunia Norbana Latinis, ac praeterea de Dedititijs, quorum iniquissimam conditionem ne quidem severior antiquitas tulit. Verum hac, inqueiebat, omnia sic in desuetudinem abierunt, ut relictis tantum nominibus iam qui illi fuerint, iam quibus legibus vixerint,

runt, disceptemus. Sed ignari non estis, Adolescentes, mutata hominum mente plerumque velut tacitis abrogata suffragijs, quæ maiores nostri tanquam mansuris legibus commendabant. Hinc edius abrogatarum legum liber; præclarus hercule, si non eas leges omitteret, quas in eo primas esse oportuit. Non vero volumen erroris tam manifesti reum; & nisi haberet triste mortalitas privilegium, ut liceat aliquando peccare, librum mea sententia ad oleum piperque dimitterem. Etenim plurimas juris partes muta iam omnium voluntate deletas ita præterijt, ac si illæ hodie in antiquo suo regno consisterent. Si nisi exemplo non crediditis, ecce legem olim sanctissime habitam: Honeste vivere, alterum non lædere, ius suum cuique tribuere; quam nunc prorsus moribus hominũ sublatam indignor inter antiquatas in eo codice non referri.

Erat adhuc in loquentis ore dicto, cum confluentis mensura sabuli, ac elati præterea eris sonus, strepentibus subinde auditoribus, tantum hominem de suggesto non depulit. Ego vero perlustrata iterum urbe, cum me, utpote inusitatis indutum vestibus, puerorum agmina stiparent, in hospitium meum redeo, & quæ-

cumque tota luce perspexeram obfirmanda
curiosus memoria diligenti cogitatione digero.
Sed posteaquam convivas destinatum ad epu-
las tempus collegit, passimque discubimus,
clàm sugillantibus universis meos gestus, &
peregrini oris lineamenta, confusus, egensque
consilij, non agnoscebam amplius aviditatem
stomachi tributum reparantis, quod irato ma-
ri exolueram. Statimque crudelior fortuna de-
savit, post quam non gratuitam nobis men-
sam liberalitate poni, sed mihi pro hospitio di-
versorium contigisse non sine magno horrore
audivi. Nam ad patrium morem nec auro
corpus in viam præcepit tardaveram, nec in ci-
bos pretium quæsiveram quos gentis nostræ be-
nignitas vendere nescit. Igitur inexpectatis
moribus delusus, cæpitum primum execrari
harum regionum vilissimum genium, & sic ta-
citus mecum loqui. Pisces à fontibus ad mare
non inveniunt, qui vivendi vectigal extor-
queat. Natura ubique pabulum feris posuit;
& quamvis hirundines utrumque solem me-
tiuntur, esca nunquam errantibus deest.
Ergo soli homines non impune implebunt
exhaustas ieiunio vires? ergo in beluas
pontus erit clementior, quam civilis
ratio

ratio in mortales in eandem genitos sortem? nisi forte pretiosior aqua est in miliario quam in fonte aut animantibus reliquis aliquid supra hominem natura debebat. O sordidum genus, barbarumque facinus; O feriores homines quam humanam olim Androdus feram inuenit. Nec contentus hac obiurgatione, palam excusare imprudentiam meam coepi, quod nūmis destitutus cauponam intrassem, & totum in gentilitios mores transferre peccatum, Nam in vestris, inquam, moribus non minus quam in regione hospes id primum rogo, ut innocentibus erroribus, venia detur. Quod hic religiosum est, alibi profanum esse nihil prohibet. Nempe qualibet regio non magis suo aere aut terminis, quam suis moribus definitur: neque aliquid peccavi, nisi existimatis omnes homines sub eodem coelo nasci debere. Quamquam facio his excusationibus iniuriam humanitati vestrae: à vobis nihil durum timeo. Severitatem, ut audio, his annis depulit de summa sede Clementia.

Videbam durare nemini risu erumpente constantiam, ut etiam miserrimam adhuc loquentis vocem cachinni petulantia confunderent: cum instaret precipue supra suam artem impro-

improbis caupo, detractamque mihi vestem
auferre pugnaret, ut (ne sine ioco facinus iret)
expeditus onere supervacuo, inquit, liberius
revoles in amœnissimas terras, quarum nobis
etiam pene desiderium tua prædicatio admo-
vit. Cohorruì ad hæc dicta; & Gallico gelu
frigidior metus etiã intimum calorẽ tentavit.

Sic ubi terra parens, Clymenæo torrida
partu,

In Phaethontẽã mittebat vota ruinam:

Aspiciens iuvenis nebulas ignescere,
olympumque

Errantem sensisse diem; seu saxea moles,

Hæsit, & igni pedi permansit fræna iugali:

Non magis heu vivus, quam cum pia
turba cadentem

Condidit Eridano, tumulumque cacumi-
ne texit.

Traherat interim vestem epularum sua-
rum precium, & fœdam avaritiam risu cru-
delissimo cumulabat. Et hoc est, cogitabam,
quod promiserat liberalis vultus filij tui, & in-
digna fœdissimis moribus vestis? hoccine quod
mihi adulabar etiam infimam conditionem
in his terris aspirare ad virtutis nobilitatem?

Iamiam callidum illustrium vestium intelligo
munus: ut humilem animorum faciem illustri
fuco velent, & quod maximum debuerat esse
famil

familiarum discrimen, confundant atque permisceant. Ita profundissimum cœnum vestit fragilis indigna fronte cespes; ita firmum nives induunt. nec ipsis anguibz pulchrum veneni tegmen, versis colore tergo, & squamis fulgentibus deest. Misertum est querelarum mearum aliquod propitium numen, aut ut verius dicam, me peius afflixit, & iniecit mentem Callioni splendidissimo homini (is negotiorum causa illo die in urbem venerat) ut me sibi exiguo ære addiceret. Qui postquam interrogavit, an eius augere familiam vellem, quid facerem, nisi ut me omni libertatis dispendio eriperem ab instanti peste, & grassatore urbano: Discesserat in patriam navis, quæ me vexerat: longa erat reditu-ro, & inextricabilis via, per, ambages, ac deserta, & extremum mundi limitem. Quæ omnia ut diligenti sollicitudine vincam, qui me illuc sumptus deducerent, si vix unius horæ diversitorem vestis absolueret? Igitur conditionem nihil cunctatus accepi, & qui modo comes assederam; consurgo de mensa ad obsequium, turgentesque oculos furtiva manu exfrico. Puduit Solem diutius hæc videre, & servitutem meam libera solutaque nocte occu-

occuluit : quæ cum radijs lunaribus illustris non omnino viæ discrimina confunderet, statim cursorijs equis contendimus in Callionis munitissimam arcem : cum mihi, exultantibus cæteris, non tam viderer in equum, quàm in Salaminiam damnatus ascendere. Muris superbe eminentibus creberrimæ turres, pinnaeque ad splendorem compositæ adornaverant domum : fossæque non latitudine magis notabiles, quam stagnantibus aquis, prodigiôsæ molis piscem alebant. Edificium partim nobile antiquitatis vestigijs, partim recenti artificio elegans. Nihil Callion aut ad famam videbatur aut ad luxum omisisse.

Sed quod reliquum noctis fuit, cum non per somnum transigerem, & nunc intimis singultibus, nunc excitato per dolorem acerbo inanique risu, mihi desertæ patriæ imprudentiam imputarem, conservis amentia speciem feci. Crudeles ac fœdæ animæ, quis ultra Persicum scelus euntes iam non virilibus nervis fraudare naturam, sed animos exsecare delectat, rem ad dominum detulerunt: cumque, proh facinus, placuissent auditis,

auditi, figmentis etiam onerant calamitatem
 meam, & imponunt gemitibus, lacrymis-
 que, ac risu meditatae voces affingunt. Hic
 Callion flagitioso digito superiorem explicans
 barbam, bene est, inquit, erit illi felix & ve-
 geta servitus: & si vestis non mentietur
 valetudinem, ne queratur vitium mentis:
 iuventute peracta leto etiam & viridi senio
 stabit. Vos tantum in insaniam impellite pra-
 cipitantem, & in Quirinalium Mystam
 attollite. Accipiunt imperium lubentibus a-
 nimis, & in me confestim toto telis ac ma-
 chinis angustum profundunt omnem mali-
 tiam, quam ex sentina aulica impuris animis
 hauserant. Tribus mediastinis datur negotium,
 qui me tum primum in somnum labentem,
 postquam decoctum tota nocte dolorem pri-
 malux sopiverat, supposito petulanter fumo ex-
 citant: neque tardus urgentibus parebam, cum
 animadverto laqueis impeditos pedes agrius
 procedere, nec aliud festinatione profici, quam
 ut laxoria vincula arctius in nodum iunge-
 rentur. Tum foedissimus mortalium Pedo,
 maligno risu dexteram, tanquam saluaret,
 porrigit. mihi vero iam non erat integrum, aut
 sapere, aut decipi nolle: manum itaque trado,
 & rogo

Et rogo, inquam, mi contubernalis, quid incutis vincula iam etiam parum libero sine compedibus atque nodis? Dum hoc blandius pronuncio, interim dexteram meam religaverat ad thorum, omnique convicio male sanas ingenij reliquias cum socijs expugnare certabat. Itaque modo sinum gelida perfundunt, modo acuminibus latera perfodiunt, nunc etiam titillationibus importunos risus excitant; ut iam mihi malorum minimum servitus esset. His officijs longissimum diem, mihi que instar eternitatis stantem, exigunt, & ad affectionem hilares, ipso risu, ipsaque letitia me improbe oppugnant: sic ut ad pleetra atque fides quondam Attica munimenta conciderunt.

Me autem cum sub noctem ieiuni cerebro spiritus deficerent, nec tam in amentiam deflecterem quam in mortem, copiosus cibus ditibus allatus sportulis, & qui me ad vescendum hortaretur relictus est Percas. Erat vir mitiori ingenio, naturamque suam parum in scelera detorquens, nisi si plurimum expediebat. Ille me ut consalutavit, thoroque meo reclinis remisit vincula, & oppressulatas fores diligentius munit, coepit uberius flere: nec dum tamen sinceritatis fecerat fidem, novoque cogita-

gitabam ludibrio suspectas seuire blandi-
 tias; cum prehensam manum tenerius con-
 cutiens, nosti me, inquit, Euphormio?
 Ego sum qui heri domino Callioni persuasi,
 ut te in familiam admitteret. Itane? in-
 quam; tu quidem habes tristissimi benefi-
 cij reum. Sed quid in dominum omni pon-
 to ac tempestate ferio rem admisi? aut quid
 deliqui tam atroci supplicio dignum? O si
 liberum saltem moriendi permittat arbi-
 trium, aut quod annis pluribus ferre pos-
 sum in atrocitatem dieculæ inhumana mise-
 ratione componat. Illachrymatus est Per-
 cas, & digitos articulis innectens, demisit ad
 umbilicum inuersas cum lacertis manus,
 cumque aliquantum deflessit meam mise-
 riam, ac multis gemitibus interpolaret ora-
 tionem; tandem veluti collecto spiritu ani-
 mosius insurgens, Euphormio, inquit, & tu
 servus es, & ego. Quo tu iam loco es, possum
 deinde præceptis agi, si herus annuerit: in servi-
 tute precario sumus felices. Si mihi credis, pro-
 pulsabimus communibus consilijs fortunæ iniu-
 riam. Memento Pyladis & Orestis fidem
 Tomos etiam evasisse & Dianæ crudelita-
 tem, & Thebis cohortem amantium multis
 in ex

inexpugnabilem annis laurum saepius quàm
apium decerpisse. Nec mirere, quod arca-
nas cogitationes effundo confidentius in sinum
tuum: non videris mihi ignotus, tanto forti-
tudinis & constantiae experimento. Te mi-
hi primum conciliavit frons liberalis, &
verecundi oris modestia, deinde servitus
coniunxit; ad extremum ipsa miseria acrius
commendavit. Secundum hæc iusjurandum
adiecit, & omnia quibus fidem orationi quæ-
reret. Ego vero etiam ad sperandum tar-
dior, quàm si Aristodemus aliquis victoriam
nunciaturus indigno vultu procederet, tamen
allevari paulatim sinebam animum meum,
sic ut aliquantulum revivisceret salutis iam-
diu sepulta cogitatio.

Nutat ut ingenti puppis circumdata ponto,
Quam tumidus nigro murmure vêtus agit,
Humida cum pictos lacerarunt æquora divos,
Nec semel intrepidos insiluere viros;
Quassaq; cæruleû passim intromittere mōtem
Occœpit piceo tegmine nuda ratis:
Si secura feri stant promontiora ponti,
Aut procul è speculis commoda surgit hu-
mus,

Iâ prope non meminit perituræ nauta carinæ,
Quodq; vidit credet iam tenuisse solum.

Tum

Tum ego amplexibus hominem artius alligo, & non contubernalem meum, sed numen, sed genium ac tutelarem deum appello. Et, tune, aicbam, solus es in hoc terrarum orbe, cuius spiritus nondum vitiorum contagione spurcatus sit? tune solitarius homo inter tot millia hominum specie ficta? Silere me iussit Percas & potius quod e re videretur in medium consulere. Mihi autem nullum erat remedium potius fuga, in quam iam animum intendebam, ratus socio tam detestabilis servitij pertæso nihil hætenus præter authorem ad eiusmodi consilium defuisse. At ille tristius supercilium contraxit, & nescis, inquit, quibus te cruciatibus involvis. Iam huc illuc discurrent asseclarum turba; iam in aditu ac limine urbium stabit imago nostra, & custodia inexorabilis, quam ut mendacijs possimus fallere, vultu certe & fronte deprehendemur. Noli ad credulam spei perplexe auram antennis solvere: Cum Stratonico dixerim, ex omnibus navigijs tutissima esse, quæ in terram nauta subduxit. Nescis apud quem servis. Callion est, non istius modo vicinij quod incolit potentissimus, sed etiam gratiosissimus apud Principem, à quo numariam olim nobili-

bilitatem accepit. Neque hæc fugiendi audacia per tantum gentis ocium expediri, aut facile inulta esse potest. Is enim hodie Princeps est qui REQVIEM non tantum orbis sui medio, sed & Metis indulgit. Inhorruì è nova spe deiectus. & quæ, dicebam, igitur securitati via prior, quam ut laqueo iugulum frangam, si servienti mors lentior destinatur, fugitivo crudelior? Vetuit Percas desperare, & cum dolori medicinam faceret initium verborum fomentis, cœpi diligentius percunctari de regione ac moribus hominum, & præcipue de Callione nostro. Tum ille; primum, inquit, te scire oportet, nihil tam sanctum esse quod non corrumpat diuturnitas temporis, multa que probe à maioribus instituta uno senectutis vitio deflexisse in turpissimos ritus. Ferunt olim nobilitatem à plebe non aliter quam virtutis nota discriminatam. Hinc Magnates constituti, hinc honores & cultus in ipsos delati ab ijs, qui ad tam sanctum splendorem obstupescebant. Hoc priscis temporibus unicum remedium erat emergendi è latebris vulgi, cum omnes initio pares esse natura iussisset. Si quis ingenio & prudentia pacaverat incitatae multitudinis violentiam, si

qui

quis exteris gentibus suasset aut societatem,
 si integra, aut servitutem si nonnihil attritis
 rebus affligebantur, illi statim merita nobili-
 tatis insignia publici consensus deferebant.
 Illum disciplina militaris, illum machina-
 rum peritia, virtus omnes provehebat. Inde
 etiam filijs nobilium honor habitus, primum
 à paternis clientibus, deinde ab omnibus qui
 inesse in ijs semina paternæ claritudinis arb-
 trabantur. Sed iam Homericis temporibus
 non erat novum, filios degenerare à paternis
 institutis. Cum abundarent opes in illustribus
 familijs, & luxuriantes copias avita industria
 perperisset, obstupuerunt paulatim virtutis
 stimuli, & aliquid remiserunt nepotes de pa-
 terna contentione ad gloriam: donec verten-
 tibus aliquot seculis, vix aliud ad commen-
 dationem habuerunt, quam inanem prope fu-
 gitivam authorum suorum memoriam. Sed
 neque te secretiori veritatis parte fraudabo.
 Raræ sunt hac ætate primæ illius & sincera
 nobilitatis reliquie. Dominorum ac bellorum
 vices, & adeo ipsa fors quæ familias extule-
 rat, eas plerumque aut depresso, aut extinxit;
 Nascuntur in dies cognomina, & statim pri-
 mo ætatis die transcribuntur in senium:

— qua-

---qualesque premunt nunc sydera sylvæ
A prima venere die.

Quotusquisque est, quem avi sui non pudeat? cui non est prope sutrina vel pedum? pace tua dixero, saepe de sterquilinio surgunt, & vix dum lotis manibus rerum publicarum negotia tractant. Rara sunt & valde incerta vestigia, quæ ducant ad venerabiles antiquitatis stirpes. Plerosque intrusit, vel in familias casus, vel error in cognomina: & si bene rationem ponis, virtutis iam opus agunt nummi. Ut quisque ad decies centena pervenit, facillime de plebis tabula nomen suum eruit, & vel emptis fascibus colitur, vel indigno coniugio superbit, & illustrem sanguinem fœda rusticitate maculat. Iam hic noster Callion, si scires quibus initijs extruxit tanta potentia fastigium. Pudet me miserarum dignitatum, quæ tam fœda mercede videntur. Parentem habuit æterna maiorum vilitate, pene etiam extra viciniam suam notum; qui prima ætatis elementa in anserum custodia posuit, deinde sebaccis componendis sustentavit ieiunæ vitæ supplicium; credo, ne periret vestis olida pinguis squalor. Postea vertentibus fortunam sortibus, ipsa armenta, pastoresque cum gregibus

B

mer-

mercantes. & iam egre sua pradia numerante
 stupebant amici, pene in vindictam erumpen-
 te vicinia. Nec enim aberat expilata heredi-
 tatis suspicio, cum plurimum in domo felicitis
 ac nummati senis egisset. Vxorem olim du-
 xerat:

Sed & hæc de plebe, suoque
 AEqua viro fuerat.

ac filium sustulerat, qui Callionem præcede-
 bat totis quatuor lustris. Quem ut medio-
 criter eruditum schola dimisit, statim vene-
 rabili pallio circumductum sedere inter Pon-
 tifices iussit, & in Antistitem ingenti pecunia
 evexit. O numen cælitesque, quam est difficile
 male partis bene uti! Licere Antistites credi-
 dit quod emerat vendere, & veluti licitatione
 facta aureis gradibus descendit de fastigio
 sanctissime dignitatis. Ac inter illos dies pul-
 monum dolore, & cruenta tussi consumptus est.
 Bene actum videbatur cum Callione. Immen-
 sa vis erat pecuniæ, preciosissima suppellex, ædes
 quæ bonam fortunam cum comitatu caperent,
 denique infamis mercimoniij splendidus & ele-
 gans quæstus. Quid quæris? felix Callioni ac
 letum funus contigisse non erat qui non prædi-
 caret; quod etiam in patre geminatum vix
 tan-

tantæ felicitatis capacem omnibus bonis prope obruit.

Efferuntur, pater & filius, pompa supra conditionem, pudendosque natales, & quod palam derisere coæquales defuncto seni, mendacibus titulis, scutatisque insignibus, non caruit ludicræ terminus scenæ. Ipse Callion sensim in aulam intrusus est, multoque auro lubricum regie iter stravit. Elegans illi ingenium, manus prompta, animus ut publice communis ac facilis; ita secretis abditisque prudentiæ artibus munitissimus: ut ab alijs nec timeatur ut cantus, & subornatas ad fallendum adulationes ipse naturali bono vitet. Quid hic aulicas artes, quid ingenij calliditatem explicem, qua etiam paulo ante domini sui favorem extorsit? Etenim cum sermones male dici Principis gratiam avertissent, tanto astu fortuna fugam celavit, ut nec ipse videretur sensitse. Nam assiduus in regia, quamvis occultis ludibrijs quotidie sæviebat infensus Princeps, tamen ferendi constantia iræ pertinaciam vicit.

Non tuli diutius tam magnifice de Callione declamantem: & non, inquam, meministi, hominem illum, quem vis à Gratijs fictum,

B y intole-

intolerabili scvitia facere, vt paterna in eo vitia desideremus? Tum ille: ne erres Euphormio; non ingenij aut nature, sed conditionis & temporum vitio peccat. Modestus sua sponte animus, inclinatione seculi rapitur in solutiora consilia. Quoniam non est tuum, aquabiliu[m] morum integritatem afferre inter procures; quæ vel reliquorum vitam notet, vel vt insolens, & multis iam extensa seculis notetur. Quocunq[ue] inter illos, velato etiam capite, produceris; syncera vaticinatione dices, non quod olim Citharædus cauponam esse, sed larvam, prodigium, scelus, perfidiam, nefas. Maiorum virtus nihil ultra timuit, quam ne cælum rueret: præsentis autem ævi impietas, nisi prorsus desipuit, nihil amplius horret, quàm hiatum dedignantis terræ sui oneris improbitatem. Omnium ætatum crimina, omnium immanitas scelerum in hæc tempora confluit. Nunquã effusior libido, ambius amenior, nunquam denique se latius effudit maledicendi licentia. Non impudens maiuma, non arena crudelis, nisi hæc tenebris, illa nomine dissimulata cessavit.

Dum hæc proloqueretur, interim perditix applicuerant se ad laxiorem ostioli rimam,

nam, & quoniam erat eiusmodi murmur no-
strum, quod etiam attentissimas aures falleret,
continebant diligentissime spiritum, qui in ne-
quissimo Pedone diutius collectus, tandem
tum aspera sonoraque tussi seipsum vehemen-
tius excussit. Perturbatus igitur Percas, qui
rem altius erat exorsus quam ut paucis totam
contexeret, compendiosa me doctrina precipi-
tanti ruinæ subtraxit. Magna, inquit, est sã-
pientia interdum decedere, vel per speciem, de
recto sapientiæ cursu: tibi vero etiam necessita-
tem fortuna imponit. Finge ad tempus amen-
tiam; prudentior cum voles recesseris de conce-
pto per simulationē morbo. Illud enim Callion
bis tormentis, & omni scelerū subtilitate mo-
litur, ut per insomnium & contumelias in in-
saniam transeas; illinc assiduos sibi iocos, & do-
mesticum ludibrium sperans. Tu everse men-
tis vitium callide simula, & ut consentias in
artem miserrimam, indignanti animo promit-
te salutem. Multis profuit, commento versatili
omnem speciem induisse. Non Paridi nocuit
Idæum pascuum, & Deos Ægyptus humili-
bis formis abscondit.

Nec magnum ambigui fregerunt Cænea se-
 xus.

Tum ne communicati consilij alijs suspicio-
nem faceret, dymouet ocys claustra, admis-
samque familiam gaudere iubet: excidisse de
mente Euphormionem, & per mille inanium
rerum species quæsitam sibi ridendi volupta-
tem. Mox illi circumstare thorum frequen-
tes, & querere fidem dictorum Percantis, cum
super cilium sustuli, & veluti longa cogitatione
defixus, agitare dixi quem ex ijs ærario, quem
supellectili præficerem; proclamantibus illis,
vocem altius sustuli, & in crastinum abire
iussi: noctem deliberanti pro consilio fore. Ad-
iuvit rem Percas, & cum se thalamo meo præ-
fectum iucunda asseveratione diceret, omnes
velut per officium extra cubiculum deducit.

Mihi vero casus meos tota nocte reputanti,
iam minor quam antea sollicitudo & anxietas
animum perfodiebat. Est enim, ubi ingeniti
malofessi atque victi non disputamus amplius
cum miseris nostris, tristis illa quidem & so-
litaria voluptas: sed quæ non minus animos
permulceat, quam arridentis fortune irre-
quietus & exultans impetus. Deinde in la-
chrymas effusus maiorem doloris partem
consumpsi, & sollicitavi animum ut cum for-
tune violentia prudentia magis quam questi-
bus

*bus & lamentis certaret. Igitur tanquam ex
Spartano Cothone miseria haurirem, illas e-
rectior animus mitiori specie tegebat, & quo-
dā modo fastidiosum colorē celabat. sic tamen
ut, abiecta spe, hoc me unum solaretur, quod
ad meas miseria nihil iam Di possent addere.*

Excedit penitus corda latentia,
Et semper vigili spes stimulo furit,
Spem de sollicitis tollite mentibus,
O quos implacidis iuvat
In fati animi quies.

Si non arbor eis obvia foetibus,
Si non ora forent obvia fontibus.

Qui cursu refugo decipiunt sitim.

Pars de Tantaleis malis,

O pars quanta recederet?

Spes implet tumidum naufragijs mare:

Spes captis onerat retia piscibus.

Hac Bellona ferox vfa satellite

Mortalem quoties solo

Fudit prodiga sanguinem:

Stat cursus rapidi lentior ætheris,

Cum longos animum spes trahit in dies.

Non est ponderibus victa necessitas:

Quod speras onus excuti,

Hoc hoc sævius opprimit.

*Nec expectata luce erapi ē strato, & ad Cal-
lionem admissus peto, ut dissolvat nomen quo*

mibi in mille sestertium tenebatur: cum rideret Pedito, insilui in oculos, & non perfunctorie cadere cœpi, tutamque vindictam, omnibus pene spiritum risu excludentibus, exercens, Funestum inquam, mancipium, etiam ultro me laccessis, qui meo beneficio vivis? Si pergis maledicere, exigam à te animam, quam nuper in praelio cum Arachosijs mea virtute sum largitus, Igitur Callionem ambiens, & caute dispensans amentiam meam, intra brevissimum tempus in potentissimum familiæ evasi; utique postquam illi supplice & assiduo cultu persuasum, solum esse quem excisa ratione adorarem, veluti iubente natura. Interdum etiam metuebam, ne importunius emergens veritas deprehensam caliditatem in supplicium mitteret. Itaque commentis omnibus astruebam fallaciam; & nunc inanimes tabulas affabar, nunc caninis assidens Præstitibus admovebam sollicitas aures, & videbar loquentes audire. Neque verba tantum & incertos gressus componebam ad mendacium, sed commodabat etiam vultus aliquod amentiae specimen: quippe cum omnes motus, qui vel à tedio erant vel à metu, in argumentum violati traherentur iudicii.

Tar-

Tardius tamen patebant oculi, nec amoliri poteram constantiam sereni placidique luminis. Est enim in vagis & cursim errantibus oculis irrequieta indicium mentis; nec ulla pars est in homine, quæ magis cum arcanis affectibus consentiat. Amplam & quodammodo vegetam aciem non nisi magni & vividi spiritus alunt. Blandior ac veluti ille cebrosa, faciles, nec omnium hostes voluptatum, notat. Sic angustus oculus, & in imum carcerem defugiens animum nunquam assurgentem sublimibus consilijs, & cogitationum magnitudine, prodit. At vero cum aliqua perturbatio attonitos capitis spiritus confudit, ut iam omnium membrorum nexus & vincula ægrè sustineant, tum nervi præcipue, qui ex altissimo capite transversim in oculos descendunt, viciniore malo laborant, & crebrius micantibus oculis occultum animi morbum livido ac truci aspectu pingunt. Quis crederet? etiam interdum, prudentibus verbis alebam amentie famam: quoniam nihil est tam fatuum, quod ubique desipiat. Piscem natura vocalem esse noluit, & tamen in Ladone non est mutus.

Sed pigebat tamdiu rationem in vinculis

B v

habere,

habere, & artis tam contumeliosæ nausea quotidie magis afficiebat indignantem stomachum. Iamque instar vulpeculæ Laconis vitalia aperientis festinabat prodi tranquillior animi status, & reijciebat dementiæ vestem, cum ea se occasio dedit, ut crederes ipsos deos ad remedium invitare. Notaveram in domini sacrario reponi medicamentum multo Agarico imbutum: præterea Betonica, credo, & Eufragij succo abundans, & temperata herba qua Chrysippus ter mentem repurgavit. Recentioris Casie & synceri Balsami suavitas leniebat Terebinthinum saporem, & severioribus plantis obstabat ad ignem durata Indicæ canne medulla. Huic tam multiplici remedio accedebat unionum liquor; dilutumque singulari artificio smaragdum puto non tam ad valetudinem fecisse, quàm ad pompam.

Hoc medicamenti genus, quod Callion à fratre acceptum propria vanitate auxerat, religiose servabatur, tanquam indubitatum deficienti naturæ auxilium, etiam vetustate potentiores vires trahens, & ipsius temporis, à quo cætera destruuntur, alumnus. Nec aliud ultra Callionem delectabat, quàm de preciosissimo poculo vel audire, vel loqui; illud. Menecrates

necrates si haberet, supra Iovem iturum; illud invidi cœliflammam provocare ultra quam vitales Æsculapij manus: hoc sanguinem sistere, hoc restituere pulmonibus libertatem, afflare iecoris ignem, venasque ipsas, & nobiles cordis motus, salubri temperamento mulcere. Dij boni quam est ingeniosa & solers necessitas; mihi Callionis quasivi gratiam ab effuso tam charo præstantique remedio: utique cum asservatam negligentius arcam furtim iniissem, vividum liquorem sparsim in terram deturbo, multoq; pulvere obducens intercipio suavitatem odoris, & excludo ab advenientium sensu. Deinde tanquam direptum avide medicamentum exhausissem, languibus in terram procumbo; si cogitata fraus non procederet, certus profecto laturam impune amentiam tam audax & grande facinus. Querebatur interim Euphormio, & destituta assuetis salibus domini mensa videbatur marcescere, cum ille meus Percas, cuius etiam conscientiam in hoc consilio exhorueram, animadvertit procumbentem, & extinctum ratus omni celeritate familiam advocat. Ad Callion vacuum in mea manu pateram conspicatus, non potuit in tanto dispendio

spendio risum tenere; & , O miseram, inquit, simplicitatem! existimavit deliciarum, non salubritatis poculum commendari.

Videbar interim obluclari meo malo, & vis totis concepta meatibus maiore nisu sanitatem moliri, quam ut natura ferret, cum olei iam ante ex composito sumpti levis moles stomachum exoneravit, & marcescentem vultum nonnihil restituit. Famque omnes conclamauerant, tanquam ad exeuntis spiritus fugam, cum ego veluti reuocatis sensibus, mihi melius esse dixi. Mirabiles tamen capiti tumultus observari, & petendam quiete medicinam. Admiratus Callion novam in me loquendi prudentiam, inferri grabbato iussit, & silentium etiam superstitiosum circa me esse. Ibi reliquum diem, & quæ sequuta est, noctem placidius; ortoque demum sole cum omnes officiose convenirent, veluti ex altissimo somno animum & oculos eruens, inquirere cœpi quid mihi insolens contigisset: namque tota nocte delusam falsis imaginibus mentem, quibus videbar, inusitata veste per ædes licentissime vagari, & omnium salibus appetitus, nunc diæterijs, nunc verberibus referire. (Nam quicquid temporis amen-

tiæ

tia simulatione consumpseram, ita videbar
omittere, tanquam illa primum nocte Callio-
nis domum intrassem.) Tum inieci oculos
in Callionis vultum, & veluti fessum caput
allevato cubito fulsi, nec ille cunctatus; ô mi-
ras in medicamine vires! inquit: non modo
corporis morbis imperat, sed & saucia men-
tis vulnus etiam sine cicatrice obducit. Ni-
hil vanitati tribuo; sed tam præstanti potione
Melampus Argivum diadema non emit. Ne-
que enim dubito miseri huius mentem esse epo-
ti medicaminis virtute restitutam.

Pervaserat omnes ingens stupor, & tan-
quam Eleusiniy sacri participes muris obitu-
bus in me contuebantur. Præcipue Percas
vix credebat oculis suis, astumque tam inex-
pectatum (nam quid egissem facile coniecta-
bat) callido ipse animo reputans, adorabat
solertiam meam, & quod solum poterat, in-
terdum vibrantibus oculis egregio commento
subscribebat. Igitur cum processissent aliquot
dies, & magis Esculapio magisque viderer
obnoxius, neq; vlla superessent prioris amen-
tia vestigia, mihi Callion literas ad Fi-
bullium amicum ex calculo aegrum tradit, in
hac verba conscriptas. Quod amantium

spiritus alieno ore trahantur, non alienis potius exemplis didici, quam ipse exemplum esse possum. Quamdiu valebas in columnis in te vixi: afflicta tua valetudine eo etiam plus dolui, quod tui corporis aegritudo mentem meam sauciabat. Nunc oro obtestorque, vel propter me restituas animi elegantissimi domicilium; corpori, inquam, aliquantulum vaca. Presto est sanitas, si admittis, tantum mihi curationis onus impone. Si non fidis, nescio quibus carminibus desisti esse Fibullius. Si experimentum desideras, hominem ad te mitto, cuius eversam mentem unius poculi haustu composui. Nam quoties febrim aestus levavi? quoties dissipavi coeuntem sanguinem, aut cibum sicut erat ingestus fugientem siti? Adeo vis nulla est mali, quam non facile amoliatur medicamento salubritas, cuius apud te laudes à me saepe iactatas memini: nihil sane mihi preciosius frater decedens reliquit. Percas, quem ex omnibus meis potissimum diligis, tanti miraculi testis fuit. Illi imperavi, ut rem illustrius tibi exponat & eorum examina computet, quibus mea misericordia saluti fuit. Fidem meam ex illius constantia, & ex omnibus veracis animi indicijs metiare. Ad extremum

rogo

rogote, ne tam penitus salutem medicis credas, ut nisi eorum opera sanus esse non velis. Cave homines seros, cave Scythas magistra Medea dignos. Nisi quod peiores isti non unum Peliam exhauriunt: nec tam Jasonis gratia quam aureæ pecudis furunt. Evitabis tot veneficorum sortes, si quod tibi medicamentum paro, intrepidus hauseris. Scio repugnaturos istos Machaones, & intempestivis scrupulis oneraturos animum iam satis morbo debilem. Sed memineris plus ijs ex cruciatibus tuis venire, quam ex fide sua; & eos abominari conatum meum, quo doceo aliam posse reperiri sanitatem, quam quæ apud eos venalis est. Vale. Deinde tot nos mandatis onerant, ut iam non dubitarem maius ipsi beneficium fore, si quis sua opera ad sanitatem uteretur, quam ei quem ægritudine levaret.

Sed hoc mihi videbatur inhumanum; sub vesperam dimittit incertos hospitij, nisi quod longe esse diversoria sciebamus. Pernoctandum erat in campis, & quod ego durissimum putabam, erat iter etiam luce comitantibus grave. Etenim pendebamus in arcto limite, hinc premente sylva, virgultis passim ac fruti-

fruticibus impedita, illinc præcipiti riparum voragine, quæ, si errasset vestigium, nihil mitius promittebat, quàm vorticosum amnem, etiam tum superbius decurrentem, quod largior imber nubibus excidisset, quas annibus in pabulum æstivum Natura immittit. Nec oppidum in propinquo erat, neque fumus domiciliorum index villæ alicuius humanitatem pollicebatur.

Sed, ne viderentur in nos casus & domini crudelitas conspirasse, prout declinabat in vesperam dies, aperiebant se viarum angustie, & aspera locorum difficultas velut levigato itinere mitescebat, cum tandem producto in noctem labore Solis radij errantes destituunt. Ceterum nihil obstabat syderum luci nisi splendidioris Lunæ fulgor, quæ nullis impedita nubibus pulcherrime ardebat, & noctis initium cessantibus subinde rerum omnium motibus nescio qua novitate non ingratum videbatur. Sed postquam conticinium omnes ita tumultus composuit ut quodammodo ventus etiam quieturis frontibus parceret, tum paulatim insinuare se animo horror, & ipsi poplites naturali formidine labascere. Exaudiebatur apertius decurren-

currentium undarum fremitus, quoniam rebus alijs nox quietem indixerat, & liber alveus non mitius quàm si ubique obices morarentur, sese spumanti impetu effundebat, cum improvise amnis, tanquam & ipse noteti cederet, obmutuit, facesque aliquot ex stratis fluctibus emerferunt; & voces, tanquam viarum indices, nos ad se non obscuro clamore vocabant. Tot miracula an vero metus prudentiam meam interceperit, haud facile indicarim: certe iam à via deflecebam, iterque ad ignem illum destinaveram, cum Percas lacerum meum tenuit, & a mortis limine revocavit ad vitam, quo te, inquit, agis, Euphormio? quid te miserabili letho involvis fluctibus, tanquam in terra mori non possis? Irascebar primo haerenti mihi fortissime, & amentiam meam suo pondere continenti. Sed tandem cum hæ faces non uno loco fulgerent, & nunc secundo, nunc adverso amne decurrerent, hinc extinctæ alibi nascerentur, modo infrequenti igne & maligno lucerent, cepi ipse damnare impetum meum, & Percantem interrogare, quis illius flamme author, quæ alimenta igni in tan-

in tanto undarum cursu, quis ille denique qui nos ad se tanquam errantes benignius evocasset. Tum ille, spectra, inquit, & infelices spiritus, quibus nihil est hominum ruina potius, non in hoc modo gurgite, sed in omnibus prope fluminibus nocturna hæc incēdia excitant. Incanti viatores dum his utuntur ducibus, se plerumque vel nodosis vorticibus implicant, vel si meliori genio ducuntur, cœnosis paludibus impediti longissimam noctem inter preces & vota consumunt.

Adhuc loquebatur percus, cum ingentis viri species exeruit ex fluctibus primum caput comis undique ac barba contectum, latissimum deinde pectus, lacertosque toris, ut ad Lunam iudicari poterat, viriliter nodatos, cumq; paulo infra umbilicū aperuisset corpus, statim clunibus ad nostrum latus versis, eas utraque manu diu ac fortiter increpuit, risuique barbaro inconditum clamorem admiscens, sese iterum in flumen immisit. Innitebar ego Percanti deficientibus viribus, cum me ille forti animo esse iussit, Tritones illos aut Proteos nihil ultra metam se vire, nihil illis virium extra latitudinem amnis esse. Sed quid si nuper, inquit, in huius re-

gionis

gionis quadam civitate fuisses, ubi memora-
bile spectrum modo ludicra, modo formida-
bili forma domum nobilitavit? quam fortis
miles strinxisses gladium, & sub infami te-
lo pernoctare quassisses? Quanquam mihi
Tritonis illius timor pene non reliquerat san-
guinem, tamen Percantem rogabam, ut exse-
queretur ordinem formidabilis casus: ita de-
cipi posse longiores noctis moras, & animum
meum audito graviori periculo facile leviores
formidines excussurum.

Erat, inquit, ingens militum copia, quæ Gal-
licam urbem presidij causa intraverat. An-
gustior domorum quam militum numerus de-
traxerat civibus capaciorum adium partem.
Nec id efficere potuit, quin milites aliquot in-
commodissime habitarent. Sæpe ingentium
animorum comes est inopia, sive aliquid for-
tuna singulis datum voluit, ut aliquos divi-
tis, alios præstantiori munere & excelsò
animo cumlaret: sive quod fucis parandus
erat pastus, quem ignavi consumerent.
Apes vero in ipsis parietum operibus nata, gau-
dent parto per laborem melle vesci. Sic etiam
tum erat quidā maioribus animis; quam opi-
bus, miles, cui sors vilissimam delegaverat
domum,

domum, quæ & sordibus, & odore paupertatis indice, generosum hominem totos dies in foro tenebat. Is cum perambularet urbem, & passim domorum, tectorumque minas curiosis oculis perlustraret, incidit in elegantē domum, binis turribus, & variis statuarum molibus exornatam. Sed omnia velut in pestilentia conticebant, fores pluribus astrictæ vinculis, fenestrae aliquot negligenter apertæ, & omnia desertarum ædium signa. Cum indignaretur miles vacare pulcherrimam domum, & eos qui pro salute civium vitæ curam proiicerent, in pessimas sedes coniici, admonuit sodalis, infestam spectris domum, cum assiduis tumultibus familiam lassavisset, tandem dominum, coegisse, ut alio commigraret. Nul- lum aditu prohiberi, si cui audacia, nisi verius temeritatem dixerim, inquit, in infami sede pernoctare suggererit. sed neminem in illum diem repertum, qui periculo nihil utilitatis afferenti vitam tradere voluisset. Hæc postrema oratio militem stimulavit. Exarsit animo cupiditas, ut princeps scrutaretur hoc malum. Quoniam ante omnes aut ausum aliquid aut inventum, veluti primitiæ quædam gloriæ animos efferunt, nihil præter laudem

dem eximium in vita ducentes. Itaque ad Magistratum primo, ad dominum deinde adium contendit, pollicetur, si quid fuci in his timoribus, si quid vicinia, quid servitium fallacia committat, se impigre scrutaturum. Lychnis modo & lignorum copia instrueretur domus. Si hac humana fraude contingerent, ferro se improbos ulturum: si maiore vi excitaretur Tragedia, non invito pro laude & publicis commodis moriturum.

Nemo erat quem non caperet tam generosus impetus, cum famulus præterea militis promitteret ad omnia manus, firmaretque non fore aliquod discrimen domino, quod ipse non adiret. Conveniebat ad militem vicinia, tanquam si Hercules stetisset ad Tænarum, pugnaturus in mortis imperium, & inferorum pacem. Sed ille cum omnes arceri iussisset, ensen curiose detergit; si quid eo die rubiginis humenti vagina contraxerat, sedulo artificio delet, ac sub vesperam animis mediocri cæna relictis in desertas ades intrat, erat unus comes famulus, quem etiam communicata gloriæ invidus arcuisset, nisi nota fidelitatis homo iurasset, aut ea sibi

sibi nocte moriendum, aut cum domino esse
vivendum. Igitur appetente iam nocte, cum
nescio quis tremor invitos occuparet, ignem in
amplissimo triclinio excitant, passim lychnos
suspendunt, ac obfirmatis longa cogitatione a-
nimis, a se tandem impetrant, ut minimum in
illa luce præsidiū esse putent, magnos homines à
seipsis auxiliū petere oportere, se ipsos obfirmare
nihil sua virtute præstantius ducere, unde aut
discipline sanctitatem, aut pugnandi magna-
nimitatem hauriant. In solutiores deinde
sermones lapsi, iocis etiam, & forte non vero
risu, primam vigiliam consumpserunt; cum in
superiore triclinij parte visus est lacertus ho-
minis seipsum immodico quatiens, sic ut in pa-
vimentum decideret. Dubitantibus illis ex
alia sese parte crus humanum exservit, ac de-
inde omnes passim corporis partes, ita sanguine
fluentes, ac si recenti cade cadaver supplicium
immane lacerasset. mox in media sede visum
est truncum caput velut sese ex tabulato
expediens, quod etiam ex alto deinceps ru-
ptas humeris cervices aptavit: inde artus in-
ter se coire, colligari membra, visa omnia
convenire ac ingentis stature homo velut ex
Cadmi semine procreari; qui ferociter ensen
qua-

quatiens, tu vero, inquit, quisquis in meam
temerarius domum irrumpis, eia, mecum de
imperio ædium certa, nisi forte invltus cadere
malis. Nec militi consilium in tantis monstris,
nec audacia defuit. ultro ad provocantem ad-
volat. Non impetus ut præcipitaret temere
corpus, non timor ut fœde ageret, evincebat.
Tanquam in media luce dimicaret in hostem,
modo promovebat gradum, modo cum artifi-
cio succedebat in latus. Tandem videbatur
respexisse fortuna. ensem pene ad capulum in-
tra corpus inimici condidit. Expectabat ut
rueret tru culentæ molis homo. Sed nec cruor
ex vulnere sequebatur, neque titubant vesti-
gia, neque vultus quicquam ex purpura re-
mittebat. Hæc militem incautus admiran-
tem ferro inimicus excepit, neque tamen se-
gnus depugnabat miles, aut aliquod ferri fri-
gus in visceribus sentiebat. Cum deinde ini-
micum uterque pluries confodisset, horis plus
minus duabus exactis, velut signo dato in ca-
pulum recumbunt, sudorem exfricant, & arcte
meantem spiritum tanquam per inducias ex-
tendunt.

Excitabat lychnos militis servus, pugna-
que paratus, si dominus cecidisset, succedere in
locum,

locum, & mortem ulcisci destinabat; cum Athleta collecto satis spiritu seuiori odio incurrit. Miles nunc succidere poplitem hostis, nunc visus ferrum transegisse per latera, & ipse modo lacertum sibi eripi credebat, modo cervicem decidere, modo transfixo corpore sanguinem emicare: cum nulla interim vulnerum vestigia libarent integerrimum corpus. Sed maior animo labor deficientem paulatim militem iam ad ultima deduxerat. cassi lectus, tarda vestigia, motus languidi, anhelitus crebrior; & incensi pene vultus, quicquid erat in corpore humoris exhauserant: cum ab hoste aversus, ac veluti datis manibus, se in lectulum, quem dominus ædium sterni curaverat, pene ultimis viribus precipitavit, & famulo pugnae cupidine flagranti, quod dominum & vulneribus extinctum crederet, locum amoris exercendi concessit. Ibi brevior pugna minori utriusque discrimine finita est. Etenim collectus ex frustulis homo servum tam immaniter in vultum percussit, ut ille confuso spiritu in pavimentum procumberet; ac deinde ad lectulum venit, urget decumbentem ut surgat ad pugnam: utrumque offenso corpore, utrumque parcm esse; nec
duobus

duobus victoriam posse concedi. Cum miles debilibus verbis à se iuberet discedere; non posse post tanti temporis certamen aut sicam aut ensē tollere; te vero patior, inquit alter, ea conditione quiescere, si vanissimam superstitionem eiuras, & quod Numen fictæ anicularum fabula tibi à cunis colendum insinuarunt, sanioribus consiliis detestatis. Cum se miles ante ultima passurum supra vires vociferaretur, cum ad ensē excitatus respiceret, inanis spectri imago in aerem soluta discessit. Lapsus deinde in somnum miles, cum non ante altissimam lucem evigilasset, stertentem famulum eodem quod deciderat loco excitat; quem perturbata diu mente iacentem ante sopor oppresserat, quam aut de se, aut de domino cogitaret. Sed ecce postremum nocturnæ Tragediæ actum: non agnoscebat dominus servum, ea vultus parte qua ictum acceperat, supra omnes Æthiopes atrum. Donec errore cognito fores laxant, expectanti populo sui copiam faciunt, omnium fidem decolor servi vultus faciebat. Exitus letior, quod & exemptæ his in commodis ades neque miles modica mercede donatus, cum tota regione diffusus præterea rumor

C

am-

amplissimum homini premium daret, quod illius laudes ac fortitudinē omnia loqueretur.

Hæc ego, non ut animum tuum vana superstitione implerem, qua plerique decepti quid novum aut insolens sive audiunt, sive vident, se Manibus infestatos pueril: formidine credunt. Pleraque arcanis Naturæ referenda sunt, ut putrescentis ligni, ut vermium fulgor, ut pinguioris aeris monstra, quæ diversarum animantium imagines exprimunt, pleraque casui assignanda; multa agrotanti cerebro, & hæc sibi prodigia effingenti. etiam quædam impiorum hominum fraudi imputanda sunt. Et nisi me fallit exacti mensura itineris, prope sumus ab oppido, ubi larvarum imagines aiunt ab impure furcifero excitari: persuaderi deinde rudibus oppidanis ac mulierculis, maiorum spiritus ad petendam opem in hunc orbem esse regressos. Ipse, utpote pietatis fidei homo, pecuniam levandis Manibus petit, provinciam suscipit: aut in sacra, aut in opes, aut in vias per vota susceptas, ita nummos erogat, ut dolis interim furtisque dite scat. Et iam præterijt lustrum, ex quo Plutonis nummis vivit. Inter hæc verba intrabamus oppidum, adhuc obscurissima nocte, & in hospitium quieturi

quieturi tendebamus, cum in aperto campo, quo mortuorum cadavera efferuntur, visum est ingens monstrum, & omni Tritone deformius, huc illuc agitari. Caput erat, ut per tenebras videbamus, humanum, per cuius oculos emicabat ingens ignis, ut horribilis fulgor etiam extra orbes vacuos spargeretur. Dentes longi, & omni candidiores nive, certis inter se interstitiis disponebantur. effossæ genæ, eminentia ossa, rara coma, ac velut tormentorum magnitudine sese in altum vibrans, nihil unquam melius damnatorum à Minoe supplicia expressit. hoc tam elegans caput à mole quadam candida undique per campum ferebatur, cum indignabundus Percas substitit, & vides, inquit, verborum meorum fidem? vel ego sum omni Thersite timidior, vel excutiam inanem impostoris fraudem, & tot oppidanorum spoliata sedes ulciscar. Ego furere hominem credebam, & rependere datæ salutis vicem aggressus, tenebam laciniam vestis, negabamque me passurum, ut in illam furiam insanus excurreret. At ille vestem ex humeris reiecit, & ut fustem manu tenebat, evasit in Chimeram illam, ac tam certis ictibus cervicem elisit, ut collaberetur in partes, & maiore mea-

tu lucens ignis hominem proderet, qui in candida veste fictilem larvam turpissima fraude gestabat. Non pepercit improbis viri cervicibus Percas, sed gravissimis afflictas ictibus deduxit in terram, cumque me advocasset, intentavit in iacentis iugulum ensen, interminatus mortem, nisi fraudis consilium fateretur. cum ille omnia velut in equuleo proderet, flens adiecit, fictili vase quod rupisset Percas se talentum ab hinc biennio aucupatum. Tum oranti veniam pepercimus, iuramentum extorsimus, nunquam fucis illis oppidanorum pietati illusurum, & in diversorium deinde recepti, nobis ad decimum diei horam indulgimus.

Cum deinde facilior via pridianas difficultates mulceret, visum quoque est cœlum consentire felicitati nostræ. Solem leviores nebule temperabant, ac ventus præterea mediocri susurro delectabat euntes, & extremis alis afflabat. sed hoc mihi plurimum succedebat ex voto, posse in ipsa viacum Percante liberius agere, & nullo arbitrorum metu effutire dictiterium in Callionis ineptias. Quod cum fecissem hilarius, mutuumque risum exorsissem, tandē honesta adulatione dixi, for-

tuna decretum aliquo pestilenti fato esse turbatum. Illam enim instituisse ut Percantis dominio Callion cederet. Manifestum illinc indicium, quod huius animum ad maxima sustulisset; liberalem, sedulum, fortem, genuisset. At vero Callionis ingenium (quicquid in contrarium Percas sentiret) servilibus vitijs esse corruptam. Paternam humilitatem cum infamibus aula vitijs obtendisse nebulas sapientiae, ne sordida menti illucesceret. Tum illum denique meo iudicio supra l'ercantem fore, cum angusta Laconiae Princeps Orientis domino non abnuerit Magni nomen: nempe si iustitia, si virtute vicisset. Id me profecto sedulo comperisse, nihil hoc hominum genere stolidius esse, qui se Procere appellari iubent; si modo sunt omnes Callioni similes, aut is qui passim in eius domum familiaritatis iure divertunt. Nam corporis gestus prope ad mimicam gravitatem componere, nutus omnes veluti pumice expolire; quid hoc supra simias, quas etiam longe doctrina institutio bipedes facit? At enim in magnatum coetus, in nobilium faminarum greges, tranquillos & inturbatos vultus afferunt: dignum hercule illis dijs miraculum.

Date mihi splendidum familia gregem : vestium artificium cum materia certet ; præterea seu generis, dignitatis, decora species fronti maiestatem inducat ; iamque hoc imbecillitatis vitium, cuius infamia humiliorem conditionem aspergunt intelligetis posse cum sordida veste excuti ; nec tam esse animi, quam fortune. Præterea quod assidui salibus student, emissosque iocos interdum non incommode refellunt, id quidem mihi maxime sapuisse videntur, quod rudiores animos honesto fuce adornare quæsiuerint. Verum exigantur è quotidiani sermonis limitibus, & in apertum eloquentie campum protrahantur, velim mihi fidem æternam abesse, si ultra quàm Apollonien-sis Satyrus perturbato & incondito murmure audientium aures hinniendo perfodiant. Exaltissime canum victorias solertiamque computant ; nec ingeniosior ad parendum equus, quam illi ad prædicandum disertus. Illud nemus generosissimas aves alere : huius campi extenso spatio inæquales lepores fatigari. Interdum etiam in thalamis disertus, comptus & vocales stimulos suggerente libidine. Sed quam hæc omnia non a vera facundia ? quam non adimunt eam cuius nomen extimescunt vecordiam ?

Hæc

Hæc tam precipiti & calido impetu profun-
debam, ut non notarem cœcunium nubium
horrorem, & obducti cœli caliginosum mur-
mur? donec laciniam vestis corripuit Percas,
& tu vero prospice, inquit, ne furorem suum
tempestas proceribus commoderet, & quod ma-
ledictis lacerasti, tot ultoribus rivis inundet.
Videbatur imber violentius erupturus, &
verberata vento pluvia quicquid deprehende-
ret oppressura, cum tot cœli minis perterriti se-
cessimus in vicina spelunca secretum, & natu-
rali munimento iratis nubibus terga subduxi-
mus. Ingentes vacui soli recessus fertilē agrum
suspendebant, multaque latebra passim cœco
specu fefellissent errantes, ni lustrata multoties
sede Percas discriminum errores, & perple-
xum velut Dædali callem diligenter tenuis-
set. Igitur perductus in interiora admirabar
Naturam, quæ ingenio suo artis mentiebatur
industriam, & si quando iudicio meo relin-
quebar, repetebam vestigia quæ ante triveram,
& fallentibus giris reditum meum non sine
proprio risu turbabam: cum in aditu speluncæ
duas virgines notavimus, quæ si non pertimuis-
sent intrare tenebras secreti horribilis, credi
poterant Nymphæ præsides loci. Revelaverant

honestissimas frontes, & micantibus genis
internitiebatur suauitas purpure, apertique ad
desiderium sinus plus etiam quod latebat com-
mendabant.

Dum hoc taciti contueremur, anus decre-
pito squalore inculta processit, manumque vir-
gines ducens, in antrum audacissime penetra-
uit. Pene erat ut rogarem, num Cumas nos de-
lati, num ille esset insanientis Sibyllæ vultus,
num in speluncam nos scævior Apollinis flatu
egisset. Nam & antrum non erat indignum
Phœbo, & erat eiusmodi anus, quæ etiam
Aeneæ temporibus vixisse potuisset. Percule-
rat animos nostros insolentis rei novitas: cum-
que rem ad exitum contueri placeret, concessi-
mus in angustæ lacebræ noctem, & humilita-
te sedis corporum magnitudinem correximus:
cum anus e sinu tenue cornu profert, quale ex-
tuberantem agnorum frontem perfodit; atrum-
que inde pulverem vehementi spiritu vibrans
in spelunca aditum, exclusit penitus diem, &
omnia densissimis tenebris permiscuit. Etenim
pulvis, ut e cornu erumpebat, videbatur exi-
guam nubem componere, auctoque paulatim
volumine huc illuc circumferri, donec tri-
stissima nocte opacus antri liminibus insedit.

Tum

Tum vero quam in nobis antea vocem curiosa sedulitas tenebat, eam timor eripuit. Morti iam traditi videbamur, & omnia expectabamus consentanea funestissima nocti; cum subito eadem anus excussa è silice flamma lampadem excitat, quæ maligne lucens magis vetabat noctem esse, quam lucem inferbat. Iam ipsæ virgines, nisi affusus splendor fallebat oculos, gravissime inhorruerant, cum Hypogæa (id erat sagæ nomen) bono eas animo esse iussit. Vobis, inquit, hortantibus periculosissimum sacrum exorsa sum, & quod multis petentibus negaveram, indoli vestra concessi. Este modo tam fortes ad suscipiendum munus, quam ad impetrandum felices fuistis. Quid hic pavor, quid inanis membrorum trepidatio loquitur? quid denique frigidus mortis color vitale pulcherrimi oris decus extinguens? Vobis iam in aperto erunt decreta fatorum, & quod tantopere vultis, certa futurorum coniugum species curam, quæ suspensos animos excedit, diluet. Videbantur ad tam sanctam pollicitationem respirare: sed O mater, inquiunt, etiam nobis promissorum hic ingentium successus sine infamiae timore procedet, nec à nobis sollicitatam

inferorum fidem vlla fama vulgabit? Tum illa fluentes senio genas turpissimo risu contraxit, nec videtis, inquit, quam liminibus custodiam apposui? citius tellus hiantibus rimis inferos prodet, quam ut ullus in hanc sedem me invita prorumpat; neque illa quem cernitis lampas quicquam Celei facibus, aut Eleusinio silentio debet. Quæ tamen si palam efferrentur, quæ inde nomini vestro labes? O miseram iuventutem, quam hominum potius sermo quam vita instruit! Quotusquisque est, qui nostris artibus aliquid non debeat? quem non aut acre ingenium invitat ad mystas nostros, aut necessitatis acerbitas ad hoc persugium cogit? ita me ametis, ultra quinquaginta hominum millia nocturnis sacris hic annus initiavit. Jam vero quæ licentius publicum aspiciunt, characteres, & ceremoniæ, & fascioli, & torques, & inclusa ignotis verbis sanitas, nonne è nostris scholis prodeunt? nonne omnes prope homines una regione tenent? Quid ultra vobis referam artis nostræ præstantiam? quid incredibilem vim, ac pene divinam? *verum*

Nunc adimit raucis, geminat nunc sibila ventis,

Nunc

Nunc aufert terrasque polis & sidera mundo
Nube superiecta. Dat vincula ferre Leoni.
Dat Damis sævire, & inertialbescere rictu;
Aut trahit attonitam laxis radicibus alnum,
Montesque, fluviosque, & tecta sequentia mu-
tat.

O quoties solę noctis pallentibus vmbis,
Effigies diras, mœstorumque ora parentum,
Traxit a vernali ripa serosque sepulchris
Reddidit, Eoam iam forte morantia lucem.

Igitur de infamia nolite esse sollicitæ, id à vobis esse factum negabunt vestri mores; quod tamen si confiteri malitis, possitis defendere. Cum hæc pronuntiasset, statim tanquam in diversas curas distracta, huc illuc cœpit circumferre cervicem, & mox in terram obtutu nihil variante defixo consulere vires suas, & ipsam artem interrogare. Iam aliquis mortalitate maior spiritus vultum videbatur, corrumpere, ac tumultus intra membra concipi, quantum ipsa non caperet, cum tres circulos humili radio designat, seque in eorum medio collocat, virgines ab utroque latere constituit, ac tum ore manifesta sæviente insania, crinibusque solutis, Audite, inquit, puellulæ, non est amplius vobis cum Hypogæa

C vj

nego.

negotium: vatem atque antistitem Deorum
 infernorum cernitis, spatium quod radio de-
 finiri non potestis viva transilire. Tum subito
 graveolenti ruta, verbenaque, quam flamenti
 filo in coronam texuerat, frontem cingit, ac
 deinde cultello pulverem e solo eruit, & in
 humilem cumulum tollens tremulis deinde
 manibus quadrat, literasque F. S. P. satis
 artificiose acu comatoria scribit. Tum vir-
 ginis, quæ ad dextram erat, sinistram polli-
 cem albo stamine stringit, & acu subtilissima
 educit provocatum sanguinem, silvaque, qua
 ipsa palmam perfuderat, miscet. Mox levi-
 ter oculos & iugulum puella intingit, aures
 præterea, & proximos fronti crines: reliquum
 cruentatæ salivæ in arenam quâ cumulaverat
 effundit, tremula horribilique voce identidem
 intonans, **HOC LIBAMVS.**

Eadem ceremonia in altera virgine perpe-
 trata, tenui primum murmure, mox apertis
 clamoribus, canem suum adesse iussit. Expecta-
 bamus ingentem molossum, & Cerbero pa-
 rem: mihi iam ad capulum erat manus, &
 educere ferrum cum vagina ac rubiginis te-
 nacitate pugnabat, cum exhalante primum
 nebulas humo, glis tandem prodigiosa magni-
 tudinis

tudinis è terra prorupit. Diceret in semisopito animali productum tota hyeme somnum pene adhuc cum vernantis cœli benignitate luctari. Cauda pro onere magis quam pro parte sequebatur euntem, & pigerrima alui moles titubantia vestigia confundebat. Hic tam elegans canis domina pedes mirabili cultu permulsi: donec iussus accedere ad secretum, aliquid insusurravit in mulieris aurem, & ipse, ut videbatur, imperium accepit, maioremque quam pro mole sonum edens, in obscurissimam nubem abscessit. Nobis ultra non erat animus, & tam inexpectatis monstris non constantia magis quam spiritus excidebat, cum illa ravidis & minantibus oculis efferata, ferales suas preces certis numeris astrinxit.

DI, quos profundo gurgite, ac flamma am-
bunt

Iurata cœlo flumina, inferni Dii,
Aperite manes, pandite immensum chaos,
Laxate fines rerum, & infestas polo
Committite umbras Vatis horrendæ sono
Attonita legis urna Dictæi vacet.
Fatale cesset pensum, & hic Parcas dies
Saltem quietas videat ut nostra hauriat
Imperia sternat mutus Acherontem pavor,
Silere iubeat tristis Alecto comas,

Styger

Stygemque nullo portitor contoeruat.

Quos certa geminis fata virginibus parant
Induite vultu conjuges trepidis tamen
Ignoscite animis: demite infernas minas,
Et placida nullus sacra concutiat tremor.
Venisse jam vos decuit. O segnes moras!
Iam jam atra frangam Tartara, & pacem impiæ
Turbabo noctis. Sæva si cogi placet,
Sunt sæva nobis arma, queis vinci quoque
Voluistis, atris verba peiora inferis,
Et postquam athena falce cubuerunt solo,
Ter passa Lunam gemina. Hoc istis sat est,
Nimiumque sacris. Plura si quærit furor,
Funestus atris cespes è tumulis adest,
Quem fulmen illa nube sopitum ambiet,
Quæ me per omnes vexit incertam polos.
Hic hic in ista veste servatur cinis,
Pejusque quiddam, Dira sunt, Manes loqui
Quæ timeo, dira. Terga nascenti modo
Detracta puero, cujus elisæ mea
Genuere fauces dextera, in medium dabo.

*Dum hæc proloqueretur voce gestuque ad
terrorem composito, lux paulo nitidior spelunca
infulsit, magisque ac magis iuxta lumen ven-
tusque incresebant; ut iam priores tenebras
furto nostro desideraremus. Etenim cum anus
miraretur quid votis suis moram faceret, forte
in nostram latebram contemplationem iniecit,
& rabido clamore incitata, At vos, inquit, di-
per-*

perdant nefarii homines, quorum me prophanus iam aspectus indigne trucidat. Tum contempta circuli sui religione ad nos ultro advolabat, vel truculenta erecti oculi acie confectura iacentes, cum ingens simiarum numerus iter opportune intercipit; & hæ quidem in muliercula caput insiliunt, hæ argutis stridoribus ad limen fugientem persequuntur. Nobis autem ideo reedita videbatur audacia, quia fugere poteramus. Etenim ut mediocris terror animum naturali constantia exarmat: ita cum violentius sævit, interdum desperationem ad ultimos impetus trahit. Igitur consurreximus, ac veluti convenisset, in nos virgines, nos in earum sanum mutuo terrore irruimus; cumque oboriretur sævissimus veluti collisarum nubium fragor, brachiis arctissime constricti in terram procumbimus.

O dulcis fragor, O beatus imber,
O solatia plus emenda nobis!
Hoc semper pretio laboret ingens
Flumen cudere Mulciber Tonanti;
Et nos in similes bonus revolvat
Minantis pluvia timor cavernas,
Hoc semper pretio, dii deæque
Peius Thessalico furore carmen
Pulset Tartara pallidamque noctem.

Pra-

Præcipue Percas muliebrium astuum nequaquam inexpertus, tot blanditijs mulierem onerat, ut non ante consurrexerit, quam solidam voluptatem auferret. Ego rudior, ut bis terque virguncula mea verbis inter risum iramque tementibus deservit, tristem pudibundus victoriam invita concessi. Iam desierat fulminis horror, iam repens cessantibus ventis tranquillitas magis formidabile antrum faciebat, cum se Percas itineris ducem præbuit, & spelunca anfractus subtilissime distinguens tandem in aditum perduxit, ubi postquam mulieres valere iussimus, queniam timebant ne deprehensa facerent suspicioni locum, non impigre divertimus in aliam partem.

Mihi autem suffusus rubor, sudorque toto passim vultu deciderat; quem verecundia extortum, cum alia ratione exprimi Percas credret: se vero fortitudinem meam laudare dixit, suadere tamen ut alias parcerem insuetis his officijs corpori. Quid enim si novus, inquit, imber nos in similem speluncam detruderet? quid si rursus ineunda cum integris & valentibus pugna? Pudebat probitatem meam traducere, sed & remedium in similes casus queri placebat. Itaque nescio, in-

quam,

quam, quid existimes de mea fortitudine: sed importuna fœmina plusquam muliebris pertinacia ita meos conatus infregit, ut virum me non potuerim ostendere. Non persuadebam Percanti pudoris mei modestiam; ac postquam religiose iurando fidem feci, dixisses iterum in speluncam descendisse, & Hypogææ sacris conterritum pene effluenti animo linqui. Deinde ut admirationem in risum vertit: mihi vero, inquit, quid accidit semihomo bellissime? non eadem arces fuerunt expugnandæ? non extorquendum ab invita, quod sibi non eripi doluisset? Fledebam in terram oculos erroris stultissimi pœnitens, & ad proximam aram Veneris indignationem deprecaturus, cum Percantem miseratione mei subiit, & , parco, inquit, adolescentiæ tuæ nemo, præstantior artifex, quam qui per errores suos doctus ante, quod caveret, quam quod faceret, vidit. Tu modo intellige, nullum vatem extitisse diviniorem, quam qui de puellis hoc oraculum cecinit.

Aspera si visa est rigidasque imitata Sabi-
nas,

Velle, sed ex alto dissimulare puta.

Quo propius expugnasses, eo segnior torpui-
set

set defensio. Non audis vrbes obsidionum initio civium diligentia muniri: captas non hostium sepius quam suorum manibus concedisse?

Audiebam avidissime perquam utilia docentem, & quotidianis praeceptis rudem animum poliebam. Sed instabat parum opportunus viator, qui diligentius viam praestabat, credo, quod cum solitudinis hominem taderet, nobis oneri quam sibi esse maluerat. Igitur ut commode potuit exaudiri, Heus, inquit, iuvenes, hac via Basilium ducit? certe, inquit Percas. Et vos in oppidum illud usque ad invidiam felix? cum idem Percas respondisset; Quid igitur impedit, inquit, quo minus via tedium mutua humanitate fallamus? Nam & illuc non spectator tantum novae felicitatis, verum etiam futurus particeps vado. Erexerat animos nostros incertae rei novitas, impetumque spelunca moras redimentem suppresserat. Itaque in medium recepti, veluti ne iret sine sermonibus via, perplexe rogabatur de Basilianis, deque eorum ingenti fortuna. Non oportuit ulterius stimulos ad-
mo vere homini in hoc sponte iam imminenti,
ut, quoties sermo defecisset, illa semper mate-
ria facere eloquentem. Nam & quod sum-
 mum

mun est loquendi incitamentum, amabat,
& humilioris vitio mentis, cum omnia in mi-
raculum traheret, quaecunque animum affe-
ctu diducerent, his alios etiam delectari cre-
debat. Est, inquit, ut audisse vos arbitror,
Acignius, vir integritate vitae mirabili, cuius
animus ad sublimia quaeque natus, rerum
quas in usu quotidiano habemus humilitatem
despiciens, us solis acquievit, quorum magni-
tudo vix ipso caelo caperetur. Tum is non
animum modo imbuere vastis cogitationibus,
sed & familiam his artibus praestantissimis
erudire coepit, nihil ineptius, quam primam
aetatem voluptatibus dedere, laboriosis exer-
citationibus natam. Vanam esse, earum re-
rum cupiditate torqueri quae possint aut non
haberi, aut cum habeantur effluere. Ma-
gnificentius atque illustrius contemni volu-
ptates, quam admitti. His praeceptis, &
quod ipsius mores severius etiam quam ver-
ba familiam ad occultum recti tramitem du-
cerent, effecit ut apud se virtus domicilium
constituisse crederetur. Tum omnes se in dis-
ciplinam dare, omnes certatim aut opibus cona-
tus optimos, aut consilio, aut gratia, provehere.
Quid multis? in tantum potentiae fastigium
evehctus

euectus est; ut iisdem modis deprimi non posset, quibus erat elatus. Populum sacrorum & religionum terrore devinxerat. Inventulis, quam ipse expoliverat, studiis ardentissimis offerebatur. Principes populi metu; Magnates Principum ficta benevolentia tenebat. Denique omnium ordinum vires, privata domus limine concluderat. Describebat civitatum gubernationes, magistratus, provincias, imperia, omni gravitate & sapientia mandabat: domesticas etiam privatorum controversias singulari artificio componens. Etenim nihil tam sancte custodiebat parietum fides, quod non sanctiores mulierculæ efferrent in Acignii domum: aut servuli, quorum taciturnitatem pietas expugnauerat: ipsi denique liberi, cum eorum inobservata diligentia latebræ omnes secretum proderent. Itaque nunc comiter, nunc astute, modo paterna lenitate, modo maiestate censoris, sequester erat conjugum dissidiis, deponendis inimicitis author, societatum, nuptiarum, fœderum, pietatis, scientia, iustitia, virtutis omnis & religionis arbiter. Ex hoc oraculo, quem quisque quo tempore sermonem habuisset, quibus moribus esset, quibus opibus, quo etiam inter penates genio, qua

tem-

temperantia, qua libertate, noscitabatur. Denique poterat orbis sub hac disciplina ad futurorum seculorum invidiam florescere, nisi ipse suae felicitati invidisset: denique ubi quam ipsi extruxerant potentiam magnates timuerunt, omnia criminari, & in invidiam trahere, etiam benefactis criminum speciem obtendere, exterminare denique precipitem Acignium velle.

Sed videt hoc, videt ille Deum regnator, & ausis,

Sera quidem, manet ira tamen,

Imo statim manifesta ultione numen deservisset, statim liberales disciplina rudi situ & inculto inhorruissent. Nulla literis majestas, nulla hominum animis fides diutius stetisset: videbatur probitas exulatura cum Acignio, & iamiam uno tanti facinoris metu in ieunam sterilitatem foecunda ingenia degenerare. Itaque necessitas Acignium in gratiam reduxit. Amplissimo decreto iussus est non fuisse nocens. O non amoris magis quam veritatis vis ignea, ubique se prodens atque emicans! Cessit Acignio in gloriam maledicis sermonibus fuisse violatum. Lano sordidissimis squaloribus inquinatur, antequam

quam purpure fulgor eam imbuat. Nec prius aquila fœtum agnoscit, quam dubitauerit agnoscere.

Delectauerat animos nostras libera pariter, & simplex oratio. Nam & nihil in Acignio non amabat, nec aliquid quod amaret, celebrat animus, ipsius primum affectu, deinde nostra patientia incitatus. Igitur in tantam familiam asscitus, quem, inquam, nomine Acignii non terrueris? quem non libera & potens servitus tanget? Hic ille, quassatis aliquantulum cervicibus, nihil me, inquit, ista moverunt. Aliis gradibus in tantæ sublimitatis cogitationem ascendi. Nihil ultra mihi à puero placuit, quam eruditionis nomen. Elementa didicisse non memini: nec pœnitendi successus ætatis initio acuerunt animum ad laborem. Quid vereat confiteri iam in humilitatis disciplinam me traditurus? ad annorum numerum decrevit ingenti vigor, ac ut ex Ammonis forte prognatum diceres, cum maxime deberet calescere, rudis animi impetus obstupuit. Quam non huic malo quæsivi medicinam? vota non suscepi? Sed O Numen non audiendis interdum precibus, quam differendis benignius! Hanc votorum frequentiam noluit nisi geminata

nata felicitate donari, Animaduerti nihil in
Acignii familia honestis disciplinis non ex-
cultum esse. Et primo in eam admitti nullos
credidi, nisi quos iam ante illa bona ornaſſent.
Tandem curiosus ſpectator notavi domus il-
lum eſſe genium, ut inquilinos extemporanea
doctrina ſpiritu afflet: veſtem illic dari non co-
lore magis pullo, quam monſtris ac miraculis
tinctam: ea vix ut temet incluſeris, eloquentia
mentem elaborari, iudicium inauſtria. Deni-
que quos ut deſpectiſſimo ingenio etiam infra
me habui, iam in Acignii comitatum recepti
celebrantur ſermonibus ſociorum omnium, ſi
negant quicquam eſſe ſubtilius. Hæc, ne quid
diſſimulem, ſtimulabant cupidum ſciendi; ſed
incitavit vehementius res magno mihi nuper
ſecreto credita. Hic cum moraretur, cœpiſus
familiarius inſtare, & prope velut eodem ſtu-
dio tacti. Tum ille, non modo, inquit, promit-
tebatur eruditio huic militia nomen danti, ſed
mihi in ignorantia conſeneſcendum ferebatur,
ſi tam egregiam conditionem temnerem. Di
multi nolunt ſibi ſacra fieri, niſi deſtinatis à
ſe locis. Non in quolibet antro inuenies Tro-
phonii ſpiracula, neque barbarus ignis deos
Græcia delectat, & ipſa Ceres quamvis omnia
ſu

*suis muneribus velet , angustas sedes religio-
 ribus occupavit. Musis iam non est aliud sa-
 crarium, præter Acigny domum. Nec se mo-
 do intra illam semper ædem produnt , sed &
 me hercle tantum ibi oracula , ibi Themis, ibi
 Pegasi liquor,*

Vates vbi factus Apollo.

*Quis alibi doctus ? quis limata veraque
 elegantia cultus ? Diceres barbariem ubique
 extra Acigny pomœria esse , & incestare ma-
 gis Musas quam colere. Jam ipsi prioris ævi
 scriptores, ut submitunt victa domita capita?
 nullibi medius fidius locum invenient , nisi
 cum pipere aut ficu , aut passis in Martium
 uvis. Prodeunt discipline omnes meliore cultu,
 & seu politice , seu rustice rei , seu patrum
 memoria & factis è pulvere excitandis , seu
 cœlestis, seu terrena, seu aquatilis doctrina sit,
 non erit alius quem delicata ferant ingenia,
 præter Acigny vernas, etiam literaria bella
 tanta constantia gerentes, ut & veneficas te-
 nebras sola face & stylo armati intrent, &
 Romanas acies in ordinem ac veterem disci-
 plinam religiosa scrupulositate digerant. Cum
 excidisset imprudentius mihi risus , timerem-
 que ne quid in me ody conciperet ad Acignium
 iturus;*

iturus; Quis mortales, inquam, non rideat oblata felicitate non utentes, nec magis fortuna propitia lætos: quàm irata severaque tristes? quotus enim quisque est quem hæc moveant? quis transit in familiam tanta spei, & in qua non modo docti omnes, sed extra quam nulli? Tum ille, fatum, inquit, illud est ætatis nostræ luctuosissimum. Sed pomaria vides non sua magis pulchritudine capere transeuntium mentes, quàm artificioso rubi examine tuta spem fructuum domino conservare. Laboribus, divitiis, pene libertate emenda est illa quam poscimus felicitas.

Dum hæc proloqueretur, iam se aperuerant Basilii fastigia, & ipse sublatiis manibus hospes adoraverat locum, faciebatque quod expeditissimi curis elegantibus iocis traducerent. Sed notaverat Percas afflictum me novis curis, quas nec dum ego adverteram. Nam & pallebam interdum, & improvisa suspiria laborantem animum prodebant, nec iam semel imprudenti vultus exciderat. Itaque sollicitavit pollicem meum, ac ut sibi constare venam sensit, & mentem arcano morbo quati, me hilarius interrogavit, vellemne etiam ad Acignium secedere. Cum ego subri-

D

derem;

derem; immo, inquit, erenum, ut existimo, malis, & speluncam duobus internitentem astris, quorum pulchritudine iam in limine fati haerentes ad iucunditatem vivendi redimus. His dictis; suspendit animum, fecitque, ut longa cogitatione morbum meum quærerem, qui fallebat adhuc inexpertum, & perplexis se tegebat ambagibus.

Etenim virginis illius species, quae mihi pene sortito in spelunca obtigerat, perambulabat animum meum, & imbuebat affectu tenerissimo. Nec aliud tamen suggerebatur incertissimae menti, quam quod humanissimam puellam offendiſsem. Nunc licentius egisse metuebam, nunc subrusticum meum pudorem accusabam; nutus denique omnes atque vultus, tanquam iratae mihi mulieris longa aestimatione pensabam. Haec assidue anxio morſu me carpebant, & lancinabatur animus inutili poenitentia. Igitur postquam in urbem pervenimus, vix etiam Percantis colloquium ferens, quarebam miseriae meae secretum, quo me affari, & obiurgare dolorem liceret. Itaque dum cultum nostrum in stabulum reponit, furtim subduxi me, & in proximam latebram conieci, coepique gravissime

vissime accusare perturbationem iam se magis magisque prodentem, nec silebat intra me discors affectus; & prope vocalis Tragedia se quærentis; nec invenientis animi submovebat erumpentes singultus, & in hunc modum eloquebatur. Quam antea non videras, cuius etiam te nefanda curiositas offendere debuit, ut te sic imbecillem torqueat? esto, sit irata, sit averſa; conqueratur de iniuria, si quam merito suo accepit: cur hoc agreſers? quare indignum maceras? Itane parricida; quanta timiditate peccaſti, tanta nunc audacia excuſas ineptiſſimum ſcelus? His dictis attentius hæſi, mihiſque videbar intueri, ſi quid turbata mentis confuſio ſuggeſſiſſet. Ac tandem id placere viſum eſt, quoniam ad ſumma & improba vota non erat aditus in ſecundis hærendum. Satis fore ſi ignoſceret errori meo, ſi illi cogitationes meæ palam eſſent, denique ſi amaret, licet fortasſe nunquam ad oculos & aſpectum reditura.

Eia tollite perfidum, rebellem,
 Eia tollite perfidum puellum,
 De matris niveæ ſinu puellum,
 De matris niveæ oſculis amorem.
 Eia liſtor ades; ferox ſevera

Venalis iaceat puer sub hasta;
Cui simul fuit & diem bibisse,
Et nostras auide ebibisse venas.
Si quis inquam Scythicis adest ab oris,
Si quis Mygdonias reliquit undas,
Aut de litore venit Occidenti
Mercator rate vectus huc avara,
His brevi pretio relinque, lictor,
Illum, quem pretium putabo grande,
Si nostris procul amouent ob oris,
Emanant insidias tyrannulumque,
Et quotquot mala trux ferox, scelestus,
Sua continet ampliora mole.
Nam quid (Numina) si Cupido nostris,
Si nostris adolet Cupido terris,
Et prima modo tam potens sagitta
Dehinc cuspide sæviet virili?
Ibis per Scythiam ferox Cupido,
Aut per Mygdonias ligatus undas,
Aut in litore servies cadenti.
Ecce ut eiulat, ut latus tenellum
Suspirans quatit. Audiit minantem:
Puer, parce tibi, & timere cessa:
Puer, parce mihi, Deos deasque
Iuro, iam mea iam refedit ira,
Nec te frigida iam tenebit arctos:
Nec Tartesia te videbit vnda,
Pulchro vulnerelanguidos ocellos
Peius vespere deprimens propinquo,
Aut te vix propriæ facio capacem,
Eoo positum nimis sub axe

Vret publica sentietue, flamma.

Has una redimes, proterve, poenas,

Has una redimes, puer, sagitta;

Si pectus Dominae meae tenellum

amor

Prorsus cuspide scindis incruenta.

Tum qui me modo faucibus ictum;

Tum dexteram venerabor, & secundo

Optabo nimium perire telo.

Post hæc veluti læsa mentis insomnia con-
surrexi, & Percantem querere cœpi. at ille
iam in diversam partem abierat, & cursim
per urbem delatus, interrogabam omnes ex ve-
stium mearum notis, si quis errantem conspe-
xisset. Tandem ad Acignij domum venit,
ibique præclusis foribus diutius hæsit, donec
ostiarius, qui iam cellam destituerat, multis
clamoribus & importuno pulsu arcessitus,
quadratum in medio ostio cancellum laxat;
ferreisque maculis intendens oculos, nega-
vit fas esse quemquam admitti post vige-
simam primam diei horam, præcipue, in-
quit, nostris hodierno apparatu fessis; quippe
qui in crastinum solemne ludicrum medita-
ti, somnio intermisere laborem. Hac re-
pulsa accensus Percas, ut non erat ira-
cundia bene potens, nescio, quibus ver-
bis ultus est abeuntem, & in stabulum se re-
cepit.

D ij

Ince.

Interim cum canula officium ancilla strenue exequuta thoros & mensam sterneret, profuso sudore madidas, & parum composito spiritu domum redij. Quippe quem lapidibus tota vrbe exceperat petulans lascivia quorundam adolescentum, qui excoli ab Acignio ferebantur. Illi primo contumeliose peregrinum cultum irriserant, ac cum ediculam quandam prætermitterem velato capite; iam non contenti perstringere advenam maledictis, tanquam intrassem in Lycei Arcadici penetrale, desævierunt lacertis excussissimis, & lapidum veluti nimbo aerem condiderunt: At ego libertatis etiam memor, quam mihi olim dementiæ species dederat, è fuga in prælium conversus, remisi gravissimam molem, & antesignani caput fregi. Ea res impetum furentium stitit, cum omnes in iacentem intenti, pars tollerent, pars sisterent sanguinem, plures turbarent. Ego interim delapsus ad stabulum devole, & laudatas insigni fortitudine manus, cum adhuc ex pugna calerent, gelida perluo, non sine Percantis risu, qui lepide interrogabat, an in rivales meos incidissem.

At vero cum defessi concessissemus in triclinium, redeuntibus subinde curis angebar, & amo-

Et amore animum in spes vanas erigente, vagis Et inanibus commentis producebam solitudinem. Itaque nullius rei diu patiens perambulabam cubiculum, Et cruda vulnera causabar, quia pluribus locis occipitum saxi pueri pertuderant; cum interim ad ostiolum nostrum muliebri insonuit murmur: egoque audaciam fingere cœpi, si, quod omnino sperari non poterat, mihi dominam Et pœnitentiæ locum misericors fortuna reddidisset. Etenim quo ab illo discrimine magis aberam, eo superbius secuta gliscebat audacia. ac ut Homericus canis, fugientem fortunam latrabam, Et venientis imagine terrebar. Sed postquam laxatis foribus evasit in cubiculum mulier quædam cultu mediocri, unoque comitata puero, tum soluti poplites corpus exanimum demisissent in terram, ni mature velut intermissam cœnam repetens, pulvino demersissimè timidissimum caput. At illa, dimisso ante puero, salvere nos iussit, neu mirari quod intrasset ad nos audacius: ab ijs se mitti, quæ amore ac benevolentia ius familiaritatis meruissent. Hæc non ipse Percas immotus audiverat, Et nostrum iam iter pluribus credebat monstris, quàm lapidibus notari,

D iij tari,

tari, cum mulier soluto sinu exilitatis exquisitissima pixidem mihi ad miraculum surgenti admouet; & rogo, inquit, non es Euphormio? Cum me esse non satis constantibus verbis retulissem, timuit falli, & trepidantem iterum confessionem extorsit. Sericum erat tenuissimum, purpura recoctum, quo pixis reuincta aurea calatura rubeum fulgorem admiserat. Artificium autem mirabile, ut, quocumque illam verteres, eadem oculis species subiicerentur. In ea emendatissima Cupidinis imago Appollinis contumaciam duplici telo ulciscebatur. Hinc aureus Phoebus, isthinc plumbata Daphne, omne praesidium collocaverant in pedibus: & ipse gemmeos vultus Amor contrahens, matri suam victoriam puerili simplicitate narrabat. Illud praecipue stupebam, quod per rarum sericum facillime admitteretur acies, ut ubique tecta pixis videretur, & ubique nuda. Circulus praeterea superioris partis eminebat tam commode, ut imaginum gratiam divideret magis quam frangeret. Quodque rarissimum est, elegantis doni moles matura avellana mensuram non implebat. Tum mulier frangere sericum iussit, & interiora scrutari. Erat
autem

autem vasculum emortuis formicis, & iam ad fœtorem solutis plenum. Quod non magis admiratus sum, quàm effusam in risum eam, quæ dederat, pene oblivisci modestiæ, & complofis manibus non semel repetere. Illic te leges. Tum Percanti literas tradit, quarum ejusmodi erat exemplum. Necessitudinis mutue credidi, ne te mirabili nuncio fraudarem; quod est ejusmodi, ut non nisi mea fide tibi credibile esse possit. Non-
dum erepti è conspectu nostro amantes ocu-
los fallebatis, cum ingens stupor nos avertit
à contemplatione tam incunda. Quippe laceratum cadaver, & in hos vix integrum ut fuisse corpus noscitaremus, sparsis huc illuc frustis semel atque iterum lubrica vestigia everterat; cum cruentum solum notavimus, quaque deficiebat sanguis, omnia velut recenti incendio regi: trabem etiam, cuius fastigium curiose acuminatum detruncatis Hypogææ veneficæ cervicibus premebatur. Frons incultissimis sulcis minax nihil omiserat de viventis feritate, ne facile dixisses, an plus truculentiae in viva fuisset, quàm horroris in mortua. Ideo Veliam meam, fidelissimam mulierem ad te mitto,

quæ oret ut in speluncam reditu maturato di-
vertas. Ibi consilio tuo, & industria utar. So-
ror mea lepidissimum munus contubernali tuo
misit, & fortunæ suæ conveniens. Vale. Erat
autem subscripta Epistola tribus literis inter
se prope confusis. I. L. A. nec aliud in cera,
quàm monetæ publicæ forma.

Perlectas ille cum ostentatione affectus li-
teras mihi in manus dat, cœpitque à muliere
querere communis dominæ nomen. At illa ho-
minem elegantissime risit, & nescis inquit,
cacum esse in his regionibus Cupidinem? Re-
stitue imprudenti oculos; docebis alis uti, &
profugiendi libertatem. Quid amicam opti-
mo gaudio spolias, & quod est in voluptate
potissimum, noctem atque furtum ingratissime
mente detrectas? Tam audacter prolocutam,
& iam rarioribus velis obducentē nequitiam,
intenti aspiciebamus, cum illa repente leues &
nitidos vultus in laxissimam senectutem ver-
tit. Crederes Menelaum sciscitari à Proteo
iras celitum & tempestatum vices; tam re-
pente nova frons loquentem immutavit. Nec
expectavit stupentium voces, sed trementibus,
& ad supplicationem componentibus timidif-
mos vultus, me, inquit, me ipsam possetis agnos-
cere?

cere? Aut putatis, eadem ruina quæ Hypogæam abstulit, omne illius artificium cecidisse? Et animis novas species inducimus, & frontibus; nec felicius investigabitis domina meæ limen, quam aut Ceres, aut Inachus, amissos liberos quæsiverunt. Si tamen homines estis, id est, si agnoscitis suavissimæ mulieris imperium, date fidem in consciæ speluncæ secretum post diem septimum redituros. Cum ita quassarentur capita nostra ut annueremus, egreditur cubiculum, & in equum qui ad hoc proforibus stabat, attollitur.

Nobis autem excitus à muliercula terror cum profusum sudorem passim movisset, tamen posteaquam discessit, & soli constitimus in acie, crescentibus subinde animis in profusissimum risum cessit. Sed præcipuus erat sermo de mea pixide; quid hoc callidæ puellæ commentum designaret. Cumque multa invicem disputassemus, tandem in Percantem consensi. Volebat autem speciem meam, quæ non ingrata virgini fuisset, per celaturam amatorie imaginis pingi. At quoniam eidem ineptia mea persuaseram, effœtas intus & funeratas vires esse, ideo plenam emortuis

formicis pixidē Naturæ mendacium arguere,
quæ interna vitia tanta subtilitate texisset.

Sed omnia trahebam in alimentum flam-
ma, & prope irascebar socio meo, qui tam
docili febricula exastuabat, ut sive tepefcere
morbis iuberetur, sive mori, audire posset
imperium. Diceret nos è navicula recens
egressos, & illum qui mari paruisset, durius
torquenti ventriculum, compositos humores
in litus extulisse: qui autem repugnassem,
elicienti pelago, demum in arenam dimis-
sum, gravi capite, lassisque vestigijs, reddi
aquam, mihi petere, ut ibi medicinam qua-
rerem, unde morbum haussem. Verum
hanc inter nos seditionem grauior tumultus
compesuit. Quippe furentium hominum
armato concursu ædes inhorruerant. Passim
audiebantur dissilientium portarum casus,
& aspera minantium voces, & ipsa nox per
se formidabilis inanibus omnia terroribus au-
xerat. Igitur expectabamus venientis pro-
cellæ scuritiam: certi, quoniam nos in thea-
trum suum fortuna produxerat, nostras
etiam esse in illa fabula partes. Ego vero
totius mimi argumentum eram, qui puero-
rum lapidationem remisso saxo compresse-
ram.

ram. Inciderat enim moles in nobilem puerum, & timebatur vulnus altius intromissum, quam ut sola carnes sauciata essent. Iam Acignius apud Dictatorem municipij intervenerat, & religionum auctoritate civilem armaverat vindictam. iam irruperat Dictator in triclinium nostrum, ubi omnibus ad furorem tumultuantibus, Tunc es, inquit, litterarum prado, qui omnes deos & homines uno facinore violasti? Nisi litteras nominasset, credidissem etiam a virgine missum. Sed posteaquam invidiam intellexi, non sustinui dimittere supercilium, quod erexerat conscientia laudatissimi facti: cuius rationem cum coepissem reddere, barbara heu inimicorum rabies non potuit innocentiam audire. Precipitem exturbant de thoro, manusque vinculis stringunt, nec proficiebam iustissimo planctu, cum provocatum ac invitum in pugnam descendisse clamarem. Me quoque vulneribus affectum, & utrinque vindicandam pari severitate audaciam. Sed causa esse non potuit, ut in patricium invenem, & Acignij studiosum, insurgerem. Precipue Dictator officiosam iram egregie fingebat; & se vero

se vero sceleris mei vindicem, se alumnum & cultorem iustitiæ firmabat.

At Percanem primo rei novitas posuerat extra se, ut interdum tacite quæreret, veris ne casibus, an per insomnium ageremur; interdum contumacius insurgeret in publicos servos, & sublatas in meam perniciem manus sui capitis periculo averteret. Mox ut fustium acerbitas sanitatem mentis revocavit, & sibi quoque intellexit parari vincula. non in ultum hoc erit, inquit, domino meo Callioni. Putares revelatam Persei parmam, & omnes plusquam lapideo frigore obriguisset. Ita cunctis & animi, & manus ad Callionis nomen ceciderant. Quod ut sensit callidissimus Percas, manicas meas feriens, eas etiam iurabat Callioni impositas esse. Iam ministri lentius ducere, iam mitius imperare Dictator cœperat, & ego aperto circumstantium murmure probus esse, cum Acignio nunciatum est Callionis esse servum, quem autoritate sua laferat.

O que sacrilegas, prius relictæ,
Terras filia deferis Tonantis,
Nunc, Astræa, feros remitte vultus,
Nunc lenis magis, & magis serena,
Iam te protinus, O potens virago,

Iustis

Iustis omnia cultibus reducunt.
Nunc est dignus honos, tuoque dignos,
Diva, numine nunc habes parentes:
Nunc ortam sacra fama confitetur
Regum sanguine, divitumque relictis,
Et penatibus inserit potentum.
Et ne non pia iam colas parentes,
Quod diti placet, aut placet potenti,
Astræam loquimur iubere factum.

Tum Acignius ad me summa celeritate contendere, tum aspergere accusationi fucum, callidissimis excusationibus cœpit. At magistratum maior inceſſerat perturbatio, cum & sermones hominum timeret, si tam facilis machina evertisset sententiæ robur, & si perstitisset, Callionis potentiam. Sed assuetudine peccandi succrescunt ipsis sceleribus excusationes, & animus in flagitia promptus in expedito commenta, velut sceleratæ vitæ custodiam, habet. Itaque non multum moratus, neque, inquit, iustitiæ quicquam nego, neque Callioni aliquid dabo, quod vir integerrimus sibi datum possit irasci. Utinam non audissemus tantum nomen; ut sponte liceret esse iustis! Nihil fallo; sed nisi provocatus pugnavisses, nisi tuam causam vulnera perorassent, non impune tulisses hanc feriendi licentiam.

licentiam. Sed audi, fortunam in te baete-
nus, non scelus, punii. Non oportuit populum
levari fortuitorum terroribus, ne grassandi li-
centiam inulti prætexus ostenderent. Itaque
habet à me Callion neque neglectam indicandi
consuetudinem, & gaudere me nullum fuisse
ex ipsius familia, ira Domini, meaque seve-
ritate dignum.

Sed iam in familiaritatem descenderat
Acignius, & mira humanitate invitabat in
crastinum ad publici celebritatem spectaculi.
Iam etiam ex vulneribus agrum ad thorum
deduxerat, ac blanditiis omnibus obstinatum
animum expugnabat: pepercissimque forsitan,
nisi cervicibus in spondam inflictis vulnera
recruduissent. Præterea sero consenserat in
iram animus, & in sylvis, quo difficilius mo-
litur imber ramorum textiles nexus, eo pigrius
admissa aquæ stagnant.

At vero postquam tempestas in serenum
transiit, & defatigatas mentes densior somnus
obsedit; terribilem fortune lusum, qui nos tota
die versaverat, nocturnæ imagines reddebant;
ut infestior sibi esset ipse animus per miras co-
gitationes se terrens; quam fuissent externæ
formidines: donec tympanorum ac tubarum
clan-

clangor sub rubentis Aurora fugam inquietum soporem excussit, meque ad paratam ab Acignio scenam cum Percante adduxit. Sedebat mihi proxime modestissimus senex, cuius cum humanitatem libassem, ingemui, fortunam ejusmodi moribus meam patriam invidisse. Nec difficilis fuit similium morum conciliatio, nam & secretus impetus invitabat ad amicitiam, & orationi nescio quis genius insinuaverat fidem. Igitur nondum composito aulæ tumultu ludimagistrum spectabamus, qui nudis fere ad cubitum lacertis nunc firmabat orchestram, modo scenam, & verbis ad anhelitum expressis, hortabatur actores, hic regie meminisset gravitatis, ille muliebris pertinaciæ risum, lachrymas tenerent, & impositos mentirentur affectus. Interim optimum senem rogabam: num ut audiveram in Acignium consensisset omnis virtutum familia; num in verticem integritatis hominem Gratia manu duxissent Hic ille

Suspirans imoque trahens à pectore vocem. Et vero, inquit, ducebant. Quoque iustius indigneris, non in via rupes, non aspera cautiū malignitas, auspicata compressit vestigia; sed exiles stipula sustinuerunt personam robustissi-

bustissima molis. Diceret domiti exercitus
 inanem umbram victorem animum terruisse.
 Ita fuso vitiorum examine non potuit suspi-
 cionem vitiorum fugere. Vanitatis, ambitus,
 auiditatis in republica, in re literaria repre-
 henditur. Cur non tollit suspicionem? cur non
 extinguit incendium, quod illius famam in-
 vidiolis criminibus urit? Denique cur non
 mulcet, aut cur homo videri timet, & inter-
 dum errasse? Crederes cum illis actis celi-
 tum decreta conuelli, neque se quicquam à
 Numinis causa esse scjunctum. Mirandum
 porro est, infestam Acignii, (injuria credo)
 sed infestam superbia crimine famam, qui
 discipulum pene nunquam dimisit non super-
 bissimum, aut qui aliquem ultra se, magi-
 strumque laudaret? Quamquam & illius
 gloriam plerumque corrumpunt, qui omnia
 eius dicta factaq; in miraculum trahunt: quo-
 niam hac atate sic vivimus, ut quem factiose
 laudaveris, huic seu invidia, seu contra sen-
 tiendi ambitione sim iniquior. Ac nescit ali-
 quid in Acignio non insolens, quam amici fa-
 mam evertunt, imprudens inimicorum furor
 alit, dum calumniandi licentia iustiores quere-
 las enervant, & ineptis criminationibus ve-
 riora indicia destruunt.

Dum

Dum hæc proloqueretur, tantum silentium totam domum occupaverat, ut altiore Siga'ion excipi nunquam possit. Itaque ad scenam oculos convertimus, quam decorus adolescens perambulabat, qui fabellæ argumentum pandere cœpit, versu non multum delicato. Fingebatur autem iuvenis, fortuna & ingenio illustri, paternis bonis, solitarium deserti prætulisse silentium, nec sanctissimas matris lachrymas, nec Principis auctoritatem religiosi cœpti fregisse constantiam. Nihil illo venustius, si fabula Roscios invenisset: sed omnes ad pedum numerum humeros torquebant, omnes fictitiis vocibus corrumpabant naturalem gratiam, & trita sæpe barba insolentiam testabantur ascititia majestatis.

In illis deliciis optimam lucis partem consumpsimus; tandemque digressus ex molestissima schola, viam ad Fibullium cum Percante exorsus sum. Ac ubi extra Basili munimenta constitimus, tum solutiore gaudio ridebamus pridianæ lucis prodigia, & memorabiles tot molestiis casus, ex quibus nihil præter paucula in occipitio meo vulnera duraverat. At vero nihil est diuturnum, quod sit extra fortune consilium. Etenim Fibullius

ad interitum ager marcentem familiam ad
postremam sollicitudinem deduxerat; nosq; ab
ipso gaudij limine tristitia veluti fugitivos re-
vocavit.

Sed mirabar hominum genus totis Fibulij
ædibus conversari, imperiosum, triste, seve-
rum: qui nec ingemiscebant ad familia plan-
ctum, & frontes ad tristitiam arte magis
quam sponte contraxerant. Quos ut Medi-
cos sæpius appellari audivi, non prius inter-
rogare Percantē desij, quam intelligerē omnē
religionum differentiam in tres partes esse di-
stinctam. Hos appellari Priscos, illos Nova-
tes, tertium genus Medicorum esse, sed poten-
tissimam factionem Medicorum iam latissime
dominari: ut quod Spartacus regnum concupi-
verit, isti servi occuparint. Iam procerum partē,
iam Magistratum, eruditorum etiam gre-
ges totos corsensisse in Medicorum scholam,
hec & talia sentientē: Aut Numen solis ter-
ritoribus fingi; aut si est aliquod, omnia per-
misisse dispensatrici nature: animum ita cor-
poris domicilio insinuatum, ut extra illū car-
cerem non duret: denique religionibus sic ut
vestibus utendum, de quibus & consuetudo &
ipsa vulgi in constantia indices sedent. His in-
stitutis

stituti docti facillime peccant in hominū vitā,
& novis experimentis radices omnes ac me-
talla tentant, nec perniciem hominum esti-
mantes, nec numinis iram.

Igitur & Fibullium clades eadem affixe-
rat, cui ad vulgare morbum insolentia reme-
dia quæsi verāt. Etenim quos emulserat humo-
res vena ad sinistrum renem pertinens, vis lie-
nis ignea paulatim addensaverat, ut omnē re-
nis latebram coctilis & acuminati lapidis rigi-
ditate cōpleret. Nec acerbos dolores ante cru-
delis fœtus moverat, quam exercitationis ve-
hementia naturali recessu excuteretur in ure-
teri angustias, nunquā hiatu tam immani sua
sponte patentes. Tum autē levissimi mali atro-
citas tam ventriculum superne exonerabat,
quam alui libertatem compresserat. Cumq; ad
vesicam carneæ fibræ cum expellente natura
pugnarent, illa in concepti flatus suspicionem
veniebant. Igitur medicamen infusum est in-
ferius, & omnia in alium forte morbum va-
litura tentabantur.

At præcipue nefarius Ambrax oppugnabat,
adhuc vitalem Fibulli naturam qui præceptri-
ces Medicorum chartulas, temere in eorum
officinis dissipatas, qui diluendis medica-
mentis

mentis præsunt, vigili ad scelus cura coegerat, ac in secretam deinde merserat urnam, paterneque artis temptor medicinae scientiam mentiebatur. Tum ut interrogabatur de morbo, munitis diligenter foribus, versabat manu vasculum, & este, inquiebat, sortes nusquam Prænestinae, vel Lyciae; ac praescriptum, quod voluentem manum primum impleisset, agris etiam formidolosius, quam est periculum fontibus, ad pharmacorum magistros mandabat. Sic ut interdum nefarias manus atroci cæde pollueret, interdum fortunæ temeritas pro prudenti consilio esset. Sed non litauerat Fibullius imprudentiæ. Nam Ambracis chartula dictavit ova ad ignem bis cocta, & veterrimi pisi eliquatam viscositatem. Præterea deambulationes raras iusserat, & oscitantem ignaviam molli thoro fovere. Quæ omnia nascentem in Fibullio lapidicinam ita duraverant, ut assidui cruciatus moriendi solatium quærerent; quod proculdubio solvisset hominem tantis malis, si aliquid gustasset de Callionis potu.

Non tenuit lachrymas mitissimus Percas, & miserrimam domum sublevavit gemituum societate. Sed mea sors erat durissima; quoniam
niam

niam certam opem negare Fibullio videbatur à mea humanitate alienum: & si remedium, quod in illum morbum strenuum noveram, tentaßem, timebam Medicos, tum etiam Callionem, denique ne non haberetur fides ignoto. Tandem vicit misericordia nimis prudentes metus, propiusque ad stratum accedens, O vir, inquam, propensiore fortuna digne, quam nunc aversa est, aude sanari. Da remedio quod affero triduum, & si ad votum meum sanitas non responderit, illius iracundiam meo capite depreceris. Mola vittisque victima mactari non abnuam. Exhorruit ad hac dicta Percas, & de Callionis poculo ratus loqui, meo capiti, quod ego in succidaneum dabam, iustissima suspicione timebat. Sed Fibullius, quam non, inquit, hac promissa nova sint? Apage hac secreta naturæ, & tot modo nati medici; vanam spem, ac inania verba, æternis miserorum cruciatibus, & indigna mercede vendentes. At ego, crede, inquam, domine, amplissima erit merces homini tanto bene fecisse, neque solum pro tua mihi valetudine, sed pro mea etiam salute laborandum est. Si fallo, nec possum declinare familie tue impetum, nec domini mei iram. Tum ille,
post

postquam aliquantulum dubitavit, interrogato etiam de meis moribus Percante, ut acerbitas mali cogebat, tentare igitur remedium iussit, quod vel ipsius corporis ruina morbi pertinaciam expugnaret.

Hac facta potestate in proximum montem secedo, illamque partem, quæ tum imminentis ingi vertice, tum virgultorum & fruticum humili fastigio, maturius umbrabatur, curiosa sedulitate lustro. Respiciebat locus Aquilonem, & ut erat declivis, fluente passim per imbres humo aridis tantum lapidibus sternebatur. Hic terna geniculatione Esculapio votum feci, si sanaretur Fibullius, barbam auream ex proximo restitutum peculio, qualem Dionysius ademit. Crederes deorum etiam suffragia emi. Nam statim notissimam herbam oculis meis subiecit Esculapius, quæ calculo bellum indixit multo felicius, quam aut Veratrum amentia, aut vulneribus Ascitos. Hæc lanceatis foliis, piloque ita brevi, ut pene curiosos oculos fallat, crenis denique tenuibus, & sæpe in obtusam speciem oras secantibus, mediocriter assurgit. Radix caulisque lignea, subtiliorem succum in herbam transferunt. Planta ad ingenium

terre

terra nunc cubitalis, plerunque eminentior;
insigne fastigium floribus ad examen turgentibus cingit, & Virga aurea sortita est nomen, sive quoniam aurea ac pene divina virtutis est, sive quod præstantis metalli colorem exigui floris venustas amulatur. Caterum contusum in renibus calculum in innoxium pulverem solvit. Non in latere, non in vesica dolor: adeo ut tam facili remedio pudeat calculum timuisse. Etenim in hyemem siccatur æstivis umbris planta, & ubi gravitas lateris coeuntem morbum præfagit, aureus pulvis ad drachmam mero delibutus sumitur, sive ovo levissime cocto permixtus.

Sed mihi non erat ad manum tam preciosus pulvis. Itaque recentem adhuc herbam iubeo Fibullium mandere. Nihil eo die visum est ad morbum fecisse medicamentum: sed biduo deinde repetitum, supra fidem est quam egregie refellerit acerbissimum morbum: sordidus pulvis abunde vesicam exonerabat, cœnosumque saccatum pene sanguinis imagine pingebat.

Iam ventriculo robur redierat, iam corpori toti vigor, & mihi ad perfectionem artis medicæ sola deerat laurea, & emptiis testimonij

ny liber, cum à Callione redduntur Percanti
literæ, se à Principe ad Labetrum mitti, ea
pompa quæ utrumque deceret. Nos quam
primum sequeremur, vel ad Fibullium, si
consensisset, laturi poculum, vel adornaturi
magnifica domus superbiam. Tum à Fibullio
epistolam ad Callionem impetro, qua se in-
genti miraculo sanatum confirmabat, & quo-
niam semel Numina curam egissent suæ va-
letudinis, nolle ea offendere alieni auxilij mix-
tura. Igitur gratiam haberem oblatis medica-
minis, & præsentis aliquando pleniores habi-
turum. Timebam enim, ne Callioni, si re-
scisceret Fibullium mihi sanitatem debere, vi-
deretur indignum, prælatas meas artes illi me-
dicamini, cui commendando etiã me misisset.

Me autem cum in secretiorem thalamum
Fibullius evocasset, semovit arbitros, & Eup-
hormio, inquit, nec tu ignoras quid tibi de-
beam, nec meriti tui magis quàm ego es con-
scijs. Itaque diu deliberavi, quo me dono ex-
oluerem; nec præstantius inveni munus, quàm
simillimam tui partem. Tum mulierem ad-
vocat supra politissimas imagines cultam,
quodque auxerat formam, tenera ut videba-
ur verecundia & pudore confusam. Et, si
mihi

mihi, inquit, credis. Euphormio, vteris beneficio & voluntate mea. Puellam hanc, cui dudum persuasi ne iniussu meo nuberet, trado. Integerrimam mentem, & suo corpore dignam, honestæ frontis timiditas spondet. Ego vero dotem dicam, quam capere aut agnoscere tuæ conditionis homo possit. Hic ego nonnihil tam eleganti forma motus, tamen insidiosum munus timebam. Et si abest, cogitabam, fallendi animus, cur hæc secreto peraguntur? Deinde quàm ad manum hæc puella de occultissimo thalamo producta est? quàm insolens, ut sine flammeo, sine aqua, sine solenni igne, absque vittis denique & matronis verecundiam mulcentibus transeat in alienam familiam virgo? Hæc molestissimis cogitationibus scindebant animum, & præterea quod consilio tempus non permittebatur. Erat etiam mensis Maius, quo tempore nuptiarum omen perhorrescebam. Igitur ambiguo ascensu cogitabam sic hominem non ledere, ut neque me laqueis, si qui essent, impediendum producerem. Certe, inquam, domine, parum amas puellam, quam pro nuptiis in contubernium mittis. Quid amplius irata Omphale à Lydis exegit, quam ut servis ingenuæ miscerentur?

Itane? inquit, nescis splendidissimā libertatem in virtute positam esse? ac præterea iam ut conjugio emancipari liberos, ita servos in societatem iuris Quiritum mitti? His dictis, erigebatur animus meus in spem optimæ sortis, & iam ad novaculam videbat libertus respicere, cum Fibullum credere cœpi ex magnatum more facere: si nolis ut per illum tibi bene sit, conaturum ut sit male. Nec amplius cunctatus, in uxorem consentio, & præeunte religiones Fibullio, ac præterea osculo bis terque repetito, firmavimus fidem: ac tum in publicum progredior, & sponsus, & quod nesciebam, pater. Iam septimum dies illuxerat, quo tempore promiseramus reditum in speluncam, sed memoria non illubenti omisimus suavissimum ad mulieres iter: quoniam iam ad Labetrum adventabat Callion, & urgebant assidue literæ, ne eius comitatum difficeremus; cum Percantis sedulitatem, meque prodigiose sanatum, instar ingentis familiae reputaret. Itaque expedito progressu itinere, antevenimus etiam Callionis cursus, & magnificam præmissi agminis tarditatem.

Præludebat autem Labetrus ostentationi
sue,

sua, & pretiosissimam supellectilem pandebat in Callionis adventum, Machine per mœnia dispositæ præbebant speciem formidolosi belli, & moniti cives, ut ad tubam in armis essent, pacificos cultus militari diligentia instruxerant. Iuventus præterea nobilis arcessita ad Labetrum, splendidis collucebat vestibus, & exarata puellari manu pallia tota pensione redemerant: ut quoties mensa in illum annum posita esset, Callionis meminissent. Sed maxime obstupesceram ad principalis edificij luxum. Thori ubique purpura strati erant; stragula bysso duplici insignia notabantur, & aureis filis sericum intertextum plus artificio debebat, quam natura.

Præterea cultu mirabili stabant dispositæ per cubicula imagines, quæ mihi videbantur sudantium vultus exprimere. Admiratus ego ingeniosam statuarum novitatem, propius accessi, & materiam audaci digito scrutatus sum. Sed profundius quàm vellem fragilis materia manum admisit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ consilium cepti, cum ad latus se applicuit sedulus minister, spumantemque hordeaceo potu scyphum humanissime obtulit; cumque incerti

E ij for-

formidine vultus varijs coloribus aestuarent, putavit tantis conventibus insuetum numerosa domus frequentia perterreri. Itaque vanitatem timoris mei stultissima consolatione permulsi. Quid exhorrescis, hospes, inquit, ad regalem strepitum? quid existimas triumphum quotidiana familia rationem? Scio nescire dominos vestros tam prope ad cœlum deosque accedere. Sed neque instar numinum pervulgaverunt orbes alios, neque tam sincera nobilitate incorruptam seriem ad ter mille annos servant. Tu vero in aliud tempus stuporem differ, dum Labetri gentiles videas maiestatem nutantium cervicum circumferre; velut ad numeros, & audaci ponderosa orationis fiducia non tam ventos onerare, quàm superare aurium fidem. Jam vero, si tumultum ebria domus audiveris, putes ad Orgia Thyoneum descendisse. Crede mihi, natitabunt pavimenta hoc quem teneo liquore, & plus bibent thori mensæque, quàm homines. Sed tu interim Labetri bonis utere, & audaci manu frange statue butyracea auriculam. Presto sum, qui saturatis suavissimam potionem affundam. Cum ego negarem deformari statuam oportere, ultro irrisit pinguis servus, & cervicem

cem imaginis amputavit brevi gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat; & nondum scis, inquit septendecim esse cubilia, in quibus ejusmodi quatuor imagines ex marmore angulos adornant, præcis cervicibus, quæ quotidie recentissimo butyro reparantur; tum ut populus in ientaculum destruxit extemporaneos vultus, frons subinde alia reponitur, & in diem septies ac decies renovatur delicatissimum munus. Nondum hora diei nona est, & iam centies quadraginta butyri pondus hoc palatium absumpsit. His atriensis ditis audaciam sumpseram destruendi formosum artificium, cum tubarum ingens murmur personuit, & desolatum palatium nihil ex tanto populo servavit, nisi spem reditura frequentia. Ego quoque tam cupidus invisor quàm novus regionis incola, despecto ientaculo in publicum descendi, & quanta pertinacia viam turba negabat, tanto impetu compositos in orbem lacertos rotabam; & per dissectum inæqualitate itineris agmen immittebam robustissimum corpus. Deinde ut in obvium tumultum ascendi, res expectatione gratior oculos meos delectavit. Erat enim Callion non mediocri stipatus manu, ad quem confluxerant

rant ex sacra Labetri domo, Cubicularius, Dispensator, Aedituus, & magnatum ingens numerus, qui ficta humanitate quem timebant venerabantur. Ego quoque viam mihi cum Percante ad dominum feci, & strato in supplicem cultum corpore, à transcunte veluti nutum extorsi; cum in elegantissimam perductus domum, & orationibus in atrio ad fastidium longis exceptus, ipse naturali eloquentia vividum ingenium prompsit. At ego tot nugis fatigatus, in Labetri domum redeo, potioribus miraculis pasturus curiositatem sedula mentis.

Erat autem in interiori palatio non tam hominum infrequentia, quam silentium: omnes veluti stupore contracti modestissimam vocem ad vicinas aures anxie trans mittebāt, & oculi non temere vagi in animum meum pietatis induxerant sensum. Igitur contempla- tus ubique, num vel ara, vel deorum imagines religiosos homines moverent: nihil advertere potui præter tunicam purpuream, quæ ex tholo catenis aureis pendebat, & capitis tegmen sericis ad utrumque latus nodis insigne; quæ & gestasse iuvenem Labetrum dicebatur, & in nescio cuius senectutem asservari.

Sed

Sed cum promoverem inconsultos gradus in secretiorem thalamum, corripuit laciniam vestis vir, si bene conyciebam ex colore & turgentibus labris, Afer, & quid in loco tam illustri facerem rogavit. Commotus ego strictorum in me oculorum majestate, nihil habui quod opponerem tam vibrantibus telis, nisi Callionis potentiam: cujus ille nomine, tanquam fulmine prostratus, nihil, inquit, impedio. Tam gratiosa servitus omnia huius familiae secreta tibi facile producet. Hac venia factus audacior in proximam sedem irrumpo, ubi etiam pauciores stabant, & plerique fusco vultu horribiles. Diceres illos regium Cyneæ senatum truci vultu fingere, ad cuius gravitatis imaginem Præfectus Prætorio nescio cuius gentis maxime formaverat vultum? qui trecentis nuper mulis advenerat, ut doceret & fugere se scire, & his magis formidabilem esse qui à tergo, quam qui a fronte consisterent. Tum ego applicitus ad parietem, lustrare cœpi omnium incessus, & superbam ad fastidium frontem, cum subito meatus intercluduntur suavissima luci, & densa nox, fenestris curiose iunctis, totam domum insedit, igitur metuens ne me

E v in

in custodiam publicam misissem; errantibus
 vestigys repetere cubiculum cœpi, & in adi-
 tum, qua me confusa memoria ducebat, ten-
 dere: cum ex altera parte dimota sunt aduer-
 sa ianua claustra, diductisque peristromatis
 tot cereos decori adolescentes intulerunt, ut ti-
 merem ne tenellum aliquod funus produce-
 rent ad numerosissimum lumen. Sequebatur
 autem mulier aurea præsignis tunica, quæ sub-
 limi crine turres prope in occipitio excitave-
 rat, deinde vir, ipsa muliere brevior, ad cuius
 prolixum latus stabat. Tum quotquot in tri-
 clinio erant, libratis velut impetu corporibus
 longa veneratione iacuerunt. Ego autem al-
 tissime

Obstupui, steteruntque comæ, & vox fau-
 cibus hæsit.

Tantus enim pene cultus Iovem Iunonem-
 que, adesse persuaferat: sed ita ut mutatis ho-
 noribus, hæc annis, ille mensibus præsideret.
 Interim mulier ad mensam gradu satis com-
 posito festinavit, mensque deinde Iupiter in-
 feriori lectulo consedit. Sed inanis videbatur
 mihi pompa: nihil enim ultra panem in cœ-
 nam importatum cernebam, cum in genua pro-
 cidit assueta his officijs Nympha, & humen-
 tem

tem mappam purgandis manibus dedit. Tum diutius ignorare non potui, quæ Numina delectarentur eiusmodi sacris, & hominem, cui stabam proxime, interrogare cœpi deys quos videbam. At ille, nec te, inquit, majestas loci, nec ceremonia, & ritus ab ultimo ducti Oceano, monuerunt Labetri sacrarium esse?

Adoravi ego Numina; ac deinde in diversam cœnaculi partem furtivis gressibus tendens, in amplissimam porticum descendi, quæ & ipsa solis facibus erat illustris. Circum autem elegantissimis imaginibus Labetri vitam ingeniosus pictor reddiderat. Quod ut intellexi ex versibus, qui ad singula oram tabulæ legebantur, nolui tantæ fidei historiam ignorare. Nobilitatem Labetri modestus artifex non altius erat exorsus, quam ab Aeneæ erroribus. Nam & Mnestheum affinxerat, & Capyn, & Anicium, qui contis infestas undas retundebant. Ac ut Labeiro prænunciaretur iam tam armati maris iniuriæ, ipsa tempestas prope sorbebat maiores suos. Deinde consulatus ac triumphi longa serie parietem adornabant. Sed hominem, ut eram, illiteratum non multum delectavit evoluerè, quæ vetustas multis seculis obtexerat. Itaque ad

recentia rudem oculum converti. Erat autem effectus Labetrus in lucem prodicens quem Aquila excipiebat ea purpura, quæ est triplicis prerogativa corona. Deinde adultus cognati Principis vicem magnifice sustinebat

Rex Anius, Rex idem hominum, Phoebique sacerdos.

Nec omiserat artifex splendidi rationem conjugij. Stabat Labetrus novo insignis cultu, ac in Veneris legem transiturus, Martis primum sacris initiaverat latus, insolenti ferro grave. Deinde nubebat amplissima virgini dotis. Postremo erat effigies sedentis ad Ilium, & tot molientis machinas, quot destruxit sævitia maris, & callidi hostis importuna sedulitas. Super hac erat picta Discordia ex Averno prorumpens, quæ ante aliquot lustra quietas Labetri gentes sollicitaverat ad bellum & hi versus pene in vertice imaginis legebantur.

Est locus Ausonias inter notissimus undas,
Euboici coluere viri, cui nomen Averno
Dicitur, Hic diræ tristis reverentia ripæ,

Hic

Hic campo crudelis honos. Nox impia pi-
gros

Inspirat cælo ventos, & nubila ducit.

Cuncta silent circum, si non insibila crines

Ferales movere deæ. Non gramina ripis,

Torpet iners tellus, Phœbumque æterna re-
centem

Nescit hyems mutare domos. Tantum impro-
ba late:

Signa canis surgunt, spumaque infecta cruenta
Lurida Cerbereos scribunt Aconita timores.

Hoc, ut fama, specu, crudelis ianua functi
Orbis, & immensi panduntur limina fati.

Attoniti horrescunt manes, umbreque re-
centi

Hac pœnas intrasse via, pars maxima poenæ est
Illac & gemino quondam Discordia curru
Extulit ad superos dubium caput. Omnia
retro

Abstulit Astra timor, totusque expalluit æther
Ipsa velut tristes ducentia nubila giros:

Velavitque diem, terrisq; exclusit Olympum.

Tela manu, gemineque faces, vultaque severo

Ira rubet, pallentque metus; mutatque so-
vetque

Consilium, pugnatque suæ Discordia menti.

Quam circum rapidusque furor, luctusque,
scelusque

Iræque, insidiæque volant. Sedet axe superbo

Infelix bellum, motisque accenditur armis.

Hæc simul vt nostris crudelis constitit oris,

Erexit-

Erexitque genas, metuendaque tela sonanti
 Incussit clypeo, & rapidi ter voce flagelli
 Increpuit pacem, ter protulit impia cædes;
 Tum primum excitæ studia in Mavortia gen-
 tes,

Tum mortis properatus amor, tum semina
 belli,

Nondum bella tamen. Qualis certamine pri-
 mo:

Ventorum, minus aura furit, seseque moveri
 Indignatur aquæ, nec promptus surgere Ne-
 reus

Addubitat paulum, & cunctantes consulit
 vndas.

*Deinde describebatur tempestas quæ se ab
 Occidente in illas terras infuderat, & quo-
 dammodo debili Discordia sociaverat manum.
 Quibus tabulis non indelectatus transeo in
 proximum thalamum, & deinde cum in pe-
 nitiores intrarem recessus, obrui memoriam
 labyrinthis amplissima sedis. Nam & impli-
 cata in sese camera, & multiplici aditu aper-
 ta cubilia, auferebant viæ discrimina redeun-
 ti per inanes porticus, & magnifica spatia no-
 bilissime domus, donec in secretum delapsus
 cubiculum, notavi ad dexteram literis aureis
 scriptum: Nemo in hanc sedem iniussus
 admittitor. Et ad levam auro item fusili:
 Iisdem*

Iisdem sanctus est pœnis sacri thalami
aditus, quibus Romanæ olim transitus
fossæ. Quibus ego diligentissime perlectis,
toto impetu foras proruerere cœperam, cum in-
gens strepitus timidissimas aures perculit. Erat
enim muliebre agmen iam in cubilis gradi-
bus, ut earum oculis meam fugam suffurari
non possem. Igitur mutato consilio in thala-
mum redeo, & cum stragula in terram pro-
lixè defluerent, ocului noxium caput sub au-
rei recessibus thori, Et iam noctis silentium
strepentem concursantium tumultum suppres-
serat, cum mihi tum periculosissimus carcer,
tum inanis ventriculus somni copiam non fa-
cerent. Vnde remotissimos canum latratus
audiebam, & tenuissima auræ murmur
non fugiebat vigilis sensus subtilitatem.
Tum mulier, quæ supra me in lectulo de-
cubuerat, exigua iussi excitavit matro-
nam in alio thoro iacentem, quæ ocyus sur-
rexit in pedes, pervasitque ad vicini ostium
cubiculi, ac bis, terque inflexi digiti articulo
fores pulsans, in aliam ipsa deinde sedem re-
greditur. Hic ego curiositati tantum im-
perare non potui, ut stragula non dimo-
verem, quantum ad oculi libertatem satis
erat.

erat. Neque multo post laxatis foribus intra-
vit mirabilis viri species, cuius ego cultu ex-
territus nihil absuit quin proclamarem. Erat
enim linea solum veste instructus, manumque
illa matulam argenteam ac facem, hac cla-
uem auream, gladiumque gestabat. His ille
ornamentis insignis accessit ad thorum, & do-
mina, inquit, ad imperium tuum veni. Sed
ego extra me positus tam insolentibus animad-
verti ostium, quod in inferiores gradus tende-
bat, refferatum esse ab ea matrona, quae homi-
nem advocaverat, igitur utendum opportuni-
tate ratus, quam potui celerrime me ipsum
de latebra eduxi, & ab utroque amantium
conspectus evasi. At illi portentum rati, fri-
gidis amplexibus, tanquam vino quod mul-
lum suffocasset hausto, omne robur amiserant:
cum ego ad Callionis fores elapsus, expectarem
ventura lucis solatium, gelidis interim posti-
bus humidi astri malignitatem ut licebat de-
clinans.

Cum deinde crepusculo discussa nox spissior
pallenti adhuc Sole rarefieret, advenit is
quem rei domesticæ Labetrus praefecerat, &
ad Callionem iam in atrio ambulantem ten-
dens, festinationem salutandi ijs negotijs ex-
cusa-

cusavit, quæ totum diem Callionem tenerent.
Ac deinde per varios sermones in id lapsus,
quod maxime quærebat, est, inquit, nobi-
lissima porticus, & omni antiquitatum refer-
ta genere, quam ex media Italia pene curri-
bus iunctis sublimem transtulit in has terras
Labetrus. Ea non est magis auro conspicua,
quam non adulteratis antiquitatis notis; ne-
que studiosius illam iuvenes perambulant,
quam scholastici atque senes, qui omnia prisci
moris vestigia in argumentum erudite dispu-
tationis trahunt. Non erit indigna, nisi me
fallit novitas, eleganti tuo ingenio, & inve-
nies, quod non oculos magis quam ingenium
delectet. Si non molestum est ire, & vicinia
invitat, & quoniam mea est custodia, non
admittetur hodie aliquis præter amicos tuos.
Non abnuvit Callion, non tam antiquitatis
cupidus, quam captator communis aure, &
super omnia illud spectans, ut literas non tam
nescire videretur, quam temnere.

Igitur in publicum egressus, Præfecti du-
ctu in porticum venit, ad cuius magnificas fo-
res stabat Apollo laurea redimitus corona, &
novem Musæ, quælibet suo insignis arti-
ficio. Mox, ut intravimus, mira species, obie-
cte

Etæ sunt oculis nostris. Hercules, qualis primum
 seruierat Eurystheo, ad interius limen stabat,
 velut ad custodiam, nec procul infelix Lao-
 coon violati equi soluebat Palladi pœnas, &
 eiusdem Divæ fulmen detrudebatur de scopulo
 temerariam Aiæcis fiduciam. ibi erat & aspe-
 ra velut naturali scabitudine rupes, & tam
 artificiosi fluctus, ut timuerim calceos inunda-
 re. Erat etiam antiquissima aræ species, quam
 aiebant Musis cum Hercule fuisse commu-
 nem. Deinde ulterius progressis historiam
 parum vulgatam ostendit noster index quæ ta-
 bulis pene totum parietem impleverat. Erat
 autem exercituum species acriter dimicantium,
 quorum furor etiam in imaginibus legebatur,
 ac deinde Solem obducebant calliginosæ nubes,
 & fulminis violentia obruebat alterius par-
 tium ducem. Mox velut aperti campi vorago
 continuo flagrabat incendio, & qui modo vi-
 ctoria exultaverant, demittebant in terram
 languidos vultus, ac ipse Rex, instar Aga-
 memnonis, Iphigeniam lugentis, tristissimam
 frontem coccineo pallio obduxerat. Non teme-
 re omisit Callion rogare nostrum ducem, quo-
 rum illæ imagines essent. Sed ille, non
 aliud, inquit, asseverare possum, quam
 quod

quod vetustissimi versus produnt, qui tabellarum margines implent. Sed truncata erat carminis series, ac in primis exordium historiae vetustatis situs deleverat. Nondum tamen abolerant vestigia, quibus literas fuisse aureas deprehenderemus; nec tam vetustas exederat versus, quanquam erant supra omnem fidem antiqui, quam muliebres faces, quibus quotidie parentabatur optimo poeta, cum aliud eius monumentum ignoraretur. At Callion cum porticum oculis perlustrasset, eruditum hominem, cui Lucretio nomen, & quod rarum est, simul in hac communi vita politum, ad se vocat, & O mi, inquit, literarum antistes, cur hos versus non tollis ex hac porticu, & vetustati tantum ius in ingenia negas: nempe potiora sunt Quiritum rudera, & inutilis effossi aeris inscriptio delicatissimis carminibus praestat. Hac cum festivius arridens dixisset, aditum fecit homini doctissimo disputandi de literis, & pestilenti novitiorum genio, qui reviviscentem doctrinam immani fato sustulerunt. Itane, inquit, vir maxime; nostra etiam amentia scholarum muris contineri non potuit, sed loquaci rumore pervas-

sic

sit ad magnatum domos, & literatos omnes sub eodem crimine infamavit? absit hoc ab Apollinis familia, ut nemo Esculapium no-
 rie. Quamquam hoc nec invitus fateor: scho-
 la nostra periculosis plena sunt scopulis, qui
 adolescentulorum industriam quotidie nau-
 fragio subvertunt. Et nisi multi genio melio-
 ri salutem deberent, etiam optima mentes in-
 currerent in illa vada, quæ insignis magistro-
 rum imprudentia collegit. Tum Callion ape-
 rire tam funesti mali originem rogat, &
 authores perniciosissima sectæ, qui Musis,
 inquit, dedi ad omne supplicium debent.
 Mox ille, ut neminem de artificio suo lo-
 qui piguit, fusissime cœpit exponere initia pe-
 stilentissimi morbi, qui literas pene ad mortis
 necessitatem adegit.

Primum, inquit, barbaria patrum nostro-
 rum temporibus omnem Musarum suavita-
 tem excluserat. Non illi modo humaniores
 literas neglexerant, sed etiam cum severiori
 doctrina non credebant delicato sermoni con-
 venire posse. Hinc peregrina dictio in Lati-
 nas inuenta scientias, & eloquentia indictum
 exilium, ut mirum sit, præstantia ingenia,
 quæ illis ætatibus floruerunt, optimorum le-
 ctione

Etione librorum temperare non potuisse hoc veluti odium in ingenuas politasque disciplinas. Nullibi carmen suis constabat partibus, nisi quod bis terque in eandem syllabam cederet. Orationum periodos vel absona verborum geminatio vel inepta subtilitas implebat, & si qua occurrebant vel ex antiquis moribus, vel ex priscae aevi memoria, rebusque gestis, ea nunc mittebant foedissima ignoratione, nunc ad sui seculi rationem detorta fictitijs sensibus, corrumpabant. Hic Pyrrhum Achil-
lis filium dicebat post expugnatum Ilium, etiam Romana mœnia obsedis-
se: ille Scipionum & Censorinorum nomina ad dignitates referebat. Hic Falcidiam legem, quod instar falcis legata rescinderet, volebat appellatam. Alius Gentiles, quia nul-
lis ceremonijs vero numini sacri, sic (aiebat) remanent, ut sunt geniti; aut Ethnicos dici, quia per Aethnam montem ferunt ad tum patere ad subterranea supplicia, stultissima asseveratione scribebat. Nullus erat, quem vitia temporum non traherent, ut Ephesi natos diceres, ubi oportuit neminem excellere. Pueri his magistris vti nihil aliud discebant, quam non sapere.
Nam

Nam & Græcis elementis, ne quidem tenuiter imbuti, ut verborum monstra, quæ nova Philosophia inuenit, capere poterant, statim ad insanas & æternas argumentationes ducti, omittebant omnem doctæ eloquentiæ curam.

Sed non potuit diuitius teneri solertia humani ingenij, novandis rebus nata. Itaque initio huius seculi emerferunt homines aliquot ex tantæ noctis immanitate, pene non alio quam naturæ suæ auspicio, statimque aucthores alijs extiterunt, ut fœdissimam imperitiâ e Republic. literaria tollerent. Verum ingentium malorum remedia nunquam suis periculis carent. Orbem, qui suo malo obdormiverat, ipsa medicina pene obruit. Etenim homines supra cæteros docti, quamvis erant huiusmodi, ut multa non viderent, velut in ipso scientiæ orientis diluculo, tamen ambitone cæci, nominis famam petierunt ab indignis & inanibus rebus. Igitur hi deridenda cæterorum barbarie volumina implebant, illi novandis omnibus exercebant impigras mentes, & ut aliquid sapuisse dicerentur, evertiebant scientiarum partes, quæcunque rudi patrum seculo placuissent: adeo ut discipli-

na-

narum ratio diversissimas in partes distincta sit, & ubique male sentientium sectas infelix seculi genius induxerit.

Successit huic malo crudelior pestis, & luctuosa ingeniorum funera edidit. Facebant passim libri squalidissimo situ, & ipse pulvis meliorum authorum partem exederat. Itaque necessarium videbatur, ut homines docti tollerent maculas, quas vel library, vel tempora, inusserant, tum diversorum voluminum lectione, tum antiquitatis peritia, etiam interdum divinando. Quis deinde ad hoc studium se non accinxit? quis provinciam, quam permitti non oportuit, nisi summa auctoritate viris, privatis auspicijs non suscepit? Quis se in virum non evasisse credit, quis non aternitati litasse cui stylus hac vocabula permiserit, deleo, interpugno, corrigo, manuscripti sic habent, hoc ab antiquo ritu, & cetera ineptissima ambitionis verba? Cum tamen hoc etiam qui plus in literis sapiunt, saepe iustissimus emulorum risus suspendit. Quam invisis moribus, qui ubique pene invilitata in invisitata permutat, qui non fert volumina, si curari, & non durari vestes dicant; Nam ducum taceo duces. Quorum
illi

illi ad Prætores curare, non currere, legit;
 alter, quamvis profundissimæ doctrinæ, ta-
 men non credidit putare dici. Hic est ille sco-
 pulus, quem vel curiosi homines, vel incanti,
 raro illæsis navibus prætermittunt; seu mavis,
 hoc pestiferum sydus illuxit, quo surgentes
 literæ nondum adulta stripe exaruerunt. Ete-
 nim ingenia ubi sese applicuerunt huic studio,
 spe maxima Rempublicam fraudant, & inu-
 tili labore pallida, neque veræ unquam gloria,
 neque suavioris literaturæ gustum sentiunt.
 O miseram iuventutem, quæ vanis exercita
 laboribus, id tantum apud doctores conse-
 queris, ut ne quidem latine dicentem intelli-
 gat senex Numa, nisi divinantis Egeriæ va-
 ticia consulat. Nam qui antiquitatem è te-
 nebris eruunt, ipsi tantis tenebris onerant stul-
 tissimam orationem, ut id unum quæsisse vi-
 deantur, Pitbia vate, aut Carmenta, obscu-
 rius loqui. Neque aliud iam in scholis deto-
 nant; Quam num in urbe iustitia, vel extra
 pomeria humanitas, olim carnificibus habi-
 tationes decerneret? Quis meretricijs titu-
 lis color, quæ fornicibus angustia essent. Vbi
 sacrum urinarium, quo patres conscripti vesti-
 cam exonerarent? denique quot fibulis staret
 vestis,

vestis, quot gradibus tutela conscenderent? In his nugis non modo ipsi consumunt optimos dies, sed commissos etiam industriae suae adolescentes versant. Quis ad politum versum auditorem accendit? Quis sapius orationem acrioris animi impetu exaratam reposcit, quam incertum & inutilem Italia morem, tam extra vivendi consuetudinem hodie positum, quam a loquendi usu ac ratione semotum? Etenim si delicati sermonis formula, sit tenera & auribus apta oratio, ipsis legentibus occurrit, id faciunt quod egri, qui corruptis sensibus epularum suavitatem averfantur. Quae antiqua, quae solis tenebris nobilia, miserrimis laboribus colligunt; quae subinde redeunt in animum, ac veluti stilum trahunt, cum ipsi ad scribendi studium efferuntur. Frausci etiam superbe nugatores audeant, & qui scriptiones eorum vix capiunt, è dotis eximere: quasi vitio legentium fiat, ut qui Marones, Statios, Lucanos capiunt, ij ex eorum chartis nihil amplius, quam ex dissipatis Sibyllae folijs discant.

At vero tam subtiles prisci avi indagatores, ut quotidianam vitam ac iudiciorum morem, dii boni, ignorat! ut in hominum exercitatorum caetu fœde

obmutescunt, qui cum solis priscis & sapere didicerunt, & loqui. Sed enim, inquiunt, qui hæc nesciet, hærebit ubique in meliorum authorum scriptis, ubiq; illi oborientur tenebrae, velut erranti per ignotam regionem. Ego vero nihil damno curiosum studium, ac quantum vultis utile, dummodo hæc sobria in altioris usum scientiæ assumas, neque te senium in sternenda ad scientias via occupet.

Certe si in authorum scriptis, per tot diffusis volumina, est aliquid ignorandum, malo pauculos mores negligere, & verba pene cum hoc orbe nata: quam ut consumpto in ijs seculo amœnissimos vel sermonis vel doctrinæ fontes omittam.

Sed ne omnes pro Catilina steterint, & Consuli Tullio bellum indixerint, reperti sunt, qui contrarijs machinis Rempublicam nostram evertant. Iis nihil purum aut sincerum, quod ex Cicerone non hauserint, nulla periodus proba, quæ numerosa verborum veritate non tumeat; digni mediis fidiis homines, qui semper in Tulliano vivant. Hi ut sunt plerumque eruditionis reconditæ expertes, vel lectione Poetarum, quos tamen interius nunquam gustant, auditores detinent; vel immanibus Rhetoricorum præ-

præceptis obruunt, quibus nec uti iuventus possit, nec ipse unquam Tullius magis ad usum invenit, quam ad celebritatem nominis, ac posterorum famam. Stilus plerumque in hominibus illis non gravis ac nervosus, sed vanus & inanis? nullum in verbis indicium; nullum in oratione acumen. Aeternæ figuræ altis & turgidis dictionibus nixæ. Nunquam simplex oratio & verba in suum sensum eleganter fluentia, velut errarent in montibus, ab elata Metaphora in aliam saltitant. Ubique fulmini, tempestati, fluctibus inveniunt locum, Picas diceres, quibus planum vestigium Natura interdixit: ita nunquam suis & equalibus verbis loquentes ad diversa dictionum prodigia volitant, quo illos institutio, & inopis ingenii sterilitas cogit.

Quid igitur? queritis quibus præceptis imbui adolescentes velim? Non sum tanti, ut Apollinis familia ad præscriptum meum vruat. Sed tamen si fidei meæ committeretur disciplina tyronum, primum pretextatæ pueritiæ non pateret virilis noster campus: deinde delectum ingenio rem habere, ut, quoniam non omnibus eandem vim natura iniecit, quam cuique partem studiosus impetus deligeret;

ad hanc non hortarer modo propensam iu-
 ventutem, sed curiose adigerem, Pueros,
 inquam, non admitterem ad seria, neque
 misceri nucum putamina paterer cum laureis
 baccis. Quoniam intempestiva in ea etate
 studia crescentes primum vires, & vixdum
 coagulati cerebri robur solvunt, ut iuventus
 deinde provectior nec integram valetudinem
 ad literas afferat, nec vividi acumen ingenij
 prematuris olim laboribus vigiliisque retu-
 sum. Nam quos ante etatem viros cernimus,
 & scientias ad suorum mensium calculum nu-
 merantes, ij vel cito maturi occidunt necesse
 est, vel ut in eam stultitiam, quam infantes
 declinarunt, senes incurrant. Sed ut illis qui
 ad fidicinam designantur, iam in ipsis cunis
 datur plectrum, & lacerata cithara nondum
 prorsus soluta compages: ut infantibus ipsa lux
 non sit antiquior, quam paternæ artis rudi-
 mentum: ita nec pueris, quos parentum vota
 sacrario literarum destinant, iam à prima
 etate chartas ac libros aufero, ea tamen cau-
 tione, ut etatula tam debili consentanea dis-
 cant, nec urgeantur severa magistrorum ca-
 stigatione, vel ipsi sua sponte ad studia inci-
 tati noxiæ temeritati permittantur. Nam &
 alternis

alternis iocis, & omni exercitatione, quæ illos annos capit, refrænandus est nocentissimus cursus; ac omnia maxime præmiorum fucō tegenda sunt, ne initiorum acerbitas desiccata ingenia deterreat. In primis historia inserantur etiam dormientium manibus, & quoniam vel inanes fabulæ infantium animos capiunt, assidue imbuantur monimentis antiqui seculi; ut memoria, quæ in illis est constantissima, crescentibus subinde annis pulcherrimā rerum variarum cognitionē emergēti iudicio tradat.

His elementis instructus adolescens, ut primum ingrata Romanæ lingua initia evasit, statim ad amœnitatem Ciceronis traducendus est. Selecti quotidie varietatem sermonis præceptoribus reddat; stilum vix dimittat è manibus, & scribendi assiduitate rerum omnium difficillimam in mitiorem cogat naturam veluti feras cernimus sæpius manu plausas saltus & nemora dediscere. Mox in omnes passim authores evagetur licentius liberum studium: nec Petronium, Livium, Sallustium, Cæsarem, Terentium, Curtium, pudeat miscuisse Ciceronianæ dictioni. Tum etiam Plautus, Varro, Lucretius, & eiusmodi doctrina notabiles assumantur; & è novis hominibus

F ij

minibus ij tantum, qui hos antiquitatis principes Pallade magis propitia coluerunt. Nec difficilis est delectus Vix quatuor hoc seculo supra invidiam scripsere; quos adolescenti ipsa facile fama, & omnium commendatio prodet.

Sed expectatis fortasse ut Poetam instruam. Ne ego tam male de iuventute mereri nolo, ut illis sternam iter ad immane precipitium, & notabilem multorum funere voraginem. Pauci enim hoc Parnassi iter ingressi sunt, qui ex alterutro montis vertice non deciderent, nunc in humillimos contemptus, & foedam amen-
tia famam. Parcite, Pierides; non vos laceſſo; nec vestra injuria tam miseri casus affligunt inconsultos. Sibi quisque debet hanc calamitatem, & dum ab Apolline arcessi credit in praesagum montem, non advertit pro deo vesanam esse libidinem, & imprudentis adolescentiae aestum, quem intemperanter exaudit. Etenim quoniam hoc est inutile studium, & ad solam delicati animi voluptatem faciens, non potest non explodi è doctorem cœtibus, nisi quando artificij elegantia artis vanitatem excusat. Scilicet velut extrema convivium bellariorum appositum luxuriant, & suaviora condimenta

dimenta reparant famem absumptam, ita solidioribus scientys saturati non capientur hoc quantum vultis divino Poetarum cibo, nisi gustum iam languentem excellens voluptas excitet. Vt non tam artem mihi mutasse videatur, quam artis materiam, is qui è culina prodiens primus Olympica versibus extulit. Certe si quis in Parnassi verticem incolumis ascendit, non nego, quin ut meditullium terrarum obtinet, ita illustri fama cognoscatur ab omnibus gentibus humanitate aliqua politis. Sed quam hoc rarum fuit, non dicam in una etate aut populo, verum in omni memoria atque gente: Mihi profecto nunquam tot Poetas dabitis; quot seculis latinitas floruit. Etenim tantis difficultatibus horret hac semita, ut faciliore studio vel Iurisprudentiam, vel Eloquentiam demereatur adolescens, quam Nympham versuum praesidem; quae ut sit faventissima, plerumque gloriam aeterna mendicitate vendit.

Verum in hac parte praecipitores peccant, qui velut equali studio utrumque campum adulescentibus proponunt, ut & insudent versibus, & solutiores periodos libero spiritu quadrent. Nimirum quoniam diversis motibus agitur

animus, vel ab Eloquentia inspiratus, vel à Poesi, non est possibile, tantam fieri mentis immutationem, ut statim abeat in diversos habitus, & ad voluntatis nutum dissimilimis caloribus aestuet. Nā in insaniam versum ap-
 tanti strictæ mentis aciem, deponendus est prius Orator, & cum studio exuendus habi-
 tus eloquentiæ, quem aliquot paulo ante vigi-
 lys emerat: & rursus omittenda est Cithara ingredienti Rhetoricam, & sedandus tanto la-
 bore furor, quanto quesitus ac expressus præsa-
 gientem animam afflauerat. Sic in utroque studio semper novus, semper hospes, & ab utro-
 que assiduus transfuga, non iam procos instar Ithacæ mulieris orsa destruetque in singulos dies tela, sed fortunam tuam geniumque frau-
 dabis. Quis maiestatem eloquentiæ tam ma-
 gnifice sustinuit, quam qui arma togæ cedere iussit; quis porro ineptior Poeta, aut quis aspe-
 rius syllabas in numeros coegit? Nec meliori genio ad forum usus Virgilius, quam Tullius ad carmen, invenisset mehercule qui postremæ voluntati paruissent officiosos amicos. nisi Æ-
 neam suam non magis navibus aut castris, quam verborum numeris includens, Romanæ pene ad lyræ mœnia novus Amphio cōdidisset.

Igitur

Igitur duo sunt tantum, quæ Poetarum exilium a scholis, quæ effingo, deprecentur. Primum, ut animus insolentium avidus aliquando recedat a quotidiano pastu, ac veluti in Hybla, aut vernantis *Ætnæ* valibus, mirabili flosculorum varietate fatigatos spiritus levet. Deinde, ut Poetæ, qui quam rari sunt, tam magnis viguerunt ingenys, attollant sensuum subtilitatem, & acuminibus innumeris, tanquam telorum impetu, legentem sic feriant, ut excitatus animus se sentiat.

Sed ne illos, qui primi dicendi artifices fuerunt, omittam, nolo squalore Græciam suam barbaro, vel ad pompam subornari animum aliquot sententiarum iactatione atque fūco, qui in huius calliditate seculi, nisi rudibus ac impetitis hominibus non imponet. Sed artes illæ hominum, qui non præclarius vixere quam loquuti sunt, tum informabunt ad eloquentiam animum mille orationum flosculis, tum abundantem rerum copiam suggerent, ne sola verborum maiestate fulta oratio, tanquam destitutum nervis corpus, concidat.

Verum his querelis præceptisque fortassis erat tempus paulo supra hanc ætatem. Nunc

inani spe fallo iustissimos metus, & veluti nondū
 fractis tabulis de literarū salute disputo. Quid
 autem apud vos loqui timeam, qui certe non
 estis Musarum heredes? Iam in extremis sci-
 entia agunt, & cogitant de discessu. Aetas
 iam grandior verendæ illarum senectuti ter-
 minos scripsit. Etenim hoc omni seculo, quam-
 vis per diversas injurias, floruerunt disciplina,
 & per omnes veluti aetates acta processerunt in
 ultimam senectutem. Habent enim suos dies
 non literæ tantum, sed & mores, & linguæ,
 definiuntur suis temporibus, & quod est am-
 plius, regna ipsa & civitates non effugiunt mor-
 talitatem. Nihil detrahendum est summo-
 rum virorum gloria. Quamquam plerumque
 in docendo peccatum sit, tamen extiterunt hac
 etate passim clarissima lumina quæ omnem
 scientiarum partem exactissime eruerunt de
 miserrima nocte. Nunc illa ingeniolem fertili-
 tas paulatim excidit, neque ulla virgulta sur-
 gunt, quæ decidentium truncorum maiestatem
 sustineant. Quis ad Themidem familiaris
 admittitur? cui iuniorum Sophia, cui Cælestis
 scientia, cui ipsa Eloquentia, cui Poesis, spes
 suas demandavit? Qui literarum famam
 pondusque sustinent, præter pauculos senes, qui
 velut

velut familiae extremi Musarum nomina atque insignia in tumulos trahent? Nihil erat, cur tam modo arciter avocarem à Poesi inventutem, iam satis humilis nihil spirat excelsum. Ac præterea nec laboriosa arti honos est, nec ulli propegenti cum vlla scientia, ac præcipue cum Parnasso, convenit. Nam & callida Ausonica gentis crudelitas ex suis finibus exterminavit Apollinem, visticulus non tam rubigine maculosus, quam sanguine, sævius hostes perfodit, quam omnis veterum oratorum acerbitas. Neque Ibericæ dictionis tardum pondus, neque dura Germanorum asperitas Musis apud se locum fecit. Tentaverant etiam Saurornatas & Polonos; sed in ipso limine tenellulæ virgines secularibus nivibus inhorruerunt. Nam quid de Gallia dicam, quæ optimum Poetarum vix tenui pulvere semisepultum non erubescit; quæ inter tot substructionum minas, & vastissimas templorum moles, non magis suo quam Apollini alumno rudem lapidem negat.

Cum hæc tristissima voce pronunciasset, cœpit intueri, num aliquis in Musarum funere lachrymas miteret. Cumque aliquantum, longæ orationis tedio, frontes nostræ horruissent,

existimavit tanta declamandi peritia moveri. Caterum & ipse, inquit, aliquando Musis grande votum feci, si aspirassent tendenti ad carminis gravitatem, mihiq; necessitatem attulerunt sua benignitate exoluenti promissi. Nam plantarum ingenia & virtutes exorsus sum, stilo, nisi me fallebant amicorum suffragia, ut non altissimo, ita ad materiam non inepta, & aliquantum æquabili. Hic non nihil cunctatus, ut rogaretur aliquos versus expromere; cum nemo id faceret, Ipse sua sponte poema in hunc modum recitavit.

GErmina, quæ late, primum surgentibus
aruis,

Vndantem vestitis humum, cum pallida cælo
Cedit hyems, fessæque inspirant mollius auræ,
Vos mihi, quæ primis tellus alimenta ministret
Imbribus, vnde novo letentur iugera vere,
Dicite, quæ succis felicibus augeat annos,
Quæ fera tartareas virtus animaverit herbas.
Vos mihi nature penetralia pandite vestræ,
Et quo quisque modo divumque, hominum-
que recentes

Induerit truncos; quis origine truncus ab
ipsa

Mitibus eternas repararit solibus umbras.

Sic vos humenti sic aureus evocet aura

Dux Amphionidum: nec vos aut Seirius vrat,

AUT

Aut Nothus, & fragiles rumpant mala nubila
culmos:

Viderat ethereos late gemmantibus ignes
Collucere polis & toto sydera mundo,
Alma parens tellus, tum quæ curvamina flectit
Solis iter, totum distinguens circulus annum,
Tum quæ fixa sibi posuere cubilia stellæ,
Et quæ multiplici properant, unaque recedunt
Astra via, semperque suis sibi cursibus obstat.
Ipsa sinus vacuos, & inertisqualida cultu
Brachia protēdēs, nudosque ad sydera vultus.
Naturam alloquitur supplex. Quid me opti-
ma, dixit,

A Eternum cassare iubes, & inopia solui?
En soror assiduis evoluerē monstra laborat
Fluctibus, & tantos numerat iam Techys a-
lumnos,
Naiadaque, Glaucumque vehens, divosque bi-
formes.

Ipsa, pudet, vidi liquidum per inane volucres
Deferri, & nullo desertus aere calles,
Ecce sui cælo foetus, & nocte corusca
Tot voluisse faces, tot lumi a ferre superbit,
Sola voca. Mœstis meditantem plura querelis
Respicit, & blando vultu Natura ferenat.
Tunc erat hyberno qualis sub frigore nimbus.
Cogitur, & niveæ candescit mole pruine,
Talis humus, sic illa rigens sic orbe nivali
Pendeat, gelido nonnunquā interluta Nereo
Hic primum ingentes aperit Natura recessu
Visceraque, arentesque sinus, venasque capace
Atque

Atque illi tacitum lambend serpere pontum
 Imperat, inde alijs iterum prorumpere terris,
 Iam sale mutato, ripisque minoribus actum.
 Illic & toto liquidum mox aera cœlo
 Ire iubet, gelidæque domus umbrante caverna
 Iam fieri fontes, paupisq; excurrere campis,
 Vtque satis pingui maduerunt iugera limo,
 Nec latebris hiat ulla sitis, tum pectore toto
 Incubuit Titan, foecundaque lumina misit.
 Protinus in numero tenues examine culmi
 Prorupere solo. Pars mollibus humida ripis
 Tollitur, illa iugis, hæc valles induit imas
 Qualis inest coelo facies, cum luce corusca.
 Pallada purpureos succendunt sydera vultus.
 Primus ab Eois, gelida mox alter ab Arcto,
 Vnus ab Occiduis, alter micat ignis ab Austris
 Sic foete telluris honos, nunc pectora
 cernit.

Hunc virides crevisse humeros, foetuque re-
 centi.

Exultat, lateque suos miratur honores.

*Hæc ego cum scripsissem, opusque univer-
 sum digererem in aliquot sibellos, matura pœ-
 nitentia conatum prævertit, & aliquid ultra
 lyram sapere iussit.*

*Diu erat quod mirabar Callioni patientiam
 durare cum molestissimo præceptore. Nam &
 auditores aliquot, qui paulatim accesserant ad-
 loquen-*

loquentis tergum, tandem se ab infinita oratione subduxerant : cum opportune nunciatur Callioni, instructos ad limen procures stare, quibus ipse ad Labetrum duceretur. Igitur vale dixit magistro, doctrinae utilitatem auditorum tadio corrumpenti, iuravitque sibi nunquam suavius fuisse.

At ego, dum Callion in interiori Labetri sacrario penetrat, notavi forte duos vicine gentis homines inter se satis acriter disputantes; quibus auditorem me præbui, ratus illos de Ilio nuper expugnato, aut de ingenti miraculo loqui: quod diversarum gentium studia sic à Neptuno conciliata sint, ut Iupiter expugnantibus cœlorum motibus conspirantem ordinem & concentus pene musicos instruxit: quodque Iuverna lyra, ubi leopardis & leonibus convenit, augustissimum ejusdem Neptuni numen securo carmine adoravit: Erat autem inter ipsos quæstio de quercinis & faginis tabulis, utra materies esset ad quadra præstantior: neq; agricolæ interim avellanas dentibus ad hoc exercitatis segnius moliebantur. Sequutus deinde intrantes cœnatulum, ructibus quater afflatus, excepi prope redeuntem ientaculi cibum, & nescio quo fumo perstri-
ctus,

Etus, parum fuit ut olidi convivij conspectum
sustinere non possem. Igitur agra corpora me-
dicamentis levare credebam: quod amplius
mihi persuasit panis tam modicus illatus in
mensam, ut ad uncias crederem datum, cum
subito pelvis assa bubula cumulata, sic ut qua-
tuor ferentes deprimeret, ipsam pene mensam
fregit. Et ne esset Libero Vulcanoque rixan-
dum, quis diluendis poculis invocaretur, non
ea lymphæ mixtura temperabant, sed Indica
cannæ succum infundeabant in merum, & va-
cuata ad umbilicum pocula sic agebant, ut
semper grandior latage expectaret secundam
affusionem. Interim plaudebat Labetri fa-
milia stupebatque hanc veluti magnanimita-
tem edendi: gens plerumque magnorum non
capax, & vel ut patria gravitate depressa in-
humilitatem cogitationum: cum tamen exur-
git, nulli cedens capacitate magnæ mētis. Quo-
niā ingentib. vitijs magnæ virtutes parū absūt.

Dum hæc agerentur, interim improvise ad-
latus accessit suavissimus Percas, &, quamdiu
est, inquit, quod te quero; non fuit locus in hæc
domo, quem bis omiserim scrutari. Nam sub
hoc medicaminum fumo non credebam deli-
catum hominem vivere posset. Cum quære-

rem quid novi contigisse? equissimus, inquit, conditioni tuæ dominus te in vicarium suæ dignitatis assumit. Mox ut iussi missos assuetos sales faceret, ipse protraculum extra coenaculum manu prehendit: & scis, inquit, quo dominus viam destinaverit? Certe, inquam ego, ultra terminos montium, qui festinatis nivibus æternitatem hyemis continuant. Tum ille, tibi vero munus, inquit, præcundi decrevit, tum ut rustica diversoria genius humanitatis tuæ mitiget, tum ut municipia moneantur, ne illustri concursu tanti hominis fraudent adventum. Nam de tuis moribus tam apte ad fidem dixi, ut te nihil iam credæ esse prudentius. His dictis ad Callionem perduxit, qui quam plurimis oneratum mandatis dimittit in proximam urbem iussitque ut expedito progressus, itinere diversitores instruerem in nostræ humanitatis leges; cum ecce molienti mihi per compositos sedilium gradus ascensum in prægrandem equum, attulit rusticus quidam à Fibullio literas quibus urgebat ut definirem pactis nuptiis certum diem: quoniam, inquiebat, multis in eandem spem erectis præmia meæ sanitatis in securo tibi esse ardentissime volo.

Inter-

Interrogavi nuncium de Fibullij valetudine, ac deinde de muliere nostra: quam cum illi descripsissem, sic ut internosceret laudatissimos vultus: bene, inquit, & illa habet, nisi quod alvi pondus excrescens, marcidi oris purpuram aliquantulum extinxit. Tum ego cuius assueta cubili fastidiosum morbum contraxisset, interrogo. Certe, inquit rusticus, ferunt iam sextum ex Fibullio peperisse, pudicitia tamen tam notabili ut nullis pervulga-
verit corpus, nisi magnis hominibus, secreto etiam sua furta celantibus. Non potui erumpentem impetum premere, quin animum in Fibullij pœnas elatum in epistolam effunderem. Itaque bis terque dissectum pedibus in terram deprimo, illud intra me repetens magis optabile esse ut ex Libitinae templo mihi funeris apparatus prodeat quam turpissima cō-
inx, & cum iracundia prudentiam extinxisset, ne relato quidem verbo admissis frenis in provinciam meam iter cepi, quod non potui tã funesto exordio non luctuosissimum esse.

Nam cum octiduum consumpsissem inter gentes utcumque non barbaras, tandem confragosis exceptus montibus, ad verti feros homines cum locorum difficultate consentire. Ete-

nim

nim cum errores viarum timerem, vel malitioso silentio negligebant orantem, vel ipsa vocis petulantia non tam expediebant ignorantiam, quam perfidiosis ambagibus laceſſebant. Deinde in hoſpitium perductus, cum fames urgeret, quanta non vindicavit exciſam Cereris quercum, & canulam meam diligentius curarem, rogo, inquam, amici, cur ignis non excitatur? iam nox appetit, & nondum culinae fumus diſſipavit coeuntis aquae gelu. Num hodie cibi in hac vrbe ferias agunt? Provo- cati illi in aſſueta libertate iniquis oculis aſpe- xerunt, riſuque inter ſeſe excitato inconditum ſuſtulere clamorem. Tum anus foediſſimo ſqualore inculta proceſſit, veſtemq; altius pra- cingens, poſtquam lippitudinem oculorum mul- toties manu permulſit, ad camerae altitudinem exiguae ſellae aſcenſu admota eſt: ac laridum ſpiſſiſſimo veſtitum fumo, enſe qui niſi dua- bus manibus non rotatur, artiſcioſe praecidit. Prunis deinde, quas ſubinde folles excitave- rat, imponit, & ut ſyncerum cibum daret, nihil ex eo vel radentis cultelli acie, vel aquae mundatrice deterſit. Non ferebat ſtomachus nondum ingeſti cibi tam deformem aſpectum. Itaque panem pene lapideum, & qui inco- ruptus

ruptus navigaret, in manus sumo: ac ne urgeret ad cœnam, tanquam videnda urbis avidus, ad exterius limen consisto.

Hic aliud maius misero, multoque tremendum

Obijcitur magis, atque improvida pectorē turbat.

Stabat enim ad vicini ostiolum bos, tum diffusa cornuum proceritate, tum eximia corporis magnitudine præstans, quam ipse dominus in tripodem sedens fœdissime emulgebat, cantu etiam quodammodo triti vberis liberalitatem provocans. Erat illius nepos, quam tam magnifice suo pridem Mausolao aiunt Lusitaniam condidisse. Non tuli hanc virilis conditionis infamiam, & velut Basiliana lapidatio mea bene cessisset, raptim exiguam molens in spurcissimum caput misi. Sed incidit lapis in articulum bovis, qui cum tibia superiorem partem tenacitate nervi ligat; & animal cœstri suspicione morum emulgentis pectus excussissimō calce pertudit, ac per totam urbem disjecta cervice decurrit: sic ut sum credimus admoto funonis stimulo non reliquisse in orbe partem, quam furiosa præcipitatione non adiret. Recipiebam me timidissimis passibus in interiorem

riorem domum, cum ipsa familia iacentis hominis clamorem exaudit, concursuque vicinie facto unus alium, ut quisque postremus advenerat, de facinoris authore rogabant. Iamque omnibus in eam mentem versis, ut mero casu lascivientem vaccam crederent calcem in dominum reiecisse, nequissimus puer, qui me forte notaverat cum saxum emitterem, peregrinus, inquit, qui ad liliū hospitāt, mansuetum animal emissō saxo concitavit. Tum omnes impetu facto me iam in mortem intentum diripiunt. Et quanquam puerilis imbecillitas testimonio fidem tollebat, tamen apud barbaros tanti erat externum hominem laceffere, ut etiam timerent, ne innocentia susciperet defensionem meam. Nec diu luctatus cum furentium vocibus, quia proponebantur tormenta, id facinus, nequaquam ut arbitrabar in-expiabile, confessus sum: ratus nihil severius decreturos in vulnere bovis, quam quod in Cygni cædem Britannia servat? ubi expiatur nocens tanto frumenti cursulo, quanto appensam avem condāt. At illi propria voce damnatum, quoniam ad supplicij spectaculum lux iam in tenebris vergens erat angustior, in carcerem ipsa cruce deteriorem mittunt.

Vbi tamen somni necessitas grauitatem maiorum obruit, & lento sopore non tam soluit sollicitudinem, quam ad alias curas transtulit: seu me quietum esse nulla fata volebant, sine meam contumaciam, quod in speluncam non redissem. Dione ulcisceretur, quam etiam recentissimo exemplo scire videmus, ut qui aliorum matrimonijs moram fecerint, ipsi se intempestiuo coniugio implicent: Videbatur enim mihi adstare mulier illa quæ in spelunca suo pudore impetum meum vicerat, & trucidibus oculis inspectare iacentem; cumque seuerissimis verbis diu detonasset, tandem in hæc verba perorare. Sed ne quid dubites de Numinum ira, illas poenas dabis, quas ego, quæ tuo sum scelere violata, non exultem magis quam horream, tu exilio, tu cruci, tu ferro destinatus es, tu amicissimorum odio flagra- bis, tua denique supplicia nihil morabitur, nisi forte ut in poenam diutius dures. Nec me ut veneficam aut profligati pudoris fœminam maledicas. Non enim te arcessissem per Veli- am, nisi amassem verecundiam pudoris tui, ne anus quam vidisti me unquam maleficis immiscuit sacris sed ut ferme mos est nobi- lium puellarum, insontibus tantum sortibus, &, ut

Et, ut appellamus, albis, instruxit. Et tamen traduxisti apud familiares tuos meum nomen: tu me inter veneficas, nequissime, tu me inter solutiores numerasti.

Cum hac dixisset, tanto metu cohorruì: ut ipsa membrorum trepidatio soporem discusserit: Et quoniam somni piaculum gelida lustrare non poteram, oculos saliva lini, cum nocturni horrore; prodigij fascinationis periculum expavescerem.

Quid interim facerem? quæ me artes hoc specu eximerent? Non erat culina, quæ me vimine ac cratibus velut antiquo clypeo circumtectum celatumq; reciperet; non saluatricis custodia, quam per lulum fallerem: non etiam Medicus, cujus olidum medicamentum sic efferrem, ut ipsa protecta fronte naribus que obductis, aliorum etiam à me vultus arcerem. Lux deinde illustrior cum nocturnæ imaginis terrorem diluisset, carceris mei fores tumultus formidabilis fregit, Et intromissi satellites ipsa barba sine armis horribiles moriendi necessitatem denunciant: simulque de funesta domo erutum in vastam ac inanem arcam producunt. Tum appositi custodes etiam diurna officia non omittebant. Hic reclinata ad parietem

tem hasta centonem multiplici colore ornabat: ille muliebri cingulum corio nondum abrasis pilis bene leuo aptabat, & gemino plumbatorum clavorum ordine distinguebat: pars denique filum picis tenacitate induebant, pars calceis prope cubitalibus densissimam ferri seriem supponebant: cum interim mihi succurrit meo clypeo, i. e. Callionis nomine, uti. Sed nullus, opinor, deorum extra coelum suum regnat. Idipsum tumultuantes acrius incitavit, & impune proclamant, licebit uni genti apud nos esse iniuria; & alienam timebimus nobilitatem, qui gentilem projecimus; nam quid apud nos ille populus regnabit, qui extra patrios fines ubi pedē in suo ponat non habet? num temeraria inventus atque levis, quae ineptis clamoribus, quae affectata tripudiorum lascivia, ubique insolentem audaciam pro viva indole iactat, erit potior severitate nostrarum legum, & imperij maiestate.

Inter has tumultuantium voces alius subinde clamor exortus est. Nam adducebatur famosissimus latro, qui pressilactis mensuras aliquot demerserat in profunda cella noctem, & cappellam foetu ac ubere notabilem in solitaria rupis secretum abvexerat. Igitur adhuc
 inser-

incertus an ad laqueum, an ad ignem damnaretur, ad meum latus sese applicuit: cum ex alia parte mantilia extensissimam instruxerant mensam, & piperatus panis, vitellis artificiose mixtis, abunde allatus est, ac deinde bubula ad furnum cocta, piscisque non garo vel gutta notabilis. Sed creberrimum Zinziber cum mixtura salis condiebat humiditatem aquaticam naturam, & ad genium regionis acuebat inexpugnabilem sitim. Tum capacissima amphora sexdecim velut in convivij presidium constituta, utramque mensam aequali pondere librabant. Erat dignum Bromio sacrum, quem rerum suarum auspiciem veneratur, non iuvenem tantum sed qualem patris foemina reddidit: credo quia nunquam apud illos Nymphis ac fontibus nutritus crevit.

Cum hac omnia mirarer, lictor cuius manus iam spectabat iugulum meum, me ad postremas dapes inuitat. Ego vero dum inutilem in damnatos humanitatem sperno, video supplicij mei socium iam honoratissimo loco sedisse, ac plurimis passim ineuntibus convivium, mihi tamen in secundis servatam esse sedem. Igitur velut in Thraciam devenissem, ubi conviviarum aliquis ceterorum risum suo suspendio excitat, ad mensam moriturus accessi, longoque defixus ob-

tutu illud tandem mecum cogitare cœpi, si præterita noctis somnium non imprudens casus, sed vel irata mulieris sortes, vel præsagientis animi divina vis obtulisset, non posse tam celeri fato mea exire supplicia. Vbi enim exilium, ubi amicorum odia, ubi minæ omnes, quæ vix possint tanto tempore recitari, quanto ad destinata hodie mortem satis esset;

His argumentis, & quodammodo spe futurorum suppliciorum refectus, ac præterea quod nebulosus horror, qui plerumque morituros terret, animum non obtenebrabat, concipiebam secretissima vota, & ab irata fortuna provocabam. At vero pœnæ meæ miserrimus comes, qui Mycerini æmulus vitam in mortis decreta solatium oblectabat, cum iam duodecies propinantibus mirabili fortitudine respondisset, tandem querelis, mox fletibus, prosequetur suam calamitatem, & alternis admittebat miserantium voces. Cumque identidem profuso fletu repeteret, id se unum mirari, quod recentis triumphæ memoria non obstitisset severitati iudicantium, ausus sum ab eo petere qui mihi proximus confederat, quo ille prælio triumphare meruisset? nuper, inquit, cum alijs missus, qui renovarent clarissimum fœdus, certantibus

tantibus de bibendi peritia populis, ipse tres
congiOS præter omnes exhausit; cottaboque ac-
cepto illustrem familiam ditavit. Inuit me
quod tam funesto loco eram: alioqui risum
nunquam tenuissem in tam elegantis certami-
nis memoria, & ulciscenda severius culpa ob-
ligassem ignorantem animum, quam si bo-
vem iterum ad insaniam provocassem.

Jam erat in extremo convivium, cum ite-
rum ad intempestiva pocula provocati, tandem
ad magistratum ducimur, qui parum, ut in re
provisa, moratus, utrumque ad laqueum dam-
nat; conversusque ad participem meæ sortis, tu,
inquit, solis expiabile flammis nefas admise-
ras. Sed quoniam crux huic misero fuit erigen-
da, malui utrumque brevi compendio puniri,
quam in totum diem tenere lictores. Tum in-
iecta manibus vincula; collo etiam circumdati
funes, & utrique sacrorum minister datus, qui
æternitatis admoneret. Si mihi creditis, non
gravius colebam quam vel Pedonis ludibrio
fatigatus, vel iniquo Basilianorum iudicio
pressus. Non enim letitiam haurimus aut
merorem ad successus vel miseriæ modum, sed
angustiæ pectoris nostri sæpe minoribus ma-
ius sic implentur, ut ad sævissima fortune tela

G ij gra-

*graviores sensū non admittant. Erā etiā, nisi
me fallo, vultu gravi, neque malis deiecto, cū
saltem in extremis constantiā laudē quærerē.*

Assyrius veluti red vivo funere Phœnix

Hæres ipse sui, cum iam natalia busta

Conglomerans carpit postremo nubila cursu

*Magnanimæ stipantur aves, Regemque ve-
rendum*

Sollicitæ observant. & fati in limine credunt

Altius ire sibi. Collo iam pulchrius aurum,

Ex mox arsuris stat maior gratia pennis.

*Interim ad infauſtam arborem celeberrimo
conuentu producti, & infamibus appliciti
ſcalis, reputabamus proximæ mortis horrorē,
cum tacitis mecum votis ſic loquerer: O ſi iſta
mina ſanctiſſimam Neptuni iram imitentur,
quem ovatio ſupra triumphum delectat? qui
& iuſtitie dedit capitales ſcenas erigi, & eas
incruentas eſſe ſue nature conceſſit. Tum lieto-
res gentilem primo ſuum ſupplicio admovent,
& in tantā altitudinem provectum, ut vertice
tāgeret ſaſtigium crucis, hic depulſis humeris,
ille pedibus extra ſcalas protractis, in liberio-
rem aerem trudent. Nec alio modo matura-
bant interitum, ſed ipſa corporis gravitas len-
tiſſimam mortem agre molibatur.*

*Mihi deinde cū inijcerent manus, vox ſta-
tim*

tim familiaris, illius nempe gentis, apud quam
servieram, aures perculit, & spe ad auxilium
erecta, nescio quomodo blandita est meis ma-
lis, ut suggereret Callionis domesticos advenis-
se. Erat autē Fibullius, mihi tum ob dissectam
epistolam infensissimus, qui precipitabat etiam
in Italiam iter, ac tum immani detentus spe-
ctaculo interrogabat, quod nos facinus in cru-
cem efferret, cum agnovit confusos tristitia
vultus, & veluti improvise telo confosus ex-
clamavit; ergo sceleri tuo tantum fortuna pe-
percit, ergo tam propitios invenit perfidia di-
vos, ut meis subtraheretur manibus scelestissi-
mum caput, nec à te fœdissimi contemptus pœ-
nas reposcerem, tam grādi iniuria provocatus;
Nunc etiam, sceleratum mancipium, fastidij
insolentia durat, & servile ingenium ne bene-
ficijs quidem & donis tractabile? Obstupuerāt
omnes ad inexpectatissimos questus, cumque
facinus a me commissum quærerēt, ac vel ina-
ni lascivia servile profudisse peculium, vel li-
bertum procurationis tabulas malitiose corru-
pisse clamarent, ego interim lictores orabam, ut
me matura morte subducerēt, tot casib. veluti
per diversos alveos inundantibus miserimū ca-
put. Sed mansueta benignitas timet in barbaris

ribus inveniri meque ad laqueum festinare dicebant, quoniam eluenda videbam flammis crimina, quibus me operabat advectus mirabili deorum consilio hospes. Non sum primus, cui salutis exordium sevitia calamitatis attulit. Nam altercantibus universis, dum me alij censent ad tormenta servandum, alij date integritatem sententiae nullo praetextu libandam, meus interim genius Callionem attulit, qui praemisso ad tumultuantem coetum Percante postquam periculi mei gravitatem audyt, dolore ac iracundia ferox, admissso equo immediam turbam invehctus est. Et quoniam viles erant, & inculti, cogitabat severe agere, ac orationi auctoritatem per audaciam facere. Sed reputato dedecore, si exitum conatus non haberet, suppressit erumpentem impetum, & peto inquit, ne sanctissimum foedus in vilis persona mancipij cadat. Quae ista vis, cives optimi? Quo abiit in generata his terris benignitas; Neque innocentem esse quem damnavistis, praedico. Absit iudicys vestris detrahant integritatis famam. At certe reservare potuistis famuli poenam in adventum domini iam stantis ad moenia vestra.

Tum oravit, ut dilato supplicio una ad
Magi-

Magistratum irent. Nec Fibullium interim adverterat, præcipitantis negotij caligine cæcus, aut salutationis blanditiæ superbiam ferocis animi nulla dedecora præconceptu æstimantis permulserat. At Dictator postquam diurna publici officij munera impleverat, ad domesticas statim curas traduxerat impigrum corpus. Igitur diutius in limine cunctatus Callion, tandem assiduis pulsibus lassavit audientem, qui uxore iussa aperire urgentibus, ipse non segnius iuvenco ex scalis appenso detrahebat viscerum molem; cruentis adhuc manibus quibus paulo ante illius ingulum re solverat. Sed ut insuetum intrantium splendorem advertit, cultellum in resecratos inserit dentes, manusque in præcinctam pellem tergens, nocturnum capitis tegmen extremis aliquantulum digitis movit: Ac ut Callion per Principis sui reverentiam, per eorum manes oravit qui primi fœdus inuerant, ut iuventui mee parceret, ne in crucem mitteret temeritatem, visu potius aut datis ad numerum verbis dignam, cum metueret Dictator, ne male purgata sanies iuvencum corrumperet, bene est, inquit; agat auctoritati tuæ gratias, ac illud meminert, non potuisse nos salutem dare, nisi

mori meruisset. Procidi ego ad pedes, & cum Dictatorem, ac deinde dominum adorassem, excessi eadem letitia ab ædibus, qua Theseus Plutonis exutus vinculis primum solem aspexit.

At Fibullius, ut accepta iniuria ferox, tum quod fraudabatur spe nostri supplicij, tum quod salutationis officium Callionem neglexisse credebat, concoquebat dolorem mutum, & in vindictam erectum, cum ex improvisio Callion aduertit hominem, & in amplexum decurrens, O mi, inquit, Fibulli, quis Deus ex voto hunc suavissimum occursum obtulit, & barbaræ feritatem regionis humanitate amicitia nostræ leniuit? Cum tanta verborum blanditia extorsisset ab irato ut orationem non severam, ita parum priscae benevolentiae memorem, uterque in diuersa hospitia pervolat, curatisque illa nocte corporibus, ut incommodæ ædiculae ferebant, prima luce Fibullius ad Callionem adhuc thoro inhaerentem intrauit, & blandissimo vultu saluere mulierculam iussit, quæ frigoris metu strata servaret. Arripit ad hunc salem Calon, & Fibullium ad sedem pulvinis oneratam invitabat, cum ille secretissimo murmure aliquid in aurem Callioni

lioni dixit. Et quoniam gestus erat supplicantis, deprecari credebamus pridianam severitatem. Erat autem, ut postea intelleximus, modesta excusatio ad certamen singulare provocantis. Neque, inquit, ullus est, cui plura quam tibi debere confitear, aut amicitiam tuam ullo magis tempore colui. Sed scis, te illo secundo vivere, ubi minima infamiae suspicio paternam charitatem vincat. Non possum integra fama hesterni contemptus imaginem pati, quod nec verbo excusasti, cum tantopere meis votis obstares, & Euphormioni salus me invito data est: quod utinam in contumeliam utriusque familiae non vertisset.

Non defuit Callioni apertissimus ad excusandum campus, sed timiditatis opinionem facere noluit, tanquam invasores nocturni, qui ad maiorem vim fœde planorum imaginem sumunt. Itaque bene sensisse Fibullum affirmat, ac ne impetum molesta sedulitate domestici turbent, suffurandam eorum oculis generositatem tam inexpectati conatus. Igitur omnes in diversam curam intendere animos iussit, ac præcipue ientaculi munus officiosissimis mandat, dum, inquit, in proximum hortum Fibullum abduco, libertate aeris po-

siturus fastidium cibi. Tum vestem quam
 mox abiceret, parum composuit, gladioque
 veluti pro more sumpto, pervadit in hortum.
 Nec omisere huic amentiae familiares nugas.
 Iunxere strictis amplexibus pectora quæ mox
 confoderent, & inanem veniæ fucum crudeli
 piaculo permiserunt; scrutatique patentes fer-
 ro sinus, mox quisque suam, quisque alienam
 aciem intuebatur. Sed facinus differente for-
 tuna avertere bis elusos iectus, semel brevior
 sica, iterum obliqua fuga pectoris in latus
 averti: tandem Callion, ut ira iustior obfir-
 maverat manum, adversum violentius en-
 sem repulit, gladiumque in crus inimicum
 altius imprimens, firmitatem subcidit vesti-
 gy. Ille corpus agrum in terram deducens
 non omiserat ensen, sed animo supra vires
 forti Callionem iterum vocabat in pugnam, &
 ferrum debili manu rotans fortune iniquioris
 imperium negabat admittere. Contra victor,
 ne fortitudinem suam in odium vocaret, nega-
 bat se adiuturum urgentia Fibullium fata;
 clementiamque fovebat nulla ignaviæ suspi-
 cione damnatam.

Igitur postquam Fibullium exoravit, ne
 vinci ulterius vellet, reducit in domum, ac
 mi-

mirantibus nobis infirmitatem cruris, ni cul-
ciatram dextra ad scrupulum parcente repo-
nit. Deinde valuis diligentius munitis re-
deunt in gratiam, crebris amplexibus eiuran-
tes memoriam certaminis. Nihil eo fœdere
integrius si hoc alia victima quam meo capite
sanxissent. Nam dum amabili colloquio pe-
riculi causas repetunt, nec de se amplius, sed
de fortuna queruntur: quid autem, inquit,
Callion, in te miser Euphormio peccaverat,
quem etiam tuis olim literis mihi chariorem
esse volebas? Hic Fibullius, ut acerbitem
vulneris meo veluti fato leniret, docet à me
oblatum remedium, quod, inquit, morbi mei
atrocitatem, ne quid mentiar, distulit. Tuum
autem, quod tantopere commendaveras, ultro
irrisit nequissimus servus, neque à te prius li-
teras tradidit, quam suæ perfidiae meam vale-
tudinem permisissim. Cumque aliquantulum
levata mali violentia inducias mecum face-
ret, hanc epistolam, quam tibi à me reddidit
(fateor) ut subscriberem, ingenti sanitatis
premissio compulit. Quid audacia verba re-
feram; quid subtiles sceleris artes, talentum-
que velut coemendis medicamentis emunctum;
Mitaris igitur me illius poena gavisum, à

quo fœdissime delusus sum, sic iam ut me credulitatis meæ pudeat; Nam redeuntibus subinde tormentis, graviori emtu pendeo, ne infelix laterum fertilitas longe funestissimos partus creet.

Videbam diligentiori cura per rimam ostij colloquentium frontes. Cumque formidolosa mihi esset reconciliatio tam familiaris, diffusa temere familia stabam solus ad valvas, & alternas aures laxis opponens compagibus, tum etiam interdum oculorum iudicio metiebar salutem meam; gnarus furiosa magnatum odia illorum sanguine placari, qui controversias seu forte seu malitia incenderunt. Veluti arborum fissuræ, quas ictu sonanti distendit agricola, non nisi fracto aut expulso cuneo redeunt. Tum Callion, ut obtutum in terram defixit, trucique vultu minax immanissimi in me odij acerbitem concepit, percunctabatur de Percante, an illi quoque consilium meum placuisset. Sed non erat Fibullio animus, gratuita iniuria in se Percantem concitare, tum ut illo teste meam maturaret perniciem, tum ne sales aperiret quibus ipse accusator in Callionem luserat.

Odi, si vestras tangunt mortalia curas,

Di,

Di, quibus imperium cœli, qui nigra tenetis
Tartara, & vndosi queis sæva potentia ponti,
Aspicite hæc, tuque o victor, quicumque deo-
rum es,

Cui labor infelix, & noxia munera surgunt,
Res turbare hominum, non hac tibi mole se-
veræ

Tempestatis opus. Iacuissem vulnere paruo,
Semianimis paruo cecidisset vulnere cervix,
Heu pietas, annon ignota occumbere dextra
Infelix potui, tantosque evadere luctus,
Nec saltem cecidisse nocens? proh impia fata,
Crudelesque deos, Illū illum reddite campū,
Reddite, funereaſque cruces, & vincula collo.
Hac tantū mihi morteſalus. Sat funera vivus
Excepi, atque uno repetitas corpore mortes.

*Etenim Callion furore ſæviſſimo ardens ad
oſtium procurrit, ac Euphormionem Percan-
temque turbata voce appellans, non tam cædis
metum, quam deſiderium attulit, Sed cum in-
traſſemus in thalamum, ſtatim Percantem a
me Fibullius ſeduxit, arceſſitumque ad collo-
quium, dum in me atrociffimis verbis Cal-
lion deſavit, peſtilenti imbuir fraude. Sic ut
in illa tempeſtate nonnunquam animus procel-
lis excelfior conſideraret verſatilem hominum
mentem, à virtute & amicitia charitate
tam facile in perfidiam ac ſcelus degene-
ran-*

nerantem. Nam urgebat etiam ultra imperium domini paulo ante fidelissimus comes: quoniam eiusdem particeps culpæ sic amoliebatur omnem criminis suspicionem.

Tum iussus accipere plagas sexaginta, ac præterea serviles in fronte literas, quas adhuc omiserat qualiscunque domini clementia. Percanti tanquam acerbissimo vindici trador; cum hæc mecum cogitare cœpi, tolerabilem Percantis esse larvam, qua dominum palam cemereri studuisset. Iam ut secreto licuerit amicitiae sacramentum servare, haud dubie pietate ac misericordia meriturum, ut dissimulationis offendiculum ex animo de勒rem. Sed ille nequaquam mitigatus domini absentia, tam immaniter supplicem contempsit, ut inciperem oculorum fidei timere, & notissima frontis vestigia perscrutari. Charissimi sodalis tergum mille verberibus distinguebat, etiam ultra imperata numerum pænæ: Et literis deinde crudeliter iniustis, non altissimam modo consumpsit frontem, sed indicium servitutis pene ad oculos ipsos deduxit.

Igitur iam Peto, iam ceteri notæ nequitie servi, conceptam in me iram in misericordiam

diam verterant. Ac præcipue Percantis superbia excitabat invidos animos, qui præmio suæ proditiōis potens non libertatem modo, sed vicarium in nos imperium erat adeptus; docebatque nullos deterius dominari, quam quos adserviendum Natura creavit. Videbam conciliabula conspirantis familiæ, & aspernantis secundum hoc servitutis miserrimæ iugum; poteramque fortassis adiuvere mussantes, ni timuissē penas consilij solus dare, quod mihi soli non quæsissem. Ac præterea legeram Epitaphium Sibronij Consulis, quod in quodam libello in hæc verba conceptum est. Depositu Sibronij Consulis, qui Lutentium bono acerrimam consecraverat mentem, domi forisque clarissimus, omnium in iuvanda patria princeps. Quem amplissimis in Remp. meritis clarum populus interfecit, ne dissimilem exitum fortiretur priscis Rerumpublicarum patribus, quorum semper exemplo vixerat.

Tutius ergo ratus Percantis gratiam machinis omnibus adoriri, illo curas omnes intenderam, ne quod officij genus omitterem. Sed iam noster Athenion philosophiam proiece-
rant, & in hæc vitia ut primum potuit lapsu

quæ quondam in alys tam severus censor nota-
verat, aspernabatur affectatum obsequium
totius familiæ adulationibus lassus. Et præte-
rea si me humanius appellasset, timebat,
ne homines meminissent communis nostræ
sortis.

Mihi tamen aliquantum profuit tam in-
expe-tata fastidij atrocitas, & documento
fuit, quam multis cautionibus intima familia-
ritas ineunda sit cum ignoto. Etenim quā ex-
cellens est veræ consensus amicitia, tam est dif-
ficilis atque rara connexio animorum, ita di-
vina atque prestans. Nam ut radij horarum
indices, quot totis ponderibus aguntur in desti-
natos cursus, tot aberrantibus instrumentis
mendaci monstratione fallunt: Ita si ex infini-
tis rebus, quæ sinceram charitatem compo-
nunt, aliqua se conditio subtraxerit, laudata
amicitiæ forma degenerabit in turpissimum
monstrum. Primum amplissima virtus non ubi-
que sui capaces animos invenit; & magnas
deinde mentes plerumque occupant eiusmodi
vitia, quibus nullum est cum hac diva com-
mercium. Igitur cum maximam mortalium
partem (fas sit eloqui) aut parum supra pecu-
des, aut certe infra magnitudinē quam requi-
rimus,

rimus, fata posuerint; ac deinde ratum sit magnis hominibus, ut similem alterius indolem, quam ament, nanciscantur plura sunt ad amicitiae aram donaria nuncupantium vota, quam exoluentium. Illud autem in amicitia precipua religione custodiendum est; ut quemcunque exitum habuerint amici negotia, eundem tuis esse statuas. Ne illi obsignata arca, ne clausa mens, ne corpus ad laborem tardum clangueat, ut mutuo solatio (qui maximus est amicitiae fructus) penitiores audeas curas in fidos sinus effundere. Ut iocari, & animum letius diffundere, irasci etiam interdum possis, & exerētes sese impetus non celare: quoniam neminem suis vitijs carere Natura voluit.

His necessitatibus, quibus finem nulla lex praescripsit, positurus charissimam libertatem, diu ante videndum est, cui te navi credas. Num in eam pervadere poenitentia possit, ut, quam felicitatis sedem duxeras, ea te molestissimo carcere teneat. Quamquam illa spes peritorum deponenda est, quibus nihil promptum est aggredi, nisi incuuditatem assidua stultitia mens fingit. Asperi saepe casus incurrunt in amicitiam, & tam affligere potest ruina sodalium, quam felicitas mulcere. Itaque nec amicitia
tur

turpibus niti fundamentis potest, ut lucri cupiditas induat præstantissimos vultus; nec impetui, cui nescio quod inueniam nomen, ex templo parendum est, qui nos sæpe nullo rationis auspicio ad amandum impellit. Alioqui sera pœnitentia reflectet in tergum stultissimam cervicem, ut saltem oculis repetat portum, quem egressa est; & cessantibus illis motibus, qui velut melle conditi ad amandi suavitatem egerant, destituetur præcipuis solatijs amicitia, & in illa morabitur esca, cuius nausea assidui fastidientem stomachum premet.

Ceterum quibus opes charitate potiores sunt, ij sese vltro excluderunt ab amicitiae limine, & quanquam dissimilimo vitio, ij quorum luxuries nullo patrimonio impletur. Præterea qui linguæ modum nesciunt, aut qui vana facilitate indole, diversis occupati amicitijs, & futili initio amorem ordiuntur, & inepte deponunt. Nam in eorum animis ita trudit pri-dianam familiaritatem enascens hodie affectus, ut qui iamiam extuberantem pluuiam alius imber obruit. Duorum aut trium conspirans benevolentia illam felicitatem componet quam Dionysius auro gravis, & egre sustinens

stinens potentia suae molem, non invenit. Nam si pluribus potestatem animi facis, sacrilegio furto detrahendum est prioribus tempus, & affectus quem in novos impendas. Præterea conditionum disparitas sæpe nascentem in cunis amicitiam iugulat. Quoniam ut diuturnus non est amor, qui sola iurgandi ac ferendi licentia (velut equalitatis indicijs) constat; ita familiaritate alitur, & quodammodo mutuos sales, velut ad quotidianum pastum querit.

Sed & funestissimo didici experimento, amantium vota in hoc esse arctanda; ne nimium sodales evehi cupiant. Quamdiu Perca meam parum sortem excessit, tamdiu hæsit e charitatis constantia. Deinde ut in altum evehctus coepit despicere humilitatem meam, sic egit, ut non hominem, sed divitias peccasse arbitrer.

Dum hæc diligentius pensabam, & querebam a sapientia auxilium, intravit domum nostram mulier, ut videbatur, nobilis, magnoque comitatu tenuissimæ vestis modestiam excusans. Nulla erant circa collum vincula, quæ morarentur transeuntium mentem. Non stalagmium erat, non spinther, non spathalion,

non purpure aureis clavis fulgens. Notabiles
 erāt bulle varia magnitudine distinctæ, quibus
 onustum cingulum nonnihil deflexerat. Illa ut
 ad Fibullium ex vulnere agrum admissa est,
 & notissimam frontē eruit defluentibus velis,
 hominem admiratione prope ad stuporem de-
 duxit. Erat enim Lapicia, Fibulij ex Vo-
 cula fratre neptis, mulier genere ac diuitijs,
 sed præcipue fama præstans, quæ adhuc ado-
 lescens, cum illi iuvenem maritum morbus
 abstulisset, iterum nubere seu constans seu
 pertinax abnuebat. Insiluit Callion in cervi-
 cem, longa necessitudine familiaris, & rogo,
 inquit, domina, quæ te in has terras fortuna
 deduxit? amœnitas, puto, regionis, & suavior
 populi cultus. Aut si hæc non sunt, nunquid
 te tua venatrix cœlebs Diana compulit in hos
 montes, & nemora, pene qualia circa Sygem
 pinguntur? Tum illa, ut se templum reli-
 gionis miræ, quod ultra Alpium claustra coli-
 tur, invisisse docuit, quod bis ab hostibus pe-
 titum, bis divino volatu eluserit furentium
 manus, cœpit rogare quod vulnus Fibullium
 afflixisset. Utque per ambages intellexit pu-
 gnæ demētiam, tanquam sola peccare nesciret,
 mille gestibus averfata est improbissimum
 scelus

scelus. Ridebam ego pietatis superbiam, cum illa homines arcessiri iussit, quos habuerat viæ comites, ac severioris disciplinæ magistros, quorum certe tumultis, si morientur, saltem exemplo Metelly, corvum debebit.

Horum unus, quoniam Bonæ sortis ac omnis erat, intrepido vultu precessit. Alter semicandida veste, nec a vare manicata, sequebatur. Qui ut intraverunt thalamum, ea salutatione, quæ professionem proderet studiosorum, pene risum expressere spectantibus. Ac deinde magna volubilitate sermonis, omnes sibi vices tradidere loquendi. Non Callioni, non Fibullo, non ipsi Lapidia permissa vox: sed illi, velut theatrum ascendissent, aut ineptiæ suspicionem per audaciam loquendi tollerent, varia Sanctorum dicta factaque nimis oppido tenaci memoria recensebant. Quamquam, nisi fallebar, ita apposite, ut sæpius Cadmus, quam Harmonia canere videretur. Ac dum modo in scientias ludunt humani iudices recti, modo coniugium frigidissimo sale proscribunt, paulatim ad differendum lapsi tam acriter cœperunt contendere, ut res meo iudicio ad manus pugnamque spectaret. Vix restabant sedilia lacertis pulsantibus, & ipsæ manus vehemētius pro-

productæ aerem pene in sibilum cogeabant. Cohorruere omnes ad divini strepitus miraculum, & nobis, quotquot Romani sermonis expertes non eramus, audiendi curiositas altissimum silentium indixit. Sed illi, quæ confusa & indigesta mente conceperant, tanta intelligendi difficultate fundebant ut non modo non Latine, sed nec humane loqui crederem. Iam non inter se ipsi, iam se quisque non intelligebat; cum uterque vinci arbitrio spectantium nollet, & in hoc victoriam poneret, si prior non destitisset loqui. Igitur horas pene quatuor præliantium æstus absumpsit, cum id unum quærerent, num ad syllogismum sit necessaria conclusio. Cumque cresceret difficultas per obscurissimæ disputationis noctem, tandem erupit ille qui semicadidam vestem pene sudanti fumo fucaverat, & consumptis subtilitatibus provocavit ad iniurias; ut qui attrito ense fractove destitutus gladiator, ad luctum, velut ad compendium pugna, emulum strictis amplexibus cogit. Tu vero, inquit, ineptissime, mihi etiam controversiam moves tanquam in meo regno non essem, id est, tanquam alius id, de quo agimus, aut laboriosius quæsvisset, aut felicius invenisset? Testes sanctis-

sanctissima domus nostræ parietes, qui toties
ad laterum meorū vires obstupuerunt; dū non
minus menses 4. adolescētes nostros declamā-
do & scribendo exerceo, ne hac semel quæstio-
ne ut oportuit excussa, quid de ea amplius à
quoquam discere possent. Vix ducentis horis
legas, quæ in hanc materiam ex pluribus au-
thorum millibus solita brevitāte decerpſi. Ne-
que est aliud, quod te iam in disputationem
trahat; nisi quod ut testes in nostram dicaces
familiam, id demum existimatis ad gloriam
vestram facere, si aliquid ex nostris moribus
doctrinaque carpetis. Vos, quod antiquitatis
austeritate nostra paulatim vivendi consuetu-
do deflexerit, quod opulentior cultus, quā
quem authores dictaverint nostri, privata
nonnunquam cubilia instruit; quod in necessa-
rios quisque sumptus pecuniam, quod in hye-
mem vestes, in exercitationem libros, extra
cæterorum communionem prospicit, ingenti-
bus monstris effertis, totamque proscribitis
domum. Si ex amulatione, indignor. Si ex
vero dolore, misereor medius fidiſ stuporis
vestri, quos plus aliena mala cruciant, quā
quæ vestra præcordia fædissima tabe consu-
munt. Vtrum est enim deterius, fruticum
instar

instar omni vento permittere fragilitatem
 suam; an pertinaci ad obsistendum trunco con-
 citare flaminum superbiam, quæ radicem vim
 concitati aeris despicientem evertant? Nos ut
 prisca seculi ratio tulit, selegimus abhorren-
 tem ab ea, quæ iam in usu est vitam. Muta-
 tione deinde temporum facta, & vertentibus
 omnium cum ætate ac seculo moribus, non ab-
 nuimus his tempestatibus agi, diversisque præ-
 ceptis familiam imbueri, ut ramis ac frondi-
 bus sese ad fortuna nutum torquentibus, cle-
 mentior ventus, & ipsa victoria facilis, radi-
 cibus parcat. Vos autem imaginem antiquita-
 tis scrupulosissime conservantes, quæ non, di-
 boni, ludibria, qui non meliorum mentium sa-
 les & ioci consequuntur? Quid prima scholam
 vestrâ ineuntium pugna; cum solus tyro apud
 rudem ignarumque satellitem destinato clau-
 stro declamat, & aliquot sententiolis solita-
 riam domum affatus, sibi auditor, sibi testis,
 sibi iudex, interdum etiam petulantissimus ir-
 risor existit? Huic rei non invenio nomen, si
 non est indigna affectata antiquitatis vanitas,
 vel stulta religio, excindere horrentium, quod
 iam ipsi authores tollerent, si eorum manes con-
 suleretur. Quid deinde convivialis inter vos
 lauda-

laudatio? quid à nobis sumptus extorti, quos egenos non esse damnatis? quid ille vester ductor non nisi quaternis in diem epulis satur? quid eiusdem vespertina cum tyronibus repetitio, cui statim epulae, veluti mercede constituta succedunt?

Iam vero de pietate vestra nihil disputo; modo illam scrutari omiseris partem in nobis. Alioqui non qua latebra celante excutiam, aut in re dubia quæram facinoris suspicionem. Quæ vulgo, quæ palam in famam vestram tela iaciuntur, assumam. Ambitus, ac periurij crimen. Infremuit Callion tam inexpectato commotus iudicio. Iam Fibullius, iam Lapicia, velut ad miraculum, vocem non inveniebant; ac ipse præcipue vates, cuius domus tam fœda spargebatur infamia, ad insaniam rabiemque properabat; cum alter, utinam, inquit, tantam ad peccandum verecundiam attulisses, quantum ad excusationem audacie. Non magnifico per urbem equo delatus potentiorum foribus toties assedis. Non interdum amicos ac socios, noctu animum ad fraudem & iniuriam acnisses, ut illis ad vestrum ordinem ascendentibus, qui quadrienni rudimento metuisent, is princeps non esset, quem

H

& er-

Et eruditionis suffragium, et populi expectatio in hunc locum manu ducebant. Et solennibus tamen verbis promissistis, nec ambitu nec favore passuros corrumpi iudicia vestra, ut cuiquam ad hunc honorem aditus, nisi à virtutis ac meriti templo, patefeat.

Videbatur nobis omnibus ipsum facinus suo nomine lenius, et quos atrocitas vocabuli ad honorem egerat, exiguae rei momentum rapiebat in risus. Cum acrius institit declamator, Eruditionis vero, inquit, certamen non in eo; quoniam vinci vobis esset honestius, quam nostrae familiae certavisse. Ridete barbariem sermonis inculti, quae in maiorum nostrorum libris nihil simplicibus animis inhaesisse fuci demonstrat. Certe vos synceram doctrinam è nostris hauritis fontibus: vos scientiam veluti è sancta rusticitate avocatis, ac figmentis orationum pictam iam id primū docetis fallere, quod se pro vestra gerat. Tum alter, ut omnem audiendi patientiam consumpserat, O mi, inquit, homo, collige paululum redeuntem animum, ut ceca maledicendi licentia, si desit quod in externos iactetis, etiam discat, quid in vobis damnare possitis. Eruditionem à vestris aliquam accepisse non pudebit confiteri, si vos

si vos in solam barbariei hereditatem admis-
sos ingenua professione firmatis. Sed agam le-
nius, & refutandi modestia tuam conficiendi
libertatē opprimam. Vitam, existimationem,
instituta, non perstringam. Illud unum inter-
rogo, cur legibus vestris varia interpretatio-
ne distractis, ut hi nomen, illi vestem, pleri-
que ceremonias ad discrimen induxerint, non-
dum reperti sint qui Latium vetent pronun-
ciatione barbara violari, nondum qui indice-
re Tullio bellum? Quanquam quid frustra in
arcana vestra intueor, vobis omnibus solitarijs
æstimationibus cuncta reputare consuetis: unde
tuta cubiliorum secreta, unde horribilis in-
iuniores sanctio, ne improvisi in seniorum sedes
irrumphant.

Cum alia his similia, vel etiam frigidiora
pararet, venit ab Archoropo nuncius, & di-
remit sterilissimam litem. Qui ut audiverat
in Italiam properare Fibullium, ultorem iniu-
rie quam minus bonis temporibus acceperat,
cum ipse Archoropus domesticis implicato ne-
gotijs insultasset, direptis aliquot sarcinis, cum
curribus, quibus ipse vehebantur; primo nun-
cium occurrere iusserat, ipse deinde quam ma-
ximis sequebatur itineribus, nulla damna præ

Fibully odio aestimans. Igitur postridie, quam
 attulerat nuncius literas, Archoropus adve-
 dit, tam magnifico cultu, ut illum vix animo,
 nedum oculis capere possem. Auri argentique
 omni fide copia maior, eorum nobilissimi
 greges, ingens servorum numerus, & omnia
 velut ad pompam fastumque subornata. Tum
 ad deprecationem versus, ut sibi Fibullius sa-
 tis fieri sineret, ideo exorare non poterat, quod
 inanis pompae ordo in supplice pro contumacia
 reputabatur: & hac secum Fibullius longa co-
 gitatione pensabat, quid hic tanta numerus fa-
 miliae? Quid sumptus in luxuriam vergens?
 Num assimulatione vanissima supra se magnos
 effingit? Num mei raritatem ministeri sper-
 nit; & sibi admirationem quarere, & meorum
 fidem corrumpere hac arte quaesivit? Auxit
 hanc in Fibullio suspicionem ambitiosa in nos
 Archoropi liberalitas, & pene ipsis accipien-
 tibus gravis. Nam ut illuxit dies alia, nescio
 quot ex Fibully & Callionis domo salutatum
 introivimus, & Archoropi somnum exultan-
 tibus tympanis, tubisque perfregimus: qui di-
 spensatore qua nos cum sportula dimitteret in-
 terrogante, tantam effundi pecuniam iussit,
 quantam non caperet aviditas nostra. Nec
 bu-

humilius quàm erat loquutus expediri munus iussit. Quippe productus est saccus ingens, numis argenteis plenus; permixtusque diripientibus nobis, nunc onerantes sinum, nunc deprimentes laciniam vestis, tandem gratissima fecunditate lassavit. Nihil unquam eo munere plenius. Nam sumendi cupiditatem muneris amplitudo exhausserat.

Ego præcipue, iam spe animum in diversas curas intendente, ad solam onusti corporis debilitatem argenti pondus æstimans, ab Archoropi beato limine postremus excessi, sociisque nunc pondere, nunc gaudio æstuantibus, facinus ingens ausus, ad vendentem fucos intravi, & mutatis modico pretio vultibus, factoque mihi Gelonis nomine, à miserabili servitio fugere cepi. Ac cum dies aliquot locorum ignarus aberrassem, tandem in eam regionem veni; ubi sævum & insanum mare coniuges consultissimos habet. Hi privignam iam olim Venerem admirati, se suamque Cyprum barbaro permisisse imperio, matronarum pectora nudant, & illius sacra operiosius colunt, ut eximij lepores deã ad reditũ invitent. Nec iã Verona longe aberã, cū cuidã Apulo ex Gal-
lia redeunti coniungor. Ille se Cesarem vo-

cari dicebat : cui ego , utpote & itinerum do-
 cto , & in Urbem aliquam tendenti quam ego
 studiosissime perquirebam , persuadi ut fœdus
 faceremus , neutrum à socio nisi perfecto de-
 mum itinere recessurum. Quod cum plusquam
 militari sacramento firmassemus , Veronam
 pervenimus incipiente primum nocte & ad
 Antonium Caesaris familiarem diuertimus.
 Is ea primum cœna lactucis , nasturtio , colum-
 bisque lectissimis excepit , & ne , si solitarij
 dormiremus , nocturna prodigia mentem di-
 ducerent , gratissima benignitate providit.
 At vero qui sequebatur dies , iam non vulgari
 mensa , sed epulo pene cultus est. Transalpina
 ovis particula , & galli spadones plurimi vise-
 bantur. Pavonum columbarumque numerus ,
 Turdorum etiam & Corturnicum pene exa-
 mina ; iuvencae præterea aliquot aduentum
 nostrum sua morte luerant ; hortum despoliati
 amiserant flores , & omnis ædium decor in tri-
 clinium nostrum confluxerat. Cum deinde con-
 sideremus ad mēsam , pocillator singulis astitit ,
 minaci fronte , vultu terribili , custodia propius
 quam convivijs satelles. Detraxerant illi ga-
 leam , quā continuo instar Vulcanum fugientis
 Palladis gestant ; parmamque aliquantum in
latus

latus deflexerat, ut in quieta pace pugnae memoriam spargerent. Credebam emulari Antonium Domitianam mensam, ad quam olim procures, cum omnia pullus color indueret,urgerentque sepulchrorum imagines, pene lethalis horror afflixit.

Celabam tam inuisi fastidium moris, fucumque timori prætendens, sollicitabam Casarem, ut explicato conuiuij ordine, & deficiente iam fame, hospitem relinqueret. Nobis esse viam etiam precipitantibus longam, & infestum, ut aiebant, latronibus iter non ostendere spem veniæ errantibus, si noctu nos in eiusmodi plagas nostra temeritas detulisset. Igitur Sole iam ultra altitudinem mediæ lucis producto Verona exiimus, & passibus ter mille confectis, ruentē admissis frenis equum, ex attritu solidi primū campi, & ex concrepantibus deinde lupatis audimus. Erat equus Cygnorum nivis æmulus, nisi crura alterū, & apertissimum pectus subcinerity pili fucarent, insidebat autem homo, ille scilicet, qui ad mensam astiterat mihi, vinum, & quæ illius artis sunt, serio cuncta dispēsans. Agnovi ego irruentem, Casarique monstravi, & cœpi vereri, ne quid ignorantes ab hospite tolleremus. Nec
H iiij dubi-

dubitavi quærere, quæ illum præcipitatio, vel quo gentium ferret; cum ille turpissimi nihil pudore facinoris tactus, ultro docuit, domini se iussu in medio foro primarij iuuenis cade imbuisse manus. Iam in alterius ditionem, urbis contendere, & tum ad salutem perventurum, cum exisset Verona sua fines. Perceperam toto corpore horrorem frigidissimum, & velut inaudito scelere perturbatus, cum iam hominem equi fuga pene à conspectu nostro tolleret: O memorabilem, inquam, Caesar, audaciam! quid unquam ex omni memoria tam atrox & luctuosum referas, ut publice sicarij non expectent equuleum, sed velut gloriosum facinus sponte confessi, omnes timere iubeant, quoniam ipsi de se nihil timent? quid, inquam, simile omnibus monimentis accepi-
mus, præter Fimbriæ factum? quem non credo protervius vulnerato Scavola insultasse. Excusare se Caesar errorem meum dixit, quod ad frequentissimum crimen obstupescerem ignarus sævissimi moris, qui in illa regione pene omnium capita proscripsit. Equus, inquit celeritate notus, & modici aris liberalitas, præmium erit homicidæ, qui vel lares domestico sanguine cõtaminabit, vel in publica luce bar-
bara fe-

bare feritatis exemplo deserviet. Venalis hominum vita est, & licitatores capitum nostrorum publice regnant: etiam pene infamiam consuetudo sustulit. Ac ne quidem tute amicitiae, aut necessitudines periculo carent. Locus forte, aut imprudens in fenestram aspectus, secretissimo scelere vindicatur. Sape in ferrum tutos venena sustulerunt, aut facis illite fumus, aut corrupta floris suavitas, aut fatalis cultelli acies, qui eodem tempore & intactam liberis dapem difficit, & adversario mortem. Aeterna sunt semel laesa mentis vulnera & plures reconciliatio, quam professum odium extinxit. Haec ipsa quā modo reliquimus civitas, quale sevitiae nuper exemplū prodidit, cū illustri familia, sublati tribus fratribus, miserabili ruina decessit. At ego dum flagitiorum frequentiam nego mihi quicquam ex stupore subducere, video agrestes aliquot ad angustissimas sylva fauces, veluti ad cōsiliū, coisse. Inter illos viragines duae lacertos extulerant, & videbantur ad pugnam promittere manus. Nec dubitavit Caesar, quin latronū insidia in illa sylva frequentes illā pavidorum manū cogerent, qui tunc adventu nostro recreati, quoniam accincti ferro eramus, una sylvā transmissuri prorumpunt,

punt, Casaremque, utpote gentilem hominem, & ut aiebat, eorum fortissimum, qui nuper ex illis regionibus Gallias infestassent, sibi ducem faciunt, haud dubie in omnia pericula audaces, si quis esset qui suo exemplo fortitudinis admoneret. Cum igitur poneremus consilium, num quadrato agmine famosissimam viam inire, num una, num diversis cohortibus praestaret: ecce tibi occurrit aliorum hominum agmen, & irato fremitu ita militarem viam implet, ut circumstantis sylvae confraga tumultu formidabili exsonarent. Nulli praelium minus quam Caesari placebat, quem ego ut timidissima fronte vidi prensare digitorum suorum articulos, metumque pallore confiteri, vicinus, inquam Caesar, si audemus non fugere. Latrones sunt, & si mihi credis, plus timori nostro quam suae virtuti nituntur. Non negabat Caesar vera esse, quae dicerem, tamen consulendum liberis clamabat, & propinquorum pietas terrerrimam perfuderat mentem. Jam dispersi hostes occupaverant viam, iam distrinxerant ferrum, aut praestas in humerum extulerant sudas, cum repetito clamore incitati procurrimus. Ego digladiabar acutissimo fuste. Paucis rusticorum ferrum erat, sed obvio quisque telo arma-

armaverat manū. & ipse Caesar frigidiorē quam
Demosthenes ignavia non proiecerat parmam,
sed omnium vestibus amictus, quas expediti
nostri proiecerant, negabat esse fas in primis
ordinibus consistere ducem. Non ferendum, ut
fortune liceat unius casu affligere universos.
Sibi curae fore, ne possint circumveniri nostrae
ale. Incitaturum ad pugnam, ordinaturum
aciem, deinde incorrupto iudicio de singulorum
virtute dicturum.

Bellum, O Endeca syllabi, cruentum,
O bellum numeris referte dignis;
Quali Thyades insonant cruentæ,
Cum iam Nebridibus graves lacerti
Huc Thyrsos virides regunt & illuc.

Non hic Mœonico exsonet tumultu
Iratis tuba dignior catervis
Adsit tibia, vel forata buxus,
Sacrorum Phrygiam admonens Cybelen,
Aut quæ tympana mollibus ministris
Mitras frontibus imperant recingi.
Nusquam hic vulnera, purpurave tristi
Vndabat tepidus cruore campus,
Solut præcipitat timor cadentes,
Solut corpora fauciabat horror.
Sed tandem geminas rotare giro
Iam forti mihi iam munus placebat,
Iam concurre, reiam probare dextram,
Cum sparsis ululans comis virago

Audacem ferit, excutitque telum.
 Quali Thyades insonant tumultu,
 Cum iam Nebridibus graves lacerti
 Huc thyrsos virides regunt, & illuc,
 O bellum numeris referta dignis.
 Bellum, O Endeca syllabi cruentum.

*Sublato tandem errore omisimus bellum;
 quoniam hæc erat virorum & muliercularum
 acies collecta ex vicinis mapalibus qui & ipsi
 prædonibus bellum illaturi convenerant. Om-
 nes vulneribus intacti prælio excefferant, nisi
 qui sævissimo fuste mulier lacertum meum o-
 neraverat, & Cæsar præterea noster, cum re-
 tro cæcis vestigijs iret, incurrerat in vepres, per-
 fossisque spina clunibus tam miserabiliter ex-
 clamaverat, ut gravissimo telo ictum credere-
 mus hæc postremam vocem edere. Igitur com-
 positis præliantium minis qui hostilibus modo
 armis concurrerant, etiam ad nos venire Me-
 dicum iubent, lacertique mei vulnus perfun-
 dere unguentis, & omni artis suæ benignitate
 mulcere. At Cæsar fœdissime per campum vo-
 lutatus, quæso, inquit, Gelon: scito me agere in
 vicinia mortis, nec tantorum vulnerum hiatus
 ulla medicina coituros. Grande tamen perituro
 solatium relinques, si permittis ut intelligam
 prius quàm alta morte peream. Ego, quanquàm mar-
 centes*

cētes nervi destituerant lacertū, & omnis spes in festinatione medicaminis erat, tamen flebili lamentatione victus, confestim Medicum rogo, ut ad Cæsarem transeat, & exploret desperata latebras plagæ. Tum vulneris locum iussus Cæsar ostendere, demisit in clunem manus, & mox dissipolatus nos odore tam pestifero sparsit, ut crederemus illas partes non tantum emortuas esse sed in foetorem etiam pene solutas labi. Neque aliud erat vulneris vestigium, quam exilissimæ spinæ via, quæ exiguo sanguine maculaverat cutem.

Tarde persuasum est Cæsari, se valere; nec quamdiu blandus est habitus, succiduis & titubantibus vestigijs innitebatur. Sed postquam teneriora Medicus virgulta succidit, & aliquot plagis medicamentum opperientem excepit, nunquam magis alacer Cæsar etiam precipitantius, quam si adhuc starent hostes, effugit. Ac tandem mora simul pudoreque victus, fortioribus consilijs locum dedit.

Iam evaseramus formidabilis sylvæ noctem iam dierum aliquot iter emensi per confragos plerumque saltus & importuna montium inga, emerferamus ad amplissimā urbē, in quā meum cū Cæsare fœd⁹ erat cōpositū. Ac cum ad

*Mauricij domum (is erat Caesaris necessa-
 rius) tenderemus , occurrit nota iam olim
 Caesari mulier , quam ille parcissime salutata
 me advertere iussit , & omnia diligentius in-
 tueri. Auream vestem aliquot insuper gem-
 mae aut colebant , aut ipsae ornabantur , de-
 centissimi collo torques , crinis theatriali pene
 gradu conscendens , coturni omni tragœdia
 altiores fœminam extulerant , levia vestigia
 mittebant intactam pene terram ; eaque re-
 clinata molliter in humerum adolescentuli de-
 xtra tollebantur. Gradus tamen ipsa testu-
 dine tardior differebat huc illuc lascivienti
 modestia vultus , tardeque ab oculis obviorum
 transeuntem rapiebat. Interrogavit Caesar ,
 qualem ego mulierem crederem , quae tam pro-
 digio cultus , tanta frontis tranquillitate proce-
 deret. Ego Dynastæ alicuius coniugem cum
 dixissem , tanto risu illa commovit , ut etiam
 manus ad lateris subsidium adduceret , & ,
 certe , inquit , sutoris coniux est , ut intelligas
 in hac urbe regnare iudicium Paridis , & Mi-
 nervam , Iunonemque minori fastu quam Ve-
 nerem ire. Ac ne quid tibi ad miraculum de-
 sit , scribendis olim matrimony legibus adfui ,
 tabulis etiam subscripsi , in quibus dos hæc erat
 scripta :*

scripta: stanni pondo novem, & mantilia singula in omnes anni menses. Sed longe maritus largior, etiam ultra morem effuderat liberalitatem suam. Is donabat patrimonij partem, & præterea veniam, ut hilari licentia utrinque consuleret. Cæterum alterna est hæc pompa, & quam publice decora est hæc mulier, tam domesticis sordibus est infamis. Nihil illa fædius cum absunt amatores, nihil magis neglectum. Vixit, pace tua dixero, qualem vel Erisichtthonis fumes refugiat; Vestis tam squalida, ut aut ream esse, aut elatum maritum deflere existimes.

Hæc Cæsarem familiaris exequentem, iam Mauritiij domus acceperat: nec audebam ignota domui succedere, antequam Cæsar humanitate mirabili à domesticis cultus me etiam per familiares arcesseret, occurreretque Mauritijs, & per amplissima deducens triclinia passim aureos ostentaret parietes, nobilesque cameras novarum indices opum, ubi multa prisce urbis vestigia extabant, & celeberrimæ tabulæ ex everse urbis incendio non semel conservatæ. Multa Gallico auro calata fulgebant; sive Brennus fugiens reliquerat, sive ipsi per publicos tumultus aucxerant. Precipua
deco-

deorum cura fuerat. Stabat Iovis Iunonisque species supra homines venerabilis. Deinde spirans ubique Ganymedes, & Aeneas mater Venus posteros suae originis admonebat.

Heu nihil invitis fas quemquā fidere divis!

Cum omnia diligentius perlustrassem, & truncos maiorum vultus, semesasque imagines contemplerer, nescio quis me deus funestissima Maurity voce obruit, qui Caesari praedicabat, illam domum Fibullio transalpino homini tantum sacram dicatamque non esse, se illius nomini omnia debere, expectare etiam postridie ab illo nuncium, qui frequentissimis literis & colebat amicitiam, & sua beneficia tuebatur. His ego perculsus vocibus, tantum non amiseram spiritum: sed pallorem, qui subinde membris suffusus est, excusavi extemporeo morbo, quasi omnes corporis articulos febris subito tremore tentasset. Ceterum nihil opportunius succurrebat, quā fugere, ne me illic à Fibullio nuncius deprehenderet. Igitur nec expectata caena, quasi perlustraturus urbem, effugi suspectam Maurity domum, votoque ad fortunam facto, ut aliquando satiaretur meis malis, non civitatem modo, sed provinciam reliqui, & miserabili locorum imperitia,

cum

*cum totius orbis exul huc illuc fugæ meæ notas
spargerem, tandem in ipsa Callionis patria, in
ipsis hostium penatibus ad populosissimam ur-
bem veni, in qua tanta erat frequentia, ad ne-
gotia discurrentium, ut aliquandiu crederem
seminarium esse, ex quo mortales Iupiter in or-
bem emittit, vel quo fatis vocatib. homines co-
eunt, ad vitam iterum solemque redituri.
Quicquid Arabs, quicquid dubijs Nosones
arenis,*

*Aut lasciva tenent effœti littora Lydi,
Invenias: illic etiam Mavortia Thrace
quicquid alit, quicquid Scytici trux incola Põti
Quicquid in immenso late pulcherrimus orbe
Aut facit, aut alio spectat Sol numine factum,*

*Etiam omnigenæ fructus, etiam mala Co-
tonia, prope regie culinae fores exurgunt. Illic
virtutum, illic vitiorum collegia, & ne parum
dixerim, cœlum cum tartaro mixtum. Urbem
autem aiebant de Priamidis nomine Alexan-
driam appellari. Nec longius quæsi latebras
meæ fugæ Nam velut in solitudine errarem, in
quot incurreram homines in tot incidisse simu-
lachra fingebam. Ac mihi præterea persuase-
ram, tarde crediturum Callionem, me ad re-
gionis caput fugere, cuius ipse corporis pars pe-
ne maxima credebatur.*

Erat

Erat ædes laxissima, ad quam multis gradibus surgebat ascensus. Celebres circum porticus, & venalitijs rebus plenæ morabantur euntes. Ibi nobilium fœminarum ingens numerus, pennata procerum vanitas, litigantium quoque vigiles turba furum etiam, & eorum, qui, fortunam ubicunque inveniunt, amant. Cum illic animum in tot miracula dividerem, vir quidam ut videbatur modestissimus, paulatim accedens, ultra loci genium salutavit ignotum & an vellem emere profundam auri massam quesijt, vili etiam addictam, & quod est miserrimum, cui præter invidiam nihil pretium minuebat. Cum omnino non respuerem, seduxit à turba, & nonnihil modesto gemitu cunctatus, quam est durum, inquit, bonis mentibus, vel infamia seculi, vel hominum criminationibus inundari! Aurum, quod Natura genium exprimens solerti industria conflavi, palam efferre timeo, ne iudicium, quod in omnes artis nostræ homines iam olim rumor tulit, me sub communi causa obruat. Cæterum si populo non omnia credis, servasque iudicandi arbitrium, potes hic per compendium properare ad amplissimas opes. Aurum exiguo pretio permittam. Tu auctione certissi-

ma

ma dives, non ad optimam semel prædam, felicemque mercatum redibis? Et ne me putes fallendi animo hæc facere, si placet, hodie una cœnabimus, ut familiare super mensam colloquium, tum fidem tibi meam, tum veritatem, certius insinuet.

Tam erat apposita oratio, tam vultus ad lenitatem compositus, ut nefas crederem, si mihi tam sanctus homo in suspicionem venisset; cum etiam, instar Antistitis summi Iovis, videretur ab omnis iuramenti atrocitate simplex animus refugisse. Itaque facilis, & nondum satis Fibulij donis edoctus, ut extemporanea beneficia vitarem, promisi ad cœnam, & etiam condicto maturius adfui, ubi meus ille planus accensum modice ignem, & nisi fallebat, æternum, follibus ad mensuram turgentibus alebat, & prunas scrupulose excitans, Mercurium suum humido, ut loquebatur, ac quodammodo pingui calore fovebat, ut, inquit, felicissimus pulvis, per tot artes tantamque solertiam natus, id mortalibus innoxie tribuat, quod ne quidem dii Mida sine damno dederunt, & metalla omnia in altiore trans ferens ordinem, doceat Naturæ industriam humana sedulitate vinci. Etenim ubi tellus, optima morien-

*morientium omnium parens, auri semina in
 abditissimo sinu concepit, & inspirantem beni-
 gnus Solem admisit, humillimo primum initio
 tam chari ac prestantis fœtus elementum
 orditur. Nam Mercurius ille, ex quo
 quicquid metallorum est componitur, veluti
 certis gradibus sese in prestantiorem naturam
 adaptat, donec voluentibus iam pene seculis in
 hunc fulgorem evadit, qui omnium oculos
 tam ambitiose delectat. Nos autem len-
 ta corrigentes incrementa Naturæ pri-
 mum Mercurium masculum è montium
 medullis excipimus, lentoque ac vitali calore
 imitantes ingenium Solis, ad altiorẽ spheram
 agimus, ut à Mercurio ad Venerem, inde ad
 sublimitatem Solis ascendat, id est, ut per om-
 nes velut ordines actus, ea sede consistat, à qua
 si metalla deflexerint, quacunque velint parte,
 descendant: idque tantum mensibus no-
 vem, nempe iusto tempore, quo se fœ-
 tus humanus ad vivendi dignitatem instruit.*

*Sed est fortuna rarissima, & in quam nec
 temeritas, nec casus incurra, ita digerere nas-
 centis auri cunabula, ne vel immodico aestu con-
 sumptum, vel lento nimium igne torpescens,
 spem hominum & industriam fraudet. Multi
 non-*

nondum solverunt de littore ratem, cum iam naufragium sentiunt: alij in ipso cursu, & spe iam adulta, etiam aliquando in portu, tam mirabilem & lucri & fame fortunam de manibus amittunt. Sæpe fornaculum serius ad ignem positum, sæpe vitrea vasculorum fragilitas elatam expectationem eludit, & si verum fateri audeo, plerisque suis cultoribus hæc scientia nihil relinquit, præter inanissimam spem emendandi, quod prioribus experimentis peccaverint. Desidit interim quantumcunque profundus patrimoniorum alveus, unaque spes sterilibus ignibus carpitur, unicæ curiosi animi voluptate tot dispendia, tot maledicæ plebis contumelias, repensante. Sed generosis mentibus, & nihil præ mirabili arte aestimantibus, est etiam quædam paupertatis in hoc studio suavitas, ne gratis in Naturæ secreta pervaserint. Nec ullus est in egestatem tam magnificam actus, cui plus aliquid doleat, quam quod cessantibus opibus, sacer ignis, & Phrygio Romanoque diviniore cadit. Populus autem, & qui oblimato pectore sinceræ voluptatis gustum non sentiunt, execrantur hanc bonorum voraginem, & modestissimi quidem risu, petulantiores maledictis insectantur, seve-

severissimi poenis. Inde monetarum adultera-
 tiones, inde fraudes & latrocinia esse claman-
 tes, & quaecunque exhausta patrimonia per
 iniuriam implent. Nec illustrium hominum
 splendor, nec Aquila nostrarum iam partium
 facta, amplitudine sua humilium vitiorum,
 & quae angustis tantum capiuntur pectoribus,
 infamiam a nobis detergit. Quotquot in id
 studium tendimus, si ex optimatibus, fatui; si
 ex tenuioribus, impostores audimus. Iniquis-
 sima tamen adeo conditione, & quae facile
 populum iudicasse commonstret. Etenim ne me
 iam aliorum oneret defensio, id caelo teste ac
 interrita fronte praedico, me à puero incubuisse
 in hanc artem, me quicquid est secreti atque
 abditi indefessis laboribus quasisse; meam ta-
 men fidem aut integritatem nullo propterea esse
 scelere violatam. Iam vero & humilia in au-
 rum transferre metalla, & vilioribus saxis
 gemmeam inducere dignitatem, mihi tam
 promptum est, ut non sociorum magis, quam
 ipsius Naturae invidiam pertimescam. Omnia
 Neptuno littora gemmas concipiunt, omnia
 afferunt. Iam sacrarium illius dei pene tot ra-
 dijs est illustre, quot animus virtutibus dives.
 Etiam talentis nuper pluribus principem la-
 pillum

pillum emit: sed nulla illius fortuna mea felicitate non est minor. Cum hæc dixisset, solvit sacculum satis grandem, meque introspicere iussit. erat autem partim laminis aureis plenus, partim splendidibus gemmis, & oculos ipsa luce fallentibus: & quanti omnia aestimarem, vultu ad blanditiem deflexo quasivit. Ego, quem inopinato radij tam illustres ceperant, tribus talentis aestimavi, id etiam, quod plerumque lenes homines solemus, timens, ne humiliori pretio, tanquam mercium contemptu rogantem offenderem. At ille, sic me nunquam educandi metalli solertia fallat, inquit, ut tam illustres gemma septem facile talentis venient. Tibi tamen hoc erit orientis amicitiae pignus, quod destinata tuo iudicio pecunia, tribus inquam talentis, sacculum auferes.

Nihil ineptius, quam apud inverecundos latrones pudore teneri. Ego ne viderer homini diffidere tam docte blandienti, cœpi vestium nodos solvere, eductamque de varijs pecuniam recessibus numerare: hoc uno sapiens, quod particulam, quæ in summa veste prope humerum latebat, intactam omisi. Igitur cum sesquitalentum prompsissem, negaremque alios mihi esse in præsentia numos, sceleratissimus
carni.

carnifex primo sacculum suum recludere coepit; mox ut etiam à me reponi pecuniam vidit, imo, inquit, quicquid gemmarum est, potius sorte fidelissima partiamur. Ego in duas partes quam potero iustissime distinguam; tu sesquialento quam volas partem optabis. Placuit etiam armentia mea conditio. Itaque diuisis exquisitissima ut videbatur diligentia gemmis, cum expenderet precia, & videretur optima fide sollicitari, omnem ex animo meo suspicionem abstulit. Lamine etiam aureae in distributionem venerunt; ut felicissimo mercatu crederem à me exisse pecuniam. Cum igitur, tanquam ille quondam Philosophus, pro Punicis malis ceram tenerem, bilares ad cœnam concessimus, & suavissima remissione animi condidimus epulas ad fastidium pompamque venientes.

Ac posteaquam in domum meam redi, nunquam mihi suavius fuit, cum animus lucri confidentia plenus etiam in medio sopore non cessaret, & inani cogitatione delusus, gemeret tantum temporis suis quæstibus interesse, quantum mora lenta nox opponeret.

Pons in illa urbe celebris lignea radice consurgit, & trabibus artificiose compactis non
tam

tam undis transeuntibus obstare laborat, quam auri argentique ponderibus anhelans sub pretiosa mole deficit. Hinc & illinc aurificum domus & officinae quasi continuo splendore lucentes: unionum quoque gemmarumque supra felicitatem Indi littoris copia, quo etiam meas merces cum tulissem, senex quidam, inspectis diligenter gemmis, & me inquit deridere credis, iam a cunis inter gemas educatum, qui vitreae fractae particulas pro lapillis rarioribus obijcis? Ego indignans, velut à cauto sene deluderer, maledixi tabernae tam insigniter mentienti, & in aliam me contuli; ubi me pene totum crudelior fortuna evertit. Nam cum Hyacinthinam in aurem fabro traderem, pretiumque velut ab alio empturus rogarem; quanti, inquit, crystallum emereres ineptis ac rusticis fucis imbutum. Tum ego smaragdum porrigere, ac pellucidam unionem, quantam Egyptia mulier non diluisset Antonio. Sed cum omnia eiusdem nota essent, non averti tantum artifex aut spernere; sed convitiari ac palam non impostorem modo, sed furem dicere coepit. Quotquot vero permeabant per sublicium pontem, cum teneri furem crederent, sic restabant ante ediculae lumen, ut libera unda

I da

de ac subditi obicis retinacula colliguntur. At ego non alias minus vivus omnem doloris sensum amiseram; nec advertebam hominem omnes vestium mearum recessus importune scrutantem, palamque efferentem saxa gemmarum colore tecta, laminas aneas, quæ anri speciem tenui celatura traxerant. Igitur non amplius audiebam ut latro, sed ut adulterator moneta & publicæ vindictæ servandus cum subinde redeuntibus nervis in hoc saltem miseri sensus patuerunt, ne ignorarem me miserimum esse. Tum profusis lachrymis, vultuque qui non tantum a me nefas commissum esse diceret, iam silentem populum & audienti avidum affatus sum. Si non omnis miseris fides cum calamitate decedit, illud iuro, non scelere meo, nec fraude, id quicquid est concitum turba. Virtus, & credulitas fidei meæ testis, in has me angustias coniecerunt, malitiæ dolique rudem; de quo id hætenus sensi, primum esse nefas in se admittere, secundum in alio suspicari. Itaque cum heri bonæ fidei integritatem, seu verbis, seu incessu, seu etiam aliquo gestu, incautus prodidissim, visus sum prestigiatori turpissimo facilis præda. & quæ maculas magis pondere, quam exvendi subtilitate turba-

turbarem. Nec illum fefellit opinio. Nam hæc pene inania gemmarum simulachra sesquitalento permutavit.

Cum non solum lamentabili fletu sermones meos, sed omni etiam execratione firmarem, circumstantis populi impetum statim fregi. Itaque alijs ad risum, pluribus ad commiserationem versis, peto rogoque, ne mihi nullo merito calamitoso desint: eant una in sycophanta domum, & sceleris tam atrocis premium ex facinorosis manibus extorqueant. Id saltem solatium paupertatis fore, si non inimicum ditavissem. Assentantibus cunctis, seu qui odio in scelus duceretur, seu quos in miserabilem pietas excitaret, seu deniq; qui turbas ad flagitia peteret, ducē me præbui; cum subito lictores publici astiterunt ad latus, molestissimo satellitio, & aut in meā, ut in emuli pecuniam intenti, quorum paulo ante aliquot, nobile sue artis facinus ediderāt. Nobilem fœminam de curru detraxerant. Flagitabāt numos; quos nescio quis creditor per iudicem petisset. At illa, se vero non abnuere, non negare, dicebat, paterentur iret in pedes, expeditos traderet numos neu se vel custodia, vel abstractis equis, indigne lacefferet; Nec impetravit aliquid à barbara gente,

I. 29 etiam

etiam licentius saviente, quod extorquere verbera vellent, magni semper seu fustem seu lorum e mentes.

Cum autem iam essemus in limine, venit intrepido vultu caupo, & quid apud se vellemus, audacia quæ conscientiam celaret, interrogat. Tum ego; mediocris statura hominem, macilentum, calvum, fusca barba, pallida cute, me querere dixi, quo cum heri cœnaveram. At ille talem apud se divertisse, aut omnino pridie quemquam cœnasse in suis edibus negans, me ipsum turpissima suscipione perstrinxit. Iam apertis clamoribus laceffitur nihil mollius vinculis expectabam: cum causæ meæ fiduciam destrueret diversitoris constantia, nec elatis omnium vocibus, satis audiretur defensio. Itaque gesticulanti dextera, etiam hianti ore, significavi esse quod loqui vellem. Tandem impetrata pax dicendi locum fecit, & si, inquam, neminem in domum admisisti, dic, si potes, qui erant illi homines, qui in superiore cœnaculo totum diem bibendo consumpserunt? Quo cum ebrios ac petulantius rixantes velles compescere, ictum in supercilio accepisti, proiectione lance, & per solutam cutem usque ad soliditatem ossium mersa. Dic etiam, num affinis

tui, num familiares erant, quos ex ultima Iberia venientes longo sermone excusasti, quod nobis ad epulas socios adduceres. Neque in re incerta versor. Meam causam eorum sarcinae agent, ipsique praeterea hospites si expectatis dum à negotiis ad prandium redeunt.

Cum tam indubitatis indicijs agerem, cogeremque adversarium querere quid diceret, mutatum vulgi studium, & innocentia mea favor pene cauponem evertit: cum is omnium clamor esset, hominem nequam & arte sua dignum, non sceleris modo gnarum, quod in me, quisquis erat, ille planus cogitasset, sed etiam praedae participem, per indignam advenae calamitatem augeri. Receptatorem latronum, & ipsis peiorem aggressoribus ad publicum exemplum castigari debere. Nihil mihi unquam illo iucundius extitit: quoniam non deerant, qui vincendum cauponem, ac servandum dicerent. Sed nihil fiebat tardius, quam quod omnes imperabant. Nullus iniciebat manum aut pro imperio incustodiam sequi iubebat. Nam lictores, ut qui lucrum captarent, nec hominem tenebant, quoniam postea dimitti non poterat; nec abituri erant, nisi sceleris pretium supra debitam insti officij mercedem duplicaretur. At diversor, seducto ex licloribus principe, quadraginta

f ij

gentia denarios in singulos dictorum qui adessent erogaturum promisit tanta subtilitate, ut nemo aduerterit, nisi persimilem malitiam doctus.

Incipiebat mihi esse suspecta lenti supplicij mora, cum licitor, cuius venalis fides conductam operam prestabat, vanum esse de quo disputaremus ait: id solum quari, num adesset qui me adulteratis gemmis deluserat. Scrutanda penitus omnia, nec abditissimis domus latebris esse parcendum. Tum irrupit in ades, & stabulario nequissimo (id quod moliebatur) effugiendi locum fecit. Interim ad negotia populus deflexerat, & ut in tumultibus solet, omnium impetus in turpissimum languorem desinebat: cum solus, & inuisus, ad sceleratum limen astarem, & licitores omnia permiscerent in adibus affectata diligentia, quæ quo erat falsior, eo struebatur solertius. Cumque inanem diu laborem finxissent, tandem nunciant abesse hominem, & si quid in cauponem haberem, magistratus iussu ad iudicium euocandum: se non posse indemnatum, & cuius flagitium erat ita obscurum ut posset negari, in custodiam trahere. Id restare, ut largius laboris mercedem numerarem: quoniam bona fide me sequuti tres pene horas consumpserant. At
ego

ego tanta improborum contumacia excitatus, negavi aliquid proditoribus daturum, præter preces, ut evenirent quacunque publicum in illos odium quotidie concipiebat.

Nec iam languide iratus ad Prætoris urbani tribunal deuolo, scelus cauponis & licitorum perfidiam veris indicijs delaturus. Erat autem in Arcula (ita Prætorium appellant) tam frequens concio, ut instar unius molis aut corporis coiret arcta & congesta frequentia. Simul mouebantur, una cessabāt, & quod est rarissimum, uno veluti ore nunc silebant, nunc in risum effusissime concitabantur. Cum incundum remissumque tribunal admirarer, aduerto iudicem indignissimum, qui inter mala verba habitet, sublimi sede, vultu graui, ore antiquorum maiestatem composito, pene ad ridiculam controuersiam moueri, ut seueritatem iudicantis non seruaret. Stabat enim ludicro amictu reus, ore purpureo, viridi cucullo, cui cum fatuorum principatum aliquot iam annos tenuisset, repente æmulus tantæ fortune controuersiam faciebat. Nec deerat patronus magnificæ causæ, qui principem numerosissima gētis de statu dimicantē tueretur. Illū patre, avo, maiorib⁹ fatuis ortū prædicabat; matris familiam

nunquam sapuisse; nec pium filium degenerasse à gentilitia mente, Meminissent magistratus, in quanta causa iudices sederent. Conuerti rempubl. si bene animati Principem fatui ducis iniuriam persequerentur; qui me hercle, inquit, si omnes ad arma properabunt, non inueniet sapientia defensores. Quot enim vel ex istis, qui me nunc audiunt, taciti, & velut in partes non abstracti, si semel Morie vexillum effulserit, pro stoliditate pugnant? Non hoc seculo Clazomenijs solis insanire publico decreto concessum est. Nihil tutum nihil sincerum relinquetur; nec aliud pugnam cademque prohibebit, nisi si forte in quos sauiant non habebunt. Magna imperia nec apud prudentes sine formidabili concussione mutantur. Verendum est, ne, si tanta multitudinis iam placida tranquillaque moles excitabitur, non magis de imponendo duce, quam de sedando exercitu querendum sit. Patiamur fatuos conditionem suam ignorare. Sint suo iudicio prudentes, nec cogamus & vitium eos & vires agnoscere. Adiuvabat omnia princeps fatuus, ridentibus lachrymis, nutuque, si vinceret, singulis apud se dignitates destinans.

Videbam non vacare miserijs meis indicem, que potius per me quam per disertos patroni

questus rem publice deferendā. Itaq; cum hora pene duodecima litem iucundissimam diremisset, admiratus tot causidicos ē subsellijs surgentes, quot olim causae non erant, omnium ora vultusque pensabam. illius torvum supercilium horrebam, illius explicatam lascivamque barbam oderam: nec erat quem non aut reverentia aut fastidium prohiberet adiri. Cum iam omnes dilaberentur, seu fato, seu fortuna, postremus excessit vir censorij vultus, ore, incessu, modestia Cato. Quem ego tandem audacior cum submissione vilissima salutassem, si es, inquam, quod te hominum existimatio, quod te probitas, quod ipsa iustitia praedicat, conditionis miserorum columen, afflictæ virtutis patronus, noli contemnere benefacendi materiam, quam heu! meo tibi damno fortuna suggessit; quem ex florenti statu facilitas astutis praedonibus patens in indignam calamitatem misit. Tum prolixam mali seriem dolentib. verbis, & ipsis pene gemitib. in conspectum dedi. Nec pro re moveri videbatur. Sed postquā medium eius, quod ex lite consequerer promisi, tunc allevare oculos cœpit, tunc mulcere animum meum, dolorisq; ultionē promittere. Igitur postero die ad tribunal adesse iussit,

vultu quantum possem funebri, liberali tamen veste, fictaque constantia, ut viderer indicibus & bono loco esse, & solo adversarij scelere miserabilis, cetera sua fidei concrederem. Cum sic ab eo discessissem, ut omnia optimo statu esse putarem, liberius totum diem varijs cogitationibus impendi; nunc Callionem ac Fibullum in meum supplicium incensos, nunc crudelem Percantis adulationem reputans, si qui me casus ad immite servitium retraxissent: & fronti literas esse, quas crinis utcunque celabat, velo ut in obvios nec cogitantes fideli, ita in curiosos & scrutantes imbecillo: & me testibus si negarem, possem convinci, & ipsam domini potentiam mihi copiam defensorum non facturam. Contra obstabat regium Gelonis nomen animusque supra servum erectus, & nullum de ignota stirpe praeiudicium, nisi quod de externis praeclarius sentimus.

Cum hac sollicitudo animum in crastinum protraxisset, iremque ad Pratorium, occurrit in ipso aditu vir, qui magnificus videri poterat, si quod inter illustres vestis discrimen faceret, meque nec cogitantem benignissime salutavit, incipiebam timere, ne venales etiam gemmas afferret, cum ille habere se dixit quae ere mea

forēt audire: commodarem aliquantulum aurem, neque si me aliqui circumvenissent, ex alieno scelere suam fidem metirer. Quamquam omnibus diffidebam, non videbam tamen quæ fraus timeri eiusmodi colloquio posset. Itaque humanissime, & tempus, & secretum, si res postularet, promitto; simulque in oblongam porticum descendens, coepi expectare sermones hominis longa cogitatione ac veluti suspirijs sibi præfantis. Non alias, inquit, durior natura existit, quam cum levare mala voluit atrocibus remedijs; ut interdum morbo sævior medicina valetudinis desiderium tollat. Multi dolores non leniuntur, nisi membra quæ dolent exseces. & interdum est levius agrotare quam sanari. Id ipsum quoniam deteriora Natura imitatur, humana disciplina decrevit. Etenim lædi, spoliari, contumelia violari, magnum malum, & seu fame nostræ, seu fortunis acerrimus morbus: sed remedium diluit tam amarum consuetudo nostra, ut non tam invitare videatur ad sanitatem egros, quam sanos prohibere ne doleant. Iudicia dico, & crudelissimos Advocatorum astus, quos, si litigare persistis, intelliges nihil minus quam prædones sævire, nisi quod lætius cadunt. Ille diversitor per quædam

damnum te fecisse clamitas, ecce tibi omnibus
 modis purgaturus crimen est, etiam sponte pe-
 cuniam refusurus, quantam nulla tibi iudi-
 cum sententia dari imperet. Conscium fuisse
 scelesti consilij, quo te fucatis gemmis vir ne-
 farius delusit, negat. Sed cum nollet domum
 suam infamia laborare, te prohibuit cum li-
 toribus irrupentem in ades. Etiam anxias
 litium curas, iam avaras patronorum artes
 omni pretio redimit. me legatum ad te misit,
 utpote qui mutui commodi admonerem. Tuo
 bono reduces vestigia, dum adhuc in limine
 haeres, nec dum interius tractum adducto ve-
 lut ostio incluserunt Patroni iniquissimo laby-
 rintho: ubi te calumnia atque mora, omni
 Maandro pigrius stante, ludificentur. Se-
 mel mihi controversia fuit, quam componi
 per Iudices vellem; cum omnes interpellarent
 stultitiam meam, & quod nunc tibi vatici-
 nor, mihi plerumque minitarentur. Audies,
 hospes, rem admirabilem, & quæ te non alio
 stupore circumfundat, quam ut quæras, num
 eo usque pertigerit mortalium scelus. Eram
 passus atrocem ab amico iniuriam, qui epulis
 obrutus, postquam appellavit contumeliose,
 etiam graviter multaverat, immisso in me ser-
 vitio,

vitio, dentemque, ne nullum esset sceleris vestigium, ab ore excusserat. Quid multis? conveni in iudicio: elegi patronum qui cum disertissimis certabat, nec corpori parcebam, nec pecunia. Sed hoc mihi nocuit, quod incideram in opulentum hostem, qui prævaricatorem turpissimum (illum, inquam, qui mihi Advocatus erat) duobus talentis emit; ut non amplius nisi sua voce loqueretur. Languebat Oratoris mei facundia, quoties iubebatur pro me loqui. nec sententiæ sequebantur, nec pene cohærebant verba; ut Iudices eloquentem hominem crederent, non naturali vitio, sed causæ infirmitate labascere.

Cum igitur spem meam multis dilationibus frustraretur, tandem exactis aliquot annis restabat, ut quæsitore aliquis pronunciaret. At ille nefarius, suspectos mihi plurimos ex iis qui sedebant in causa iudices proclamat: ac ut in me moveret odium, quanto non laborant nocentissimi rei, petit ut sancti quique Iudices nominatim excedant: id à me mandatum iniquissima vociferatione firmabat. Aberam unius diei itinere, cum hoc per amici literas nunciatum reditum meum in urbem tantum

non precipitauit. Nihil expeditius videbatur, quam ut hunc probare possem dolo malo intervertisse causam meam famam ac cum deinde sequester, de cuius manu talenta duo ab aduersario meo sumpserat, interpositis inimicijs, rem ad me detulisset, in eis vocare hominem, & prauaricationis accusare ausus sum. Exitum mea miseria sic comprehendam, ut & intelligas nefarium scelus, nec mihi molesta sit fusa calamitatis narratio. Tot artibus egit, tot fucis circumamictum crimen suum velauit, ut immineret periculum, ne in me velut laceffita innocentia temeritate vindicaret. Vicisse mihi visus sum, quia non perij nec aliquid amplius impetrarunt amici mei, quã ut integra fama posset à lite discedere.

Non ego sanctitatem Iudicum hæc mala mulcere, non patronorum sanctitatem (eorum qui à communi facinorum orbita defleunt) publicam aliorum infamiam velut abstergere. Sed notum naufragijs mare non salute aliquot nauium amittit crudelitatis nomen; nec proba est Sirenum vicinia, quoniam transeuntem Ithacum non evertit.

Iam vero quibus poenis digni sunt, qui hos homines propellunt in forum, qui, inquam, nihil

hil minus quam peritos aequitatis humana ad
Oratorum subsellia trudent? Sacerdotes &
Antistites Themidis dico, quorum è scholis
inexpertis adolescentuli cum empto testimonio
ad clientum ruinam ac pene fatum prouunt;
ut, quod olim ferebant: asinus ad lyram, id
oraculum putem in hæc tempora destinatum.
Quid illæ qui nuper cum inter patronos refer-
ri quæreret, protulit testimonij libellum quem
non magis quam Iurisprudentia codices le-
ctum, etiam sibi absens procurauerat? Crede-
bat cõtineri, se ciuilibus scientiæ studiis meruisse,
quem omnia tribunalia audirent. Erat autem
scriptum, illum medicinæ peritum cooptadum
in numeros eorum, qui præcocia fata saluborri-
maratione morarentur. Hinc risus ab ijs plu-
rimum editi, qui tantum eruditius peccave-
rant. Videbantur haud spernenda monuisse,
volebantque ulterius audire suadentem, cum
Percas ad me vestigandum missus, nescio qua
fortuna in eandem porticum se coniecit, meque
nec opinantem sæuissima oratione perstrinxit,
&, teneo te, inquit, Euphormio, teneo fugiti-
uum, teneo ea cruce dignum, quæ etiam ultra
mortem deseuat. Cum assuevissem esse miser,
& pallidi vultus nullo metu ultra possent al-
bescere,

bescere, intentavi in irruentem manus, & con-
 stanti lumine tantum non transfixi minantem.
 ac deinde cum asperissimis vocibus detona-
 mus, & ille veluti pro præda, ego pro salute
 dimicarem, iam advolaverat ad nos populus,
 quantus pridie ad cauponem non iverat, &
 tanquam in arena luctantes etiam pene horta-
 bantur ad pugnam. Sed cum ille me servum
 vocaret, ego impostorem dicerem; cum ille
 Callionem, ego libertatem, inclamarem,
 alius minis, alius fletu ageret; uterque veluti
 per compendium confluentes ad spectaculum
 homines sue causæ admonet. Ille Callionis ser-
 vum, Callionis fugitivum dicebat; Ego contra
 liberis parentibus ortum, unaque cœna impro-
 be emptum referebam. Visa res multitudini
 digna, quam non alys mandaret. Statim ob-
 tinet miseriæ favor, statim vindicias secun-
 dum libertatem dandas censet; Percantem im-
 portunius obstantem expellit. Ego vero per
 Curia veluti posticum egressus mox Alexan-
 dria me proripiens & in tutiorem urbem dis-
 cessi; & quoniam res ad populum traducta est,
 vos qui hæc auditis, qui legitis, quamquam
 estis omnes improbi indices, non recusō.

EUPHORMIONIS
LVSININI
SATYRICON,

PARS II.

EDITIO QVARTA
& vltima.

LEYDÆ,
Apud IACOBVM MARCI,

clō lōc xvii,

EXHIBIT NO. 13

PLATE I

STATYCON

PLATE I

EDITION OF 1911

By J. H. M. A. R. C.

PLATE I

APRIL 10 1911

CHICAGO

ILLVSTRISSIMO ET
 NOBILISSIMO HEROI, RO-
 berto Cecillio, Comiti Sarum, Summo Qua-
 stori, & Regiorū Secretorum Praefecto, Nobi-
 lissimi Ordinis Periscelidis Equiti, Sanctio-
 ris Consilij Senatori sanctissimo, &c.

E V P H O R M I O S. D.

NIL mihi debes, sed vir-
 tuti tuæ, (Inclyte heros)
 quod hic liber honori
 tuo datur. Neminem o-
 portuit omitti in publico
 questu, & qui in vitia non
 patebas, saltem nimiae virtutis debui-
 sti accusari. Durum enim imposuisti
 mortalitati onus, quam posse ad tantum
 fastigium pervenire docuisti, pene ad Su-
 peros virtutis consortio provectus, sicut
 nemo humane Naturæ imbecillitate iam
 aut humilitatem suam aut ignaviam ex-
 cuset. Et hanc accusationis tuę laudem
 quicquid hodie est eruditorum ad Ne-
 potes mecum deferent, eritque mirabi-
 lius, quod iam Orbe senescente repertus
 sis qui omnibus famæ magnitudine um-
 bram feceris, quorum fidem vel indu-

K ij

striam

striam antiquitas laudavit; licet ad om-
 nium seculorum interitum scelera mo-
 rientibus virtutibus succedant, neque
 Cronus magis veritatis quam vitiorum
 pater sit. Ego sane tibi hoc libello, veluti
 longo plausu gratulor, cuius sonus in
 omnem ætatem durabit. Et quidem tuæ
 gloriæ meos & meorum enses vovi; nec
 interim credidi inutile munus, si te quo-
 que exermis colerem, & tuum nomen le-
 geretur in hac charta, quam publici fa-
 vores tam benigne suscipiunt. Magni ho-
 mines scribentium pennis ab invidiæ nu-
 bibus ad æternitatis sudum feruntur, &
 quantum ad posteros nihil amplius A-
 chilles fecit, quam placuit benevolentia
 Homeri. Et nunc quidem satis erit te
 Quæditorum isti iudicio fecisse, ut omnia
 facinora tua voce damnentur, quæ in hac
 Satyra velut ad tribunal tuum coegi. Cæ-
 terum hoc deinceps vigilantissima devo-
 tione enitar, ne quid ex tuis virtutib. po-
 steritatē lateat; & tanto latiori volumine,
 quā quod hic vitia castigat, tuas laudes
 implebo, quāto est humanius gratulari
 doctoribus naturæ, quā flagitijs irasci. Vale,
 Ev-

EUPHORMIONIS LUSININI SATYRICON.

Pars secunda.

*O nunc exilia atque luctus,
io mortaliū scelus & frau-
des, & quicquid in Euphor-
mionem crudelius Numen
invenit! io nunc cessistis
triumphanti! ego te, qui-
cunque Euphormionem Deus urgebas, ego te
pertinax fortuna lassavi. Iam de fluctibus ex-
tuli pedem, iam evasi de naufraga rate, & are-
nulam securis osculis adoravi. Et nunc de lit-
tore Oceanum lustro, cautesque & vada, qui-
bus me iniquior tempestas illisit, gratissimo
horrore contemno. Iuvat O Lusiniam reli-
quisse, iuvat per errores meos, & Callionis
iniurias, fraudesque sodalium, hanc con-
ditionem emisse, quæ me hodie florentem
contumacibus fatis ostendit. Sine causa
irascebar meis malis; & me cum Themis-*

stocle calamitas felix in altiore extulit sortem. Ecce iam effugi fortune imperia, ecce iam in Scolimorrhodiam perveni, regionem felicissimam, meaque Lusinia meliorem. Illic me miseriarum pelago vagum humanior portus accepit: illic tranquillior aura demulcet, & iam Parcae mitibus decretis suum in me crimen excusant. Hac mercede calamitas placet, & quam antea miserabili stilo depinxi, & quæ incundissima serie hanc chartam implebit. O sordidi amatores terrarum, o capaces scelerum mentes, neque vos peccandi libidinem explevistis, & ego maledicta non consumpsi. Iam in Scholimorrhodie littore tutus insisto, iam donaria templis appendi, & in ipsa residens ara ex qua dijs æquoris libavi, vestra flagitia atque nefas liberrima exprobratione promulgo.

Cum Alexandria discessissem, & crudelitatem Percantis fugiens, & Callionis potentiam, ipsa malorum consuetudine robustus, per varias gentes fluviorumque discrimina instar Aeneæ aut Ulyssis diu exilium meum circumtuli; donec in amœnissimam civitatem descendenti ex vicinis montibus ædificiorum cultus, & camporum pulchritudo, aliquam quietem

tem persuasit. Flumen satis capaci alveo planiciem, quæ inter montes extenditur, percurrit; & humore æquabilitatem camporum collumque radices subeunte, liberalis gleba rerum omnium culturam admittit, summi montium vertices latissimis sylvis æstatis voluptatem, & hyemis subsidium alunt: vites deinde atq; horti continua serie ad planiciem extenduntur, quæ in pascua & fruges distributa innumerabiles vicos pene in civitatis maiestatem coniungit. Circa urbem hinc fœlicissimum olus, hinc aperta ambulantibus spatia visuntur, præcipue quæ fluvius exceptum convallibus montium calorem lenissimo tempore perfundit. Urbs ad utramque ripam posita satis operoso iungitur ponte habetque non superba molis domos, sed lapidibus optimis & elegantissima arte porrectas. Delphium urbi nomen est. ibi plures externi quam cives, propter commercium literarum vivunt. quippe disciplinarum studia non alibi illustriora habentur, & Acignianorum fama veluti ad orbis supplementum æternam, ibi iuventutem conservat.

Ego vero postea quam intellexi, quam multi se litteris ex paupertate vindicassent, etiam ignorantia pertasus, quæ mihi rerum antiqua-

rum notitiam auferebat, ut neque veterum miseris ad solatium uti possem, cōstitui me in eruditorum disciplinam dare. Iam grandior adolescentia & pene in maturam virilitatem declinans abhorrebat à puerorum consortio, quibus me elementa literarum miscebant. sed non fui sub pudore, & meta itineris, quod intrabā, omnem saxorum scabritudinem, spe dulcissima levigavit. Etiam persuasi iracundiae meae, ne repudiaret beneficia, quae ab Acignio offerebantur, id est, ne iniurias, quibus olim innocentiam lacessiverat meam, ne me ipsum stultissimo furore punirem.

Igitur angusta habitatione contentus, mihi de quibusdam libellis quibus optime emuntur, providi, & ad gymnasiarcham Acignij ministrum veni. Ille tum terribili gravitate in, nescio quam, puerorum levitatem seviebat, & pene me ipso supercilio instar simulati Saureae abegit. At vero posteaquam animum explicui meum, excusavi que annos quibus iniquior fortuna inviderat mansuetudinem studiorum, sane visus est misereri meae sortis, quae mihi pueritiae labores in illam aetatem servaverat: & aliquantulum hortatus, ne pulcherrimum cursum sincerum contrariis ventis perverti, me ad infirmi

infimi ordinis Scholasticum manu duxit, & in auditorum numerum redegit.

O pater, Aoniæ moderator maxime turbæ,
Qui xanthum Lyciamque colis. Delonque
vagamem,
Et Claron, & Delphijs famâ vocalib. addis:
Da faciles vultus, meque ad tua limina de-
duc.

Non ego Bacchæos infana per avia thyrsos,
Nō buxos Phrygias, aut sancta silētia posco,
Queis Celea domus, queis se bona iactat E-
leusis.

Tu tantū mihi Numen eris: te præside terras,
Phœbe pater, totūq; licet contēnere cælum.
Te, cum dispositis imponis carmina nervis
Mirantur laudantq; dij; vincique fatentur:
Et qui certa fero molitur fulmina iactu:
Et qui Bistonij acer deus imperatoris.
Nec minor in terris regnas, pater: Orphea
nigri

Victorem fensere Dij, tecumque loquutus
Horriserum Aiacem timidus confecit Vlyf-
ses.

*Ceterum quod in pueris est severitas paren-
tum, aut supplicij timor, illud mihi erat per-
tinacia virilis, & proprij consilij decretum;
ut improbo labore ætatis dispendium redime-
rem. Et qui quondam tam severus alienos pen-
saveram mores, tandem eruditis cogitationi-
bus*

*bus intentus supervacuas omiseram curas; cum
 Acignianorum discordia, quæ illos in Delphio
 cum quibusdam etiam litteratis committebat,
 me ad pristinam indignationem reduxit. Proh
 ceca vitiorum libido! proh rerum minimarum
 in ingentia crimina sat patentes angustia! Non
 leviori collidebantur certamine, non minus
 atroci ambitu pugnabant, quam si diadematis
 fortunam tam ludicra promississet victoria.
 Qui alijs imperarent in angusta urbe, inter
 homines liberales quidem, sed obscuros, perti-
 naci emulatione quærebant, sufficiebant odys-
 inania dignitatis nomina, fascesque sine secu-
 ribus puerorum tergis hærentes. Nulli interim
 severius in ambitum dicebant, nulli frequen-
 tius numerabant superbia mala: & dum par-
 vis occupati nesciunt se gloriæ impendere mi-
 serrimam mentem, in illustrem ambitum ma-
 gnatum, in sollicitas Principum curas ridiculi
 declamatores inquirunt. Quasi intersit inter
 sordidam & magnificam vanitatem, nisi quod
 hæc peccandi impotentiam ostendit, illa autem
 splendidis velis saltem mortalium crimen ex-
 cusat. Nam ut optimæ messes fortiori nutu
 ventis resistunt, & inanium segetum cassi ver-
 tices nullis auris obluentantur; ita capacibus ho-
 norum*

norum non nisi digna gloria imperat, immerentes autem solum dignitatis nomen corrumpit. Romani Bletonesios publico iudicio postularunt, quod hominem Dys immolavissent; cum ipsi duos Græcos, totidemque ex Gallia mulieres in foro Boario etiam per sacrorum superstitionem viventes defodissent. Adeo malignum est de alienis iudicium, & multi cum Acignianorum turba irascuntur illis vitijs, quibus ipsimet suam famam indignissime maculant.

Hæc sæpius reputabam inter Musarum otia, cum interim aliquantulum deflexit meæ fortune malignitas, & quietem ad colligendum spiritum concessit. Erat in Delphio vir externus, omnium suffragijs ad probitatis famam provectus. Themistius appellabatur Is cum modicas opes sua industria quæsisset, neque genuisset liberos, se nonnunquam fortunatum prædicabat, cui arbitrium heredis natura concessisset. Ego me in illius familiaritatem non altiori spe, quam iucundissimæ consuetudinis, immerfi; cum nescio quo Deorum beneficio mei mores & ipsa cupiditas sciendi optimo seni placuisset. Forte per auditorum ordines promotus exordiebar sapientiæ studium, cum me Themistius in proprios penates recepit, & cum

tempore conuictaque fatalis amicitia creuisset, nec repugnante coniuge, quæ iam anus non cogitabat de liberis, in bonorum heredem adoptauit. Ceterum auersatus improbitatem mortalium non minus sæpe querebatur quam ego, quod olim florentissimam patriam incautus inuenis reliquisset, quippe se in Scolimorrhodia natū esse, felicissima regione; ubi calum optimos campos continuo tepore profundit, & tardissima senectus resoluit expectantes. illic autem homines vivere, non quales in alijs regionibus videbam, sed synceris animis innoxios, & qui à Deorum vita sola mortalitate discreparent. Sed dum in exteris regionibus inquit, adolescens vagarer, forte incidi in amorem, qui me veluti per Calypsus aut Circes blandimenta perpetuo exilio damnavit. Nam cum istam coniugem duxissem, elegantia morum & forme pulchritudine mihi conciliatam, nunquam aut illi persuasi commigrate in patriam tam felicem, aut mihi, ut relictæ charissima parte solus tantis bonis incumbere. Tu vero Euphormio, quem mihi iam precipitanti in tumultum velut ad extremum solatium fortuna perduxit, si fides amoris meo, cui ad orbitatis levamen suffecisti, vide ne,

CUM

cum extremum mihi diem numeraverint facta, hareas in istis regionibus, ubi nihil invenies aut Scolimorrhodia mea, aut Lusinia dignum. Sed in patria mea humanitatem concede: de qua tantum timeo, ne tibi omnium charitatem admiranti etiam in contemptum mea benignitas veniat. His ille & similibus verbis saepe apud me extollebat Scolimorrhodiam; ut iam nec dubia mihi esset profectio, si tam bono parenti superviverem. Sed discedere à latere spirantis neque ego voluissem, neque ipse nisi molestissime laturus videbatur.

Ecce autem dum in hac felicitate saginor, & pene errorum memoriam tam commodi penates obrunt, iam in alia terrarum parte mihi nova malorum semina fortuna quarebat. Quippe florebam in alia civitate, famaque pulcherrima ubique efferebar, quod veluti secretus cum Themistio vivebam; neque lupercalium videbam lasciviam, & cum sibi dissimilis Saturnus gaudebat, publicam licentiam mea absentia damnabam. Iam me modestiores ambiebant, neque erat parum ad laudem, si quem frequenti consortio dignabar. Forte accidit ut inter Themistij cultores invenis quidam optima frontis, quodque maxime amabam

L ij bam

bam, pene nimia modestia lenis, meam familiaritatem pertinacius quareret. Nee contentus communi benevolentia, quam facile in omnes expromebam, ad arctioris amicitiae sacramentum incitavit. Non potui diu negare tam officiosum munus, praesertim cum pignora haberem animi non languide ad virtutis difficultatem exsurgentis. Itaque paulatim ad extremam charitatem deducti sumus; restabatque arctissima necessitudine, ut illi prioris vitae miserissimam seriem narrarem: ego vicissim, quis esset, & ex qua gente aut parentibus cognoscerem. Hec diutissime non sine pertinacia celavimus: nam & ego contemptum ex tot fortuna ludibrijs timebam, & ille altioribus causis deterrebat aut patriam aut genus confiteri.

Forte in Themistij umbraculis eramus; & post suavissimos sermones, ego vero inquam, Anemō, si tantum mihi virtutibus notus esses; tamen rogarem cui arbori preciosum surculum orbis deberet. nunc vero quoniam intima vitae consuetudine permixti in eandem felicitatem eosdemque iuravimus casus, noli admirari, si vehementius exopto, & parentum fortunam, & rationes tuas, nihil dissimulata oratione audire. Ille corpus meum amabili brachio incinxit,

cinxit, oculisque mœrore blandissimo in me defixis: Vides me Euphormio? inquit; mihi crede, & hic cultus & vivendi ratio mea gentis dignitatem subtilissima ratione mentitur. Quippe magnis parentibus natus in hanc communis vitæ simplicitatem, mea sponte, & clandestinis consilijs descendi. Iam illud à pueritia cognovi, quantis casibus humana omnia vertantur, & nihil tam securis radicibus niti, in quod violentia fatorum non valeat. Nam ut pater in altiorem conscenderat locum, eo apertior tempestatibus fortunæ, nullas rerum vicissitudines, aut inconstantiam Principum intacto remigio evasit. Quis ægritudines animi, quis spem implacidam, aut pervigiles curas, nunc metuentis ruinam, nunc alijs imminenti exponat? Et hac mihi videbam instare, si in parentis vestigijs hererem: vitam solitudinibus veluti assiduis sentibus horrentem: ut ambitioni, & curis & nunquam voluptati sincera sic vacarem, ut mihi impendere diem non possem: successuram interim mortem, quæ in ultima scena aulam tolleret, & veluti puerorum lusum finiret. Audiebam quæ multi de æternitate loquebantur, & illius cupiditas mihi turbam, aulasque & negotiorum nomina invisa faciebat. Neque

languide ambitionis & potentia supplicia effu-
 gi. nam cum me destinatum audirem ad artes
 theatro arenaque simillimas, ut gladiatoriam
 facerem, neque aliud ex prisca doctorum he-
 reditate quam citharam haberem, primo im-
 petrare veniam tentavi, ut ad serium animi
 orium mihi literarum studia darentur; & po-
 steaquam obstinatum parentem minime infle-
 xi, communicavi audacie consilium cum uno
 Acignianorum, qui mihi primus hunc syde-
 rium amorem iniecit: & exiguo comiteatu in
 hanc urbem furtivis itineribus prorepsti: ubi si-
 me scholasticorum industria produxerit ad
 consuetudinem Musarum, statim in arca-
 nam Philosophorum disciplinam me dedam,
 illorum quibus unica est sollicitudo, per mole-
 stias corporis laceffitamque paupertatem synce-
 ros animos syderibus transfundere. Et nunc pa-
 rentes mei desolata senectutis orbitatem que-
 runtur, mihi que per lamenta & miserrimos
 planctus certiores ad Numina viam san-
 ciunt. Quod si me audis, Euphormio, & po-
 tes felicitatem levissimo impendio emere, tu
 quoque Themistium relinques, abdicatisque
 mortalitatis commodis te in clientelam syde-
 rum committes.

Post

Post hanc orationem etiam vehementius A-
nemonem amavi, & exosculatus sum impetum
animi tam aversum ab humilitate volupta-
tum. At cum in dies inter nos musitaremus de
Philosophorum vita, ad quos ipse properabat,
tandem ego non conscius tantum consilij, ve-
rum etiam particeps evasi. Ipsum conspiratio-
nis secretum, quod inter nos fidelissimum erat,
& praterea quod amicos ab hac mente aver-
sos sciebamus, utriusque pertinaciam maligna
voluptate acuebat.

Ceterum cum consuetudinem meam tristio-
ri severitate horrentem Themistius mirare-
tur, diligentiusque ponderaret sermonum meo-
rum sanctitatem, non potuit amplius decipi, &
pene mecum orationem habuit, quæ Aneam
Carthagini stitisset. Sed non profuit apud obsti-
natam mentem, cum etiam crudelitatem in
pietatis parte ponerem; illudque omnino respon-
di, apud me quidem omnia quæ sunt in huma-
nis rebus Themistio cedere, Themistium au-
tem cælo. Ille post iracundiam, & lachrymas,
& cetera quæ in me valitura arbitrabatur,
cum aliquando manus dedisset; si fata,
inquit, voluissent, Euphormio, ut pios
digitos meis luminibus ad extremum officium

admovisses, neque ego me sensissem mori inter tuos amplexus, & has opes quibus senectutem meam oblecto etiam post interitum servare credidissem. Sed quoniam fata inviderunt miserrimo seni, & te fortasse malignior fortuna exagitat; ego quidem longo luctu tue familiaritatis poenas luam, te vero & consilijs informare antequam discedis exopto; & quoniam ad tua in Italiam vota contendis, honesto cultu instruere, ne te Philosophi ad se egestate compulsum arbitrentur. Ceterum ne pelagus ignores, quod audacissima nave ingrederis, tibi ego tempestates, ego fluctus, & fortasse poenitentiam prædico, & si te humana consilia in illos cursus egerunt nihil de naufragio dubito. Me quoque, dum primam adolescentiam ex aliorum consilijs regebam, pene eadem procella evertit, cum blanditijs invitarer ad laborem, & pene hanc sub spe dulcissima non sentirem. Quid infestis vocibus planorum audaciam ad publicas deposcimus poenas: aut quid illi tam triste mereantur, qui cadibus iracundiam satiant? cum inter nos impune versentur grassatores urbani, qui familias totas excidunt, & quod de Sirenibus loquuntur, audientes per saxa & naufragium ad imaginem voluptatis invitant. Hæc est illa dissimulata

quo nulla severitatis tristitia liberalem arctaverat frontem. Theophrastus appellabatur. Ille nostra consuetudine delectatus, cum pene iisdem ceremoniis diem exigeremur, eademque curiositas maxime nos ad templorum moles deduceret, paulatim insinuatus in familiaritatem, qui & unde essemus, quove studio Tyberim quaereremus, à nobis voluntaria confessione expressit. Præter eximias virtutes in Theophrasto etatem quoque reverebamur; & ille mitissima manu paulatim profundis vulneribus sine nostro sensu medebatur. Nam & solertissima ingenia pensabat, & ut hominẽ viderat, veluti ex garrula invidentis Momii fenestra recludebat intimam mentem. Ille nos nec duraturo impetu Philosophiam petere prævidit, & Anemonis quidem facile ingenium esse, subitisque desideriis exardens, me autem spontaneæ captivitatis impatientem, quo austera Philosophia damnatur. Et iam illi faciliores eramus, quoniam pietatis studiis exardens, non quidem contra Philosophorum præcepta disputabat, sed tantum nostros impetus regere videbatur. Ceterum, neque amplius Anemoni parentum custodia obstabat, egoque veluti obicem Themistij ruperam, & viriusque

utriusque animi faces, quia nemo iactatas inflammabat, spontanea remissione languebant. Itaque paulatim placabiliores illecebris facti, quibusdam gradibus de subhorrida sanctitate excessimus, Et Anemon quidem revocatus in memoriam gentilitij splendoris, cum sensim parentis hereditas paupertatis consilium destruxisset, tandem ad penates redire constituit, & veniam etati deprecere. ego vero superba deterrebar verecundia, ne ad Themistium redirem. Et iam tantum Musis debebam, ut earum beneficio ali possem, ac preterea frequentibus stimulis Theophrastus urgebat, ut etatem in literis ponerem, cum laudaret ingenium meum, mihi que inter Scholasticos promitteret nomen.

Cum igitur quarerem, ubi maximus literarum quaestus esset, & omnium populorum famam diligenti examinatione pensarem, non dubitavi quin commodissima esset Marcia, civitas in vicino, Quippe Acigniorum familia inde contumaci sese exilio eiecerat; & tum novis doctoribus avidissima iuventus vacabat. Et hoc quidem consilium Theophrasto minus placebat, quia atrox rumor bellum in proximam veris commoditatem minaba-

tur. Itaque quanquam & ipse locum querebat ubi literas non ingratis sudoribus promitteret; tamen graviore fama deterritus recessit in Eleutheriam; cum inter nos felicissimum amorem non vulgari fœdere sanxissimus. At vero Anemonis cervicem creberrimis amplexibus attrivi, neque divelli à charissimo sodale, sed aliquam partem mei relinquere videbar.

Sed posteaquam illi quidem in montium barbariem, ego autem versus Marciam concessi, tunc vero molestissima solitudine afflictus me rediisse ad malorum consuetudinem sensi, & hoc quicquid calamitatis erat velut ultionem dolorum, quibus Themistium meo discessu oneraveram, non sine tristissima facinoris cōfessione toleravi, Nā ut illi orbitatē imposuerā, ita me Numina amicorū solatijs destituebāt. Sic Peleus cadē Phoci suorum interitu persolvit, & Cadmus satisfacit Martio serpenti deiectus in ventrē. Quicquid mortales peccamus, aptissimas pœnas dii inveniūt; nec ingeniosiores sumus ad scelera, quā illi ad vindictam.

Marcia in effusis paludibus collocata qua ociosum mare torpenti licentia destagnat, veluti provocat naturam, & homi-

num domicilium intra profundi limites protendit. Ego ut primas turrium minas in medijs aquis despexi, non audebam cogitare civitatem: sed veluti lapides naues, aut si quid mirabilius animo occurrebat, mutus ipse torpensque contuebar. At vero posteaquam mediocri rate in mediam urbem perductus, ab utraque navigij parte splendidissimas domos, marmoraque & aurum & tecta operosis minis pendentia conspexi, dii deaque! quam non opes civitatis, sed natura divitias & plusquam Apollinis miraculum vidi, qui errores labentis patriae impositis radicibus astrinxit. Ac deinde cum fora ingentibus spatijs aperta, aedesque publicas, & fanorum religionem perlustrassem, terrasque velut aequoris victrices ligneis fundamentis in hanc audaciam succrenisse mirarer; tunc ego nec quo vultu omnia exciperem, nec quibus verbis uterer, sciebam, & pallium quod pictor Agamemnoni circumvoluit in tam manifesto stupore optabam.

Sed cum in medio foro novus hospes ambularem, oculosque ad publicam pulchritudinem sustulissem, forte quidam in pessima veste, caputque dimidiato orbe humiliter tectus, in me incuriosius vagantem superbissimo ictu offendit. ego

dit. ego tanquam de altissimo excitor somno, contemplatusque vilem habitum, non sustinui decedere precipienti. At ille ut dextera ouilla frustrum tenebat, fortissime in oculos nihil tale cogitantis impegit. Perturbatus, & prater commune iniuria dedecus perfusus quoque verecundia, quod indignum certamen mihi cum coquo indicarem, repente multitudine incingor, interrogatusque num in ea ciuitate habitarem, postea quam me externum confirmari, grauioribus quidem poenis ereptus sum: ceterum seneritate verborum non perfunctorie castigatus. Ille autem non modico fastu ouillam suam quatiens, per adorantem populum vagus, tandem olus etiam mercatus impleuit laciniam vestis, seque in scapham coniecit, quam in proximo religauerant nautae. Ego me in diuersorium turbatissima mente recepi, stabuliq; dominum rogaui, num in illa ciuitate praefecti culinarum imperarent, agnito ille errore intemperanter risit, & quem inter abiectissimos numeras, inquit, ab origine pene ipsos Deos recenset. Nam hic genus optimates profitetur non stipatorum agminibus, aut habitu ad nouitatem mollis elegantiae correcto, sed secularium vestium constantia, ut tales agnoscami

noscamus, quales ipsi maiores in imaginibus ostendunt. adeo consuetudini apud illos est reverentia, nec si bellis atrivissent orbis opes, aut triumphos invenirent ad luxum, aut manipulare fœnum in Aquilam mutarent. Ceterum videbis macella pererrantes, neque illa, ad quæ stomachus connivebit, pudor est ad penates nobilissima manu deferre. Et his moribus nostris quidem nobiles nomen libertatis indiderunt. Sed externi rusticitatem horrida vetustatis, vel ignobilis negotiationis vestigia lepidissimis iocis infamant.

Dum hæc mihi stabularius ex diversorij fenestra memorat, egoque in subiectos vicos curiosis oculis vagor, multa scaphæ diversissimis hominibus plena per angustias canalium ferebantur; ac ut publicos conventus crederem tunc omnium gentium voces, & discrimina vestium faciebant: & cum a diversitore quærerem, quæ causa tam diversam multitudinem coegisset; Gephyrij minæ, inquit, & in hanc urbem contumax furor, pene totius orbis studia excivit. Et iam legati ab omnibus imperiis venerunt, illi qui em ne Gephyrij nos ad turpitudinem iniqui fœderis deducant; alij ut incendiij furorē

rorem obruere velimus, antequam contiguam partem terrarum ac deinde totum orbem, valentissimo ardore pervertat.

Ego sane nec quis Gephyrius esset ignorabam, & tam publici tumultus cognoveram fontem. Sed non habebam ineptum diversitorem, & præterea exterorum concursu docte mihi de controversia posse loqui videbatur. Itaque seductum in interius stabulum cæpi liberius orare, ut rem alte exponeret, & quomodo Gephyrium lesissent, cuius etiam furor ultra fatum mirabili ratione desavit. Ille se diutius collegit, & illius saporis orationem incepit, quæ non a vilissimo homine, sed plane à politis disceptatoribus condita videbatur.

Gephyriorum series, inquit, & formidabile tot gentibus nomen, non unica ætate, aut sæculo, in tantum fastigium excrevit. Placidis molli-
busque initijs, velut ille Europe amator sensim orbem è littore in altissimum pelagus nihil sentientem deduxerunt. Ac ne omnia illorum artificijs imputem, accusare maiorum nostrorum benignitatem possumus, quæ invitam Gephyriorum integritatem nimia libertate corrupit. Olim quidem, ut audio, Rex sacrorum inter pontifices imperabat, nullus ordinanti

pulvinaria, vel fastos numeranti repugnabat, sed ne publicas vires occuparet tam superstitiosa maiestas, neque populum ad conuentiones vocare poterat, & illum cum flamine Diali ab ambitione magistratum sollicita amoverant leges. Sed aliter cum Gephyrijs orbis egit. Ipsi Reges atque imperia se sponte illis hominibus prodiderunt; & eorum pene sordidam sanctitatem ingentibus diuitijs colentes dulcissimo imperij gustu humanam auiditatem laccessiverunt. Nam cum venerarentur oracula, quibus Gephyrij Deorum mentem exponunt, repente synceram pietatem superstitio corrumpit, ut traduceretur illa vis, quam in syderibus habent ad imperium terrarum. Et primo litigantibus provincijs arbitrium ad Gephyrios deferrebat, illique feciales integerrima sanctitate intervolentes imperabant. Sed paulatim assuetarum gentium animi hos antistites deorum paulo infra Numina adorauerunt, & omnia eos posse, in religionis parte fuit. Nondum orbis se dominum senserat, & iam omnia infra Gephyrios erant, iam regna occidere ac edere poterant, & illud caducis rebus felicissimum videbatur, si eas inter immortalitatis sue negotia alio nutu regere voluissent. Hinc tot urbium
dira

dira everfio, hinc funefta pietatis crudelitas, & illius quod habebant arbitrij in iudicium fuperba mutatio. Gephyrij fane diu cum immodestia luctati, tandem fe communibus vitijs permiferunt. Quippe paulatim obfolevit antiquæ paupertatis memoria; cultusque, & purpura, & gemma, & fafcēs, pene hodie ad primorum Gephyriorum ruficitatem erubefcunt.

Hic autem qui hodie Gephyrius imperat, quanquam leniffimæ confuetudinis homo, follicitantibus illis qui per publicam mundi calamitatem clarefcunt, voluit huius civitatis fēcures circumvolui inexplicabili fafcē; & tantum eius imperio stringi. Cum obftarēt noftri principes, occidentales nubes, in qua Gephyrius fulmina ftrueret, in noftrum caput promittebatur; & nos fœderibus validarum gentium, etiam pene illorum favore, qui publice maledicunt, mundi inclinationem agnovimus. Ille, velut impetu cœlum ac maria rapturus, crudelifsimis edictis detonnuit, & fi mihi credis, hofpes, fuam causam præcipiti furore corrupit. Quid attinuit, pene minis coniunxiffe præcipientes iētus, quid nos deducere in anguftias, ut etiam cogeret efle hoftes? Vapor quoque in nubibus preffus exclamat, & timidiffimis feris
fua

sua arma necessitas ostendit. Si permisisset iracundia tempus; si diu librasset illud fulmen, quod immaturis nubibus emisit, forsitan mitigari potuissent tam cruda imperia; neque nostri magistratus armorū vel ignavia necessitatem expectassent.

Sed nec impune pertulimus saevientem; & ut amicis fœderibus coeamus, durabit ad posteros atrox memoria vulnorum, quibus Gephyriorum causam hac contentio afflixit. Quot volumina per orbem dissipata excussere Gephyrii vires, & hanc vanitatem imperandi deriserunt? nec ab ijs quidem sparsi quos religio iniquiores fecit, sed ab illis qui sacrorum participes, tamen docent graviora sceptrā esse, quā ut illa inanes Scholastici argutis moveant. Etiam plurimi intemperanter ingenijs utuntur, & res seria hodie ad ludibrium processit. Certe hanc chartulam, quam vides, modo filius è scholis attulit, impiā me hercule, sed quia iā vulgaris est, eius te lectione oblectabo.

Petrus ut in totum regnabat maximus orbem.

Heu quanta cecidit iam modo parte sui!

Libera proiectum ridet Germania frenum,

Et negat excussas posse subire minas.

Quaque patet lato fœcunda Britannia ponto.

Vncia

Vncia pro cunctis non datur vna focis.
Maius adest vulnus: O vos miserescite Petri!
Italiam Petro tollere bella parant.
Nec tamen ille ferox, quo se Germania primam
Romuleas iactat non timuisse minas;
Nec qui tergeminam rides Calvine coronam,
Et latium latio destruis eloquio;
Nec qui vel Tamesim, vel qui bibit incola
Rhenum,

Tam fera collata praelia mente movet.
Sed tuncet Adriaci Marcus tutela profundi,
Et secum varios cogit in arma deos.
O dolor; & veterē iam Paulus liquit amicum,
Tergeminoque illi nomine durus obest.

*Quod si hæc discordia incidisset in homines
bellandi libidine furentes, videres omnia hoc
flagrare incendio; nec aliter quam per alterius
partis infamiam lis miserrima constitui posset.
Sed & sumus ab armis alieni, & Gephyrius
dolet suam pertinaciam ad necessitatem pu-
gnandi traduci; suscepitque Protagon tollere
dedecus pacis, & tam atrox dissidium honesta
tranquillitate extinguere. Nam conatus Li-
phippi clam nostri magistratus contemnunt,
nec à Gephyrio tam apertis vulneribus distra-
cti aliter quam Protagonis industria coibimus.*

*Cum diversitor in hæc verba tacuisset, ego,
qui Gephyrios semper colui, non nihil acer-*

M

batus

batus paravera[m] verba, quibus illius audaciam refutarem. Nam ut olim occidentibus lucernis non afferebāt manus, ne ignis divinitatem violarent; Ita in illis qui ad religionem praelucent, humanius est vitia, tanquam fumum lychnorum morientium pati, qui dignitatibus vim afferre, quas in turpissimis hominibus nulla tamen sordes maculant. Sed facta mentio pacis lenivit animum meum, & preterea admirabar illius Protagonis felicitatem, qui huic morbo Æsculapius destinabatur. Itaque submovi atrocissimam defensionē, quam pro Gephyrijs habebam, & rogo, inquam, quis ille Protagon, aut quibus viribus dicere potes? Ille iterum longissima oratione Protagonis potentiam exposuit, qui in Eleutheria, inquit, amplissima regione, Fortune sacerdotium nactus est, & nunc tanta Dea arbitrium disponit; vir hoc seculo maior, & dignus fabulantium miraculis vatum, haud dubie nobis amicus, qui Liphippi cervicibus instamus, & utique devinctus Gephyrio, cuius beneficio etiam post interitum vivet. Intellexi Protagonem esse sub quo Anemon vivebat, & in cuius civitatem me crebris exhortationibus Theophrastus invitabat.

Sed

*Sed dum in illis sermonibus diutius sumus, ecce ingens tumultus ad stabuli fores, & hospites ex Eleutheria splendido cultu adventant. nec moratus diversitor occurrit intrantibus & humanitatis officia pollicitus, mox in triclinia deducit, mihiq; deinde gratulatur, quod haberem homines mea lingua, quibus cum versari in sua domo possem. Ego vero nondum certus an gauderem (quippe Eleutheria non longe à Callionis patria recessit) furtim contem-
plabar familiam, ut obiter viderem, si quis ex illo comitatu usitatus mihi esset. Frequens servitium gentilitio more turbaverat domum, puerique petulantibus rixis pene ipsum diversitorem obruerant: dominus autem in interiori thalamo erat, procurabatque fessum corpus, & credo ad specimen nobilitatis maiorem mol-
litiem finge-
bat.*

*Ego posteaquam nullum ex familiaribus agnovi, cum illius viri potentiam ex servorum audacia metirer, me ex latebris angustæ camere produxi, quasi vique domini nomen & commercium linguae in benevolentiae pignis obtuli. Nulla gens est, quæ prolixus humanitatem nihil auferentem promat. illi mea prope vestigia inutili salutatione tangebant, ceteraque adde-
bant*

bant blandimenta, quæ pene infantes perno-
verunt. cæterum domino suo Stratonis nomen
esse aiebant: illum rerum exterarum studio-
sum, pulcherrimum ingenium excolere pere-
grinationibus, & me in felicitatis parte du-
cturum, si in tam elegantis hominis notitiam
pervenirem. Tum & ego verbosa humanita-
ti liberaliter indulsi, & cum iam extrema lu-
ce convivium gallico more diversissimis volu-
ptatibus mensam impleret, etiam ab illo Stra-
tone arcessitus ad cœnam, fœlicissimi hominis
triclinium intravi.

Nullus in absentem tuta convicia lingua
Efferat. Absentem semper adesse puta.
Forfitan externis quem credis abesse sub oris,
Est tibi post magnos proximus ille deos.
Omnia volvuntur, nihil immutabile terris,
Huc illuc homines, astraque casus agit.
Huc illuc varij deducunt æra venti;
Huc illuc varias Æole ducis aquas.
Pondera non aurum, non altas pondera sylvas
Vlla tenent, falsis currit vtrumque vadis.
Vertitur & cælum; terrisque accensus Eois
Protinus Hesperia tingitur ignis aqua.
Nec volucres cessant, alienisque advena sylvis
Sæpe per ignotos Cerva cucurrit agros,
Nos quoque quam latum est cupidi transmitti-
mus æquor,
Et celer est tardi corporis ingenium.

Cete-

Ceterum ut in conspectum perveni, inexpectatissimo visu confusus, etiam pene in pavimentum decidi stupens. Erat enim hominis quidem vestis multo auro gemmisque variata, & reflexum præcipue capitis tegmen lapillis vibrantibus ardebat; ceterum facies tam similis Pedoni, quem olim inter Callionis mediastinos contempseram, ut nullum diligentissimis oculis, sibi que parum credentibus discrimen invenirem. Certe is ipse erat, neque ille me intrepido visu semel iterumque lustravit.

*Auri triumphum quisquis es canat vates;
Auri triumphum dicimus, Veni, pauper,
Tuumque adora numen, & feras votum.*

*Auro nec arces, nec minis ferox miles
Indomitus esse, pene nec potest virtus:
Dat corda timidis, atque turpibus formam,
Scientiasque rudibus, & novis gentem.*

*Quis dignitates aureas habet pauper?
Quis dives aut est stultus, aut timet leges?
Aurum profanum est: in sacris tamen lucet.
Aurumque superos placat, ac emit coelum.*

*Hæc robora auri forte si prius scisti;
Nunc aliquid istis maius audias rebus.*

*Aurum hunc Pedonem quæ meus liber ridet,
Aurum hunc Pedonem reddidit mihi gratum:*

Ego vero nondum certus, an frontis similitudine in errorem incidissem, utpote qui & Philippum, & Agrippam, & Idumaei regis filium, minime ignorarem post interitum in vilissimis hominibus propter similimi oris mendacium pene vixisse, pronis cervicibus & vestigijs vertentibus terram, dextrae tibiae integumentum infra genu timidissima manu libavi. Ille me in apertos recepit amplexus, & post aliquas patrij mores blanditias, invitavit ad mensam.

Ommino anxius eram, nec poteram comminisci, quibus potissimum sermonibus tam ambigua veritas explicaretur. Itaque modo de illius splendore, modo de servitutis incommodis loquebar, sed ad utramque scenam pervicacem armaverat frontem; & nunc exiguo risu, nunc securis suspiris, veluti alienis malis ingemisceret, mea tela vitabat.

Verum ut ad Callionis Percantisque nomina perveni, tum in oculis subita verecundia omnem constantiam destruxit, confuseque indicium linguae prodidit animum haerentia verba in subita trepidatione molientem. Nihil aliud expectabat, quam ut illum in conspectu ministrantis familiae apertissimo pudore damnarem. Timui etiam, ne me mediastinum appelleret.

laret. Itaque mutatis sermonibus tanquam fabulam non agnoscerem, reliquam mensæ partem hilarissima fronte traduxi.

At posteaquam famuli remoto apparatu & ipsi ad mensam discesserunt, tunc Pedit ad incurvum fenestra secretum me sollicita manu duxit, ibique semotis arbitris totum se in notissimos misit amplexus; revocatisque longius sermonibus multa de pristina servitute, & de Callionis impotentia, fraudibusque Percantis recitavit. Quid enim, inquit, attinet, per ambages inter nos pristinam dissimulare fortunam? & te Euphormionem fuisse memini; nunc sis, nec ne, in potestate tua est: & Pedit in servitute fui, quem nunc inopinata felicitas in splendidius extulit nomen. Adeo nihil in hominibus est constans, & fortuna cum regibus amat eos extollere, qui suam felicitatem sorti impudent. Cum abominarer Percantis fastidium, & Callionis impotentiam devoverem, ecce tibi geminata felicitas me iam in mortis solatia intetum revocavit ad vitam. Nam & celeriter sublatas Callion familiae libertatem codicillis reliquit; & ego ad hereditatem cuiusdam Chrysi perveni, longa quidem cognatione mihi coniuncti, sed cui me sua orbitas & interitus sororum proximum

fecit. Neque ille liberalius traduxerat primam aetatem, quam aut ego Euphormio, aut parentes nostri fecerunt. Nam a pueritia contempta paupertas depresserat ingenium, nec scholastici capacem indolem praeceptis impleverant; sed tantum suae conditionis miserabilis Philosophia docuerat sine stomacho despicere & parere, quibus artibus cum addidisset sine suspitione adulari, non modo gratia valuit, sed etiam dominorum liberalitate ad opes aliquantulum promovit inde cum se Protagoni & Deae Fortune credidisset, incredibile dictum, quantum felicitas modesta praeveniret vota; sane vel se tantum esse, vel ijs inijs crevisse, interdum dubitabas. Ceterum ego tam repente felix, timui novitiam nobilitatem obicere ludibrio iuventutis, quae in Protagonis familia vivit, venique in Italiam, ut deinde gentiles non veluti ab exteris terris, sed ex alia stirpe venientem adorent. Ego iam iterum Protagonis nomine verberatus, (nam & diversitor non pauca de eodem retulerat) inquirere scrupulosius coepi, quisnam ille Protagon esset, quaque auctoritate apud suos floreret, ac cum Peto nihil mortale de eo praedicaret,

dicaret, adderetque iam stupenti, tantum auri cumulum apud eum cumulari, ut sufficere viri tibi orbi posset; ego statim ad novas spes Pyrrho erectior interrogare hominem cœpi, mihi ne consuleret etiam ad Protagonem proficisci; quandoquidem ibi amplius Callionem non timebam, ille autem persuasit, ne consilium omitterem tam opportunum ad divitias, si me fortuna respicere vellet.

Inter hos sermones consumpseramus noctis partem, itaque post occulta familiaritatis verba, illum publico honore servis spectantibus veneratus sum. Cum deinde tota nocte consilium meum subinde animo revolvissim, placeretque ad Protagonem ire, ubi præter reliqua etiam Theophrastum & Anemonem habebam; hæc pene oratione studium meum Pedoni confessus sum. Non facile expleveris agrorum suum debilibus rivis, aut in inopia dominorum multum ex fortuna beneficiis hauries. Ego non vulgari artificio literarum instructus, ad hanc urbem veluti ad divitiarum fontem accessi. sed posteaquam mihi largius compendium tuæ de Protagone oratio promisit, eo strenue cupiditatem conieci, ne saltem negligentia paupertatem imputem.

Non facile dixerim, an crediderit Pedito illud mihi utile esse, an à latere amoliri voluerit pristinae sortis inuidiosissimum testem. certe collaudauit mentem meam, & ita perorauit de familia Protagonis quasi staret in limine felicitas, inuitantem ultro manum humanissima benignitate protendens. Et mea eruditionis conscius eram, & credebam ingenio honorem haberi. Spe itaque fortuna, meique fiducia repletus, iter quod dii bene verterent in Eleutheriam auspicatus sum. Primum forte post Kalendas dies erat; ut nec omen fatalibus miserijs deesset. Sed eadem numina, quae clades augurijs significant, admonitos mortales suis consilijs uti non sinunt. Diues solum, ac oppidorum cultus & superuacua humanitas in ignotos fidem Pedoni apud me faciebat. Tandem in urbis confinia perveneram, ubi Protagonem & Fortunam habitare constabat; Ilium appellatur, neque procul senem optimi vultus, & quem oppidanum ex equitandi ratione cognoveram, angusta via beneficio conveni; & captata sermonis origine, primum de aedificijs urbis, deque victu & consuetudine civium quæsivi. Procedentibus deinde sermonibus rogabam, quibus studiis
illa

illa ciuitas floreret; & qui plurimum in ea homines possent: etiam quibus ceremonijs sacrarum obnoxia teneretur. Tendebarus in aditum urbis, qui Honoris obtinet nomen, cum ille intueri ad dexteram iussit, ubi mediacre fanum erat, & turris supercilium non inuidiosa arte porrectum. Ego hospes adoravi incolas deos, sciscitarique cœpi, num Esculapius aut Vulcanus extra mœnia habitaret. Paupertas, inquit senex, habitat, ad cuius aram duo simulachra placantur, hyemis, atque famis.

Perturbatus omine tammanifesto fui, quod in ipso limine dij inimici me deprehendissent; neque diu in illo stupore haereram, cum mihi animum idem senex blandissima oratione restituit. Et vides ex pomario eiectam Deam, inquit, nec frugalitatis nec luxus amantem: ut intelligas amœnissimam civitatem tristia sacra, severosque Deos, non tulisse. Ceterum quibus artibus in hac urbe honor sit, haud facile dixerim: quoniam omnium virtus ad magnæ Fortunæ libidinem examinatur. Videbis Fortunæ ingens templum, & religiosis cultoribus plenum. Dea in sublimi ara alterum pedem, velut aliquando avolatura sustollit,

aliud volubili globo, nec ipsum satis constan-
tem, reponit, apertissima quidem lava; dex-
teram autem sic muliebri simulatione porre-
xit, ut nescias dare an accipere malit. certe mu-
nerib. tentatur, & fama est, non facile simpli-
citate lachrymantium exorari. Olim quidem
literis avidissime delectata est, & elegantes li-
belli aut ingeniosi carminis acumen ingentes
divitias emebat: Sed postea quam artem præ-
stantissimam mystarum vilitas & frequentia
deiecit, primum ipsa Musarum pulchritudo
fortune sordescere coepit, deinde in contu-
meliam verti; ut iam nihil indignius putetur,
quam illi carmen pro donario appendisse.

Ceterum excubare in fano supplices solent,
neque unquam se oculis Fortune subducere. Ip-
sa levissimo nutu ubique cervicem inflectit, &
si quando gratiosos offendit cultores, meliori
vultu felicissimos homines salutat, suisque de-
inde Sacerdotibus inclinatione frontis osten-
dit, nec illi rerum humanarum arbitro Nu-
mini repugnant, sed mox è turba eximunt
quos benignior fortuna selegit; coronatosque
lauro, veluti tēporum & sapientia victores, ad
summum fortune antistitē adducunt: is Prota-
gon appellatur, illic ambitiosi exitus voti,
illic

illic magnarum cogitationum portum iratis aestibus ventique fortuna subduxit.

Et scis, inquam, pater, Sacerdotum nomina, qui initiatos ad felicitatis bona in Sacrarium Protagonis perducunt? quidni, inquit, sciam, cum ijs creberrima supplicent vota; cum & Protagon & Fortuna ex ipsorum consilio sua oracula componant? Omnium potentissimus ex severitate nomen inuenit, & Doromius appellatur. hic est qui primus eorum nomina ad Protagonem defert, quos fortuna respexit. Sed supercilium suum durissima arte effingit, ipsique fortunæ audet irasci, si quando benignius supplicantibus indulget. Et tamen illius Deæ beneficio in eum gradum conscendit, in quo positum Eleutheria & se ipse forsitan miratur. nam in priuatas spes adolenit, & aliquando Fortunæ templum ingressus, nescio qua Deæ benevolentia ad Protagonem ductus est, mox similitudine morum conciliatus, cum solertissimus homo ita cupiditates torqueret, ut omnino videretur iisdem syderibus conceptus. Itaque rei familiari præfectus est, vir ingentis naturæ, & quem, si me digno precio emeret, contra inuidorum argumenta in cælum meritissima predicatione levarem.

levarem. Illius potentiam Torrentius, & Neapolitanus Ianicularis quoque ac Cursor, alijs rationibus proxime consequuntur. Nam Longinius nuper expectatè morti concessit; & iam pridem emortua senectute languescēs molestum negotiorum & dignitatis oderat nomen. Eminent quoque Figuli aureus honor, & veteris Agathoclis abundantiam immensis vectigalibus vincit. Sed nullus ad Doromisi potentiam accedit; & si (hostes) hic ad fortunam festinas, noli opes expectare, nisi te illi primus ad Protagonem huius Dæ imperio deducet.

Cum hac mirifica humanitate exposuisset, & omnem Reipub. ordinem historica fide promitteret intercepte orationem affines, qui obviam optimo seni processerant, & eripuerunt notitiam mihi rerum illarum, quas postea difficillimi temporis dispendio perspexi. Igitur cum se mihi iam pene familiariter ultimis amplexibus traderet, paululum ab amicis semovi, & per fidem, inquam, tuam, quis aut quibus moribus Protagon sit, paucis dicere placet? nec libidine curiositatis motus, sed necessitate interrogo, miserere, & ingenium viri ostende, sub cuius legibus victurus accessi. Iratus ille excussit

excussit fortius vestem, quam comprehendere manu, & O mi hospes, inquit, scias me ad hanc aetatem sine parricidio vixisse, qui seris criminibus pervertis innocentiam meam? Nescis quantum flagitium admittant, qui de Protagonis moribus quaerunt? Iovis quidem cerebrum & Regis, ut audio, Persarum pre-verbium coniungit, & passim quos familiaritas Deorum extulerat ad vaticinia, ijs quoque secures parebant. Nulla tamen saecula Protagonis genium aequarunt; nec ille Fortune tantum, sed Virtuti legem imponit. quicquid ipse aut facit, aut cogitat, Eleutheriani adoramus; nec quemquam similiorem numinibus ad nos fata transmiserunt. Tu Deos comprecare; ut ignorent simplicitati tuae, & in Protagone Deorum potentiam, & caeli imaginem, reverere.

Exhorruui tam improvise scelere contaminatus, & tamen dissimulato metu, quoniam ad portas veneramus, Deos Deasque salutavi, urbisque maxime tutelam, sive esset ipse Protagon, sive aliud occultae religionis numen. Et ea quidem vespere ignoto diversorio contentus, suspensam maxime noctem inter varias cogitationes exegi. Prima deinde luce quasivi,

qui

qui suam operam numis vellet addicere, & per ignotam urbem inutiles prohiberet errores. Nouo itaque satellitio superbus, prater ea redemptis optime vestibus ornatus, potentissime Fortune templum peto. Ac cum per viam cateruatim homines occurrissent; non mollissima modo lana contecti, sed serito splendore ad luxuriam vibrantes, cœpi damnare veritatem hesterni senis, illudque existimare, neminem se opulentissime Fortune aduertere, quem illa respicere nollet.

Ac posteaquam libani sanctissimum limen, alias cogitationes strenue quidem proieci, ceterum illud ardentissime reputabam, quibus maxime votis mihi deam propitiarem. Cumque sollicitudo tam ingens obrutos oculos defixisset in terram, forte omnibus transeunti matrone assurgentibus, ego solus non decessi de via, obuiumque corpus rustica simplicitate allisi, nam nec satis quidam ipsa incuriosum aduerterat, nec etiam iuuenis cinnatus, qui delicate gradientem suspendebat. Sed ut trepidum sustuli lumen, & forma mulieris incanta præcordia traiecit; Di Deaque, quam subita mutatio ne me quidem mihi reliquit! Oculi syderibus pares viuido splendore vibra-

vibrabant; frons porrecta; & inter aurum
argentumque comæ nitentes, genæ quas cerussa
deteriores fecisset; os Veneri simillimum suo
Marti blandienti; cervice nec immobilis; nec
præter maiestatem annuens; sinus bicipiti tur-
gidus colle, & cui suum Parnassum donare
Phæbus posset. Denique si pro Fortuna nu-
mine sedisset in ara, magis studiosos cultores
inuenisset. Ac ne me quidem illa sine ali-
quo stupore conspexit, sed attonita similis hæ-
sit, & mutua admiratione defixa meam fron-
tem curiosa speculatione lustravit. Diceret
conuenisse, ut utrinque immobiles animorum
transmitteremus affectus. Adeo quiddam est
arcanum in amicitiarum fatis, & natura simi-
litudinem affectuum inter ignotos mirabili
genio temperans, etiam cognationem anime-
rum inducit. Vbi vero reuocauimus animos
licentius ad auspicia amicitie coeuntes; illa
quidem inclusit velo frontem; ego autem sua-
uissimo dolore perfusus, veluti relinquerem
antiquæ familiaritatis locum, agre ab ipsius
latere vestigia moliebar. Et hic quidem in-
cōsulti amoris turbo omnia animi mei decreta
subita tempestate peruertit. Sed quis sapientiā
in odio, aut in amore iniquus arbiter querit?

Ipsa

Ipsa Venus temere nata est ex spumis, quas inanis egerat ventus, ne amicitiarum exordia ad severitatem prudentiae disponamus. Fœminam nobilem, & quam sperare non poteram me in illa civitate inter tot Dearum millia inventurum, ego peregrinus & ignotæ conditionis homo; præterea adversantibus fatis omnia aggressus, nullis argumentis præter subversi animi impetum pene diligere audebam. Nec illius mihi consuetudinem promittebam; sed erat aliquid in læsi pectoris sensu, simile desiderio; & veluti cuniculus longæ spei quæ nondum fatebatur cupiditatem suam.

Iam superaveram testudinem templi, introque pergebam ad Deam, cum simulachrum Fortune video, omnino quale descripserat senex, & donaria passim ex auro argentoque pendentia, omnia exsonabant professis supplicum votis, & plura ut videbatur muta devotio occultabat. Itaque posito genu, & ipse in hunc modum oravi. Domina mortalitatis & Fatorum, cuius imperium terras & maria exercet, si non fastidis peregrini supplicis cultum, & te velut sororem natura varietas delectat, muta, O Regina, & inflecte constantiam malorum, quæ me pertinaci odio laceffit, quo longius

gius

gius sparseris beneficia in externos, eo misericordiae famatum regnum religiosius extendet. Et si me provexeris facilis, nota miseria adolescentem; mihi crede, multi divites ex Lusinia spes easdem, Domina, preciosis donarijs à te eument. Felicitatis meae arbitrium tuo numini relinquo; nec descendo ad licentiam votorum. In iuriam caelitibus facit, qui indulgentiae viam praescribit. tantum O Dea, si licet, faventem Protagonem deprecor, & praeterea ne in miseriarum omen omnium foeminarum felicissima mihi occurrerit intra septorum tuorum sanctitatem.

Hæc humillimo mentis spiritu effudi, cumque immota Dea nihil mitigato vultu constaret, etiam quassaam verborum blanditias adiunxi: donec lassata pietas impatientiam meam ad alterius spei novitatem convertit; & quid, inquam, si mihi ipse pro Fortuna faveo? quid si, quod illa tarde & fortassis faciet, ego celerius exsequor? me scilicet ad Dorcmisi vultum confero, oroque ne repudiare velit hominis preces, quem ipse Apollo & Musa, nisi me amici deceperunt, sibi intima familiaritate iunxerunt. Quod ut mecum turbatus exegi, cæpi indulgere credulitati meae, & fingere animo favent-

fauentem Doromisi speciem mihi etiam sua sponte blandientis, & nescio quo me spes improba pronexerat, ut iam diuitias, quibus me Protagon oneraturus per Doromisum esset, ineptissimis disponderem votis.

Nec ultra cunctatus genua de pavimento sustollo, & nouitium interrogo seruum, sciret ne ubi Doromisus habitaret. Pallidus illa ac tremens, se vero scire assenerat, ceterum nunquam ultra limen produxisse audaciam oculorum; nec fas esse, quæ illic miracula essent, profanis luminibus contueri. Si me tanti crederem, si illam sustinere lucem possem, indicaturum quidem domum, sed nullo stipendij pretio stultissimam temeritatem locaturum, ut in eam mecum irrumpat. Ego audacter ducere iussi, & quo apud seruum maioris authoritatis essem, iactavi gratia meæ vires ac ipsum Doromisum ultro etiam oraturum, ut per ipsum bene esse mihi velim. Et hac confidentius proloquebar avidissime audienti, quoniam in Doromisi aedes omnino se non venturum prædixerat; ut nec si male acceptus à familia essem, ipse cognoscere contumeliam meam posset.

Igitur salutato numine à Fortuna eade de-
clino,

clino, & aliquantisper spatiatus per nobilissimam urbem, tandem ad flumen veni, lene quidem & ipsa libertate alvei placidum, nisi merantis cursum interciperent pontes. Sciscitanti deinde quod esset fluvio nomen, mercenarius meus in illa quidem urbe Pactolum appellari retulit. ceterum & cum propior fontibus suis manat, ac deinde cum se extra civitatem evoluit, Nilum vocitari, & in ipsa quidem ripa constitutum Saturni templum esse, in cuius vicina custos Doromifus habitabat. Non libuit interrogare ubinam essent aedes, quas facile aperiebat discursatio variorum, & tumultus fortunarum ingentium comes. Itaque relicto nomenclatore meo intra vi frequentissimum limen; quod iam ab ipsis foribus perhorrescendum fuit. Erat enim supra portam Aetnae fulminantis imago, & terribiles Cyclopum formae suo Iovi molientium tela. Sed perfici ominis metus progressusque in atrij spatia primum omnium coepi mirari pares quorundam hominum cultus, quos ambitu praecipuo trans-euntes salutabant. Erant autem coccineis palliis tecti, & tam uno habitu notabiles, ut eiusdem patris heredes viderentur. Ceterum in singulorum pectore nonnihil ad levum

latus

latus vidi coronam ex aureis filis sericoque fulgentem, quæ pulcherrima textura industria eminebat aliquantulum extra tunicæ corpus; & quidem non multo ante factos significabas coronarum splendor, qui nihil de recenti vetustate perdiderat. Notavi etiam omnibus pileum esse præeditum multiplicibus pennis, & quas illi novo more in mediam obverterant frontem. Non sustinui diutius ignorare, quæ hac vestium concordia esset, & à transeuntium uno quesivi, quosnam illos mortales arbitraretur? Ille, Doron si domesticos, inquit, vel potius ingentis familiæ partem: totam enim non angustia domus, sed nec, quamvis ampla est, civitas capere potest.

Cum deinde errorem viarum timerem in amplissima sede, idem, si ad Doronismum ire vellem; insistendum semitæ ostendit, quam utrinque claudunt exiguæ arbores, & quæ, ut ex muscosis corticibus apparet, tardioribus incrementis consurgunt. Igitur in eam semitam me conieci, & cum paria arbusculorum fastigia, ramosque ad aequalitatem præcisos intuerer, ne hoc quidem credidi sine consilio, & venerabilis arcani notatione factum esse. Sed tot questionibus transeuntes fatigare non sustinet
verecun-

verecundia mea. Illud autem cogitationem meam vehementius erexit, quod de singulis arboribus tabella pendebat, in qua hoc erat minio scriptum: Pares sumus, & Non sumus Pares.

Cum vero in extremo semitæ essem, diligenterque tot rerum insolentiam annotarem, video pulcherrimæ fastigium portæ, & credo aliquot historiæ monimentis insigne. Erant enim imagines ex ære; illinc quidem Gradivus in curru ferebatur, Iovi que iam satis concitato sævitiam ministrabat, multitudinem nubium Vulcanique terribilem laborem Deo in manus ferens. In altera vero parte Aviditatem artifex expresserat, omnino qualē Hercules olim inter monstra functorum à se visam memorabat, Illa Plutem multiplici catena constrinxerat trahebatque pertinaciter reluctantem. Plutem contra vindicabat ingens rusticorum turba, & à se abeuntem irrita fortitudine revocabat, nec plus tamen in victricem aviditatem, quàm questus & maledicta audebant: laxaverat enim artifex anea imaginum ora, oculosque in aviditatem tam atroci acie defixerat, ut auderes ab ipsis voces etiam & querelas expectare. Et quidem sollicita-

sollicitati oculi tam præclari operis venustate,
 pene omiserant eiusdem portæ columnas mar-
 moreas perlustrare, in quibus incise literæ au-
 roque diligenter imbutæ, in hæc verba legeban-
 tur: Sacrum Doromiso sexies maximo,
 larium domesticorum curatori, vialium
 dispensatori & præfecto. Cum hæc reli-
 giose veneratus perlegissem, subeo eandem illam
 portam; & cum ex adibus quidam Doromiso
 domesticus processisset (iam enim agnoscebam
 ex vestitu) interrogavi, num vacaret domino
 peregrinum hominem videre ? Ille nec domi
 Doromisum esse nunciat; nec facile obijci-
 dam negotiorum molestiam eo utique die, qui
 ad publicam hilaritatem esset ortus, me quo-
 que prudentius facturum, si graviores omitte-
 rem curas oculosque meos celeberrimæ pompe
 spectaculo credulam. Quippe Deam fortunam
 à Venere exoratam commendasse suis sacerdo-
 tibus puellam Deorum favore dignissimam,
 fortunæque quæ insignis inter Deas esse posset,
 eam illo die nubere Olympioni, & Antistites
 fortunæ coniugio exornando laborare; ipsi puel-
 le Casinæ nomen esse. Egi ut oportuit gratias
 tam liberaliter prolocuto, & quoniam eius-
 dem spectaculi studio trahebatur, ad nuptia-
 rum-

tum pompam illo duce processi; ac multa quidem per viam differuimus (erat enim humanitatis plenissimus) tum de civitatis & magistratum genio, tum maxime de imperio fortuna, quæ industria virtutisque damnata occupaverat locum; donec inter suavitatem colloquiorum superbissimam intravimus domum, ubi tot erant artificum labores, tam curiosa varietas, ut iam cultum, qui me in Doromisi adperculerat, novus admirator contemnerem. Nihil unquam videram tam simile cælo vel in Labetri, vel in Callionis domo, lucernæ de laureatis pendebant postibus, & florum etiam intempestiva pulchritudo sese alienis anni temporibus interserebat. Ipsa ianua, quantum à lucernis lauroque vacabat, aurea vibrabat calatura, non spissioribus quidem laminis exarata; sed quæ fideliter lignorum vilitatē occultarent. Cum deinde iuvenis illius favor me per spissa obstantium agmina prœvexisset in interiorem locum, si qua est iurantibus fides, caligavi ad tantæ maiestatis nitorem, & veriori quam olim Cyneas stupore, non intueri visus sum coeuntium purpuram regum, sed ibi omnes deos deasque adoravi. Et quidē avidissime contemplationem in Casinam conieci, utique

novo cultu mirabilem, & quæ nec flammeo ve-
 recundiam demulserat (stabat enim hilari &
 aperto vultu) neque supremum pudorem iuga-
 li concluderat cesto. At posteaquam animad-
 verti hæc muliebris consuetudinis ornamenta
 in Olympionem esse congesta, omnino credidi
 esse Fortinæ datum, ut deterior sexus imbecil-
 litatem abiceret in viros, quippe Olympio ob-
 nupserat flammeo vultum ita per diversas pli-
 caturas fastigiato, ut utrimque tempora Bac-
 chico cornu elegantissime signarentur; & super
 ligaturam ex qua ferrum pendebat, ad latus,
 induxerat conjugalem cestum, sed tot nodis me-
 hercule, & tam implicata nexuum serie, ut
 videbatur, astrictum, ut nisi aliquot annorum
 labore explicari minime posset.

Ceterum ut pompa in medium processit, quò
 ministri sanctitas auspicium coeuntibus esset,
 nescio quis Antistes in candida veste connubij
 legem ad hunc modum recitavit, novam sane,
 & quam ideo in tabula descripserat, ne inter-
 pronunciandum laberetur; Ut tu Olympio hanc
 Casinam coniugem tuam nec attigeris, nec of-
 culum tetuleris, nisi peregre proficiscens & tri-
 nundinum abfuturus, ut à sinu curiosam absti-
 neas manum, nec adsis molestus nocturnum ar-
 biter,

biter, aut ante sextam diei horam uxoris thalamum temeraria manu recludas. Si quam interea prolem tibi genuerint dii, illam protinus tollas, & gratuito heredem felicissimam augreas domum. Si hac faxis, tum tibi in uxoris nomē venire licebat, bonisque avibus iuncto per exterarum gentium urbes celeberrimis itineribus volitare.

Cum hæ conditiones mitissimo coniugi placuissent, Antistes in Casinam convertitur & hoc quidem cautiores diligentiam adhibet, quod illius maxime causa nuptiarum pompa coiverat. Verba autem fœderis conjugalis, in quæ ille Casinam adegit, omnino eiusmodi fuerunt; ut tu Casina non minus virgo sis, & tempore coniugium hoc vestrum interitus aut legis beneficium extinguet, quam nunc hodieque fuisti cum ad hanc procederes pompam. Ne cestum tui Olympionis procaci manu frangas, neu in osculum, neu in amplexum solicites maritalem, ut aureum Iovis imbrem felix Casina expectes, qui te faciat matrem, nec mortalitatem Deorum semini iungas, aut Iphiclus aliquis uterum tuum Herculi nascituro angustet. Si hac proba fide faxis, ut tum neque molas viro tuo, neque coquas, nec iunonem ira-

tam habeas, vel obloqui Cleostrata possit, & ipsa Fortuna penum tuam instrui solertissima ordinatione procuret. Plaudentibus universis Casina conceptissimis iuravit verbis, nihil se unquam contra praescriptarum legum sanctitatem ausuram.

O felix Hymen, ò Hymen fidelis,
Iucundissime cœlitum deorum!
Seu tu de superis vides maritos
Castis ignibus Hesperum vocantes,
Seu terras colis, & favente nutu
Maturis bonus annuis puellis:
O felix Hymen, ò Hymen fidelis
Istis quinque faces, thorum iugalem,
Panem, vellera, cæulamque lympham,
Et lauro medios tegente lychnos,
Flores postibus adferas decoris.
Sed nec lentus ades. Nihil moramur,
Nobis ò Hymen, est satis deorum.
Aut veni citus, aut Hymen valebis.
Nam si lentus ades, licens Cupido,
Et blandis Venus evocata votis,
Et dulcis veniet lepore risus.
Et quotquot Superum est licentiorum.
Tunc te tacite marita poscet;
Nec tardum cupidus palam maritus
Castis ignibus Hesperum vocabit:
Aut veni citus, ò Hymen fidelis,
Iucundissime cœlitum Deorum,
Aut felix Hymen, ò Hymen, valebis.

Dum

Dum hac celeberrimis cantionibus aguntur; interim religiosam sedem omnemque apparatus avidissimis oculis lustrabam. Sed me precipue tenuit matronarum puellarumque credo, qui in Casinio vultu diffuderant mentem omnes ardentibus gemmis, & fulgore serico vibrabant. Neque me fallebat plurimas iam non suo vere florere: sed & medicatis frontibus iuventutis revocaverant legem, ut me unicam aetatem cernere arbitrarer mea sponte deceptus.

Ceterum quanto splendorem astrorum nitidior luna coerces; tanta imminebat divina omnino mulier, victamque ceterarum pulchritudinem castigabat: illa utique quæ mihi paulò ante in Fortuna occurrerat templo. Nihil commendatius natura ea muliere expolivit, nec facta illi dignum amatorem invenient.

Non si Taurus amet, vel falsis increpe talis
Ipse deum genitor, vel spreto Phœbus Olympo
Rursus in Æmonijs deducat ovilia campis.

Forte idem temporis momentum meos oculos in ipsam, & illius in me conspectum advertit; oculisque velut telis mutuo iecti, tam in imum admisimus vulnus; ut improvisa violentia pene animam submoveret. Et illa quidem subito
rubore

rubore mutata est, ego vero subsidentibus articulis labens, corpus ad parietem excepi, nihilominus in eam partem versus unde basilicam mulierem viderem, quæ me solo aspectu vulnerebat. Neque satis mirari poteram, cur miserabilis proci tam subito amarem, rudis antea voluptatum contemptor, & humanis suauitatibus intactus. Agebat me discors sententia; & quamquam male dulcedinem amabam, pene tamen voluissem, ut inutiles affectus animum suo morbo indulgentem reliquissent. Quid enim ex dispari amore, præter privatas acerbitates, aut externa ludibria, sperarem?

Et hæc quidem anxia deliberatione pensabam, cum me excedentis multitudinis tumultus excitavit. Jam enim recesserat Antistes in interiorem domum, & secuta cum Olympione Casina erat, ut quedam quæ ad nuptias pertinebant, secreta consultatione agerentur. Ceteri autem per publicam portam, per quam & ego irrueram, sese recipiebant in domos.

Et quidem casus tulit, ut indigesta confusione me ad mulieris latus applicarẽ, quam insanus deperibam. Haud mora, evicit timiditatem audacia amoris, & felicissima tunica osculum cum modico suspirio tuli; ac ut ipsa sciret me

*me poetam esse, versus subito aliquot invoca-
to Cupidinis numine effudi.*

O dea, syderei seu tu stirps alma Tonantis,
Seu patrem factura Iovem, da numine dextro
Has movisse preces, pacataque lumina flecte.
Ecce ignes iussitque pati, iussitque fateri
Nil non ausus amor. Nec sortē despice nostrā,
Nympha potens Cælum, cognataque numina
cernis

Pauperibus votis & parco thure vocari,
Placarique tamen. Tibi iam sua stamina Parcæ
Concessere meæ. Vitam si forte negabis,
Da saltem Regina mori; da sydere flammæ
Nympha perire tuæ. Non dignius arserit ales
Quæ super Eoos extincta renascitur ignes.

*Et hæc quidem modico murmure insusurra-
bam etiam inflexo in contrarium vultu ut si
qui recitantem audivissent, tamen in eiusmodi
amoris suspicionem non venirem,*

*Sed quoniam iam aliquot diebus adversi
non sciverant di, timuerunt ne intermissa con-
suetudine ego me parum meminissem Euphor-
mionem esse. Itaque in ipso aditu qui ad urbem
ferebat, cum adhuc in conspectu meæ mulieris
essem, incidi in petulantissimam turbam, & ve-
luti in vita modestia progeneratam. Iuvenes erant,
& diversis quidem coloribus, ceterum unius
genere vestis ornati, ut facile apparet servilem*

manum esse, quæ exeuntibus heris præsto futura confederat, ac cum nescio quis ex illis quereretur sibi vestigio meo pedem obtritum esse, egoque constantius mendacium increparem, ille fido acrius dolore fœdissimis detonnuit verbis, & præterea in vultum meum tanto furore sæviit, ut dentium series pene ad illam machinam discuteretur. Putares signum ad pugnam datum esse. Concurrunt in me universi, servilesque animos barbara voluptate, & immerentis iniuria explent.

Iam me in terram repetiti miserant ictus, iam illi volutatum altissimo versaverant cæno; & ni concurrentium pietas prohibuisset, credo aliquid gravius moliebantur. Sed illa præcipue matrona, cui acidum paulo ante epigramma cantaveram, posteaquam me esse intellexit, quem ista amentium rabies violasset, clamorem vehementius tollit, servitiumque omne ad auxilium meum præcipiti imperio accendit.

Ceterum nihil magis me movebat, quàm quod verebar, ne me calamitas mulieris risui, aut mei etiam mercenarij exponeret. Ille laudabili probitate lachrymas in meo casu effudit, crebrisque singultibus concussus meam vestem obtusa cultelli parte ab eminentiori cæno pur-

purgavit. Cum effusa deinde procella me iam
antea madentem novo frigoris horrore con-
strinxisset, ac omnino meum incommodum
geminaretur, monente mercenario, cœpi in
viam redire, quæ mihi in hospitium maximo
compendiaria proponebatur.

Sed O rerum mortalium mixturam! & cor-
pora quidem nostra contrariis elementorum
virtutibus astricta; animas autem mœroris &
gaudij discordia gubernatas! Perfusus pudore
tam ingenti, etiam omnis consilij inops, & omni-
nis malignitate turbatus, qui eo die, quo me pri-
mum Doromiso & Fortune credideram, me
solita malignitas futorum fugientem invenisset,
pene de extremis cogitabam. Quis putaret in
tantis angustiis patuisse solatio locum? forte su-
stuleram oculos, ut breviter viderem quæ mihi
per civitatis vias occurrerent turba, id est, quib.
Indibrio in madida cōfusaq; veste esse, cū nota
familiaritatis virū mihi insperata felicitas, ac
veluti iratorū numinū pœnitētia obiecit. Is erat
Theophr. Ac primo veluti somnij vanitate de-
lusus, letitia ineptias excussi; sed posteaquā me
vigilare vivax gaudij sensus admonuit, utraq;
manu cōplexus sum abeuntē (neq; n. me ille
adverterat) & in osculum familiariter invasi.

N u

Ille

ille pariter gaudio mutus nihil nisi me ample-
xibus attrivit. Et illum quidem ornabat
splendidior cultus, stipatusque servulorum ma-
nu nescio quomodo videbatur Deæ Fortune
placuisse. Invitavi nihilominus ut in hospitium
succederet meum (quippe ad ostium occurre-
ramus) ibique animos expleremus longiori
absentia veluti diuturna fame marcentes.

Igitur confedimus, primosque consumpsimus
iocos, interrogavi Theophrastum, quæ illum
ratio in eam regionem teneret. Cum errassem,
inquit, per diversissimas gentes, & singula suis
vitæ displicerent, tandem hortantibus amicis
in hanc urbem admigravi. ibi continuo elo-
quens sum visus, & si quid suffragiis populi cre-
dendum est gentiliū oratorum suavitatem
adequavi. Præterea deditum sapientia puta-
verunt, quoniam supercilium videbant volup-
tatibus adversum, & vitam publicæ infamie
innocentem laudabant. Igitur ad famam a-
liquantulum promovi, & quod est omnibus di-
uitiis suavius, inveni charissimam matrem, id
est fœminam, cuius beneficis impendi amor
potest, quem parentibus debemus. Itaque &
Scophagonis beneficio in altiore gradum as-
cendi, & Poimenarchorum unus evasi.

Excita-

Excitatus ego ad maiorem spem, quasi omnia, quæ à Doromiso expectaveram, consequi per Theophrastum possem, & tu igitur inquā, in Sacerdotum Fortuna collegium venisti? ubi audio neminem admitti, qui mortalitatem non deponat: nunquid humilia terrarum incommoda è divino despicias loco? miserere; & veterem amicum non trans mitte Doromiso, sed ipse ad Fortunam & Protagonem benigna manus siste. Ille me arctius amplecti, & luctantibus per suspiria verbis, interrogare cœpit, vellemne in eam viam conycere securitatem meam, & Deæ Fortune iudicium expectare, nec dubitavi libidinem meam confiteri: iterumque rogavi, ne veteris & certissimi sodalis studium destituere vellet. Non est ille passus me ulterius decipi; & se vero nec in Fortune collegium unquam venisse, nec quicquam à Doromiso expectare potius quam à virtute voluisse. Ceterum si ego forsitan rudis insolentium morem audire vellem quibus gradibus in ea regione homines ad dignitatem conscendere possint, se, utpote iam peritum, optima mihi fide explicaturum esse. Cum ego hoc avidissime promissum exposcerem, ille hominum statum sapientissima oratione exposuit.

Due sunt, inquit, hominibus viae, quos ani-
 mus supra vilitatem extulit plebis. Alia qui-
 dem tuta, & quam veluti lenia flumina raro
 tempestates exercent: sed eadem humilis, & i-
 gnorabili quiete subducta formidini vëtorum.
 Alia vero praeceps, & in arduum exurgens;
 in quam nihil mediocre cadit. enitentes
 enim in verticem vel improbus turbo in vera-
 gines rapit, infra prioris humilitatem viae, vel
 ipsa fortuna sustollit, & ingentem felicitatem
 temeritatis praeonium facit. Nimirum qui con-
 tenti paterna domo, non dedignantur avorum
 lectulos. nec insanas spes audiunt vocantes ad
 negotia, aut servitutem aula; eos ego prima illi
 & secure vita assigno: item illos, qui literis di-
 ligenter imbuti hoc primum inter Philosophos
 didicerunt, felicitatem in quiete animi, non
 in fascibus aut purpura, latere; quique omissi
 dignitatibus, aut humili stipendio adolescen-
 tum animos excolunt aut conditiones
 quaerunt infra invidiam dimissas: illos inquam,
 quos non offendunt huius semitae sordes, nec
 ambitionis cupiditas revocat, meo iudicio sa-
 pientia in disciplinam suscepit & cum
 his amat felicitas rusticari, Quos autem
 in aliud iter cogit aestuantis adolescentiae
 furor

*furor, aut negotia, aut turbida natura impe-
tus, aut potentia amor, & pene semper aurea
dignitas; illi non maioribus plerumque premiis
impendunt miseriam aetatem, sed tantum il-
lustriori fucō miseriae suas excusant. Primum
enim plerumque longa spe decepti, nihil ad mi-
serrimā senectutē prater vota & curas afferunt.
Et cum libertatem vilissima servitute permu-
tarint, cum instar satellitum adoratum indue-
rint latus, quod tam indignus laboribus eme-
runt, saepe levi iactatione corrumpitur. Inclina-
tio temporum fundatas annuis curis opes fre-
quenter secum rapuit, aut in illis muta-
tio animorum, quibus fortuna sibi orbis
incertitudinem permisit. Alij potentia cadunt
in interitum magnatum, ut quae Nymphae cum
arboribus moriuntur, & tot tela in eos fortuna
invenit, qui se illius potestati tradiderunt, ut
instar multorum videatur, nullos minus quam
domesticos amare.*

*Ceterum qui emerferunt ex illis fluctibus
fateor, humanitatis domini in caelum feruntur,
potentia & opibus sublimes, & quod felicissi-
mum puto, in debilem omnium invidiam ca-
dunt. Verum illud Euphormio vide, si non-
dum omnem sapientiam ambitio delevit,
utrum*

utrum sit præstabilius, honestæ quieti securissimam vitam committere, an in anxias cupiditates delabi, & incertam felicitatem querere per certissima mala?

Nihil mihi persuadebat Theophrastus obstinato ad calamitatem meam. Erat enim oculis dignitatum splendor, & tentare volebam hoc lucidum iter, ut si fors & Deromifus destitisset conatus meos, saltem non exprobrarem ignavia humilitatem meam, & ille in contrarium amicissima contentione certabat, & si, inquit, ad gloriam festinas, Euphormio, velis à sapientibus laudari, qui modestiam & virtutem amant, opes autem, & purpuram, veluti generis humani ludibria, contemnunt. Neque te ingeniosus animus ad spes improbas exollat: vix est industria in aulis regalibus locus, nisi si illa summis divitijs nitatur, & ut superi Dei cuncta laboribus, ita medioximi divitijs vendunt. Iam non sapientiæ studijs informare iuventutem cauti parentes debent, sed aut turpi aut mercenaria arte, id est, Veneri aut Mercurio commendare. Nam ut ancillis non patebant Matutæ limina, nisi unquam matronæ colaphis urgebant; ita raro Fortuna pauperes in templum suum recipit, id est,

in Prius

in Principum domos, nisi quos ad publica ludibria destinat. Ego sane Poimenarchus pene miraculo evasi, & puto, si illam dignitatem captavissem, adhuc me inanis umbra fugisset. Tu quoque virtutibus incumbere, & illæ vel incogitantem extollent, vel ipsæ præmium tibi erunt, turbidas omnium partes ex tranquillo spectanti.

Dum inter hos sermones versamur, & ille amoliri à me inanem honorum libidinem tentat. Ego vero ignobiles privatorum tenebras persevero fastidire, cœna pertinaciam utriusque opportune diremit. Nam exoraueram Theophrastum, ut apud me illa nocte esset, & severitatem serij sermonis mitioribus iocis temperaremus. Placebat consortio nostro secretum, & vacuum triclinium poscebamus, ne in publica stabuli mensa ad gravitatem cogeretur amicitia tam familiaris. nec ullum ex domesticis Theophrasti admisimus; sed mercenarius mens utriusque pocillationi suffecit. minus enim verebamus, ne conductitius ille & externus effusa colligeret verba, & in secretorum notitiam perveniret.

Igitur licentius collocutis, etiam de veteribus amicis mentio incidebat; cum unus de ministris Theophrasti, ad ostium triclinij astans, adesse

adesse Anemonem significavit. Ego de mensa
 exilui latitia plenus; statimque ad cella adi-
 tum decurri; & Anemonem tenui barbula au-
 ctum, ceterum pristinam candoris imaginem
 servantem, optima fide amplexus sum. Ille me
 non perfunctorie salutavit, sed tam exami-
 natis verbis, ut iam ab exordio timerem, ne
 exculta prudentia labefactum amorem signifi-
 caret Posteaquam vero invitatus ad men-
 sam consedit; & ego attentius circumspicere
 omnes nutus capi & muta quodammodo men-
 tis verba, tum non me fefellit diutius, intimam
 charitatem, quæ quondam animos nostros mis-
 cuerat, inflexione morum aut oblivione esse
 corruptam. Itaque & ego prudentius agebam,
 licentiamq; amicitia, quæ libertatē iocorum, &
 nuda mētis simplicitatē amat, astute coercebā.

Ceterum illud mihi præcipue admiratio-
 nem movit; quod in antiquos mores suos veluti
 professa lite pugnabat, nam ut olim discedens
 ad superstitionem reliqueram piū, ita nunc
 alternis vocibus ad ludibrium religionum abu-
 rebatur; neque me latebat eum affectata
 impietate ciurare ineptiam prioris sanctitatis,
 & velut virilibus vitis testari se ab ea imbe-
 litate recessisse, quæ aut Deū aut homines timer.

Nam

Nam & de literarum studiis tam constanter
tacebat, ut etiam occulte barbarorum agere
causam, qui eruditionem contumelijs
vexant. Equi, tubæ, atque arma successerant
antiquis sermonibus, & omnia agrius audie-
bam, quoniam non studio bellicæ rei, sed inani
vanitate superba indolis iactabantur. Illud ta-
men sollicitabat interdum iracundiam meam
quod paulatim in superbiam declinaverat ser-
mo; ut iam me nec occulte dedignaretur parem.

Ac ut turbulentus iuuenis non mediocrem
canæ partem mendaci iactatione consumpsit,
intrauerunt citharædi, & aliquot satellites il-
lius, tam vagis ac petulantibus oculis, ut facile
ex ministerio dominum agnosceremus. Pude-
bat omnino Theophrastum, (erat enim
Anemoni familiarissimus) nec diutius in illa
petulantia duraturus videbatur, cum Anemon
me ad pervigilium invitat, quod suavissimis,
ut aiebat, virginib. consecrabat; quamquam &
coniunx sibi esset, cuius pulchritudini, quicquid
est puellarum facillime ipse donaret, si
vellem consentire in incundissimum laborem,
iam non imperitas Academiæ voluptates;
verum delicias politiores gustaturum.

Nō dissimulabo vitia mea, sordescibat mi-
hi li-

hi literarum nomen, & inexpertam procerum vitam velut eruditorem nequitiam optabam. Itaque facile ingratum laborem promitto, cumque iam tenebra ad illam licentiam invitarent, & ipse Theophrastus se recepisset domū, ego cum Anemone, per ignota urbis compita, cum servis omnino tribus & occentoribus aliquot pergo, nec id mihi à principio molestum erat; & augurabar magnificam voluptatem, quoniam ipsis proceribus placebam.

Sed posteaquam ultimus vesp̄er effusa licentiam plebis revocavit in domos, & iam nulli occurrebant, nisi praesidio facum, ut latrociniorum suspecti, exigebam ipse ab animo meo, quo bono frueretur intempestivo aeri commissus, inutiliter etiam vigil, & alieno arbitrio felix. Quippe nos diversis foribus Anemon sistebat, & deinde progressus ad alias domos, iterum iactatione aures meas in via rerum symphonia onerabat. Itaque iam primum fatigatus occultis suspiriis supplicabam otio, ut me respicere vellet, & ab inquieta voluptate revocare; veluti qui primum maria subeunt, iā in ipso territi portu terrarum commoda & navigij difficultates narrant. sed me plane gravior calamitas à tam exigui mali sensu reduxit.

Quid

Quid est horridulis, dii deæque,
 Quid est, Numina, dulcius tenebris?
 Si mortalibus ut quæta nox sit,
 Lux quæ pervigil imperat laborem
 Ponto mergitur; & laboriosa
 Cessant pectora, pallidæque curæ
 Paulatim tepido anuunt sopori?
 Et tantum licet aut ludibinantes
 Nigris prodere morsibus puellas,
 Aut nutu refugo, vnguibusque duris
 Vlcisci iuvenum salacitatem,
 Cum lites Venus inserit iocosas?

Hæc certamina noctium vigeabant
 Cum Saturnus erat. Sed ista peior
 Ætas munera perdidit deorum.
 Nunc aut insidiæ latent tenebris,
 Aut incendia territant tenebras,
 Et vis impia, perfidumque furtum,
 Quale non tener imperet Cupido.

Quid est horridulis, dii deæque
 Quid est, numina, tristius tenebris?
 Si nullis tenebris laboriosa
 Cessant pectora, pallidæque curæ
 Iam nusquam tepido annuunt sopori?
 O Di! quis superest locus quieti.
 Si lux pervigil imperat laborem,
 Et mortalibus inquieta nox est?

*Cum enim bivium transiremus, grassatores
 quidam nocturni improvise impetu nostros pri-
 mum satellites invadunt, nos deinde eiusdem
 belli*

belli motu spe præda involuunt. Prima sorte incurrentium rabies inciderat in citharas, quas fæde laceratas cum huc illuc instar Thracie feritatis dispersissent, in artificum involant ora. accurrimus implorantibus ministris, pallisque circum levam inductis ad nocturnam accingimur pugnam. Grassatores longioribus hastis dimicabant, utrinque præfixis. Nobis breves gladij erant, & ut mihi videbatur audacia minor. Obruerant faces ictibus crebris, & in obscura nocte nos in teneiori nequitia laceſſebant. Iam Anemon aliquot ictibus fatigatus circumſpiciebat iter ad fugam, & me viarum in illa civitate imperitum crudeliter deſerebat, cum vigilum cohors, qui in diverſis partibus urbis excubabant in cædes & latrocinia armati velut facta indagine noſtram aciem includit. grassatores autem, qui ſæpe ex eiusmodi venationibus evaſerant, neſcio qua ſolertia eluſerunt circumſtantium manus. Ego vero cum Anemone, & ſervulis, & omni ſymphonia captus, non incidiffe in manus civium, ſed tantum prædones mutaviſſe putabam, nihil enim mollius ſæviebant. quippe nos planos eſſe & intentos in rapinam arbitrabantur. Dubitavit Anemon, an dignita-

tem nominis furenti opponeret turba; sed veritus ludibrium inter aequales suos, si divulgaretur facinus, tamdiu inter verbera duravit, quamdiu credidit contentos castigatione vigiles tandem dimissuros esse. Sed ut custodiam in crastinum parari audiuit, & nos tribunali servandos, non amplius cunctatus, quis esset, & quomodo in latrones incidisset, non satis credentibus exponit. Quippe Anemonis nomen non mediocre erat in illa civitatis regione, (nam in eadem habitabat) & in illa cohorte duo mercenarii erant, qui, diurnis stipendijs, ipsi domum edificabant. Igitur tam avide in Anemonem vultus obvertunt, ut probe nefas! dum incautis manibus admovent facces delicata barbula, & cum ea tot unguentorum & pectinum labor arserit, Exclamavit Anemon, desperatione plenus, & nisi me fefellit rabies oculorum, dubitavit, an tanti dedecoris risum subita evaderet morte. nec minus attoniti satellites contumeliam & verbera tam rustice excusant, ut iam vapulare malit Anemon, quam se verberatum tam publicis vocibus audire.

Acut primum interquievit tumultuantium clamor, ipse, ad mortis tristitiam maestus provi-

pu

puit semet è turba, meque sedulo servante vestigia, ad domesticas fores pervenit. Dimiserat symphonicos omnes, & importunius vexabat pulsibus limen suum, ut iam ego pene furenti nec auderem blanditias adhibere. nec intromissus quidem, pacatius in familiam egit; truci que imperio, nescio quid, de servitio questus, duos ex illis contumelia verborum, ruptoque capillamento obiurgavit. In me deinde ficta serenitate intuens, procurare in crastinum corpus iussit, tum mihi lectulum sterni, nec ullam hospitij benignitatem denegari. Ipse in cubiculum ad uxorem secessit, ut opinor, tragicae noctis furias mutaturus in socium.

Ego vero expectatione voluptatis fraudatus, cum tristissimum casum securo prosequerer risu, in altissimum soporem delabor. Prima deinde luce discursantis familiae ministerio excitatus, non omisi pertinaciam consilij mei, sed omnino ad Doronismum constitui ire, suaeque misericordiae commendare eruditionem meam. Igitur ubi cultum meum diligentius polivi, rogavi, num Anemoni vacaret, discedentem hospitem videre. Ille ad se in cubiculum venire iubet; nec contentus tot officijs, ad uxoris conclave benigna manu ducit: fortasse ut ostenderet

ret felicitatem suam, & quam egregia forma beatus frueretur. Stabat ad speculum vxor, vexatamque ferro comam ancillarum ministerio torquebat. ac tum iussa hospitem salutare, intermisit paululum cultus, vultusque humanitate plenissimos in me convertit. O Deorum ludibrium! erat eadem mulier, quæ mihi pridie in Fortune templo confuderat mentem, ac deinde in Olympionis nuptiis, nescio, quam auram felicitatis liberali fronte spiraverat.

Quis animum meum pingeret, qualis in Anemonis cubiculo fuit? hærebat ambigua lætitia suspensus, & turbatas in expectato negotio vires non satis fortiter revocabat. illud tamen præcipue timebam, ne quod argumentum amoris convinceret frontem. Ceterum pridiana noctis molestiis hoc spectaculum iam bene emisse, iam in felicitatis portum per turbulenta noctis tempestatem venisse credebam, iam agebam gratias libidini meæ, quæ in illam mulierem, veluti consilio, inclinarat. Sed & mulier, veluti quodam monstro confusa, nihil nisi me intuebatur. Ego more gentis usus sum; & humilem vultum ab osculo pallæ ad matronam sustuli, & titubantibus verbis, communem quidem humanitatem explicui; ceterum omni
nutu

nunc, & furtiva oculorum mollitie meus amor
satis intelligenti loquebatur. Iam ego Anemonem
diligentius ambire, iam aequissime superbiam
ferre, etiam querere capere moras, & in eo voto
desigi, ut me illo die invitaret ad cenam. Sed
iam satis indulserant fata, & oportet spes a-
mantium longius trahi. Itaque consumptis
omnibus moris, excedo è cubiculo tristis, &
tantum in spem redeundi vivens.

Neque multum moratus hesterni itineris
vestigia relegi, & in exteriori Doromisi atrio
capi cum ceteris expectare, dum ille ad Prota-
gonem exiret. Et cum aliquandiu vagus, modo
de Dorom si potentia, modo de Anemonis uxo-
re cogitarem, forte incidi in illum, qui pridie
me ad nuptiarum deduxerat pompam. Ac ut
me ille agnouit, tandem oportune aduenisse, læ-
tissima fronte, prædixit; subsisterem tantum in
atrio, donec ad Doromifum laxata negotia
promitterent viam.

Plurimi mecum in atrio erant, & Doromi-
sum cum libellulis expectabant. Præcipue iu-
uenis quidam impiger, si quid conijcere pote-
ram ex vibrantia oculorum, ceterum artificio-
sis cincinnis pene ad muliebrem mollitiem ex-
cultus, se applicauerat homini, optimi vultus,
& ut

Et, ut arbitror, melioris ætatis, quàm præmatura canities simulabat.

Cæterum exaudiri eorum sermo vix poterat: sed vehementia vultus acerrime loquebantur, dexterarumque argutis motibus, Et sine arte excitatam sequentibus mentem. Vicini mihi erant, ut, sine suspitione, hærerem ambulantium tergis. Captaturus itaque sermonem utriusque, si quid forte è reme audirem, in illorum vestigijs eram, cum ex illo sene audio antiqui poetæ versum, qui olim diversa fatorum dona æstimans, non omnes posse omnia admonuit. Quid tu, inquit, mæstus es, adolescens, quem pulcherrima dote dii auxerunt, id est, insigni patrimonio, Et quod isti eruditi vellent omni doctrina emere? quid doles tibi ingenium ad disciplinas tardum esse? num ideo minus fasces submittentur tibi, Et litigantium turba? erras, mihi crede, si quid putas ingeniosius esse auro, aut sapientiam non venalem, quæ sæpe mulierculis in patrimonij partem datur. Tu modo, cum Doromisus se in conspectum dabit, aude accedere ad genua, Et aliquod sacerdotium petere, quo Fortune Et Protagoni deservias.

O Iam

iam enim illi Sacerdotes iura populo dividunt: & tu facile in id collegium venies. habes enim symbolum tecum cui veluti machina, nulla secreta aditum negant.

Tū ego diligētius cogitare mecum cœpi, quod esset eiusmodi symbolum cui veluti fulmini, omnia paterent, cum progressus ex limine servus, idem cui paulo ante commendaveram artes meas me, cum iuvene illo, in interiora ædium ad Doromisum manu duxit. Pauci sequebantur à tergo, quos Atriensi illustrior gratia commendabat. Ego vero nihil mediocre expectabam, tanta benignitate admissus, & iam spes improba concipiebat dignitates, quarum gratia in Anemonis domo tentarem coniugij fidem.

Ut vero sum in interiora perductus, omnia auro argentoque vibrantia insolatam aciem fefellere; maiestas deinde locorum, & animus spe metuque perturbatus, quicquid prudentia conceperam, & verba quibus ad Doromisum destinaveram uti, pene submovit. Ille in communi veste erat, & per triclinij spatia satis truci maiestate ferebatur. Ego in genua decidi supplex, & nisi quod precantis humilitas in contemptum transit, etiam vestigia ambulantis

aut vultu aut pallio verrissem. At iuvenis, cuius ego sermonem paulo ante captaveram, audacius ad Doromifum venit, osculatusque dextram tam felicem lepidissimis verbis in hunc modum peroravit. Et cœlestibus dijs, & nostris destinatis religionibus parendum est, felix quem servitus Deorum in veram libertatem asseruit. Ego Fortuna Numen & potentia Protagonis, teque dispensatorem utriusque, semper veris honoribus colui, semper in familiam vestram venire adnixus sum; certe non invita Fortuna, quæ mihi hoc symbolum ad te dedit, ut me in demum suam, & Protagonis clientelam ascriberes; & ne gravis in tantam ascenderim sortem, utrique mille pondo optimi thuris annua devotione promitto.

Hæc effatus, occlusos diripuit sinus, extraxitque mirantibus nobis deæ Fortuna signum. Erat imago Protagonis, ex aurea planicie exurgens, in cuius dextera parte scriptum erat, Decies. in sinistra vero, mille. Nunquam humanior Doromifus, ut postea intelleximus, fuit. certe porrexit iuveni manum, & gratulatus est de indole, & ingenio, deque cæteris virtutibus, quas omnes in hoc legerat auro, advocatoque scriba, publicis instrumentis sacerdotum

O ij

tūm

rium cum tribunali dari iussit.

Post hac ego lentis passibus ad Doronisi lat-
tus veni, & composito vultu, ne ipsum non ti-
mere viderer; ego, inquam, minus explicabo
meas dotes, quoniam vobis dijs omnia patent.
ceterum industria mea perfecit, ne quis
esset, cui Musæ profusus de artificijs
suis dispensarent. quæ res, si me Prota-
goni, tuis auspicijs, commendabit, & per
hunc me Dea Fortuna respiciet, nihil maius
mihi imputaverit Apollo, quam quod illi
tam preciosa servitutis gratiam debeo. Au-
dito illi artificij nomine, diutius hæsit, & quam
artem profiterer, diligenti attentione quesivit.
ego iterum Musarum disciplinam me affer-
re significavi. Cum ne tum quidem meam men-
tem percepisset; me in interiorem porticum vo-
cat, ubi depicta humilium artium instrumenta
toto parietum contextu explicabantur; mallei
incudesque, & spirantes fornacibus ignes,
alterius parietis exordium vivis colori-
bus impleverant; in altero vero marmo-
ram species erant, & rudium lapidum
politissima formæ: mallei deinde, & ra-
dij latiores; plumbum quoque, quod
tenui filo propensum de ædificij recti-
tudine

tudine sua inelinatione iudicat. Post hanc Latomorum scenam erant fictilium statuarum descriptiones. Nec longe pictor ipse suum artificium expresserat penicilli figura, & ostrearum conchis, quas veluti dilutis coloribus inundabat. cithara deinde, atque lyra, & laboriosa testudinis fides, velut in honorem saltatoriae artis, ex aurea tabula spectabantur. Supremus hortorum cultus erat, & diducti industriae fontis.

Hæc me omnia intueri Doromifus iubet, si forte inuenirem illam artem, quam ego Musarum disciplinam appellaveram. Tum ego, intellecto nominis errore, me modeste artificem esse negavi; aliquid nobilius parentum Fortunam aperuisse mihi, & ingenium à vulgi sordibus secretum. Me literis esse excultum, me naturæ humanitatem mitium studiorum disciplina expoluisse. Audito ille scholastici, nomine fastidioso, primum nutu auersatus est perorantem; ac modico deinde risu iam trepidum, iam pavitantem perstrinxit, & cum à seculi industria alienum appellauisset. Existimaveras forte, inquit, ad ludimagistrum aduenisse, qui tuis scientiis inter famem & argutias uteretur. Neque longius moratus, me, veluti atroci

fulmine damnatum, & exanimi sopore marcentem, inter muslantem familiam, meaque temeritatis accusatoris reliquit.

Egens ergo consilij, cum tenacem mea sortis malignitatem devoverem, quæ omnes meos conatus frustrabatur, ad inhumanum limen revoco gradum. Ac, ut primum ad exteriores fores extuli pedem cōspicatus in vicinia locum, qui commoditatem secreti monstrabat, eo me ad lugubre solatium contuli. ibi omnem miseri vultus constantiam omisi, indulsiq̃ue profusius gemitibus, & ad satietatem me lachrymis explevi.

Proclamabam in illa solitudine, Fortunatos artifices esse, & ubique Polycletum aut Myronem pro Apolline invocandum; interdum irascebar amicis, quorum alij feliciter sceleresti esse non poterant, alijs reverentia virtutis obstabat. Redij demum ad consuetudinem meam, & ipsi regioni iratus, indignantem furorem his sævissimis versibus expressi.

Infanda tellus, quaque vix peior Stygem
Vehit profundis apta supplicijs humus;
Quousque sævos, misera, lassabis deos.
Experta fulmen? tene non fregit satis
Nuper per omne dira supplicium lues?

Virtute pulsa cesserat mœstus dies,
Et omne tuta nocte regnabat nefas,
Tunc atra Erinnyssqualidum movit caput,
Caput Ceraſtas movit, & facem manus
Linguaque (& illam ſibilo auxerunt comæ)
Livente dixit; Ite gentes perfidæ,
Ite, ite in arma, quæque patraſtis diu
Hæc vindicate ſcelera. Non omnis ſat eſt,
Ni ſponte fuſus gentis in pœnam cruor.

Sic illa dixit, poſtque neglectos deos
Huic paruiſtis. Tunc quoque & mortes novas
Didicere fata. Perdidit natum pater,
Abijt cruenta fratris in iugulum manus,
Civiſque quernis frondibus merces fuit;
Sed interempti. Quantus ah priſcum decus
Populatus alto vortice infandam diem
Porrexit ignis? Iacuit infelix honos,
Et mortuorum. Turpis in manes furor
Vrnas parentum ſparſit, & quondam leve
Tumuli cadentis mole depreſſit ſolum.
Sic queſiſtis nempe depulſo die
Reges, deosque poſt noctis malum
Iubar reluxit. Pervicax gentis furor
Quid peius in tormenta ſollicitas deos?
Severiores forte non pœnas habent;
Habent eaſdem. Rurſus increvit nefas,
Dolus, libido. Redijt infandum ſcelus
Et nuda virtus ſordido iacens ſitu
Discit ſuperbos divitum faſtus pati.
Iamiam recedo. Præveni ultores Deos.

Quisquis times perire. Non stabit diu
Ductore ceco, turba quam Pius regit.

*Cum effudissem hac in Eleutheriam pro-
bra, tumentemque animum subleuassem, cœpi
à me repetere rationem tanti doloris: & velle
callidis argumentis fallere consciam mentem.
Quid enim? quod delicatulum recocta pur-
pura non inuoluit; quod tunicam vermes Assy-
rii non infestant: quod non frequens seruitium
ad nutantis imperia pendet, ideo culpæ facta
sustines, & veluti cum dijs disputare? quasi ma-
gni sint æstimanda, quæ Fortuna ignauis dare
solet, vel facinorosis crimen. Non vides æterna
consualia esse, & ad turpissima animalia im-
merentes coronas deferri? Ex ipsis illis quos
miraris, quisque per virtutem promotus est.*

*Si es magno animo, honores infra te iudica-
bis, qui te tam pertinaciter refugiunt, & For-
tuna etiam infesta tibi fauet. Confer te in soli-
tudinem aliquam; subduc hodiernæ ambitioni
vitam, habebis consortium Musarum, & vir-
ginibus commodius frueris in secreto.*

*Eludant ignauissimi homines ut volent glo-
riam literarum: illi & suis voluptatib. sopiti,
neque iam integri viuunt, & cum eos interitus
occupat, etiam nomen & fama moriuntur, &*

totos tumulus accipit. Alumni literarum nesciunt fatorū legē, & tū maxime vigent, cū extinctorū desiderium perēnis memoria illustrat.

At enim in Lusinia ex primis gentibus venis; & Themistius apud suos eadē dignitate florebat. Claram stirpē tenebris premi grave est, & abire à parentum luce. Succedunt anis meis servulorum stirpes, & me parē erubescant quibus imperāre maiores dedignarentur. O hominis cura indigno dolore obstrepentes! quasi aliqua bona perpetua sint. nulla putris in sylvis arbor aliquando non viguit, & quæ iam procreæ sunt initio laboraverunt terram frangere, & debili fastigio emicare. Pastoritia Laviniæ cohors plures humano generi duces dedit, quam olim greges pauperat. Et miseri Scytharum exsules (quis crederet?) tandem Arsacidarum famam sparserunt, pene mundum cum Romanis partiti. Qui hodie florent, in autumno suo decident, etiam fortasse calcabuntur. Maiores tui initium sui splendoris habuerunt; & nihil æternum mortalitati indulgetur. Quid doles, si finito magistratu Fortuna ornāmēta repetit: nec quidē ab omni gente, sed ab uno Euphormione. Quā diu cognati florēt, familia tue misereri non potes, & lachryma, quas in aliam speciem

O v speciem

speciem subornas, plus superbia habent quàm pietatis.

*Quid denique tibi adimitur tantis quæstibus dignum? tene à lilijs excluserunt ignavia maiorum, & res domi arctiores? Te agnosce-
re veretur cognatus, ne ærarium sentiat fami-
liam esse auctam? Erras Euphormio, si non pu-
tas esse aliquos calamitosiores. Neque tu à
Principibus quartus es, & tamen aliquid su-
pra Æsculapium colis.*

*Non vides ipsos deos curis etiam fatigari,
nec te illa Nympha admonet, molestias non
hominibus tantum graves, sed & in immorta-
litate valere, cuius nomine isti versus cir-
cumferuntur?*

*O patria, O arces, O dulcia tecta parentum,
Vnde avus, vnde pater, tres vnde ex ordine
fratres*

*Sceptra tulere mei, mene O agnoscitis arces?
Illa ego sum, cui vos cunabula chara dedistis,
Et patrio ingentem cultu iactastis alumnam,
Stirpe deas, & fronte deas, & sydera vultu.
Cū premerē; amborū spes ambitiosa procorū.*

*Nunc cōiux vidua, & vani cū nomine regni,
Rupibus è nudis, longiq; è carcere montis
Excedo. Sed & hic causas infesta dolendi
Disponit fortuna mihi; monstratq; colendam
Quæ mihi successit, quiq; ah de corpore nostro
De-*

Debuit esse puer. Nec iam contendere prōptū.
 Damnavit dudum miseram, fecitq; nocentem.
 Cum tali certasse viro. Iam cedere divis
 Felicesque sequi iuvat, & subscribere fato.

O dolor! an potui victos inflectere vultus
 Despectosque orasse viros? Ne credite vivam.
 Iam dudum perij, iam dudū extincta supersum,
 Et vivo & morior toties. Me funere longo
 Nēpe mori decuit, quæ tot per sæcula clarum
 Induco tumulis suprema Valesia nomen.

*Cum servires, Euphormio, summa voto-
 rum erat, aut catastam aut carceres vitare,
 nunc fastidis adoptivi patris opes; & si Fortu-
 na ad arbitrium tuum faveat, illam licentia
 ambitionis, & desideriorum immodestia fati-
 gabis.*

*Persuadebam animo male credenti, vera
 esse quæ loquebar; & prope impetraveram pa-
 cem, cum ecce consumpta lachrymarum nube,
 veluti mihi Solem fortuna reduxit. Cum enim
 ad Theophrastum irem, mutuis questibus cum
 eo Fortune contumaciam vexaturus, intellexi
 eum quidem domi non esse ceterū animum quan-
 dam minime in illis locis usitatam, bis me
 iam in illis adibus quæsijsse. Adhuc illi loque-
 bantur, cum ecce mulier in limine erat, prola-
 tasque de sinu tabulas tradens, è te mea fore
 O vj dixit,*

dixit, si quæ in ea cera mandabantur, curavisset. Erant autem tabula ad exactam opulentia luxuriam consignata. Involvebatur tenui serico cedrus, & eadem gemma sex locis fidem literarum una imagine sanxerat, ab utroque latere cera pendebant uniones, & ipsi molli serico ad calaturam pertinentes; ut iam mihi cortex non quotidianam saporis suavissimam medullam polliceretur.

Gaudio itaque tumultuque plenus, frango vinculorum moram, apertasque literas in hæc verba conscriptas lego. Quæ sim neque intelliges ex nomine meo, neque ex ea quam huic secreto delegi. Si dignus es quem amem, iam in oculis meis incēdium vidisti, & misertus es, non est ea vultus mei duritia, quam non penetret ignis latēs. non possum erudita nisi doctis complexib. delectari, & potentias plurimum amo. Si cras descendis ad Fortune fanum, ibi te forte amicū numen inveniet. Vale. Perplexus significatione tam confusi amoris, se vocavi ancillam, iussique si ad matronam rediret, omnia quidem quæ in Potestate essent polliceretur; sed si aliquid forte peccarem, certe non irasceretur mihi, sed ignosceret potius epistola, quæ nihil me aliud docebat, quam dubitare.

Dimissa

Dimissa muliere, cum iam spe crastini pacatus Doromisi sevitiam ferrem, querere ce-
pi, num Theophrastus foris promississet ad cœ-
nam; & dulciori tristitia etiam solitudinem in
solatium petebam, cum se mihi Julianus dul-
cissimo amplexu confudit, qui in Theophrasti
familia princeps, arbiterque secretorum, me ad
Doromisum nō ignoraverat ire. Et, o te, inquit,
felicem si Doromisus spes ingentes præcidit, &
vanitatem tuam saltem subito foras exclusit.
Sci scitabar ego fastidij causam, & cur huma-
narum rerum culmina tanta cōtumacia dam-
naret; quia, inquit, & ipse Theophrastus,
antequam Poimenarchus evaderet, nunc
magnatibus charus, nunc ipsa gratia periculis
oblatus, documentum mihi fuit, quam sit diffi-
cile, tam levigatum iter sine casu terere. & ip-
se olim fortune ludo versatus, iam contemptu
vindicat miseriam suam, & alijs de littore scœ-
xum ostendit. Sed maxime quidem Leucomus
tibi in Delphio vetusta amicitia coniunctus, op-
timatū familiaritate pene perijt, qui contempto
littore aliquantulum in altum evectus est; sed
& naufragio proximus fuit & tabulam sui
voti indicem dijs æquoris persolvit. Tunc
& ego non mediocri risu amicitiam nostram
landa-

laudavi, quod inter eos coivisset, quibus Fortuna eiusdem studij amorem faciebat: rogavi-
que ut fusius exponeret, quomodo magnatum
favore Leucomus pene in ruinam incidisset. Et
ille, scis, inquit, quis fuerit Geragathus? inte-
gerrimæ famæ erat, & in eo Fortunam inve-
nerat virtus. Huius filius Leucomus olim fa-
miliariter usus est, & quis non sperasset hanc
illi amicitiam causam omnium bonorum fore?
quæ etiam eius salutem evertibat, nisi obstitisset
minimus fratrum, solus omnium dignus fasti-
gio suæ domus.

Admiratus ego tantum nefas, cuius id pia-
culum fuisset, interrogavi. Maior, inquit, il-
lius familiæ Iovis sacerdotio præfectus fuit, is
conditionibus, ut de regionis more libationes
ab aris in paternam descenderent domum. Sed
cum ille mentem in Graciam misisset, ipse tam
misere aberravit, ut nec in regionem perve-
niret, in quam proficiscebatur, neque viam re-
ditus in corporis domicilium teneret.

Igitur ad aram frater vocatus, illo utique
iunior qui mentem quærebat, in insulâ, & quod
antiqui sacerdotes faciebant, etiam in vatici-
nium succedit. Etenim statim affari cæpit sy-
derum orbem, nec tam in oracula erudito hian-
tis

tis soli spiraculo, quàm numinum præsentia
uti. Neque diu mortalitas hunc favorem cœli
incolumis tulit, & iam animi valetudo tantis
Deorum muneribus fatigata parum supra fra-
trem erat, cum mater tot filiorum vivis fune-
ribus pene ad mortis tristitiam compulsâ, se in
collum Geragathi coniecit, & manantibus la-
chrymis utramque faciem rigans, quamdiu,
inquit, te privatum coniugem habui, genui tibi
liberos capaces fortune nostræ, & quos agnos-
cere maiores nostri possent. Sed posteaquam
senectutis tuæ otium importuna dignitas fefel-
lit, visa est felicitas dedignari stirpem tuam,
quæ non erat inter fasces concepta; & exemplo
Medæ exhaustire Æsonis veterem sanguinem,
ut sanctiori succo venas tuas & domum repletet.

Nisi quid in te est, etiam superstites excin-
dimur, & cum Emilio inter duo filiorum
funera triumphamus. Non veteris ladi me-
mor, vel intempestiva libidine accensa, quo
die in hoc tribunali collocatus es, peti ut lice-
ret antiquarum nocturnarum consuetudinem inire;
nec iam aliquid rogo, nisi hunc laborem à te
familia labens imploret. Si frustra conatus
eris, at maiore solatio moriemur, non ignavia
nostra, sed fatorum crudelitate orbi.

Hic

Hic Geragathus mœrore impeditus, postquam diu suspiravit, quod ad ea, quæ uxor rogavisset, mature deliberaturum refert. Consilio quàm strenuitate omnia salubrius geri. Cæterum de liberis dolorem tantum esse, quantum hac vita & fessa laboribus senectus agre ferrent. Mox ingerere probra capit, & Leuconum omni verborum contumelia lacere; illum esse, qui inconsultis studiis distraheret imprudentiam adolescentum, & inanibus superstitionibus iuventutis impetum consumeret; toties celum & numina inclamando effecisse, ut nec filius celum teneret, & amitteret terram. Adeo sanctorum hominum conditionem infamia inundavit, & paucorum vitium liberali adolescentum ingenio abutentium, etiam innocentum modestiam proscripsit.

Superuenit interim declamanti patri filius, ille scilicet, cuius mentem ita dii ornaverunt, ut suum in fratres peccatum excusent, obortisque pene lachrymis capit amoliri à Leucono tam inepti facinoris invidiam; illum ab ijs moribus abhorrere, nec fucate aut crudelis pietatis iuvenibus esse auctorem.

Hæc ipse iuuenis ad Leuconum incorru-
pta

pta fide cum detulisset, adiecit, non mitigatum modo senem fuisse, sed vincente iracundiam fide, si quid in eo esset, prolixè pollicitum, se reconciliationem beneficio firmaturum. Ille vero incertis magnatum amoribus fatigatus, velut instabili æstuantis maris motu, atrocissime damnavit studium suum, qui & ambitionis mala sciret, & tamen nonnunquam amicorum precibus exiret ab otij umbra.

Tu quoque si tibi victurus es, Euphormio, cedo dexteram in sapientiæ pignus. Si te illi beati temnent, certe illorum stoliditatem eodem munere prosequeris. Contemptus, ludibria, ioci, tela sunt omnibus data: & securius è latebris emittuntur.

Inter hos sermones aduenerat Theophrastus, & cum pauca in Iuliani sententiam dixisset, ad illum præparata intravimus cœna. Ibi præciosa fercula argento ad mensam ferebantur, ceteraque deliciae erant, quas optima mater illius familia ingerebat, Exactæ ad valetudinem dapes nisi ad satietatem inuitassent, triclinium tam castigatis fenestrarum ac parietum commissuris, ut rimosior esset uter in quo Æolus ventos Ulyssi credidit, & ut aer frigore inhorruerat, duo famuli ad largissimum ignem subinde

subinde cumlata ligna prodigebant.

Itaque ad tam elegantis triclinij cultum & oculos & mentem aduertens, prodebam suspirijs animum meum tam quicta felicitatis admiratione suspensum.

Nec tenui lachrymas, alienis commodis admonitus calamitatis meae, & certe, inquam, Theophraste, facile est in eiusmodi vita negligere magnatum opes, & non quærere aquam posito in ingentibus undis. Ego vero non aliter explebo animi dolorem, exprobrantis sibi fatorum odium quam si mihi quæ in ceteros optimates argumenta, velut arma, diuisisti, in tuam quoque fortunam conuertero.

Ad hæc verba ille modestissime subrisit; & ne me longior invidia perturbaret, scis, inquit, tantum vitio nostro voluptates degenerare à pulcherrimo fine; Deum munera esse, si adhibes modum quæ plerumque intempestiua libidines corrumpunt. neque aliquid est tam molle, quo seueri homines sancte uti non possint. Iam vero quantum sit corporis commercium cum animo, morborum fastidia monstrant & dolores, qui in perpetuam sui contemplationem animum tenent. Itaque demulcendus est tam familiaris mentis comes, corpus hoc, inquam, ut eam nobis
ad

ad studiorum sublimitatem permittat nec occupet importuno sodalium iure. mihi crede, vix in angustis aut curarum aegritudine est literis locus; & sapienter maiores nostri Solem omnis lætitiæ datorem Musis præposuerunt.

Nam ut animum nimio luxu solutum nervi ad sapientiæ investigationem destituunt; ita nisi impetraveris veniam à corpore honesto veluti ludo, frustra tentabis conciliare animum literis propiore sollicitudine intentum. Nullo æstu Apollinis calescet iniurijs hyemis apertus; & ipse Homerus nunquam securius deos vulnerabat, aut pugnantes Achillem sequebatur, quam cum promiserat ad cœnam. Ideo homines stultissimos puto, qui veluti pugnarent cum natura, assiduis doloribus suorum corporum patientiam fatigant, & interim animum nolunt miserijs ingemere, sed eruditioni locum in mentibus querunt, quæ tot malis plena vix ipsam aegritudinem capere possunt.

Itaque ne fastidiosis studijs provocem ad nauseam literarum timidum laboribus corpus, ipsi quoque suum ludum humaniter concedo ita liberaliter excultum, vices quoque animo repperdet, eruditionem cum illo impetu vestiganti, sine quo nihil addisces ingeniosum, aut virtutum conscribes.

Præ-

Præterea cum reuerentia sit alumna diuitia-
 rum, & egestas contemptione damnetur, nobis
 Poimenarchis spectabilis cultus datur, ne po-
 pulus maiestatem pietatis in ministrorum sor-
 dibus contemnat. Hinc Antistitum opulen-
 tia, hinc collegiorum opes ad cantus & ce-
 remonias sacrorum; & ipsius antiquitatis
 pene prodigalitas in numen, quæ omnia, pro
 nefas! seculi licentia corrupta in inuidiam ple-
 bis & bonorum odium cedunt. Utinam tam
 modeste peccassemus, ut culpa se domi conti-
 nuisset aut negari crimina possent. Sed ne
 me dissimulando peccata approbasse existi-
 mes. si ordinem nostrum veluti humanum
 consideras corpus, videbis in radicibus corrup-
 tos nervos esse, & inutilium membrorum ro-
 bur inde fluxisse. Dehinc perniciaci morbo cor-
 repta omnia, & singulos aliquid adiecisse pub-
 lico malo. Ambitus magnas mentes occu-
 pauit, plurimas libido, otium denique & igna-
 via pene omnia collegia pertentavit; in quibus
 inertes facie languidis voluptatibus desident,
 cantibusque præciptata arrosis lingua infame
 otium emunt. Nulla literarum studia,
 nulla cura pietatis. Vbi noctem vel crapula
 graves, vel domestica libidine fatigati cōsum-
 pserunt,

pferunt, ad fana, atque aras, veluti in officinam vocantur. Nec imponere cœlitibus curant: palam negligentia vocis queruntur de maioribus, quod tanti diuitias vendant.

Inde digressi in domos (pudet fateri) plurimum inter scorta fœnus numerant, aut intempestivis convivijs adhibiti inter populares regnant, & profanam ceterorum licentiam infami certamine precedunt.

Sed nec superbis excusationibus carent, aut sine argumento in nos fœdissimum crimen. Nam ut ex radicibus vim suam folia & can-les temperant, & rami animantur ingenio suæ stirpis, sic isti ex Poimenarchorum vita discunt, quantum vitijis permittant. Horreo eloqui; sed Antistitum dignitas iam velut ad quæstam prostituta est, & sæpissime criminum merces. Quis ex potentioribus liberorum cunas non insulis premit: aut quis liberius præconi hereditatem sub hasta, quàm sacerdotium commendat? Iam urbes obsidione macerata, vel ultro prodita Principibus arces, illud præmium inhiant; & potentia inter scientias numeratur.

Nec sanctius dignitatibus fruuntur, quàm, illas quæsierunt. Nullis delicatior Venus, aut magis ad scrupulū examinata libido. Fastidiosa

autem

autem superbia & inanium cupiditas rerum,
iam pridem ex regijs ad has imagines pietas
excessit. Quid aliud quā disponimus opes, & a-
varis cogitationibus ad spem prodigendi serva-
mus? Quis sacrorum in agris iacentium amor?
Quem ovilium tutela fatigat? Quid illi qui
pro feris terrentibus caulas, timiditatē dama-
rum indignissima voluptate fatigant? Quid
alca Venerisque patroni? aut quid ille, qui
ne unica cruce dignus videretur trifurcifer
evasit? Neque me ad hæc insignia impium pu-
tes, sed illa credo in supplicij notam facinorosis
dari. mihi crede, post huius ætatis scenam hoc
pluribus insula erit, quod Mithridaticæ uxori
diadema quod cervicibus infelicem nodum
aptavit.

Ego sermonibus Theophrasti mirifice dele-
ctabar. Nam & sincero animo veniebant, &
effluentibus lachrymis comprobabantur. Ita-
que in eandem pietatem excitatus sum, & olim
conceptam de Poimenarcharum moribus i-
ram liberrima oratione effudi. cumque multa
in eam sententiam vehementissime dixissem,
ceterum inquam, & hoc maximopere demiror,
quomodo magistratus potentiam Poimenar-
chorum securis oculis videant. Iam divulgata
respu-

respublica, non in turbas factionum, sed in diversissima corpora miserabili fato discessit. Hinc religionibus sacri illinc obnoxii legibus, veluti census distinctarum gentium numerantur. Et proh dolor! in Academijs non de siderum luce decertant, & felicitatem in equileum migrantem & naturæ exordia, nubiumque semitas relinquunt, ieiunique ac delirantes Philosophi inquirunt, liceatne ministro sacrorum se magistratibus submissum profiteri?

Jam impune Scholastici velut radio limitem designant, & principibus fines suos superbissima temeritate describunt. Ipsi pueri inter A-cignianos enutriti de Principibus audacissime loquuntur, & divinam Sacerdotum maiestatem adorant. Sceptra subtilibus iocis violare non est nefas; si quid in Gephyrium loquuntur, puerili supplicio & superum minis velut ad inexpiabile facinus docentur horrere. Ita imbuuntur iuvenum mentes, & tenax disciplinarum animus; posteaquam ex umbraculis excessit, in illis sententijs cum pertinacia durat, deinde tot patres familias sub illis præceptis vivunt, quot olim pueri nugabantur in scholis. Ita respublica sacrorum hominum florescit, &
per

per populos dissipata pene omnium Principum vires exæquat. Ac illi quoniam subfoliorum ictu positi, deinde regum beneficio æquales, paulatim ad imperium properant & omnem purpuram inevitabili fato convolvunt. Quid iniquius, quam illos & quod possint iudices esse, & de regum fastigio pro imperio disceptare? Si quis interim de illis inquirat, opponunt numinum furorem, & velut temerati cæli ultiricia tela promittunt. Neque me ut sacrorum hostem elimines cultum & magnificentiam vestro ordini, Theophraste, concedo, dum se beneficia accipere fateatur, & indulgentiam Regum adoret. Nunc suæ felicitatis dedignatur authores, & cum illis suam superbiam ingrattissimalite committit. Certe leges audio esse, quæ vos implicari vetent profanarum rerum nugis; ne animos, quos vacare numinibus oportet, indignæ sollicitudines deducant in terram. Sed & Byzantios tonsores, si domi novaculam haberent, lex publica volebat mulctari, & Rhodi luxuries tondentium caput, magistratum meruerat minas. Nullus tamen tonsores castigabat impune pro foribus novaculam habentes; & Rhodij in venustum putabant quinon commiserat in legem.

Cum hæc dicerem, animadverti me agrius à Theophrasto audiri. Quippe quantum sibi de vitis permiserat loqui tantum pro sociorum auctoritate pugnavit. Et fortasse meam sententiam soliditate argumentorum frangebat, & eiusmodi præcepta ex sapientiæ fonte effusa mihi altius insedissent, nisi uxor Anemonis astitisset animo meo, & epistola tam precioso amoris pignore calata novis ludibrijs occupasset vacuam mentem. Itaque posteaquam de cœna discessimus, ego cum vigilia curarum provocato sopore certavi: cæterum tota nocte inquietatus, ut primum sol diem reddidit, ad Fortuna templum ascendi, ibique cœpi expectare codicillorum fidem, qui me illuc evocabant.

Igitur perambulabam fanum, & nunc primis porticibus vagus, nunc in ipsa testudine religiosis passibus gravis, ubique me venalem circumducebam, cum mulierem video, quæ pridie codicillos attulerat, in ea templi parte, in qua minor frequentia erat, omni gestu deos deasque venerari. Ego veluti temere accedo, positoque pariter genu, usque ne valuisset, modestissimo murmure interrogavi. Illa quoque mihi salutationem insusurrat, & in hoc collo-

P collo-

colloquij furto rem totam in compendium deducit, Matrona, inquit, à qua proxima die, hospes, codicillos habuisti, hodie ad publicam scenam aliquot familiaribus promisit. Tu si tanta fortuna dignus es, inter tumultum exultantis frequentiae, aut cum sub noctem liberri-
ma confusio cuncta miscebit, aggredere expectantem, professusque amorem, verecundissime mulieris pudorem demulce. Neque enim illius indoles patitur, ut se prima tam audaci oratione confundat.

Hic ego argumenta quæsiui, quibus inter-
noscere Nympham possem. Pallam, inquit,
& elatos in tutulam crines flosculis purpurei
serici ornavit, præterea in sinistram aurem ni-
grantium ardearum pretiosissimum extulit
sertum. Sed tu maxime ex forma cognosces;
neque enim venustior hodie vivit, tum & the-
atri nomen rogavi, quo ad spectaculum
esset itura, didicique Valerianum ap-
pellari. Quibus diligenter perceptis, ne in-
tuentium curiositas in nobis suspensionem inve-
niret, in salutata muliere de templo discessi.
Mox leviter in diversorio refectus, præcipi-
tavi iter ad scenam, meque viliori turba im-
miscui, quæ ex cavea ignobiliter spectat. Illinc
enim

enim liberrime oculos circumducebam per claustra, quæ certis gradibus circum parietes distincta sunt, & matronis ac magnatibus servabantur. Nondum ibi frequentia convenerat, & quoniam neminem noveram, tanquam in solitudine liberrimis cogitationibus exercebar. Non exciderat menti Anemonis formosissima coniux, lentoque ac molli, id est, duraturo igne carpebar. Sed hæc rursus novitas ignoti amoris placebat: quia opulentam voluptatem pridianæ epistolæ dives celatura sponderat.

Dum hæc tacitus agitabam, veluti ventis laceßentibus mare, ita paulatim populi licentia petulanti murmure increvit. Sensim enim multitudinis capax locus coeunti frequentia defecerat. Nec multo post matrona cum comitatu mediocri in superiori claustro resedit purpureo serico, ardearumque plumis magnifice exculta, qualem mihi conciliatrix anus descripserat. Ego autem velut multitudinis violentia reiectus in eam partem, latus & cervicem reflecto, illiusque vultum (si quando integumentum poneret) paulo avidius expecto quam Solem in Phœnicia servi, cum regnum perniciosioribus oculis destinabant.

Neque diu morata cupiditatem meam, velut
 impatiens caloris inuidum velum reiecit à
 fronte, & osculum aperuit, quod fovem in om-
 nia animalia mutaret. Tunc vero omnis con-
 stantia attonitum defecit, & succidentibus
 gaudio membris velut ebriam mentem omnes
 nervi reliquerunt. Quippe Anemonis uxor
 erat, quæ iam antea profundissimo vulnere a-
 moris meam mentem percusserat. Igitur ut ad
 sensum redi, nihil cunctandum arbitratus, me
 primum de turba explico, conductaque
 claustræ parte unde spectaculum intuebatur,
 ad ipsius denique latus audacissimus amator
 accedo. Etenim Anemonis amicitia meam
 cupiditatem optime tegebat, & ego nihil ab ea
 prius quæsiui, quam ubi coniugem reliquisset.
 Illa humanitatis plenissimam vocem pene mu-
 sico concentu resoluit, mihiq; proximam sub-
 sellij partem mirifica humanitate concedit cæ-
 terum tanta maiestas erat in fronte, tantus pu-
 dor in oculis, ut ipse trementibus verbis inter-
 dum dubitarem, de internuncia fide, & pudore
 subrustico pene defraudarem pulcherrimam
 mulierem expectatione sua. nam timore &
 verecundia confusus, præterea cum circum-
 stantium aures timerem, propositum meum in
 Anemonis

Anemonis domum differre cogitabam, quippe illò mulierem sequi amicitia lege iubebar. Tandem fortiori consilio usus sum; & quidem me ad spectaculi iucunditatem avidissime conuerti: interim velut Tragœdianz laudarem, passim ad aurem mulieri loquebar, & illa aversis ad scenam oculis, quia me non videbat, audacius suam cupiditatem confitebatur. Et quidem tam serio occupatus parum retulissem ex ludis, nisi eadem tragœdia deinde per librarios distributa meam memoriam repetita lectione firmasset.

Illustris propter Poetam scena non euocaverat modo vulgus, sed orchestra vix sufficiebat magnatibus; neque vlla Tragœdia magis unquam studia ciuitatis erexerat. Quò primus ad argumentum processit, novam fabulam pulcherrimo explicuit versu; cuius hæc omnino summa erat. Hippophilum olim Melandria regem, sparsò per orbem imperio, utriusque terminos Solis, utrumque Oceanum tenuisse; ipsum ad meridiem vixisse, & ne ullus natura cardo cessaret, gentes quoque ad Septentrionem horrentes, illi hereditaria devo-

tionem paruisse. Regionem Icoleontem appellari. Sed Albagonis crudelitate offensas, quem illis Hippophilius praefecerat, provocasse ad libertatem pertinacibus armis. Inde omnia cruentis seditionibus impleta, & plus sanguinis profusum, quam tam angusta prouincia flumina caperent, interim Hippophilum decessisse; & hoc filiae suae bellum pro dote tradidisse. Sed iam deferbuisse partium studia, & tempore mitigatum furorē, veluti exhaustam in mari tempestatem residere. Omnia ad fœderis sanctitatem spectare, cuius series hac tragicocomœdia explicaretur.

Cum ille praelector discessisset ex scena, statim chartulae in populum sparsae omnium nomina vulgauerunt, qui erant in ea fabula prodituri. Erant autem ejusmodi. Lysippi umbra, viri egregie literis imbuti, qui superiori anno in Icoleonte decesserat. praeterea Hippophili & Albagonis umbrae, Egori quoque manes, cuius olim cervices Albagon praeciderat. Et hi quidem ex mortuis prodibant. illa autem viventium nomina legebantur: Liphippus Hippophili filius Rex Melandriae; Despotikyrius princeps Liphippi minister, & Lencus secretae pietatis praefectus. Labetrus deinde
affinis

affinis Liphippi, cum Pædeia uxore, cui pater Icoleontis iura relinquerat. Argyrostratus quoque dux belli, quod in Icoleontidas gerebatur, & Charridotus consiliorum præsēs. Ex Icoleontidarum parte, Necarius erat exercituum præfectus, & aliquot vultu purpureo ac, membris valentibus, qui publici consilij partes agebant. Extremi erant, Tessaraneus Scolimorhodia Rector, & Protagon, qui scenam suo commodo clauderat. Ceterum omnes personati agebant, nec quicquam vidi apertum in Tragicocomœdia pacis.

Post hæc spectaculorum exordia, primum agere ceperant Lisippi manes. Prodibat ille ex anguis pallido studiis vultu albam vestem corpori circumvoluens in eum modum, quem antiquis Romanis asscripserat. Narrabat posteaquam decessit se in suffulta veste ad sidera elatum; ibi nullum ex Melandrijs agnouisse quibus assueuerat viuens: exorasse itaque cælum, ut cum illis nescio quo descendere liceret. Nunc vero ad lucem rediisse, ut augeat libellos, quos de civili regimine præscripsit, institutis Reipublicæ quam aiunt plane novam in Icoleonte excudi.

Adhuc Lisippus loquebatur, cum ex late-

bris aulae miserrima Albagonis ūbra processit.

Hispidi crines, veluti metu tormentorum,
horrebant; inculta barba canicies, oculique li-
vidi nondum feritatem viventis amiserant.
ceterum apertum verberibus corpus erat, quo-
que ad tergum lictores lentissimis flagris impi-
gre iracundiam explebant. Sed maxime mi-
ratus sum, posteaquam lictores ex personarum
similitudine cognovi. Erant enim Hippophi-
lus & Agorus. Ille Icoleontem ab Albagone
repetebat; alter autem ceruices ulciscebatur.
Ipse ad aspera verba iētāsque suspirijs respon-
debat; &, inducias date, inquit, ut amoto
supplicij sensu, apud vos aequitatis arbitros ve-
stra iustissima veritate perorem. Suspendere
avidos iētus, & fatigatas dexterās ad severio-
rem impetum laxauerunt. At ille, tibi,
inquit Agore, primum defensionem meam
probabo, cui caput nullo odio ademi, sed
ut gladiatores undiquaque in tuo funere cer-
tarent, tumultusque eternitate viveret fama,
quem sane tibi ex ruinis patriæ spoliisque vici-
norum tristissimo apparatu Fortuna collegit.
Quoties Icoleontem tempestas affligit, quoties
obseſſæ civitates armis & fulminibus mergun-
tur, totasque acies mutua clades han-
tiunt,

riunt, tuo nomini omnia pereunt, tua memoria sacrantur. Interim amicos tuos monui, ne cuiquam Melandriorum fiderent, nec vana preceptorum meorum haecenus fides fuit. Et quanquam tua proles mihi non credidit, tamen multi constanter in odio manserunt, quod cruore tuo sanxi. Sed iam hac prudentia vetustate consenuit. Iam detumescit irarum cauta saevities, & adolescentium volucrum inexperta libertas vix satis vimina declinat, unde agre parentes viscatis alarum orbitibus fugerunt.

Tibi vero, Hippophile, iam alia excusatione placebo. Eventus consiliorum, non fides aut industria me invidiosissima accusatione proscripsit. Nec me solum tam innocentis criminis reum dii esse voluerunt: & tu quoque non omnia auspicato es aggressus. Si tuis consilijs Fortuna suffecisset, numquid Eleutheria catastis tuis gravis tam liberum amitteret nomen? numquid Scolimorhodiam atrocius quam Oceanum inundasses? Quae iniquitas est, nos infelicis Fortuna accusare, cum aut tu similiter in illa, aut hac in te peccaverit? Videbam tuum imperium religionibus firmari. Proximam Eleutheriae

partem eodem iure expectabas, quo Vanarram olim tenes. Et Gephyriorum authoritas ad hæc necessaria erat. Quid peccaui, si in tua Icoleonte aduersarios religionum oppressi? si volui inexorabili seueritate deleri? Certe longius quàm credebam, emanauerat morbus, & dum amputare fibras cogito malis sortibus radices offendi. Sed ne putes Icoleontem perpetuo diuortio recessisse. Nos miseri frequenter diuinamus. Filius tuus hanc veluti aucupio placabit, & tot senectutis tue artes improvida iuuenta superabit; ut scias Fortunam non raro sapientia præstare.

Cum Albagon hæc & similia miserabili voce dixisset, instaurauere supplicium tortores, flagellisque laceratum ad latebras aulae reducerunt. Secutus est concentus musicorum; minime gratus auribus meis. Fingebantur enim quidam ex Icoleonte piscatores hordeaceo tumidi potu inepta vulgi carmina in Liphippum recitare.

Actus vero qui sequebatur, hæc omnino memorabilia exhibebat. Argyrostratus Labetri præfectus querebatur, sibi tantum pecunie quantum Protagoni non esse: se paternam opulentiam in Labetri milites dissipauisse, & spem

& spem cum Alexandro seruasse. Itaque
 regem Liphippum ambiebat, ut sibi apud
 Despotikyrium faueret. Rex Despotiky-
 rium seruum supplex rogabat, ut Argyrostra-
 tus ex Indiarum vectigali absolueretur. Con-
 tra Despotikyrius disputabat, Argyrostratum
 tantum fama illo bello quassisse, quantum non
 ipsius aut maiorum institores omnibus merci-
 monijs emissent: Etiam fratrem armorum
 beneficio sublatum, & opimam hereditatem
 ad Argyrostratum cum eo luctu perue-
 nisse. Expectet ille, inquit, donec victoria
 aut foedere hac tempestas quienerit, tranquil-
 la Icoleonte, ciuitas tua, ubi mundi nundinae
 agebantur, iterum felici portorio ararium
 tuum implebit. Illinc expeditos nummos
 Argyrostrato numerabis. Nunc quincun-
 cem usuram cum illis mercatoribus accipiet,
 quos ad egestatem perducis solutione fraudan-
 tos. Nimum est dignitate & opibus florere
 privatos. vix illud patri tuo tanto Regi con-
 stanter contingebat; cui stipem in Melandrio-
 rum familijs Acignani quassiverunt.

Quod si tam precipiti Argyrostrato utimur,
 ubi sunt artes nostrae, ubi felix tot seculis do-
 lus? Tanta spe impleatur, quantam concipere

sine lato horrore nō possit triumphaturū in oculis patrie, & felici senectute Mille annis imperaturum. Ac ut inescatus præmij gustu, reliquorum teneatur imagine, suam gentē Doriacæ familie præponet, quæ illi in patriatam vetusta emulatione componitur. Ipsum Doriacæ principem gentis alijs deinde promissis oneratum, veluti interveniente versura, placabimus.

Rex Liphippus, siue consilio Despotik yry, siue imperio contentus, credo, discessit ad templum, cum Indiarum imago, macie & verberibus ad extremum confecta, de crudelitate Melandriorum miserrimis quæstibus peroravit. Reges contra dignitatem interfectos; totas gentes in equuleum impositas; ipsa terra viscera auaris concussa laboribus non sine audientiū gemitu lamentabatur. Et, si hæc, inquit, mihi diviti contigerunt, cum eorum crudelitatem pretiosissimis pensionibus placarem; quid exhausta atque inops præter sevissimam mortem expectē? quæ undique ferro sollicitata, iā vacuo sinu nihil præter antiquæ opulentiæ inanem famam conseruo. Ad extremum, paulo post Melandrios aurum, & me vita deficiet. Sic effata, creberrimis concussa suspirijs. Squalidam faciens

ciem lachrymarum fonte deterfit.

Dum aulaum repeteret, ex alia parte Labetri milites seditiosis vocibus inclamabant, nec Argyrostratum nec Indiam esse facturos, ut sine stipendio vexilla servarent. Labetrus antiqui sacerdotij librū capiebat in manus, ac veluti malos genios figurarum religione tentabat. Sed omnes eadem sacra amabant; neq; ullū manus in aere rotata avertit in fugā. Chorus ex militibus Labetri fuit, suas vires tam in dominum, quā in hostes superbissima vanitate iactantibus.

Ex tertio deinde actu hac maxime annotavi. Despotikyrus, Rex Liphippus, & Leucus secretæ pietatis præfectus, Pædæa quoque cum coniuge Labetro, & Charridotus consiliorum præses, de rebus imperij secretissima consultatione agitabant. Sed nihil iucundius fuit, quā Liphippum audire. Is Leucum interrogavit: possetne propitijs dijs fœdera cum aliorum sacrorum hominibus ferire. Ille oculos in manicatam tunicam aliquantulum reflexit, cunctatusque, donec rugas contraxisset in fronte, ita demum posse respondit, si inopia bellū geri non sinebat, tantū hac animo fideliter vota celaret, nihil se curaturum sacramenta, quæ illis ho-

mini

minibus præstantur, & commodis temporibus
sanctè ad hostium perniciem usurum.

Charredotus autē barbā aliquantulum defri-
cuit, & ad Liphippum conversus, nunquam,
inquit, & coleontem tuam recuperabis, nisi re-
moveris arma. Quid cunctaris furentes seda-
re inani pompa promissorum, veluti flentibus
pueris extorquemus silentium, illorum oculis
ad tabulas aut aulea sublatis? Mibi crede,
tam rigidi in ferrum auro facile vincentur, &
si quinque millia talentum, quæ quotannis inu-
tili prodigis bello, in aureum mutaveris im-
brem, facile aeneas turres & Acrisii claustra
novus Iupiter superabis. tu modo potentio-
res factiosorum illo nimbo obrue; & ipsi tam
gratis ictibus verberati, pertinacis populi ani-
mos tibi certissimis cassibus includent. Certe
ille Nearius, ille flos ducum, & tam longia-
nimus belli, veluti subducto igne languebit.
Marcescet martij imperium viri inter feroces
superba pace cives, & si quid antiqua authori-
tas valebit, hanc beneficys in illum, & occul-
ta suspicionum malignitate corrumpemus. Et
ille spoliatus exercitu, nudoque latere, quod in
bellis iuventus magnifica stipabat, malet cre-
do piscatorios fastus pati, quam vel tecum vel
cum

cum Labetro urgere, provincijs aliquot præfectus, nisi gloriam contemnit, aut non est magnificum, instar Thessalicae haste, vestrum imperium, quod toties quassavit, gloriosa mutatione firmare. Interim fœderati bona pacis adorabunt, pene seculo ignota; & ad novam quietem sopiti connivebunt. Nam ut calidis vulneribus sensus abest, & nondum peractò per animum dolore recentes calamitates obstupescunt: ita illi furente bellorum impetu non sentiunt, quam sit miserum semper cum armatis vivere; & frigente per otium dolore lentius ad pristina incommoda iracundiam concitabunt. Externi interim reges, quorum opibus nituntur invicti, etiam ad auxilium tardiores hoc sollicita mente revolvent; iuventute exhauriri provincias, & erarium plusquam fugato Metello spoliari. Forsitan post tot imperij damna, fœderatos iterum insperata pace nobiscum coituros. Præterea, quæ iam in fasciculum coniurant, domesticis discordijs incensi, statim hæc vincula solvent, quibus hodie tuas divitias fatigant. Trade modo intestina arma, & ab externo hoste vacuos civilibus discordijs relinque. Quis nescit, tot respublicas fore, quot civitates hodie viger

gent? Videbis prouincas collidi, dum nouo imperio caput quarent: & prouincia urbium moribus labescent. Maiora inter illos odia, quàm nobiscum; nascentur, & dissipata prouinciarum vires tibi nudum latus ostendent.

Hæc subtiliter declamante Charridoto, iam cervicibus Liphippus annuebat, cunctisque acclamantibus in hunc modum, Senatusconsultum ipse conscripsit: sibi pietatem placere, & securæ ad cælos vota, quæ nulla cogitatio belli deducat. Itaque cum hostibus fœdus sanciendum esse; quod opportunis rebus semper, propitio Ioue dirimere possit. Chorus ex Melandrijs fuit, antiqua carmina de Lusitani regis funere superbissimo recitantibus sono.

Sucesserunt præcipui ex Icoleonte, qui in actu quarto quærebant, quo compendio rempublicam administrarent. Iam remittenti frigori successerat belli tempus. Protagon aßuetam pensionem mittebat; quàm illi erario clauderant, dissimulabantque animum pacis, si Melandrijs sollicitarentur ad fœdus. Nec multo post homines à Labetro veniebant cum olina. Illi inducias, & mox pacem, incredibili conditione, ferebant. Libertatis & Reipublicæ

blicæ splendida nomina ingerebantur ad fastum. Nihil erat mitius Melandrijs; & ubi naturam exuissent, fœderatorum turbata citâ reputatione voluebat. Mox tot promissis onerati, quamquam plena aberat fides, sic inter se loquebantur. Quid deinde aut Liphippus, aut Labetrus, vlla iuris imagine fingunt? Non tantum nos in libertatem relinquunt, sed ut cum olim liberis disceptantes, belli, quod hætenus gesserunt, iusticiam ipsi proscribunt. Quis regum iterum à Melandrijs violatos non fovebit? si iam non rebelles ad iustum imperium, sed amulos ad destinata supplicia vocabunt? Quid denique volumus aut quid ultra expectemus? iacent penes supplices Melandrij, & quod quadraginta annorum bello negaverunt spontanea benignitate promittunt. Res nostræ alijs fundamentis nituntur quam Liphippi. Ille ingentibus fruitur terris, & imperia per orbem dissipata exercet. Nos Tessaranaëti & Protagonis viribus regnamus, & si qua illos mutatio rerum avertet, Melandrij, quos dubitamus accipere socios, forsitan implacabili ferocia regnabunt.

Tum Nearium rogabāt, ut & quid sentiret
exprimere

expromere vellet; ille non multum à pace abhorrentia loquebatur; credo ne inclinatis animis videretur plus suæ dignitati, quam Reipubl. tribuisse. Qui post actum cecinerunt pueri ex Lugduno probant, nescio quibus carminibus, neque Romuli urbem, neque Adriaci ponti paludes, cum nova te Icoleontis posse conferri.

Postrema pars Tragedia hæc erant, sanciebatur fœdus utrinque, & Charridoti vaticinia se funesta veritate approbant. Icoleontis urbes in assueto otio superba inter se de imperio certabant, & Melandry, velut in Protagonem armati, sese effundebant in Icoleontis campos. Vidisses inopinis cladibus attonitos stupere; & invocato Tessaranacto aperire urbes suas. Abdicabatur Reipublicæ nomen, & Tessaranactorum adorabant. In altera parte se viebat in Labetrum Protagonis miles, & ille Labetri hereditatem, Tessaranactus Rempublicam occupabat.

O Pax benignam Numen, atque Saturni
Hac prole melior nata quæ quatit fulmen,
O mentis atque corporis bonum duplex,
Dic ô benigna diva, quas colis sedes?
Hic te sub ortu quærit, hic sub occasu

Hic

Hic te sub altis montibus putat merfam
Scrutator auri, teque cum suis credit
Emisse dapibus alter, Hic parat fundos,
Hic dignitates, hic libidinem demens
Explorat, atque consulit, nec hic pacem,
Nec ille demens invenit. Quibus tandem
Nulli repertum sedibus tegis Numen?
Paci loquebar, Paxque blanda respondit.
Tranquillitatem quisquis auream queris,
Sedesque nostras, quolibet loco tandem,
Modoque, blandas sive per voluptates,
Seu per metalli fulgidum iubar quæris,
Sive in cadente Sole sive nascente,
Seu per feroces syrtibus vagis undas,
Ignosco facilis. Quolibet loco non possum
Ego inveniri, quo tibi tuam suades
Pacem latere. Sed tamen feram nunquam,
Si quem inter omnes sic videbo ineptire,
Ut me esse in isto Belgij putet mimo.

Subsecutus est populi plausus, qui dum poetam effusissima gratulatione commendat, ego factis ad Venerem votis, sic in aurem Anemonis coniugi dixi: si mihi non atrocius bellum Fortuna parasset, quam felix miles virilibus armis certarem! nunc ipsa desperatione turbatus, etiam ante prælium spem victoriae timidissima mente damnavi. Filia, intelligenti similis, hesit; sic, ut se percipere mentem meam, sola oratione, negaret.

garet. Sed ut ad illius pervenimus domum,
 & Anemone ad Protagonem profecto, ades
 vacue libertatem colloquiorum fecerunt; ignos-
 cite Numina, & tu potissimum castissima Iu-
 no: hoc unum est, quod mea probitati labem
 imponat. Premium & voluptas corruperant
 meam innocentiam, iam pene morum constan-
 tia superbam. Ignoscite sancti Cen-
 sores, & forsitan sub iisdem legibus
 peccassetis: non difficili arte expugnaui vo-
 lentem, & amore pulcherrimo ad satietatem
 explevi. Nec amplius de paupertate cogita-
 bam; sed iam velut Doromisi victor, indi-
 gnabar, supplicasse Fortune, cum liberalis
 Matrona assiduis muneribus mutuan vo-
 luptatem cumularet.

Ceterum, ut virilis ardor provocata con-
 suetudine languebat, ipsa flagitij turpitude,
 nescio quo mihi odio me ipsum committebat.
 Super omnia mulieris cupiditas interdum me
 in indignationem rapiebat; & hæc sæpe in hor-
 tis solitarius proclamabam: Ergo me potuit
 amare? ergo fidere hospiti novo? & cum con-
 iugem valentissimum haberet, fœdare
 matrimonium mixtura alieni sanguinis,
 quem nulla familiaritas aut connictus
 sed

sed sola libido, preciosissimum fecit? O inanem Lycurgi fiduciam; & Solonis iustissimos metus! Quid deinde expectabo, nisi ab Anemone contumeliam, aut ab adultera mortem? Nihil est facinus illi, quæ pudorem prodegit, & maiore crimine famam, quam voluptatem redimet. Satis parvisti corpori, redde te in disciplinam virtuti, Euphormio, nondum peccandi consuetudine securus es; & adhuc ad criminis nomen horrescis. Quid aliud antiquitas monebat, quæ convivis surgentibus partem cænula relinquebat in mensa, nisi ludis humanis sic utendum, ut ab ijs recedamus, nondum consumpta voluptate.

Hæc & similia sæpe iactabam; sed fortioribus consilijs obstabat consuetudo pulcherrimæ mulieris, & cum insania vires otio epulisque redeuntes. Interim Protagon ad rusticas exiit verat domos, & cum Protagone Anemon. ego cum Theophrasto interdum, sæpissime in Anemonis domo dissimulata familiaritate versabar. Sed dū hæc inter amantes scena luditur, & videtur Hymen remonisse à flagitio vultū: forte quidā ē familiarib. in eiusmodi scelerib. doctus, capit matris familias in me benevolentiam habere suspectam. Nec iam satis com-

muni

muni secreto fidebam. Nam mulier, incensa libidine, saepe secretas blanditias nimis licenter proferebat. Forte ad constitutum paulo ante vesperam veniebam, cum ille me suspectus circumspector deduxit in hortum, & post sermonum ambages malo cauere iussit, & ab Anemonis limine abstinere. Nec Anemonem de uxore dubitare. sed esse post Casarem multos, quos in coniuge fama moueret. sed si perseuerare insana cupiditate esse, scirem paratos percussores, qui meam audaciam finirent. Ego rationibus & audacia destitutus, nihil nisi velato capite effugi. Putares Vere Sacro prognatum. & e finibus gentis expelli.

Inter omnia precipue timebam, ne me tam gravi iniuria amicum & familiarem lesisse diuulgaretur. Ceterum, cum diversa argumenta expendissem, quibus me a presenti calamitate vindicarem, & altior consilijs clades omnem spem obruisset, tandem humano more ad maiorem vim suspexi. Numenque supersticioso timore veneratus sum. Habebam in propinquo antiquissimum fanum & quod praesentem marorem dulcissime alebat, suboscularis fenestris, ac forte solitudine horrens. Igitur in eum locum me conieci; lachrymisque, ut putabam,

putabam, pietate fluentibus, significavi Numini calamitatem meam. Iam hoc ipsum mihi solatio erat, quod ad eum confugissem, qui mederi vulneri posset. Tum detestari cœpi humanitatis mala, quam caducarum rerum corrumpere amor; nihilque iam mihi placebat, quod non esset cum aternitate coniunctum. Ibi, consumpto impetu lachrymarum, veluti firmissimo decreto mecum sanxi, dedere me in Philosophorum disciplinam quos olim cum Anemone amaveram.

Sed ipsa diversitas scholarum non unis institutis, in eandem nitentium viam meam pietatem aliquandiu confudit. At cum in hac iactatione mentis posuissem aliquot dies, & pietatis interim sensus per inopiam & miseriae aueretur, forte accidit, ut in Acignij domo agerentur literarum conventus, propositis tabellis, quarum pictura in diversos sensus trahitur, & omnibus doctis materiam ad differendum ministrat. Pace tua, Sanctitas, dixerim, paululum omisi memoriam tui, & veteres stimuli glorie iacentis animi languorem excitaverunt. Volui in eruditorum cœtum prodire, & extemporanea eloquentia meum ingenium publicæ famæ committere.

Igitur

Igitur ut ad aris sonum conuenimus, sedimusque, nos quidem in humilioribus locis, Acignius autem, & cum eo optimates, sedilibus ad diei magnificentiam extructis, adolescens, qui tabellam proponebat, in suggestum sublatus est, pulcher, concinnus, & imperata modestia grauis nec longe tabula ex pariete pendebat; quam ut exponere vellemus porrecto in publicum radio, inuitabat. Neque ego ulterius cunctatus sum, sublatusque in pedes, & vertice humanissime aperto, me orationi aptabam, cum ex alia parte quidem ex Acignij domesticis ad idem officium exsurrexit: vix exiguis & valentibus membris, orbiculari vultu, niger, nomine Brutus. Ego vero indignabar, si Acignij seruus, si repudiat honoribus pauper, & certe illis locis familiaris mihi externo praeponeretur, cuius saltem dignitas ignorabatur. nihilominus cum moneret, reuereri sanctitatem, clam admiratus insolentiam morum, & dissimulata iracundia cessi.

Erat autem tabula facies, quae ad differendum proponebatur, eiusmodi. Matrona verecundissimi vultus in medio stabat, purpureo amiculo insignis, quod virides radij pulcher-

rime

rimae distinguebant: ipsa tristis, sollicitoque ore, & prope expressis in tabella gemitibus, querebatur. Ab utroque latere ingens turba, oculis quidem in unam matronam defixis, ceterum longe diversis affectibus ut videbatur, animata. Qui enim à dextera pingebantur, in supplicum vultu mulierem adorabant, & illa velut repudiatis honoribus in levam inclinaverat lumen, ad quam stabant contumaces imagines, tanquam populi aliquid mulieri exprobrantis. Et hic quidem intentabat improbum reclusa digitum dextra; ille risu contraxerat vultum: alius aspernantis fronte, & superbo saeviebat fastidio. plurimi autem, veluti loquerentur, mulieri fractos fasces, & sordidā laurū, solū præterea eversum, sceptriq; reliquias, cōtumeliosa indignatione mōstrabāt.

Et hæc sane plurimum in pictura eminebāt. Nam cætera, ut in matrone humero corvus, ut ad pedes plumis dispoliata Luscinia, spissæ nubes in imaginis cælo prima curiositas lustrantis tabulam omittebat. Igitur compositis omnium oculis auribusque, Acignij minister in hunc prope modum cœpit.

Jurisprudentiæ studium, quod quidam scientiam appellant, nulla eloquentiæ oratoris

Q

inge-

ingeniosius depingeret. quam in hac muta imaginis eruditione describitur. Hanc artem tot voluminibus diffusam, tot (miserum !) exultam ingenijs, istius matronae species sustinet. Vestis purpura insignis, regij memoriam fastigij, unde originem habuit, contumaci maiestate conseruat. Nisi credimus terribiles poenas, legumque capitalium furorem, sanguinis notas in pallam transtulisse, quae quidem intermixta viriditate temperata, quid aliud ostendit, quam humanitatem Pontificum, qui mitia imperia, legesque sine ultimis terroribus exercent?

Qui autem à dextera collocantur, devoti ac supplices, illi sunt, qui hanc artem, si diis placet, omnibus studijs rebusque preposuerunt: quos nec Philosophiae sublimitas ad sidera evocavit, nec ad rationis consultissimum iter; non mitiorum disciplinarum humanitas permulsit, aut divina lectionis sublimitas, sed velut oclusis oculis ad hoc studium, parentum communis insania coegit. Vides solutissimos vultus, & nisi quod hanc unicam adorant, lascivia & iurgijs contumaces; vides laceras in imaginibus vestes, quas luxuria, & nocturnis grassationibus corrumpunt.

Quis

Quis enim his seculis turbo Academiarum pacem fœdus excussit ; quis verius literarum studia infamavit, quam huiusmodi adolescentum petulantia. dum excussis pueritiæ frenis ad hanc iuris licentiam proterva superbia properant ; dum soluti scholasticorum metu, primi impetus letitiam non regunt, novamque, & adhuc inexpertam libertatem, in criminibus probant. Sed acrius incusare non ausim, dies atque noctes per ludum exigere, cum videri pulchrius otium cum voluptate colere, quam multiplicem hydram, & inania huius artis nugamenta consecrari. Quid enim laboriosius illa arte, quam in compendium redigere putavit, qui eius licentiam intra quinquaginta libros coegit ; vel quid incertius, quam illud quod libido disposuit mortalium, quorum animos nec unum seculum nec eadem opinio coniunxit : nam quid deinde ineptius, quam tot jurisconsultorum mentes una casse concludere velle, & mortuorum dissidia vana pace extinguere ; quam deinde velut divinis oraculis insistere illorum verbulis ; percunctari, pugnare, tot voluminibus rem diffundere, ut nec maria prodigiosam seriem librorum, distinctis per ventum fluvibus, exaquent.

Omitto vanitatem questionum, quibus ipsi ingratis laboribus torquentur. sed illos audio iam in partes esse diuisos; dum dubitant, an sedibus, an pedibus Vlpianus in possessionis notatione scripserit: cur idem latissimam ius dicentis potestatem, non vero longissimam appellarit; num spadones à spata dicti sint, & Aelius Sentius Rex Romanorum fuerit, qui legem Aeliam Sentiam promulgauit.

Tot macula per incultum asperumque corpus Jurisprudentiae diffusa quae utcumque rudibus maiorum seculis inter equalem omnium barbariem latebant, nunc politioribus detectae ingenijs, utinam tanto pudore clientes confunderent, quantum ipsa in hac imagine lachrymabili vultu; & adorationem aversanti confitetur. Hac autem hominum turba, quae contumaci manu, & si posset, verborum petulantia mulieris luctum crudeliter auget, illorum est, quos ante hac antiquitas nominis & ipsius Iustitiae amor decepit. Nunc vero posteaquam ex Jurisprudentiae vultu meliorum disciplinarum liquor fucum diluit, amissos molestissime annos laboremque inutilem, severissima exprobratione repossunt.

Marsida

*Marcida vero laurus, & effusi solij lacerata
maiestas, quid aliud, quam huius artis casum
solerti descriptione promulgant? Quid in hu-
mero corvus, nisi importuni ominis species
atra, & barbararum vocum effigies pene auri-
bus gravis? Quid Luscinia, quae cum plumis
vitam & Musicam proiecit, nisi ut omnem
jurisprudētia eloquentiam suo fato functam
esse sciamus? Nam illa nubes, quae supre-
mum tabellae litem obsecrant; iamiam can-
didos priscae Jurisprudētia soles abscondunt.*

*Dum haec Acignij minister in divinam
scientiam sacrilego furore profundit, notavi
Acigniorum vultus, nescio qua letitia nec
occulte diffusos; nutibusque inuicem crebris
perorantis insaniam collaudare. Ego vero
maledictorum impatiens quae nec occulte in
iustitiam ingerebantur, vix creberrimo an-
helitu luctantem iracundiam in praecordiis re-
pressi. Sed ut ille peroravit, secutusque
sociorum plausus eum in sydera levavit, ego,
tam indigna percitus laude, etiam vehe-
mentius exarsi. Nec diutius passus sum
triumphare insaniam verborum, intentusque
in vindictam, forti asperaque voce interrupti
clamitantium susurros, & silentio reddito, cum*

omnes me intuerentur, eiusmodi verbis dolorem meum exoneravi.

Quod in rerum publicarum artibus ambitio & invidia nocent, hoc eadem pestes in literarum imperio tentant, maledictis & calumnia, quæ hodie pro telis clypeisque eruditorum furori, & intermi discordia, ministrant. Neque antea putaveram in ius ipsas scientias vocari, Gigantumque audaciam respicere in cœlum; sed credebam salvo numine dearum Antistites humanis inimicijs collidi. Nunc vero cum novi Diomedis acumine, non *Aeneas* mater, aut inimici dij, sed *Argolica Pallas*, & ipsa *Delphorum Themis* iaceant, quid tutius quam à scholis ad barbaros exire; dum in eiusmodi sacrilegium provocata fulmina erumpunt, aut publica noxa dijs deditur qui insolentissime peccavit? O quisquis es mortalium, qui modo *Iurisprudentiam* provocasti (neque enim te novi, nisi quo nomine te odisse fas est) quæ te *Deorum clementia* in hanc audaciam excitavit, ut fœdissime de illorum alumna cogitares, & os tuum duraret in tam impias voces? An quoniam perfidia, & furor, & impium nefas, expugnatam *Iustitiam* transmisere syderibus, in absentis *Deæ* filiam tam audax *latro* involvisti?

Cum

Cum hæc dicerem, interim universam concionem inexpectatissima querela turbaverat. Suspensi invicem, quis aut unde essem, & ipsi pavidissima voce querebant. Nec aliquis incusabat; sed veluti Deorum ministrum, & ultorem parricidij reverabantur. Quem enim alium in Acignij familiam dicturum, aut quem in ea domo daturum Iurisprudentia manum? Ego vero aliquandiu spiritum revocavi æstu & iracundia fugientem. Ac dum omnes uno stupore meam violentiam mirantur; subiit animo fabula tot seculis & vatibus incluta, cum Amphiarus per hiantis soli labem excipitur, & umbrarum imperium ac silentis prodigia mundi, vivo corpore, & lauri nondum expirantibus ramis exterret. Ceterum ne concio mutatis animis in novos affectus solueretur; aut recentis indignatio facinoris, quæ mihi eloquentiam tanquam tela suggerebat, sterili frigore inaresceret: cepi acrius incusare flagitium, simulque hortari Iurisprudentia hostem, ne deos ultores expectaret, sed voluntarijs penis sæviora supplicia deprecaretur.

Quamdiu, inquam, in homines atrocibus contumelijs deservisti, tum adolescentes, qui Iurisprudentia præceptis animos informant,

Q. iij

Scurra

scurras, turbinesque appellabas, utcumque partiebar te in communi argumento ferociter regnare. illud tamen me gravius movit, quod videbaris in istam scientiam omnium malorum culpam convertere, quasi corruptrix adolescentiæ fluenti luxuria tam lubricam aetatem prosterneret. Cum tamen hac ruina iuventutis, tot lachrymæ senum, parentumque miserabiles exitus, primis scholis, ubi sternuntur fundamenta literarum, omnem calamitatem imputent. vestras scholas dico, quæ severis legibus & pene sylvestribus edictis exurgentes puerorum animos castigant, nec ab infantia servitute sensim ad virilem libertatem deducunt, sed tanquam semper in ea disciplina duraturi essent, subhorridas leges præscribunt, & ut infernæ artis mystæ velut circulum designant, ultra quem prodire certo interitus supplicio vetant.

Nulla interim civilis vitæ cura, nulla morum custodia ad consortia consuetudinis humane. Plerumque lacerae vestes & stantes annis sordibus capilli, illarum disciplinarum ignaviam condemnant. Interim pueri in illis artibus enutriti plerumq; ad lasciviam suspirant, & si mihi creditis, de voluptatibus melius indi-

inducant, quoniam in earum exilium tot sanctionibus opus est. Nihil flammam fidelius nutrit, quam favilla frigida moles; nec Sirenes auribus, melius imponunt quam cum prima suavitate inexperias demulcent. Sic adolescentie cupiditates, quae velut suppresso aere ardentius inter tam cruda imperia vixerunt, posteaquam ab illis claustris in libertatem altioris disciplina, id est, Jurisprudentiae, succedere, insolentius plerumque efferuescunt, & primis illecebris voluptatum, velut inauditis Sirenibus, non satis fortiter repugnant.

Sed hanc accusationem praetermitto: velle enim Jurisprudentia cuilibet, vel per aliquam ignominiam, debere sanitatem suorum. Quis autem patiatur te illi Nymphe, te urbium praesidi, te pacis & armorum dominae, Scientiae nomen, aut si quid est praestantius inter literarum titulos, tam contumaci latrocinio detraxisse? scilicet nugamenta Philosophiae somniantis, & vestrarum sectarum barbaries, illam dignitatem suis domiciliis praefiget. Haec autem hominum ac pene deorum domina, templorum foribus ignobiles titulos & vulgi insignia imponet?

*Ac quam illud astute differuisti? opinionem
 hominum, quæ ad libidinem pro ingenijs mu-
 tatur, dubitantium non cogere mentes, nec v-
 nica veritate in vitis oculis illabi, id est, scien-
 tiam non esse; Illa Iurisprudentiam constare;
 quæ proinde tam levi fundamento nihil nisi in-
 anibus auris, & veluti ludibrijs ventorum,
 implicata cultorum studia deludat. Piget re-
 spondere maledictis criminationis tam ine-
 pte. Quis nescit tot Iurisconsultorum ri-
 xas, tot interpretum bella, & mancipia iam
 non cedentia urbi, veluti frondes esse atque ra-
 mos lentiores, quæ ab ipsius Scientiæ; id est, ve-
 re synceraque Iurisprudentiæ, trunco luxu-
 riant? Ipsa vero, quæ firmis radicibus arbor
 nullis opinionibus mutatur, sed constantia lau-
 de inter scientiarum præcipuas exurgit; illa fer-
 me continet, quæ Iustitiæ præcepta appellamus;
 quæ compositi regulas iuris, ceteraque quæ
 nascentibus Natura de externa vi, aut
 de domestica continentia, & nature as-
 sertor magistratus, præscripsit. Ex hoc
 trunco illisque radicibus alia virgulto-
 rum instar uberrimus succus diffudit. Hoc
 vero cui Philosophiæ parti non contigit, quæ
 tot questionibus, tamque variantibus animis
 omnium*

omnium temporum Scholasticos commisit. Qui Logicam ministram rationis, sydasque mentium, à scientiarum ordine tristis censor amoverat, tamen & de entibus rationis (ita enim usus appellavit) disputat, & de Universalium natura litigat; nec dum deliberavit, an conclusionem Syllogismi partibus anumeret. Quæ controversia magis vestras exercuit scholas, quàm dum Physici de materia prima, de causalitatibus, de Alchymia, diversissima mente contendunt? Aut dum scientia morum felicitatem suam nunc in amœnissimo visu, nunc in amoris suavitate disponit? Sed quoniam tantum illa sunt velut incrementa solidi corporis, ideo nec Philosophiæ nomen ex scientiarum albo delevimus. Minus peccavisses, si inviolato numine Iurisprudentiæ, tantum eius mystus accusavisses, qui severi Sacerdotij ornamentum maculant indignitate inveniuntis quam acerbissima eruditione in suos gradus adoptant,

Cum in tanta iracundia ferocius instarem, consurgit Acignius indignatione plenissimus, & ulterius querentem animose perturbat. Negat apud se forum esse, ubi declamarem ad fastum, & invidiam hostibus facerem. Si

Quj

quid

quid haberem ad expositam imaginem; expedirem protinus sensum. Caterum si in maledicta iterum erupissem, sensurum me & ubi deliquissem, & quam grave supplicium vesana temeritati deberetur. Ego vero eiusmodi minis verberatus, tum demum illum Acignium esse, me autem Euphormionem, verecundissime memini: & mea eloquentia fons, modo tam vivida maiestate decurrens, velut iniecta frigidi Mercurij levitate, sese per occultos meatus huc & illuc timidissime subduxit. Redijt animo Basiliانا calamitas; & quantum Acignium ibi meis vulneribus sensissem. Sed nec amplius Callionis potentia utebar; & omnino metuebam, ne in antiquam notitiam fontis mei argumento perveniret.

Igitur veluti sublati odijs, facta tranquillitate detumui, & facio, inquam, inducias cum illo; nec serenitatem diei litigiosa oratione perturbo. Sed quam ipse Iurisprudentiam putavit, matronam in tyria veste, quam leta viriditas permiscet; hanc ego pro omnium scientiarum & literarum imagine accepi. Scientia, inquam, est illa mulier, qua in hac tabella pictura describitur. Ostro quidem

dem, eoque purissimo insignis, cum olim
in regijs habitaret, non tantum Principum
alumna, sed rectrix ac magistra, vitam
& leges imperantibus dictaret. Illa tempesta-
te, nec divinam poesin, nec arcanam Philoso-
phinam, in tugurijs videses; nisi quod eru-
ditorum pertinacia interdum benevolentiam
Principum in secura paupertate contemne-
bat. Ipsi Reges non minus ambitiose eru-
ditionem, quam potestatem vindicabant,
& qui triginta legionibus imperavit, pau-
lo superbius Philosophiam quam signa pur-
puramque iactavit. Quid ille Asia domitor,
qui melius Achillis victorias, quam suas
recensebat, qui dum ultimas terras nobilis-
simis triumphis aperiret, Aristotelis Phy-
sicam avara eruditionis ambitione posteris
invidit. Syracusanus autem ille, quem Co-
rinthus à Tyranno civem fecit, quam scien-
tiam habuerat principatus ornamentum, eam
deinde calamitatis solatium, solam ex tot opi-
bus à Sicilia abstulit. Quid illi, qui assidue
cum Ennio, cum Terentio scripsere? Quid ille,
qui primas eloquentie Ciceroni invidit, ipse so-
lus in Orbe Romano Imperator? Et ne singulas
regiones perscrutando, etià Egyptiorum Persa-
rumque

rumque Philosophiam in regia & templis, veluti simulacra Deorum, inueniam; nulla natio tam barbara aut tam inhumana extitit, cuius Principes eruditionem sui temporis non aut mirarentur, aut quærerent. Dinque in illo fastigio scientia hæsit; donec eruditorum vitio, ipsa suam nobilitatem maculavit; & non ad umbram Philosophorum, sed ad vilissimam noctem recessit.

Nimirum hodie cum nostris artibus nugamur, & quæ laudes olim scientiam extulerant, contrarijs vitiorum maculis miserrime sordescunt. Nulli quondam elegantius mores examinabant, nulli commodiores humane consuetudini putabantur, quàm qui eloquentie, veterumque temporum memoria, aut Poesi studuerant. Nihil illis comius, nihil suauius, antiquorum ætas vidit. Etiam creduntur syluestrium populorum rudes animos primi conciliasse inter se, inuentisque legibus fundatas respublicas gubernasse. Inde ipsa humanitas illi scientiæ suum nomen accommodavit. Nunc vero quid amplius dicam, quàm parentes metuere, ne pueri, dum Scholasticos audiunt, cum literarum commercio morum similitudine imbuantur? ut ineptiæ omnes,

omnes, & quicquid in incessu vel oratione est insulsum, communi proverbio iam consuetudini *Academiarum* imputetur. Hinc proscripta maiestas literarum, & precipua utilitas, quam ipsæ in respublicas inuehebant: miserabili fato sublata.

Non tenui equidem risum, quoties in *Academijs* declamatores vidi, scenicos pueros instruere, qua maiestate imitentur fastigium Regum, aut matronarum blandissimos nutus, militumve iracundiam effingant. O quotquot literarum vindices estis, eripite squalidas *Musas* ex carceribus scholarum, et in pristinam libertatem vindicate! Quasi vero, qui olim in literis floruerunt, & quorum hodie ingenia miramur, tam stolidis nugis immortalē quæsiuerint famam. Olim quidem Poetæ, celeberrimis conuentibus immersi, vox secessum inueniebant ad carmen. Ita *Maro*, ita *Flaccus*, *Tibullus*que & *Propertius* vixerunt, & ille, quem *Natura* omnium ingeniorum compendium fecit, *Naso*. Tunc illustribus familijs vates assueti erigebant vividas mentes; & inter procures audiebant quæcunque in ciuitate vel excitarent salibus animos, vel mores recentissima venustate polirent.

rēt. Ibi illi quotidie vel Panegyrim vel Satyrā inueniebāt, & omnino laudabātur, qui nō scribere magis quam vivere novissent. Nā quid de Philosophia dicā, quæ pene in Regum penetralib. nata est? quā in Platone Sicilia adoravit? Stagira autē tam potentē sensit, ut illius favore & mœnia recuperaret & cines. Cui potius Archimedes suam industriā, quā cognato Hieroni accommodavit; aut quē è vulgo ille Deorum & hominum honor Socrates Alcibiadē dilexit? Adeo illa sciētia, quæ maxime secretum ad contemplationē exposcit, nihil fugiebat præter rusticū vulgus; & in consortio magnatum vel erudiebatur, vel docebat. nunc autē miserabilis sciētia quātū degeneravit à moribus. tātum quoque ex sermonis dignitate recessit; & iā barbara appellatur, quæ effecit ne barbarus orbis esset.

Ac ut Philosophiam se in suis latebris plangentē relinquamus; quid aliud est Historiā facere, quā rerum gestarum eventus atq; causas prudenti explicatione narrare? aut quomodo sufficient illi munerī; quo posteris nullum maius tribuimus, homines imperiti rerum civilium, qui neq; astus suorum tēporū intelligunt, & ignobili studio educti, neq; pacis, neq; belli geniū novērunt? Nemo pro dignitate Historiā componet, cuius indoles nō sit apta, ea quoque gerere quæ

Historici describunt. Nunc satis est ad eā scriptiōē orationē ineptissime tersam cum mendacijs afferre. Quid est deniq; Poesis, nisi vana descriptio affectuum tui seculi; quos tantum ex aliorum consortio cognosces? Unde polita cōfessio amoris, vel generosi odij pene irata descriptio; quæ prisci sæculi Poetis adhuc hodie vel misericordiā conciliant, vel favorē. Nunc quicunq; post insanam lectionē Poetarum tumētia verba in ordinē cōponunt, aut vetustatis ignobiles ritus iā olim exulātib. verbis cogunt in versum, illi utiq; inter doctos umbratiles sunt Poetae, & illorum vitio, quotquot in eā artē nituntur, velut ridiculi hōines, iniquissima opinione damnātur.

Quis ferat hanc contumeliam Musarum, in quarū tēplis multi quidē insan cōcipiunt vota, sed nemo in hūc diē, nisi prudētissimus, litavit? nihil loquor de jurisprudētia, ne veteris iracundia insimulet. Sed quæ olim Praetores, quæ Praefectos Praetoriū, quæ Principes habuit cōditores, illa nunc cunabulorum dignitatē egre in historijs cōservat. Nō celabo iuventutē tutissimū iter ad Musas. Quorum eruditionem imitatur, eorum quoq; moribus diligentissima emulatione insistat, putetq; Ciceronem aut Senecam plura in negocijs civilibus inuenisse, quibus literas ornaret,

ornaret, quàm in literis, quæ ad humanam consuetudinem transferret. Nullus in Academijs solide eruditus evadet, aut cum gladiatoribus imperator.

Igitur hæc matrona, cui in tabella Scientiæ & omnium Musarum majestatem imponitis, regalem quidem purpuram aliqua lauri viriditate permistam conseruat. Quid enim illi relinquitur, si de palla quoque dubitat? Sed iam sceptri ac solij dignitatem miserabilis amisit; illosque aversatur præcipue, qui eam hoc seculo adorant, id est, quorum ineptijs ubique indignissimo traducitur risu. Viden, ad inimicos conuerti, qui importuno vultu & petulantibus dextris afflictæ patientiam fatigant? Nimirum si illis aliquando sua voce loquetur, immutabit spernentium mentes, & pristino splendori restituta, omnem iracundiæ furorem in Academiarum ignaviâ effundet.

Cum hoc argumentum ingenti vociferatione deduxissem, & iam dies in vesperam esses pronus, adolescens qui tabulam proposuerat, omnia eius secreta iucundissima oratione publicavit. Quippe hæc matrona, seria erat optimi vini, lentis arborum ramis coercita; quæ
quidem

quidem sui amatores aspernabatur, quippe illorum amicitia peribat; suisque osoribus adverterat vultum, quorum fastidio diutius victura videbatur. Et quidem omnibus in risum effusis, iuvenis lepidissimo argumento rem omnem disputavit. Caterum Acignius meum ingenium probaverat, delectatusque oratione non indocta, me quoque inter familiares habere non mediocriter optabat. itaque blandissime exeuntem demulsit, laudibusque in publicum effusis palpitantem animum periculosissima voluptate percussit. Ego inescatus preconys, cum me iterum laudari vellem, postero die ad Acignium redy, & ille meam facilitatem solertissime cognovit, laetatusque iam prima pietatis formidine teneri, etiam incautam devinxit munusculis, coepitque velut dulcissimis suspiriis interpellatus narrare, quam propitijs dijs nati essent, qui in illius domicilium concedebant. Et hac tanquam mihi aliena recitabat, quae non obscure mihi dici sentiebam. Nihil, inquit, eruditis commodius mea domo, videbis ad famam, velut in terrarum scena plaudentibus populis ingenium probamus, & suavissimam vitam colimus in consortio Musarum, nulla familiarium rerum sollicitudo

Sollicitudo nobilitatem animorum deducit in terram; & iam hic felicitatem ordimur, quam nobis certissimam in syderibus fata disponunt. Recensebat deinde complurimos, qui ex amplissimis gentibus in suam familiam venissent, & quàm mali exitus alios occupassent, qui tam egregia fortuna nesciverant uti. Ego autem Acignij machinas perosus, quo plura in eam sententiam congerebat, eo malignius avversabar dicentem. Paulatim exinde elanguit pietas mea: & Acignij, ceterorumque Philosophorum iterato consuetudinem eiuravi. nec me latebat, nescio quo modo emoveri hominum mentes, & suavissimo veneno intinctas, à Philosophis in suas Academias deduci. Itaque priusquam eo medicamine perirem, viam iam olim destinatam in Scolimorrhodiam aggressus sum. Sed & in maculas, quas tanto pere vitabam, miserabilis offendi, monstroque maximo didici ubique Acignium esse. Ceterum minime Theophrasto significavi, me in Scolimarrhodium cogitare. nam & levitatem meam timebam apud illum proscribi; ac prateria si in Scolimorrhodiam quoque malignitas Deorum profecuta fuisset fugientem, volebam ad Theophrastum redire, damna-
taque

itaque omni spe in ingrata quiete senescere.
Mentitus itaque ad Themistium iter, ex Illo
discessi. Necdum omnis mei criminis utilitas
defecerat, restabantque aliquot numi, ex ijs,
quos Anemonis coniax secum olim in sinus ef-
fuderat nostros. Et iam quatuor erraveram
lucis, neque multum aberam à lacu, qui Sco-
limorrhodiam suo orbe, à cæteris abstulit
terris, cum omni hospitio defectus, sub ob-
scurissimam noctem huc & illuc ingenti tri-
stitia errarem. Nulla in vicino civitas erat,
neque villarum spes, aut latratus canum,
aut caliginis volumina ex fumantibus tectis
circumspicienti faciebant. Frigore itaque &
solitudine horrens, vagabar, velut in avis
parte terrarum. Forte in asperi montis clivo, qua
me pallidus syderum fulgor ducebat, tenuis ri-
vi murmur iam pene concubie noctis silentium
rapit. Secutus ego labentem tandem ad aquula
caput me mollib. herbis implico, fessamq; cu-
bito cervicem sustentans, frontem deinde atque
manus, mox etiam ora limpidissimo humore
perluo. Nec multo post aperta vento nubes,
astraq; liberius splendētia, mihi pulcherrimam
loci faciē ostenderunt. Fons ille utut videbatur
rusticus, nudoq; exceptus solo, nō communibus
aquis

aquis perennis, aut vulgari torrente voluebat-
tur. Nulla laus est quæ eius dignitatem possit
exprimere. Liquor omni crystallo nitidior per
lapillorum moras, quæ in arena passim extube-
rauerant tenues crispauerat fluctus, & inde
pene musico concentu pulsabatur, reddebat
quoque syderum imagines pene ipsis cælorum
facibus latiores, & tam pulchra noctis miracu-
la nescio quid mihi beatius spondebant, si ad
Solis veritatem omnia examinaßem. Quod si
non pernovissem me nondum Eleutheriæ vici-
niam egressum, credere poteram ad aureos
fontes in Perside esse delatum. Mox ut se pu-
rius Lunæ splendor exeruit, vidi in propinquo
amplissimam domum, & turres in incinctu non
modico fastigio surgentes. neque moratus de
fonte consurrexi, primasque aedificij fores ad
hospitium pulsavi. Tum aperta subito fores
colluxere undique flammis, magnoque cereo-
rum comitatu Acignius ad expectantem pro-
cessit. Ego ad notum exhorrai vultum, & qua
ratione ibi esset, quem in Illo paulo ante sine pro-
posito itineris reliqueram, tacita admiratione
querebam. Nec expectavit, ut meritissimi stu-
poris exponerem causas: sed, Eutychia, inquit,
istarum aedium & omnis vaticinij domina, te
hic

huc advenisse intellexit, illa nos monitores hospitij mittit, & in suum domicilium errores tuos hodie invitat. Succede hospitalibus tectis, & utere beneficio Nymphae, quae hoc uno dolore suam felicitatem maculat, quod tam diu desint, quibus ipsa liberalis esse possit. His dictis, nescio quibus ramis, vultus meos perfri-
cuit, confusamque suavitatem mentem veluti quadam tenui caligine intexit. Secutus ego ducentem, cum eodem facum agmine in interiorem domum perveni. Ibi nova occurrentium frequentia venientem excipit. Nihil amplius vidiſsem, si me felix error in patriam appulisset. quippe non blanditiae verborum deerant non obsequia ministrorum; & optimi familiae vultus cum officioso apparatu certabant. Deductus igitur in triclinium cum magna comitantium turba, subitis primum dapibus extinxi reliquias curarum; mox caena levi ambulatione percocta, cum interim nulla colloquentium suavitas deesset, mollissimis plumis omnia membra immersi. Ita pingui obrutus somno pacatissimam exigo noctem; & siue malorum lassitudo, siue felicitas repens hoc fecerat, soporem etiam in altissimam lacem deduco. Tandem Solis radijs excitatus,
ubi

ubi essem, aut quid mihi contigisset, attonita
mente versabam, nec dum libati fontis suavi-
tas exciderat; & nescio qua affectuum dulce-
dine fontem & domum amabam: cum interim
exsonuit ostium meum, laxatisque subito clau-
stris ante thorum Acignius stetit. Nunquam
ante tam hilarem videram, & excussa severi-
tas maioribus blanditijs reliquerat vultu, ego
pigra quietis segnitiera incusabam, quod hoc
lucis iacentem deprehendisset, sed ille, velut
omnis otij author, moderatissimo risu nihil, nisi
me ad Eutychiam advenisse, respondet; mini-
ma esse qua haecenus in illa viderim domo: om-
nia tempore & patientia parari, nec diu siverint
inquit, ut tam opportuna felicitate non utaris.
Tu modo ceterarum rerum longinquas spes o-
mitte: isthic tibi perennia bona, &, si mihi cre-
dis, omni sceptro eminentior fortuna paratur.
Tum ego languentia excito membra, cubitoque
innixus in illa familia hasurum, sero enim in-
tellexi me ad Philosophorum, quos vitabam,
domicilium esse perductum, & ab illis suam
Philosophiam Eutychiam appellari. Adiecique
me iuramento obligari, ut in vicinam regionem
proficiscerer, neque vlla quidem tempora obla-
ti beneficij memoriam victura: ceterum lon-
giqua

ginq̄ua exilia, neque tam maturam felicitatem
meis fatis deberi. Ac tunc, ut saltem men-
dacys effugerem Acignij artes, iterum iurato
promississe assevero, sine mora me ad templum,
quod in Iscoleōte miraculis celebratur, iturum.
Ita, inquam, ut neque iam cum Eutychia vi-
vere salvis religionibus possim. Ad hæc verba
Acignius non modico risu latera concussit, &
O te, inquit, divinum hominem, & religionis
doctiss. mystam! qui nescis in Eutychia domo
etiam mendacys venire gratissimum cælo, &
ipsis dysesse, quos decipis. Huc, quacunque
veneris fraude, aut ipse alios adduxeris, ipsa
te innocentia laudabit; & plerunque interfui,
cum pietas iuvenes collaudaret, qui istam fe-
licitatem parentum funeribus emerunt. Sic
dixit, rursusque madentibus ramis oculos
meos, & veluti mentem obruit. Agnovi
hesterni dulcedinem fontis, victusque, & veluti
macerata ebrius mente, imperata me facturum
promisi. Sed ut primum ex cubiculo excessi,
& ipse vestes diligentissime componere cœpi,
rursus evanescente medicati fontis veneno,
paulatim verus animus rediit, & ego
captivitatem meæ mentis intellexi. Itaque
tacitas fraudes, & licitum libertatis furtum

R

contra

contra veneficia secretissima mente parabam.
 Ecce antē vix ē limine extuli pedē, cum servi-
 tium frequens huc & illuc suo operi intentum
 animaduerto, pleriq³ iuvenes erant, & in ter-
 ram modestissima submiserant ora. Ille temere
 iacentium lapidū ordines componebat, ille com-
 portabat ligneos fasces, aut aquam, aut utiles
 herbas in publicum cibum digerebat: alius mo-
 lestissimum iter ad domorum fores huc & illuc
 torquebat: plerique sevitia flagellorum ob-
 noxiū detriuerant corpus, & singulis verberi-
 bus interferebant Eutychiæ nomen. Plane nihil
 tale videbam quale prioris noctis illecebræ pro-
 miserant. Iā omnes me tacitis vultibus contue-
 bantur, & quem pridie tam humaniter exce-
 pissent, pene ad societatem laboris inuitabant.
 Ego meæ fugæ intentus, huc & illuc primū as-
 sidua contentplatione vagabar. Ceterum non
 mihi una domus videbatur, sed potius civitas
 ingens, cuius singula edificia in turris altitudi-
 nem exurgunt. Qui vero per singulas turres
 distributi erant, distinctis potissimū coloribus,
 figurisque vestiū, noscitabantur. Illos candida
 toga, illos cineritia, designabant: illis mixta &
 pānucea vestes erant, hinc illinc cētonum mix-
 tura viliores. Quibusdā funerum color, alijsq³

Neptunius probabatur. Nec u'la artificum cura deerat, aut natura varietas, quantacunque in velleribus ludit, praterquã quod ibi muricem non videbam. Neque minor ingeniorum diversitas illam artem impleverat. Eminebat in medio angusta quidem turris, & ut videbatur multitudinis minime capax; ceterũ patentes in seriem fenestrae, apertaeque undique fores opulentiam prodebant ditissimae sedis. Omnes parietes sericis velis tegebantur, iisque duplici fulgentibus ostro. Idem color lectulos & mensas adornauerat; & ipse quoque murus lateritio rubore nitebat. Suspiciatus ibi Eutychem habitarẽ, intellexi à quodã pullato, qui hortum in vicinia repurgabat, Nymphã quidẽ in alia regione vivere, quã ipsi totius vitae industria aperiant sibi: ceterum si quis ad illã turrim, quam viderẽ, perveniret, illum statim ad maximam felicitatem esse venturum; ubi effusis fortune favoribus exceptus, hoc etiam timet, ne ad Eutychiã in alium orbem vocetur: & certe pauci sunt, inquit, ex hac multitudine, quam cernis multiplici sudore exerceri, qui nõ votorum suorum partem ad istius turris cupiditatem derivent. Neque olim felicius erat, purpureum arietem habere, quam hodie ad magnificae turris

dignitatem admitti. Hac ille prolocutus, iterum prono pectore sterilibus herbis incubuit.

At ego tam magnifica turris dignitate per-motus, magnopere cupiebam ad illius interiora penetrare, invitabat familiaris curiositas peregrinantibus, & desolata custodibus fores; cum precipue admirarer, quæ causa sedis incolis esset, cur non protinus ad illam niterentur. Sed vix dextero pede libaueram limen, cum subito plusquam Scythicæ magnitudinis leo in vestibulum occurrit. Sive vera species fuit, sive attonita ludibrium mentis, videbatur ad longitudinem duarum palmarum exeruisse pedum arma, & tumentibus iubis apertoque ore, pene interrogare stultitiam meam, quo proficisceretur? Petram deinde valentibus membris amplexus est, sive in me emissurus, sive obicem positurus ad fores. Ego per vetusto ebore pallidior factus, non audaciam modo, sed etiam fugam amisi; decidique extra limen morienti similis, & nutantem animam diu egi. nec aliquis ad auxilium veniebat: sed paulatim effusissimus sudor spirituum meatus sanguinisque laxavit. At ut primum officio pedes fungi valuerunt, in aliam partem, tam atroci imagine conterritus, fugere cœpi.

Semper

Semper in oculis fera savities erat, nec sufficiebat supernacuo timori celeritas mea. Bellua autem, veluti vereretur è praesidio abire, contenta me limine expulisse, non lacessierat ignaviter cadentem, minusque ignobilem fugam urgebat.

Sed dum in hoc turbulenti sanguinis aestu incedo, pavidoque lumine mentis incertitudinem accuso, infremuit undique aer modici aeris sono, quod ex media area, ut postea intellexi, omnibus Eutychianis antemeridiani laboris missionem significabat. Iam enim triclinia strata erant, cibiq; exiguis ferculis, & veluti distributis pensionibus ferebantur ad mensam, convolavere ad epulas universi, neque ibi levius sancitur, ne aliquis se publicis commodis, quam imperatis laboribus fureretur. Ego omni genere vestium dispar (neque enim me toga Romana consuetudine velabat) iam pene solitarijs spatijs restabam, cum annosissima senectutis homo, hospitalibus praefectus officijs, rogavit, cuius ego auspicijs, aut per cuius portae angustias deductus in familiam essem. Ego qui prodigiosum locum, divinumque fortasse, irritare mendacijs verebar, simpliciter, quid mihi contigisset

R ij

enarravi

enarraui, me ad fontem, qui ex aduerso montis manat, pridie per errores & tenebras pervenisse; demum Acignij manu, ad hanc arcem, velut ad hospitium esse perductum. Nec ille audito Acignij nomine cunctatus, illic, inquit, oportet habitare: turrimque in proximo angustiori, quam ceteras, specie ostendit. Plane eadem turris erat, in qua tota nocte iacueram. Nihil itaque repugnavi imperanti, aversatusque non voluntariam domum, in turrim, velut in conditorium, intravi.

Iam omnes ad certas sederant dapes, mihi-que tanquam in Lacontam admissio, subita hereditas est allata. Ceterum neque luxu notabilis mensa laboriosis ferculis premebatur, neque tristissima fames inter modicum & parabilem victum audebat. sed, o rem pene incredibilem expertis! omnis mihi apparatus sordebat, cibique etiam post ieiunium, & laborem viarum, fastidioso fumo aversantem stomachum premebant. Illud autem multo post intellexi, ibi dapes cum convivantium affectibus consentire. Si quis sua sponte in ea domo Eutychiam querit, liberoque animo in illis sedibus haeret, non modo suavissimos
habet

habet cibos, sed illum quoque vigilia delectant, & alij labores, qui me ibi tantopere terruerunt. Ceterum si quos error, aut violentia, aut non duratura blanditia, in illum locum veluti in carcerem, producunt: inquietati impatientia mentis, non aliter quam in Promethei saxo vivunt, nam nec locum effugere possunt, nec impatientis animi stimulum & sedem qui & epulas odit.

Refectus igitur modico pane (quippe minus displicuerat) de mensa, publico discessu, consurrexi, vitatoque sociorum consortio, per mediam turbam, deiectis luminibus, effugi. Atque illi modicis ambulationibus usi, constituta officia dilabebantur. Ego vero iam nimis cognita familia, fugam è custodia moliebar. Sed illa mihi facilis videbatur, quippe nulla mœnia cernebam in incinctu, quæ fugitium morarentur. Omnia aperta in planiciem vicinosque montes aspectum trans mittebant. Ceterum huc & illuc dispersa portæ stabant omnino ad illum numerum, quem Amphion sue urbi esse iussit. Ille mirabili artificio extructa, fortissimis ut videbatur claustris foribusque rigebant. Non potui satis

R iiij admirari,

admirari, quomodo illa portarum moles nudam apertamque arcem, sine muris, aut vallo, aut ducta fossa mora, tueretur; easque ut inutiles satis imprudenter derisi: ac cum omnia satis perspecta viderentur, secutus illam viam, quæ in proximum montem compendiosissima apparebat, intra limites periculosissimæ arcis tendere cœpi.

Sed cum pervenissem ad locum, ubi murum oportuerat esse ductum, repente intricatus, & hærens, & ipse ob inutilem moram mihi iratus, cum impedimentis pugnabam, quæ nec tangere poteram, nec videre. quippe veluti tenuissimis retibus hinc & illinc implicabar, & tenacissimam indaginem, quo vehementius nitebar, in vincula & nodos arctiores provocabam. Iam pene incideram in casses, ut nec progredi nec recedere possem: sed antequam laqueorum subtilitas pertinacius coiret, retrocedere subito cœpi & cum maximo horrore admirari tam tenuia claustra, quæ nec oculorum sagacitas deprehendisset, nec ipse manus, nisi in captivitate sua, sensissent. Iam Vulcani doli, & nota cælo fabula, ligatiq; non simplici nexu, Mars & Venus, in memoriâ redibant; iam ex Lemnio igne catenarum seriem

seriem esse iurabam, quæ prodigiosam includeret arcem, & tum demum veluti vitrici fortunæ supinas manus dedi, nec minus Superos inferosque Deos accusabam, quod inventutis meæ validissimum fervorem immerito carcere damnavissent; & cum maxime beneficium simularent, velut Aspidem, inter Cleopatra collocaverant fides.

Ultimum remedium erat, exitum per angustias portarum, non dissimulata fuga pertentare, nam cum nihil amplius monstris vacuum sperarem, ita neque aliquid in ultima desperatione metuebam. Succurrit animo ire, & si qua custodia moraretur abeuntem, invocare Deorum omnium fidem, eumque maxime Iovem, qui violatis hospitibus succurrit. Devovere deinde crudelissimam gentem, nec querelis imponere modum, antequam aut meæ vitæ exitum, aut calamitatem invenirem.

Tam robusto consilio ferocior factus ad proxima portæ limen iam, excogitatis verborum contumelijs, evado; cum ecce, in ipso impetu ipsaque audacia mentis, occurrit Acignius, miti quietoque vultu, & non cogitantis lacerum tenens, intentam iracundiæ mentem

& oculos in se conuertit. Nec rogavit confusionis mee causam; sed de valetudine quæsivit, tam potentibus verbis, ut pene me obliuiscerer esse iratum. Sed cum ego illi animum meum de discessu significassem, & ille in contrarium argumenta consumpsisset; tandem iratus oculisque paulatim horrentibus, abire me iubet, quando me felicitatis taderet: nec longe pœnitentiam esse, & errores, tam securum temnentibus iter.

Cum discessisset post terribiles minas, tantumque animum excitasset in diuersa, nihilominus urgere discessum meum cœpi: & ut eram portæ vicinus, primum diligenter circumspexi, si qua hominum manus in claustrorum presidium staret. Nihil autem aliud vidi in aditus angustijs, quàm animum nescio qua solitudine grauem, pallidissima erat, & macies extulerat ossa, nec compositi oculi terribili luce micabant. Ceterum huc & illuc cursitabat per angustias suæ portæ, & nescio quid ad digitos computans, nunc se velut ad consilium se vocabat, interdum turbido nutu quod censuerat auersata, secum ipsa mirabiliter pugnabat. Rerum quoque leuissimarum pondera examinabat ad lancem, veluti stipularum

larum levitatem, aut arenulam ad numerum iniectam. Ac illius quidem nomen erat ingentibus literis, minioque fulgentibus, in superiori fastigio portæ scriptum, Hieromerimna. Cæterum tanta frequentia per eundem aditum arcem irrumpit, maxime adolescentum atque senum, ut habitatores sufficere amplissima sedi possit.

Non placuit mihi tam difficilis locus, exitumque molliorem per alias portas quæsiui. Septem erant, & singulæ suis Numinibus notabiles, quæ in præsidium excubabant. In proxima porta huic, ad quam Hieromerimna se inutiliter macerabat, eminebat virago pessimi vultus, quæ Aelpidis nomine vocitabatur. Per eam portam nemo intrabat nisi turbulentis luminibus turgens, & inter iracundiam doloremque tremantibus. In proximo vero limine Penia cōsistebat, squalida veste, sparsaque capillitio, inculta. Et illa frequentissimū agmen trasmittebat in septa. In vicino deinde præsidio Adrania erat, solutis poplitibus languens; recipiebatque turbas, quæ inertia licentiam amabant.

Ego, ut indigentius observari illam portā, non sine animi gaudio, adverti, ratus iter com-

modum fugienti, tamen ulterius progressus sum, ut viderem, quibus numinibus tutela ceterorum liminum credebatur. Erat autem in una quidem Philotimia, quæ ceruleis vestib. ostrove splendentibus, pene totos parietes onerabat: in altera vero Glykyte illa multiplici pallio intimum absconderat pectus, risuque minime duraturo quemlibet venientem salutabat. Neque alij veniebant ad illam, quam adolescentes tenerrima ætate, & veluti materni lactis consuetudinem requirentes. At vero in ultimis claustris, omnino alia species nihil tale expectantem confudit. Erat enim matrona exercitatissimi vultus, & in quam invidia non diceret: Arete appellabatur.

Ceterum quoscumq; intromiserat in arcem, sincera hilaritate diffusi ex incessu inter ceteros noscitabantur.

Cum omnia perlustrassem, & iam maturum ad fugam tempus esset, ego, pulsata Adrania, per illius portam præcipitata diligentia prorui. Neque illa revocavit abeuntem, & per mollissimum agmen, quod ad ipsam properabat, excitati supercilij minis, ipsoque corporis nisu, viam inveni. In hunc modum ex tristissimo carcere egressus, quàm maximis itineribus

neribus in Scolimorhodium precipitabam fugam. Erat semper in oculis pavitantis Acignus, & cum virgula crepuerat vento, iam me reprehensum, & ad Euthychiam deduci miserabili horrore credebam. Et quid, cogitabam, si percussores notis viarum angustijs præcurrunt? Quid non infestum existimem in solitudine, cum nulla urbium claustra grassatores excludant? Quicquid est, Acignij periculo vivo; & si me ab illo fugientem calamitas excipiet, difficilius amolietur invidiam, quam vulnus Pau'ianum Gephyrius excusat. Tandem ad lacum perveni, nullo Oceano minorem. Illinc rates in Scolimorhodium solvunt; & iam melioris patriæ aura videbar afflari.

Thebani ad Septentrionem latissimas obtinent terras, & ab Eleutheria ad Sarmatas excurrunt: gens laborum plus quam industria capax, & omnino Bæotia sua digna. Illis Aquilius per internuncios imperat; ipse plus quam Assyriorum Principum solitudine inclusus, otiosam maiestatem ineptissima gravitate damnavit. Igitur cum in Scolimorhodium cogitarem, iamque in extremo Eleutheria oppido quærerem ratem, forte unus ex Thebanis in eadem vrbe erat, pinguiissimus homo vultu-

que regij coloris & seminudum caluitie caput ostentans, nomine Trifartitus. Is ab Aquilio ad Tesseranactum in Scolimorhodium mittebatur: ac ut forte in eodem diversorio fueramus, me quoque in instructum navigium benignissime induxit. Ceterum idem stupor, qui à subtilitate ingeniorum Thebanos excludit, ab ingentibus quoque vitijs prohibet. Nihil facilius ad amicitiam vidi, fidemque inter vina sancitam velut extremam religionem non violant. Ego inter adulationum magistros diutissime versatus, statim incautum occupavi blanditijs, intentumque suis laudibus ad amicitiam compuli. Sed cum iam in conspectu Scolimorhodia esset, lacus nigrescentibus undis intumuit, subitaque nubes eripuerunt cœlum trementibus nautis. Neque tempestati modus fuit; & iam veluti continuis aquis, cum nubibus coiverat lacus. Haud mora, securi percussimus malum, & omnia subducimus furentibus ventis. Iam clavis non sequebatur ducentem, iam latera laxabantur ad fluctus, cum ingenti flatu in Septentrionem propulsi, iam nec salutem quidem invocaremus.

Thebani, quicquid in ratem comportaverant, ad certamen perdebant; veritque ne pondera

dera deducerent navem, ad ultimum patrij vini cados inter miserabiles eiulatus effuderunt in fluctus. Quatriduum naufragij minas tempestas irata protraxit. Quinta luce interruptis nubibus enituit cœlum præliumque undarum extremis fremitibus elanguit. Interrogabat gubernatorem Trifartitus, an syderum memoriam servaret, & astrorum indicijs posset ad regionis notitiam pervenire. Ille gravibus suspirijs cunctantem prosecutus silentio damnavat suam artem, & confusa omnia cœli terreque argumenta confitebatur. Tandem evanescente metu, ipse nautica acu doctus proclamavit, nihil unquam illa tempestate benignius fuisse, & quoniam ventus Scolimorhodium non dederat, saltem se in patriam felicissimo errore compulso.

Iam in conspectu littus erat, & Thebas non inde procul esse constabat. Tum omnes excitato plausu navem in portum deducunt egressique in arenam, passim osculis patriam terram & salutem adorant. Trifartitus reparari navigium, vinumque & antennas & malum, ex proximis vicis & nemoribus quæri iubet. ipse ad Aquilium redijt, qui & tempestatis moras excusaret, & si quid forte novi succurrisset

Succurisset, recentibus imperijs oneraretur: me-
que in urbem secum humanissime deducit. Jam
id olim sciebam, neminem ad Aquilium ad-
mitti; nec tam insolentis beneficii genus apud
Trifartitum urgebam. Sed ille me sponte
in regiam deducit, iubetque in atrio expecta-
re inter proceram Thebanorum multitudi-
nem, qui mihi umbram corporibus faciebant,
& post aliquot horarum fastidium ab Aqui-
lio regressus, interiorum meam manum excus-
sissima dextera pulsavit, & ne putes, in-
quit, nullam gratiam amicitiae meae esse, vide-
bis domesticos Aquilij cultus, tibi que plus
quam Mathematico aut Pictori secreta fa-
milie patebunt.

Cum haec dixisset, benignissima manu ex
atrio produxit in domum, evolutumque ex
porticibus vagis tandem constituit ad intimum
Aquilij limen. Ibi tam sincere omnia filebant,
ut Cereri sacrum fieri putarem. Igitur & ipse
utrinque spiritum coercebam, cum Trifartitus,
modestissima manu silentis ostij seram, & ip-
sam mutam, resolvit. ceterum hanc mihi in-
trandi legem dixerat; ut ab ipsius non secede-
rem tergo. Ita, inquit, optima fide omnia lustra-
bis, quae nobis, utpote secretissimarum rerum
ministris,

ministris, patent; neque à me declinans, & per versa vagus, in ignoti cultus officia peccabis. Parui ego monenti, & ad mensuram motuum suorum gestus meos figuravi, nisi quod leviter declinaveram cervicem ne omnino inutilis oculi essent.

Ac ut in thalamum Aquilij veni, hominem iam supra mediam aetatem vidi precipitantem in senectam; statura mediocri, vultuque optimo, & quem indigne voluntaria solitudine damnavit. sed fluxis & titubantibus vestigijs oris maiestatem corrumpibat. & omnino indignatus sum Veneri, quæ saltem non pepercerat nomini charissimorum nepotum.

Itaque ut ad satietatem oculorum omnia eius lineamenta in animum transtuli meum, conuerto ad elegantiam sedis vultum. Et hinc quidem imagines stabant, non quæ memoria bellorum secreti delicias turbarent; sed venustissimi vultus puellarum erant, exculti supra veram, & quos posset natura imitari; ut ego Aristidis vel Pausania, aut etiam Nicophanis labores putarem intueri, quos meretricios pictores antiquitas vocavit. Illinc vero supra mensam orbem duo, in quorum uno terrarum situs & maria pingebantur: in alio vero syderum motus, & uni-

& vniuersæ cœlorum leges aptissimis coloribus erant scriptæ. Illic aureus Phœbus, & vermiculata Venus erat. Luna vero calabatur argento; & prope igneum fecerant Martem. Jovis autem hilare signum, & nitens Mercurius pene arridebat spectantibus. denique malignitatem Saturni livido minio, pallentique damnaverant. Flexuosum iter Solis, imagines Leonis atque Tauri signorumque omnium animabant. Iacebant præterea supra mensam aliquot libri, laceßentibus digitis iam ad squalorem detriti. Præterea cœlestium orbium figuris aliquot in locis excusserat picturam nimis diligens versatio, maxime in Solis & Mercurij planetis, qui quacunque decurrunt, per illam cœli imaginem solertissima monstratione signatur.

Neque advertere hæc poteram, quæ vicinorum curiositatem oculorum petebant, nisi Trifartitus vir benignissimus me ad hæc indicia digiti humanitate deduxisset, (nam Aquilius alvum levare voluit; & amotus extra aulam, locum fecerat inter nos colloquendi.) Igitur cum rogarem, cuius artificis nobiles figuræ essent, quæ meruerant ab Aquilio tractari. primum, inquit, te scire oportet, nihil

nihil hac solitudine Aquilij laboriosius esse; nec ipse industriam cum aspectu hominum oneravit, sed ad curiosas artium aliquot voluptates transtulit. Cæterum in his imaginibus, & foeminarum picturis, non eius studium tantum, sed etiam opes vides. Libertatem amorum coniugio preponit, & vagæ voluptates ad ipsius arbitrium examinantur. Nam ut venustissimas species mulierum libido in animo finxit, omnia in tabellam eruditis coloribus transfert, & imaginationis lineamenta secutus, votum suum in pictura confitetur. Appelluntur deinde pellicum greges, virginesque, quibus multum est, id nomen sub Aquilio exuere. Ipse sibi probator formarum vultus mulierum ad similitudinem imaginis exigit, & quam propius ad illam venustatem natura admovit, duarum, interdum trium noctium fortuna donatur. Etiam si cuius amore vehementius exarsit, si in alicuius amplexibus dulcius animam egit, non statuam in rostris, sed imaginem, sua manu exaratam, in thalamo decernit. Hi vero terrarum calorumque orbis, imaginem Aquiliane potestatis ostendunt, & quotidiani laboris industriam, quo ipse in abdita naturæ pertrahit, & invidia Deorum superat.

superat, qui res pulcherrimas latere mortales voluerunt. Jam crystalla non aeterna hyeme cogere, iam exprimere metallorum animas potest, & omnia Solis miracula in temperatum foculum conuocare; etiam ignorantem naturam suas vires edocere; vitales autem succi, & qui supra Aesculapij artem inuidi Iovis provocant fulmen, his artibus exprimuntur, & ne indiserta oratione detrahā pulcherrimae arti, expectabant haec scientiae Aquilium, dedignata à minoribus viris, veluti imparibus procis amari. In eas Aquilius dies noctibus adiungit, & ne distractae curae diligentiam turbent, ceterarum domi forisque memoriam amittit. Cum haec Trifartitus ad sudorem & anhelitum dixisset, Aquilius lubrico passu processerat è secreto, vocatumque Trifartitum, brachia superiori vesti annectere, imperabat. Ego me ad parietem iunxeram, & ipsum intexto auro sericoque fulgentem. ac dum veneratione tantae sedis incerti oculi in diversa dissipantur, inciderunt in imaginem, antiquam sane, sed in qua nihil erat magis notabile, quam hi versus, prater quos in conclavi nihil Martium vidi.

Est regio Aultriacis illic contermina campis,
 Qu

Qua frangit tumidus ripas, & proruit Ister.
Cyanæ; visurus aquas; dum fata sinebant
Fortunatus ager, nec terris invidus ullis,
Pannoniam dixere patres. Nunc nomina tan-
tum

Restant, & raris incisa noualia sulcis.

Nam ferus vt summo Mauors pugnabat in
Æmo,

Placatos despexit agros, & pectore toto
Intumuit, Thracesque suos, in mania corda,
Et secum rapidos huc traxit in arma furores,
Protinus infandis mutavit cladibus vrbes,
Exhausitque domos, Ipsis penetralia Diuis
Tristibus eripuit flammis, agrisque colonos
Abstulit, & dominis moerentibus astulit ab-
gros.

Heu quantum misere cecidit tunc gloria
terræ!

Qualiter horrentes reducis vicinia Phoebi,
Cum soluit fluuios, & picti gramina campi
Inuitant volucres connubia iungere cantu;
Si mala per lætas regnant incendia sylvas,
Tunc luci stat truncus honos, trabibusque per-
ultis

Mœsta subit facies, & nudis flebile ramis
Conqueritur mœsto cœlo nemus; Ipse viator
Ingemit, atq; ipse plangunt sua tecta volucres.
Sic mala Pannonios tempestas perculit agros.

O quoties plenis maturum messibus annum
In fragem servare deos, flavaeque videres

Pannodium armato perverti turbine messes?
 Nulla fides campis. Campos odore coloni,
 Atque arces vallumque petunt. Nec moenia
 multum

Heu pavidos quæsisse iuvat. Nam claustra per-
 errat

Hostis, & obfesse frangit munimina portæ.

At vero erectis quoties exercitus armis
 Hinc atq; hinc sine lege furit, taboque calentes
 Protinus immensis constipat cædibus amnes,
 Quæ tantū immissis horrens insibilat Arctos
 Nubibus, aut raucis tantum gemit vnda sub
 Euris:

Tela volant, Scythicis plumbum torquetur
 habenis.

Spiculaque & diræ currunt per inane sagitte.
 Tunc enses lethale micant, tunc fulmina cæpis
 Salmoneo maiora sonant, Sternuntur vbiq;
 Arma, viri. Nec spes immensa in strage sepul-
 chri.

Ni membris & cæde regi; dum iugera crescunt
 Mortibus, & planos attollunt funera campos.
 Et nunc Ætherei superant vexilla Tonan-
 tis,

Nunc Luna peiore cadunt, cum turbida pan-
 dit.

Cornua, Thessalicis heu digna horrere vene-
 nis.

Sæue Pater belli, miseræ sat gentis in arvis
 Sedit atrox bellum, nostrumq; exterruit orbē.

Arma

Arma domum, Grandive, refer (quid Thracia
cessant

Orgia?) & Odrysios concede ad praelia cam-
pos.

Illic Hesperias pulchrum vidisse catervas.

Illic dulce mori. Felix, victoria cuius

Constabit fatis. Tunc O fortissime Mauors,

Sanctus eris, nullæque gement pia funera ma-
tres.

*Dum in hoc silentio compositus, carmen,
quod non mediocriter placebat, in memoriam
repetita lectione perduco; notavi ad vicinum
parietem aliam imaginem, in qua vidi Pro-
tagonis simillimos vultus. Fingebatur autem
aliquid scribere in Moreto, quasi non satis an-
tiquissimus Poeta absolvisset hoc carmen. Ac
deinde cū effusissimus imber sub dio ambulan-
tem impeteret, fugiebat ad proximas sepes, &
caniculum, qui in illis latibulum defoderet, a-
cerrima observatione quarebat. Neque procul
Liphippi faciem agnovi, cum sua uxore, & ali-
quot antistitibus populorum suorum fata (in-
star Parcarum) ducentis ex colo. Ac cum hec
impensius mirarer, increpuit ostium leniter, ut
videbatur, digiti articulo tētatum. Nec mora,
nescio quis linteo purissimo pracinctus, ad A-
quilium intravit, vitroque purissimo exiguum
liquorem*

liquorem hilarissima fronte ostendit. Aquilius, quicquid erat, crepitu manuum cellaudans, examinare coepit ad lucē, & cum homine suavissime loqui, cum à Trifartito quærerem, quisnam esset tam illustris familiaritatis homo? Hebraeus, inquit, quo nemo gratiosior in regia vivit.

Hac dicente Trifartito, Aquilius cum Hebræo, thalamum egressus, cōtulit se in scientiarum amabilem locum; ubi complures fornaculas vidi, & vitrea ac argentea vasa, quæ humores in altum evocatos per obliquas fistulas reddebant. Artifices vero & foculorum ministri, pars versicoloribus pellibus præcincti, acapnum ad pondus ingerebant, pars vim liquorum viventium, quos ignis ex vasculis exegerat, diligenti examinatione pendebant. Omnem operis partem frequens sedulitas implebat.

Delectatus tam fideli labore Aquilius, diffusissima fronte gaudebat. Ac ne quidem ego pulcherrime artis ordinem, sine aliqua voluptate, aspiciebam: cum Aquilius vasculum deposuit de foculo, & hic, inquit commendata est spes præcipua laborum meorum, & nobilissime fastigium artis. Hac dicentem, lubrica
materia

*materia elusit (erat n. vitrea) & ab incantis
manibus labens, nefando in terram ictu secum
Aquilium, & nobilissimam artem afflixit.*

*Qui tremor illicita coeli de lampade tactos,
Percutit attonitum; pariterq; horrore sub vno
Vox, animus, sanguisque perit.*

*Stabat Aquilius, veluti turbulento somno
delusus, & ipse in tanta perturbatione cala-
mitatis se querebat. Ex altera parte famulo-
rum eiulatus deplorantium felicissimi vasculi
ruinam, totam cellam impleverat; comen-
dabantque gemitus, & ipsi vix ad plorandum
fortes ut non intercidisse vasculum aliquod, sed
omnes deos occisos esse putares. Igitur plangen-
tibus universis, & ipse, ne viderer otiosus mi-
seriarum spectator, incipiebam exorare lachry-
mas ob oculis, bis terque pollice attritis, ad
Trifaritum, ubi esset, intueri. Sed ille iam
defecerat, sedensque ad lacunam quam
effluens impleverat humor, eam inundantibus
lachrymis augebat. Et iam redierant Aquilio
sensus; sed deerant verba, quae in tanta cala-
mitate effundere posset.*

*Itaque cum lamentabili vultu nihil aliud,
quam fragmenta miserrimi vasis contueretur,
ipse Trifaritum monui, ut se virum meminisset*

S

id est.

id est, colligeret in præsens animum, meritissimo quidem dolore deiectum, & Aquilium, priusquam expiraret, à conspectu illius liquoris, veluti paterni aut coniugalis cadaveris, amoliretur. Pudebat Trifaritum expectasse, ut ab externo moneretur. Itaque consurgit ad officium domini pene supremum: & cum eo iuuenis quidam præpinguis, rarissima barba, qui omnium modestissime calamitatem tulerat. quippe antebiduum, dum cœlorum meatus, & decreta perlustrat, illud fatum præviderat ex contumacibus astris. Igitur illi coniunctis viribus, cum me etiam in auxilium advocassent, velut efferrent Aquilium, nihil repugnantem asportant, personabant omnia funebri planctu, & omnes secretissima artis mystæ, cum acerbissimo clamore, sequebantur. Nescias, an Aquilium, an vasculum gemebant. Ille male consoporatus cum ad doloris sensum turbulenta vigilia redisset, velut recenti vulnere ictus, exclamat; ergo superstes deorum iracundia vivo? & hæc quidem dicentem, ipsæ indicis venæ cum oratione defecerant. Igitur fomentis aggredimur languentem, vultusque & præcipue narium spiramenta, acerrimo liquore perfundimus. Ac cum iterum in soporem laberetur,

retur, digressus ex molestissimo munere in diversorium meum pervolo.

Nec ibi diu hæseram, cum Trifartitus servum, & ipsum tuberosissimi ventris, ad me misit, qui ad cœnam, ad quam aliquot ante horis promiseram, duceret. Videbatur mihi exorta lux in periculosa nocte, & Aquilius, quem iam optima fide comploraveram, omnino existimavi ad vitam rediisse; quoniam domestici mensarum & hilaritatis meminissent. Itaque quotquot occurrebant in urbe (nam universam atras vestes sumpserant) detergere lachrymas iubebam, & in natalitijs vestib. dys sacrificium apparare. Neq; me coniectura decepit. Etenim Trifartitus in simplici quidem veste, sed manantibus effusissimo sudore genis, in aditu domus stabat; qui ut venientem me aspexit, attrivit amplexib. pectus, & ut Aquilius mirabili fortitudine revixisset, recitavit, pene ipse gaudio extinctus, deinde rapuit in tecta, & in triclinium deduxit, quod ignei vapores ex fictilium impleverant aestu. Nulla in conclavi flamma erat. nam & caminum in obscurissima parte, celatum etiam compluribus velis, veluti ædium carinam damnaverant.

Longa fuerit series pompæ, quam si percensere-
rem, tam ego fatigare audientes possem, quam
ipsa me lassavit. Inter hæc, importuna convi-
varum benignitas me præcipue afflixit, quorum
ut in triclinium quisque intrabat, me, utpote
peregrinum hominem, & cuius honori solemnitas
epularum parabatur, acidissima oratione
verberabat. Ego vero credebam aliquid ex
antiquis monumentis referri; quoniam ea lo-
quentium facies erat, vocisque stabilitas, ut pu-
tares pueros ludimagistro imperatam pensio-
nem memorie afferre. Tandem superven-
it Trifartitus ad anhelitum lassus, excu-
savitque epularum tarditatem; & interim
gustatione vini initiari convivium iussit. Cete-
rum iamdiu convivarum gravitas molestissi-
ma mihi erat, quoniam post primæ salutationis
fastidium nulla iucunditate deliniebant mo-
rum, & inepta omnium maestas iam funeri
conveniebat, quàm mensæ.

Tandem ingenti paropside invec̃ta est in tri-
clinium offa, redolentibus herbis, & maxime
pipere medicata. Erumpebat ex paropside fu-
mus, tenuis quidem, quoniam pinguiissimus li-
quor tarde vaporem dimittebat; sed qui sin-
gulorum vim odorem excitaret; veluti ca-
nes

nes fragrantibus ferarum vestigiis monentur. Igitur considerare iussi sumus, nullis dapibus evocati, prater hanc offam, quae sane pene totam mensam tegebat. Paulo minus integra hora designatio locorum consumpsit. Et illi mox compositi tanto silentio scrupulosam honestatem expendebant, ut eos non minus offam venerari, quam Aquilium putarem.

Ego gallici moris memor, statim in cibum irruui, pulmentique eminentem supra disci ripas acervum iniecto cochleare destruxi. Secuta est me principem turba; & omnes parum variantibus oculis (id enim ad maiestatem pertinebat) etiam manum in mensam eo tenore deducta veluti musicos concentus gubernaret, pinguiissimam offae molem expugnant. Caterum qui in extrema confederant mensa, illi veluti spectatores convivii vacabant, & tantam nostram felicitatem contuebantur. Quod ego precipue admiratus, cum qui proximus mihi erat in erogavi, quod illi facinus admisissent, qui nec ipsi ederent, & in convivarum conspectum perducerentur? Ille neque reos esse, & nostris epulis successuros, respondit. Inter haec verba

S ij con-

converto ad paropsidem vultus, quam vicinorum meorum humanitas iam transmiserat ad illos, quos inutiliter assidere questus eram. & ipsi aliquando vice nostra vacavimus.

Ac cum aliquantulum cessassemus, iterum unica lance reparatum est convivium. Perna & glandula inerant, & exsiccatæ bubula rubor, & cæruleis aliquantum lineis variatus. Refecti tam mirifica suavitate cibi, iterum lancem in vicinos transmittimus; ac deinceps ita ferculis ad ostentationem paratis (quippe plusquam quinquaginta sunt illata) usi sumus, ut gustatione facta inimos mensæ fines succedentibus manibus veheremus. Ceterum neque lances simul duas in convivio vidi, & antequam explicaretur tam prolixus ordo ciborum, iam mediæ noctis proceßerat tempus, meque utpote fatigatum molesta voluptate trahabat in somnum. Illud autem diligenter adverti, quicquid torruerant igne, exhaustis humoribus pene cineritium afferri. ceterum pisces nunquam memini tanta suavitate conditos vidisse; ut hæc culina in eo genere erudire orbem possit.

Laxabatur interim convivarum taciturna maiestas, & solvi in hilaritatem videbatur,
ut

ut cum indignatio ventorum primas undas suspendit in mari, soluitque tranquillitatem magis, quàm excitat fluctus. Jam increbescabant pocula, & paulatim perierat convivialium scrupulositas legum; momentoque me totum longa poculorum sepes obsederat: Interrogavi Trifartitum, quid me tot machine moverent? Ille autem blandissimo annuit vultu, rogavitque, num singularum amicitiam ducerem tanti, ut illam modico haustu quo provocaverant, sancirem. Omnes idem petere ebrio plausu significabant; cum etiam Trifartitus monuit, nec id officium repudiari integræ convivarum gratia posse.

Ego pene lachrymas in tanta calamitate profudi, rogavique, ne me suis amicitijs occiderent; & misericors Trifartitus, quippe esse veros gemitus deprehenderat, advectionem meam suscepit. Egrediamur tandem impetramus, ut nihil nisi pocula libarem. Ad hanc pacem cum sustulissem plausum, ac latissimis verbis humanitatem commendarem, cæpi fœderis conditiones implere, & notabilem convivij exitum diligenter contemplari. Iam enim eruperat tempestas, & omnia temulentorum vocibus personabant. Omnes affectus

cerneres, in quos solutas mentes insania Iyæ transformat.

Appetebat iam Aurora, ut facile ex gravioribus oculis conijciebam; cum solutum convivium credidi esse, remotis scilicet mensis, & assurgentibus aliquot, quibus modestior ebrietas reliquerat pedes. Reliqui tanquam sordidissimo funere in vicinos lectulos efferebantur. Tunc ego in memoriam revocatus Vlyssis, qui voluptatis blandimenta, velut hominis interitum, apud Alcinoûm proscribit; illum Thebanorum convivij adfuisse haud immerito cogitavi. Nã ad Cimmerios in vicinia fuerat, & illinc ad sepulti orbis caliginem invenerat iter. Nihilominus & ipse fictis vocibus Trifartito gratias ago pro suavissima nocte, & molestissimi carceris fores non satis sanis oculis quero, vino vigiliaque turbatus. Verum ad ostium satellites aliquot stabant qui, me exeuntem turpissima benignitate revocarunt; nondum missionem factam Nyseo sacro causati. Tum maxime recruduit bibentium certamen, neq; me vix prioribus malis luculentem ille fluctus omisit. Astiterunt ineptissimi amici, & ructantibus verbis rogaverunt, ne omnia iam ad finem spectantia prematura discessione turbarem.

turbarem. Precipue Trifartitus considerare me iussit, quota pars convivantium iaceret, quota autem in pedibus esset, qui certe, inquit, de convivio querentur, si eos sobria vestigia reduxerint domum.

Parui ex templo hospiti, etiam periculo meo. Erant enim undiquaque propinantium scyphi, quos mihi conivarum barbaries parabat, innumerabiles quidem, sed ne omnia solatio vacarent, illi pene sicci, & tantum exigua veluti libatione onerati. Sed ut ingentia flumina ignobiles riuuli componunt, & simplex assiduitas terit ferrum; ita ego his lataginis plenus eram, & periclitabar corrumpere mentem; cum aperta publico consensu fores dimisere volentes. Frustra gratulabar mihi de libertate nova. Etenim aliquantulum progressi in aliam custodiam incidimus, & illam non minus inhumanam; ubi tribus poculis invitatus, cum consulerem corpus, possetne ad extremam necessitatem durare, ex convivis duo semianimes procumbunt in terram. Inundaverant solum reducis vini fontes, & odore turpissimo corruperant locum: cum alij iacentes attollere, nec ipsi bene sani; alij solutissimo risu elatos prosequi ceperunt.

Ego commoditate temporis usus, inter bacchantium tumultus elabor, donumque nec iam satis synceris pedibus quero. Postera luce, acerbissimo dolore afflictus sum, & mihi intestinis pulsib. caput collabebatur in partes. Itaque abstinui à consortio Thebanorum, & dum appararetur navis, quæ Trifartitum in Scolimorhodium veheret, causatus intemperiem stomachi, ingrata conviviorum beneficia vitavi.

Tandem ex Bœotia commodissimis solvimus auris, votoque celerius destinatam attingimus terram. Sed mihi non placebat ad Tessaranactum cum Trifartito ire, & indignabar Legati opibus niti. Quippe Tessaranactum audiebam supra antiquitatis vanitatem, Heroes Xenophontios fingentis, admiratorem virtutis & miraculum esse. Me autem charissimum Musis communissima omnibus vanitate credebam. Et nondum in illis gentibus Themisty aboleverat nomen. Itaque Trifartitum reliqui, nescio qua excusatione usus, & cum peregrino ex Isoleonte, qui ad Tessaranactum etiam tendebat, ociosis itineribus sum profectus.

Forte feriata dies erat, & nos itineris laborem

rem levabamus innoxys iocis, cumque Sol fervidius aestuaret, consedimus inter arbores, quæ rustici prædij tecta amœnissima nocte cingebant. Ibi quoque risui indulsimus, conquisitaque lætitia molestissimas fefellimus curas.

Iam processerat ad cantum bilaritas nostra, cum ex vicina domo videmus aliquot servos, in purissimis togis, ad nos mirabili lenitate tendentes, prona omnibus ora; oculique puellarum verecundia deiectioni. Illi nos succedere tetis orant, sequæ ab ædium domino ad hos missos benignissima oratione confirmant. Utimur tam commodi humanitate viri, & præcedentibus servis hospitales subymus lares: momentoque in interiorem thalamum deducti ad patrem familias sumus; ubi ipse in hemicyclo ad Tulliani Scævola maiestatem sedebat, sanctissima severitate vultus, demissisque luminibus, & in promissam intuentibus barbam. In purissima veste erat, nihilque circa eum notavimus, unde squalor ambitiose non esset exemptus. Plane hominem frugi putares, & qualem non violasset olim licentia Gallorum, si in curuli capta urbe consedisset.

Ac ut illius intravimus sedem, ipse brevissima salutatione venientes excepit; ceterum

tam largos profunderere fletus cœpit, ut omnino timeremus, ne alicuius acerbitatis memoriam noster adventus renovasset. Horrentibus nobis, planeque mirantibus, quod novum humanitatis genus esset tanto luctu hospitalitij gratiam violare, ego propius ad Hemicyclum accessi; vultuque quantum simulare potui confuso repentini doloris causam rogavi. Ille manu verberatam quatens sedem, nutuque multiplici cervicem inflectens, nihil quidem sui causa commoveri respondit, periculo nostro: neque enim quemquam inultis criminibus laceffisse patientiam cœli. Exhorruimus omnino tam confusa accusationis invidia inundati, mutuaque admiratione suspensi, modo nos, modo senem in gemitu perseverantem, sæpissime innocentiam nostram intuebamur.

Nec dubitavi querere; quam in nobis flagitij suspicionem invenisset. Ille vero humentibus oculis mœstus, cæterum aliquantulum mutato in iracundiam vultu, & hoc etiam rogatis inquit, quasi in Scythica feritate, & divini iuris barbaria educti? nisi forte etiam ignoratis, quam sit inexpiabile crimen die festis suscipere iter. Viam præterea (quod abomi-

abominor loqui) non seria Numinis memoria, sed omni libertate ludorum, solutaque remissione celebrasti, etiam polluistis innocentiam edium mearum iocositate intempesta, cum de via fatigati in proximo consideretis, & tecta mea infelicem umbram vestris sacrilegijs prae- buerunt. Post hanc orationem cum omnino stupore contacti, tanquam Numinum coelestium vatem adorassemus, veniamque incon- sulto adolescentiae errori deprecaremur, ipse habitis honoribus mitigatus, nihil de celerum lenitate desperandum ostendit, si lachryma nostra emendationem bona fide sponderent, iam Superos quantum deliquissemus igno- rare.

Refecti tam mirifici spei benignitate sumus, ac tum socio meo libuit inquirere sanctissimi senis nomen. Ille spiritum aliquantum ad cogitationem collegit; & quidem mallet, inquit, vos ab alijs accepisse: ceterum ne sciscitantes molesta taciturnitate suspendam, ego sum Catharinus ille, cui sacrorum factiones tam candidum nomen fecerunt: & ut de me fateri audeam, moribus inter primos vivo, religione inter nullos. Tam superba probitate commotus sum, ut plura de sacrorum cultu

cultu & vivendi modo interrogarem: incertus an vanitas ambitionis, an sincera pietas, peperisset Catharini fastidiosum nomen. Ac cum senex repetita clarius tussi velut familia signum dedisset, omnes ad illius orationem mirabili diligentia convolarunt. Nobis etiam strata sedes allata, ubi compositi cœlestium oraculorum auctoritatem exciperemus; ut iam ego nunquam cassus miseriarum vates, ariolarer ex tam religioso apparatu, nos molesta senis oratione hospitij gratiam empturos.

Sedato ille venientium tumultu, cum omnium ora oculosque in eum expectatio defixisset, in hunc prope modum cœpit. Primis temporibus, cum nondum ex humano genere cognata astrorum semina abolevisent, & inter superos mortalesque, non virtus, sed habitatio, discrimen constituisset, patebat in astra merentibus via; & cœlo mortalitas pene libere conmeabat. Testes Herculis Liberique fama nepotibus sacra, & tot humanorum corporum forma, quæ viventium syderum numerum auxerunt. Sed posteaquam virtutis premia libido occupavit, & nihil honestum inter homines credi cœpit, quod non voluptatem promitteret; dii corruptam humanitatem averſati, præcluserunt

serunt limitem cœlorum, & flagitiorum gravitate suum æthera onerare timuerunt.

Igitur amissa eternitatis via superiorum seculorum infelicitas laboravit, & omnes excogitata sacrorum novitate plus etiam deorum iracundiam sollicitarunt. Tandem paulo supra ætatem meam aliqui sacrorum ineptias aspernatisunt, detraxeruntque ineptissimis superstitionibus larvam, aut ut melius dicam, detrudere sunt aggressi. Stupuerunt enim in conatu, velut tanti operis immanitatem demirantes; contentique ex religionum agro succidere virgulta, noxiosissimas radices tangere timuerunt. Ego tandem sum, hospites, maioribus fatis natus, qui, ut primum ætas magistrorum licentia me subduxit, & putior quædam doctrina cœli munere inunda vit, non tenui gemitus in tanta calamitate mortalitatis, cum omnes, qui duodecim seculis vixerunt, viderem veluti caliginosa nocte per præcipitia & immensas voragine prolapsos. Ac quod me maxime movit, nec unus eo spatio in hunc orbem est ingressus, quem non fæde in supplicia perpetua morte vitura commune flagitium perturbavit, nemo, inquam, illa religione, quæ tum viguit, sibi aliud eternitatis domicilium paravit, quam
impio-

impiorum carnificinam, ubi mori iucundissimum putant. Viderit quidem Deus; sed integra iustitiæ fama, nec cuiquam eorum debuit parcere, nec potuit. Nec irascetur huic liberrimo dicto: nam & saepe graviora ausus sum: & tamen vivere in hanc ætatem voluit, quam videtis. Ceterum non minus acriter exosus istos seculi emendatores, qui superstitionibus pepercerunt, qui Peimenarchos, ut vocant, qui pervigiliorum tempora, qui linea sacerdotum ornamenta, ceteraque deliramenta antiquitatis, nimis faciles admiserunt; quam eos, qui omnino priscis conscripti erroribus adhuc iacent, longe in aliam emendationis viam institui, & adnota severius manu, tenuissimas superstitionum fibras, etiam omnem imaginem sustuli. Cæpi damnare quicquid avorum seculum probasset, & si mihi creditis, pene dubitavi, an esse crederem Numen, quoniam in eo inepta antiquitas consensit. Ego sane grande diligentia pretium tuli; & in familiam meam reviviscere innocentiam vidi, omnino qualem in ordienti mundo Numen primis mortalibus infudit. Nuda vota, synceraque religio, nulla ceremoniarum vanitate; veluti pistoris odoribus, corrupta. Die sacro nec apud

nos via longiori commeari fas est, nec publicis scenis, aut privata ludorum comitati indulgere. Aequalitatis sanctissimus amor; & si mihi creditis; plus meorum voluntate, quam auctoritate mea impero. Pudor & virtutibus contineri modestiam bonorum oportet; mali nec severitate poenarum possunt. Considerate figmenta Poetarum, qui felicitatem in aureo seculo describunt: id est, cum nulla vis paria ingenia subigeret, nec tribunalia essent, ex quibus severitas metum palloremque divideret convocatis. Sed vereor, ne antequam hoc superbissimo persuasum orbi, dum melioribus caeptis fata cunctantur, & morbus ac senectus in ventos vires meas & animam effundant. Dixerat, & lachrymis vultus maduisse secutis.

Uidebar mihi Pythagoram audire, tota chartam apud nescio quem Poetae suis legibus indulgentem: & nisi commode haec lachryma senis intervenissent, periclitabamur in illis sermonibus pernoctare. Sed iam detergis luminibus videbatur novam fabulam producturus in scenam, cum lepidissima uxor exerrantem labia aliquot basiolis compressit; laudabili mulier forma, emendatissimo ore, nec eminentibus

tibus oculis nec effossis, usque subtristi petulantia vibrantibus, annorum circiter viginti. Hæc ut effluentes Catharini lachrymas com-
bibit, miscuitque rugis maritalibus amabilem
vultum; blandissimis precibus exoravit, ut fau-
cibus pectorique parcere vellet, iam omnia ad
cœnam comparata manere conuiuas, iret, &
hospites meliores exhortationibus factos sua-
nitate conuiuij mulceret. Amavi mulierem
post hæc verba, credidique omnibus Catharini
præceptis potiore esse.

Igitur ut ad cœnam discubimus, & mul-
tiplicibus ferculis excepti, pietatis antecœnane
capimus obliuisci; etiam ultro inuitante Ca-
tharino ad hilaritatē poculorum processimus.
Ego continuo in eum lumen obuerti, omnino
mitigatum, & suæ severitatis tristitiam sub-
moventem, quippe in formosæ coniugis vultu
tam constanter oculos defixerat, ut pu-
tares inibi latere magnetem, qui ferrei se-
nis conspectum in eam partem cogeret.
Non tenui ego risum, nutuque meum
comitem in eandem contemplationem con-
verti.

Ceterum nihil mirabilius mihi fuit, quàm
quod extremo conuiuio nescio qua instru-
menta

menta illata sunt; leuia quidem illa, politaque, sed Samia tantum. Eorum hic modus fuit. calix erat exiguae capacitatis, ad quem pertinebat directa veluti tibiola, eaque cavata. Catharinus autem aliquid evoluit ex multiplici charta, & in minutissimas dissectum partes in illum calicem digerit, admotaque excitat flamma. Tum vero exundavit tenuis fumus, & se in aerem dispersit; cum Catharinus extremam tibiolam ori insertans, perductum spiritu fumū per concavos instrumenti meatus diutius faucibus pressit: donec sub horridus vapor occuparet domicilium mentis, & mirabili monstro per omnium fere sensuum receptacula laxaretur, oculi concepta lachrymarum nube tamen ardebant: nares caliginosi aeris reddebant volumina, & os omnino fornaculi imaginem figurabat, cum humanitatem lignorum nondum victrix flamma exprimit. Sequutum est ingens ac sordidum flumen, cum omnibus ostiis exciti ab hac peste humores aut concepti exundarent. Ac ne quid deformi spectaculo deesset, tam pestilens odor triclinium invaserat, ut iam malle vel Catharinum orationem in illam horam produxisse. Invitati deinde ad eandem medi-

medicamenti suauitatem sumus, plantam mirifica in humorum noxiam animositatis esse, & in omnes morbos procul dubio valituram. Sed neque me, neque socium meum, tunc fatigabat vita ad desiderium mortis. Imo credimus hominem illum, ultra ad dotes quas memorauerat nobis, etiam Psyllum esse: alioqui nunquam venenum tam atrox percoxisset,

Planta nocēs, o lethifero planta horrida fumo,
 Quam bona diversis natura remouerat oris;
 Quis te, planta nocens, tristi vectare carina
 Instituit demens, nostrisque ostendere terris?
 Scilicet infelix raperet cum secula Mavors,
 Deformisq; fames, morbiq; cadensq; senectus
 (Proh dolor) & sævi legerent aconita novercæ
 Heu etiam in nostras deerant hæc fata ruinas?
 Quis sordes facinusque tuū dirosque vapores
 Explicet, & foedo surgentia nubila fumo?
 Talis avernali corrumpit spiritus auras
 Missus in astra lacu, morituraq; germina solvit,
 Vicinumq; pecus, volucrumque intercipit alas.
 Talis & inferni subter mala limina Mundi
 Urget odor manes, cū lampada trīstis Erinnyis
 Solvit, & extinctæ fumant post prælia tædæ.
 Planta nocens, ô lethifero planta horrida fumo
 Te si semifero Cacus iactasset ab ore,
 Alcidem vicisset odor. Te secula prisca
 Si nossent, poterant vacuis præferre cicutis,

Et

Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tum si quis patriam violasset cede senectam,
Huic mites nimirum flammæ huic lenta putassent
Flumina. Fumiferi potasset nubila Peti.

*Igitur post olide fastidium cœnæ, sermones-
que Catharini novos, non minus vanitate ho-
minis, quam convivio saturati ad quietem se-
cessimus. Sed posteaquam altiori mente omnia
pariter revolvi, & quæ iam in Catharini do-
mo, & quæ olim apud Acignianos cognove-
ram, quæ præterea à diversarum religionum
acceperam mystis, acerbissimo dolore perfu-
sus sum, quod viderem contentiones mortu-
alium non aliter divinis ceremoniis, quam hu-
mana lite, abuti; omnia agi supervacuo im-
petu, & crudelibus maledictis, quæ tamen in-
vicem reprehendunt. Eruditos ambitu tra-
hi, & factionibus potentes; imbecillos vero
authoritatem doctrinæ aut virium sequi.
Quotusquisque, cogitabam, aut Acignianus
est, aut in Catharini familia vivit, quem
non impressa institutio parentum, aut suæ gentis
conversatio, aut impetus nullo rationis argu-
mento firmatus, in partes seduxerit? quàm
pauci mature mentis consilio ducuntur;
& tamen illis odys pugnamus, ut facile
videas*

videas omnes sibi sapientiam imputare? O superba mortalitas! O immesericors superstitionis ingenium! quasi qui vere sentiunt, non plus felicitati debeant, quam consilio; aut quos fefellit occupata tot sentibus via, magis iracundia quam suspirijs digna committant. In hac verba consoporatus publicas curas cum sensibus amisi. Postera luce ad Catharinum accessi, hospitalemque fovem precatus, ut benignitatis gratiam referret, destinatum iter ad Tessaranactum cum socio aggressus sum.

Scolimorhodia terrarum pulcherrima, nunc exiguis collibus tumens, nunc in planicies pabuli feracissimas extensa, ubique latissima viriditate exsultat. Arborum per publicas vias ordines adulti, sepesque quae eminent ad securitatem pascuorum, ubique imaginem sylvarum comitantibus ostendunt. Armentorum atque gregum tanta frequentia, ut ibi Geryonis & Atlantidarum fabulas ponere possis. Flumen erat, cuius alveum perpetua semita stringebamus, reciprocantibus undis statos cursus mirabili commoditate reflectens, passim quidem ingentibus navigijs stratum erat, scaphis autem remisque tam multipliciter everberabatur, ut nunquam magis
Xer-

Xerxes Hellespontum oppresserit.

Ego felicitatem regionis admirabar, & adorabam simillimos Lusiniæ campos. Sed populus, ut plerumque fit, nimia fortuna saginatus, stimulos ingeniose paupertatis in superbum otium mutaverat. Præcipue externi fastidio eramus, & nisi ex Catharino cognovissem, tam rusticum crimen tantum in vilioribus herere, iam incipiebam averſari. Scilicet morhodie fastus. Certe quotiescunque ad magnates divertimus, etiam mea Lusiniæ humanitatem damnavi.

Lautissima suppellex, & ipsum pavimentum quotidianis levigatum laboribus, hortulique per plantarum ingenia dispositi, fessos erroribus oculos suavissime levabant. Ipsa colloquia magnatum, & puellarum humanitas, nescio quid mihi ipso celo felicius videbatur. tum convivium omni opulentia repleta, mensæque ferculorum mole depresso: thororum deinde apparatus, & exacta in omnibus mundicies, animum meum etiam ultra Themistij vaticinia permulserunt,

Sed posteaquam ad Tessaranaëti pervenimus sedes, primum quidem religiosam maiestatem frequentissima domus, tot tricliniorum cultus, tot atria famulorum splendore vibrantia

brantia, etiam paulo digniora credidi quam
ut ibi Iupiter habitaret. Cum autem Tessa-
ranaetum contemplatus sum, utique appara-
tum quantumvis venerabilem, tanto fastigio
minorem esse duxi.

Ceterum cum aditum ad ipsum studiosissi-
me molirer, ad Amphiarum amicorum
principem veni. Nulli est Tessaranaetus in-
tima charitare coniunctior; nec aut cuiquam
Deorum iustius potuit nasci, aut Iupiter simi-
lem in cœlis Mercurium habet. Ego statim
in illius notitiam sua facilitate perveni, & per
hunc deductus ad Tessaranaetum cœpi melio-
ribus dijs uti. Nec multo post Tessaranaetus,
cum me non mediocriter auxisset, etiam in sa-
crarium suum induxit, ubi inter lectissimos
famulorum ambrosia vescitur, quod benefi-
cium, divina mentis impetu raptus, istis subito
versibus profecutus sum.

Quantus erat, magni peteret cū tecta parentis,
Quamque potens Phaethon, tantum si visere
currum,

Non curru voluisset agi: penetralia tantus
Nunc subeo coelumque tuum pulchrosque
recessus,

O proles genitorque deum, qui sceptrum,
riamque

Ostrumque

Ostrumque, & tanti decoras insignia regni.
Nec tu sole minor; quo se genitore superbus
Iactavit Phaethon. Tu nobis Phoebus Apollo
Tu radijs Titan, tu messibus alter Osiris,
Et mitra, & pæan, & cunctis gentibus olim
Sol quodcunque fuit. Medius Sol temperat
astra:

Tu medius Reges, tu magni foedera Mundi
Certe iure ligas tu qua discesseris ora.
Pallida surget hyems: tecum ver protinus ibi,
In campos quoscunque voles. Lucebis Ibero?
Non erit Occiduo confinis Iberia Ponto,
Eoa plus luce nitens. Si Gallia Solem
Senserit, o Gallæ quam frangent horrea messes
Sed grates, Sol magne, tibi. Penetralia tandem
Mortali patuere viro. Iam cernere coram
Ambrosiam, nectarq; licet, mensasque deorum
Iam mihi non dubio venient oracula visu,
Luxque oculis æterna meis, æternaque menti:
O lux alma mihi, quam nullis obruet vnquam
Nox invec̃ta rotis, nebulaque ingrata maligna.
Nec Superos maiora precor, nec vota Tonanti
Vlla fero, tantum, ne, dum bona cuncta severe
Temperat, ætherea me vivere malit in aula.

FINIS.

T.

EUPHORMIONIS
SATYRICI
APOLOGIA

PRO SE.

PARS III.

LEYDÆ
Apud IACOBVM MARCI,

CLC L₂ C XVII.

THE UNIVERSITY OF

LIBRARY

OF THE

STATE OF

NEW YORK

1875

1875

1875

1875

1875

1875

SERENISS. ET POTENTISS.

*Principi, Carolo Emanueli, Magno Duci
Allobrogum, Gallorum Insu-
brium Principi. &c.*

EUPHORMIO S.D.

ETVSTAS Asylorū(Prin-
ceps potentissime) magis
tutam improbitatem præ-
stabat, quam iustis solatijs
explicabat humanitatem.
In ijs ipsi dii scelerū custo-
diam agebant, ad audaciā

novorum facinorum, & infamiam cœli.
Nec miramur adultores, fures deos, tute-
las flagitiorum esse factos, sed innocentibus
viris pudēda incolumitas videtur, ad
alias profugere aras, quam quibus nec
insidere improbitas, nec innocentia po-
test arceri. Talem lucum, tam candido
numini sacrum quæsi in maledicentia
quorundam, qui meum Satyricon laces-
siverunt. Nec longe petendus videbatur
sub meo rege viventi; sed ut illi quoque
probarer, quæsi suffragio tuæ Celsitudi-
nis niti. Tibi igitur (Dux Serenissime) de-
stinavi hanc innocentie meæ Apologiam

supplicem donec periculum inimicorum
erit, & posteaquam vicerimus donarium.
Indigna res, quam tuę Celsitudini nuncu-
pem. Sed si quęsijssem fastigio tuo dig-
num munus, non habebam; si maxime
conveniens, istud erat, ut sub auspicijs
tuis, Princeps armis & litteris inclyte,
hanc literariam capefferem pugnam. Quis
crederet, inter tot armorum strepitum, tot
negotiorum molem, quę omnem Celsitu-
dinis tuę etatem exercuerunt, Musas quo-
que in secretum tuum ausas intrare? At-
qui capacissimus animus tuus, & per om-
nem eruditionem lævigatus, nuper mihi
in sacrario tuo, velut de maturis & ad ve-
ra negotia otiosis litteris, pulcherrime
eluxit. Neque de nostri Numinis penetra-
elibus gressus, alibi syncerius, quā in tuo
templo, summam, & qualem reliqueram,
virtutem adoravi. Nunc vero, Maxime
Princeps, te veneror, ne istud votorum
meorum exile monimentum de tuis tho-
lis refigas; maxime illa manu appensum,
quę; si tui Iani fores ad novas laureas re-
cludes, iam se alia Pallade tuę Celsitudini
approbabit. Vale. Londini. Cal. Septemb.
M. DCX.

EUPHORMIONIS SATYRICI APOLOGIA PRO SE.

Innocentem ludum, & calamitatis ex composito savientis imaginem, per veras querelas, probatum, & indignationem iam non fabulis quasitam absolvam. Intumescet aliquando pulsatus animus, qui etiam ad umbram quas effinxerat inimicorum digna veris doloribus verba invenit. Sed hoc malis accessit, quod Andabatarum discrimine exerro in arena. Velato enim capite qui me lacessant, & quos devoteam ignoro. Inter tot maledicos, tot invidos mea fama, nemo se obtulit, quem possem celebri ignominia, velut longa, & apud posteros duratura morte dignari. E latebris, quem non possunt imitari, ignobili invidia conantur opprimere. Nam magnorum hominum securus sum,
T iij qui

qui Satyrici mei simplicitatem, nec ad livorem morsus, pro scripti genere & temporibus estimant. Nec aliud in callidis aut imperitis adversariis horresco, quam pessimam artem subornandi in odium meum non intactos mihi tantum, sed etiam laudatos contra modum suscepta severitatis. Sed non feram diutius fœdaram avium voces, in candida scriptorum meorum omina euntes. Iudices autem feram summos viros, quos ut sæviter traductos in libertatem mei styli ipso Satyri nomine excitaverunt.

Cum exercitans primæ ætatis ambitionem de schola attulissem, cupiditas nominis & adolescentia, commune argumentum ad famam ærem stylum obtulerunt. Accensare totum Orbem institui infonti violentia, & plus in spem propria laudis, quam ignominia aliorum. Dissimulatus igitur verecunde mihi ipse sub Euphormionis nomine prælusi: ut, si novi hominis & vigesimo primo anno scribentis exploderetur mali successus labor, saltem occulti vulneris dedecora alieno titulo exciperem. Evulgatus liber tanta modestiæ lege, ut sibi in neminem privatim quidquam acerbi permiserit, statim ad famam quodam aestu exultantis fortune

fortune subiectus est. In eo sub fictis nominibus, quæ ad sustinendas vitiorum personas induxeram, conabar per suavitatem fabula multa & disparia flagitta damnare. Nam quid insulsius fuisset, quàm suscepta accusatione omnium, paucos, neque ex improbiorebus perstringere? aut quæ illa periculorum auditas, si magnos viros gratuitis inimicitijs inconciliassem, præsertim in luce & discriminebus victurus? Quosdam tamen de notis & spirantibus miscere inter hæc falsa & inania simulachra institui. Sed & facili imitatione nominum prodere, ne per omnia fictam scenam multorum studia destituerent, qui in certans & viventium criminationem intenti sunt. In ijs plus voluptatis aut risus, quàm solida & legitima accusationis, quæsiui. Ita communi & malo vulgi gaudio, sed non per flagitium, obsequutus sum.

Ecce autem, ne impune fortuna faveret, primo eorum, qui Euphormionem amabant, intempestiva diligentia; mox sedulitate invidiæ, in omnes simplicissimi scripti partes sollicitæ severitatis lege quæsitum est. Oricidulum tam ineptæ sapientiæ acumen! Omnia ad historicam legem cogere, pro

libidine sententijs abuti, perpetuasque iniurias,
 & malignam prudentiã cogitare. Iam Callio-
 nis, iam Fibully nomina, turbulento vaticinio
 certis hominibus destinabantur. Denique quæ
 communia peccata sub privatis nominibus
 carpseram, in singulares homines à pu-
 blica criminatione referebant, Homi-
 num quorundam inepta natio, & ex saucij ani-
 mi livore ceterorum modestiam aestimans.
 Multi quoque irascendo agnoscebant scele-
 ra, & sibi maledixisse invitum cogeabant. E-
 tiam ubi commendaveram virtutem, omnia
 opinio continue atrocitatis corrumperebat. Pri-
 mus itaque turbo ex hac irrequieti vulgi
 imperita concitatus est. Alexandria Quæ-
 sit orem, non procacitate vlla, aut contumeli-
 celantibus iocis, sed hilari & ingenua laude
 prosequutus sum. Habitationis suæ via, mate-
 riam ludendi, sua appellatione præbuerat. In-
 dignum itaque dixi, qui inter mala verba ha-
 bitaret. Hic vero potissimum ge-
 nus rudes, & suæ imperitiæ ignari, ad indigni
 nomen commoveri, facinus clamitare,
 quod illi homini convitiarer. Ex Aca-
 demia quoque (proh labem servitutis) qui-
 dam ad eum perveniunt, monentque cuiusdam

Euphormionis Satyricon illius innocentiam tetigisse. At ipse in mediastinis ignorata latinitatis vitium derisit; Euphormionem autem tantilli benefici memoria amare professus est.

Eodem quoque tempore Callionis, Percantisque, Fibulli quoque, & Pedonis nomina, ab otiosis tacita aestimatione iactabantur. Designatos procures aiebant, & ignominiosis coloribus ad populum velut in tabula esse productos. Sed in neminem unum lineamenta alicuius imaginis cadebant, Itaque variatis sententijs, neque mea petulantia, neque eiusmodi divinationis idonea argumenta reperiebantur. Nam & plerumque frustra querentium labor erat: cum hæc nomina, partim ad argumentum efficta, non alibi, quam in mea scena consisterent; partim autem essent hominum mihi privata familiaritate cognitorum, sed qui non summis fastigijs editi apud multos latebant. Nam quid intererat describere vitia summorum aut mediocrium hominum? cum utrique eadem pravitate sceleribus indulgeant: & sæpe efficaciora nequitia consilia in humilibus videas, dum ambitio ad parandam magnitudinem fœdiora flagitia,

T vj

flagitia, quam ad tuendam audet. Nihil dissimulabo in hac simplici professione sensuum meorum. Aliquot amici hanc ultionem ingratis animis meruerunt: quibus ad consuetudinem benevolentiae receptis, & illorum crimina, & Satyrici mei iracundiam reconciliatio extinxit. Cum in illis vana quaedam studia torquerentur, ne Euphormio quidem superstitiosam diligentiam evasit, quis aut unde esset, quæ illius Lusinia fabulosa felicitate celebrata, num denique proprijs doloribus hanc Satyrici libertatem dedisset, omnia per vanas coniecturas, inter otia literatorum vel invidia curam, pensabantur. Speciem amentiae, crucemque, & cætera quæ lusi calamitatis mala, præcipue servitutem, voluerunt imputare, cui me in Callionis familia mea fabula addixit. Sparsa in vulgum chartula erat, quæ omnia Satyrici mei secreta videbatur reclusisse. Inter cætera, mihi quoque dominum mirifica sagacitate invenit. Is erat, quem ego nullius coloris novi; nisi quo famam in ignoto revereor. Fortuna liberalius mecum egit; nec ullius privati familiam auxi, è paternis in Regiam focis educit. Ita excusso satyrico, nullam partem volebant arte aut convivio vacare. Sed nec omnibus

nibus incivili iracundia adversor. Multi in meos sensus candide quæsiere; digni quibus referam gratias: per quos & ubique iam vivo, neque facis rapientibus extinguar.

Tandem occidente invidia, videbar expurgationem habuisse, Galli Germanique mutuis editionibus Euphormionem vindicabant, & ubique sine male atrocitatis suspitione tractabar. Sollicitatus male fida pace ventorum, ecce iterum solvo de portu, & navigium vix refectis armamentis in altum perduco. Non-dum enim consumpseram impetum, qui me ad ambitum publicæ celebritatis protraxerat: & iam cum præiudicio vocabar ad Satyram. Novos igitur libros ex eodem cortice excidi. Sed O fatum! non periculosius illum in Alpibus impatientem motus lacum, quam tranquille sedentia seculi vitia agitavissem. Præcipue fraudi fuit, quod Gephyrium & Acignianos tetigi. Nec enim æstimatis argumentis passim proscribatur Euphormio, & ad tristem literam iudicibus satis erat, quod in Satyra Gephyrij nomen & Acignianorum legebatur. Dum illi sua vitia putant tutissime à populo superstitiosa reverentia nesciri, hi autem in sacris hominibus accusari omnes deos.

Non

Non indulgebo imprudentia mea si quid pro-
 caciter aut contumeliose ullarum partium iu-
 dicio peccavit. Nam quod verbum in Ge-
 phyrium atrox? quid intam invidioso argu-
 mento non benignissima humanitate didu-
 ctum? Occasione motus qui Marciam nu-
 per erexit tempestatis minas despexi, quae
 hybernium in Adriatico increpuerant. Par-
 ricidium aut portentum, cum res cerneretur
 atrocibus stilis, Euphormionem animum
 suum tot horrore fluctuum gravem, tot nu-
 garum indignatione tumentem, exonerare
 voluisse: Sed & tam miti studio, ut Gephy-
 rium excusarem, quasi alieno imperii falsis
 & vanis hominibus se tantum praeberet. Hic
 tanquam vicino incendio aestuare Italiam &
 totam questionem curiosis libellis excussam,
 post omnium foederum religionem pugnaturis.
 Nam piget excusare quod in solentem, & to-
 ties Gephyrijs funestam potestatem notavi ab-
 dicandi vel constituendi principatus. Sed &
 ibi parcente iracundia videbar languisse, cum
 tam publicam faciem, tot cedum & turbi-
 num? consciam, Gephyriorum manu iactari
 modestius indigner, quia unusquisque sibi fa-
 vet, & nulla vis est suavior quam supra se
 adula-

adulationis tormento rotari: Illis autem, qui hanc mentem Gephyrijs inijciunt, id est, qui illam facem ad incendium adornant, non humano tantum odio irascor, sed aut supra communis malitiae, & quam veluti usus excusat, iura euntes abominor, aut infra humani acuminis praestantiam demissos contemno. Nam quid importunius, quam rescindere vincula reverentiae à primordio terrarum ipsa Numinis manu sanctissime astricta, & quod teterimum puto, tam grandi flagitio inscribere ipsum caelum? Haec sacrorum hominum furiae, quibus ne suae quidem sententiae vere placent, non alios sibi conciliant quam ingenia imbecillitati damnata, vel simulationem calldorum ad perfidians ambitionis pietatis imagine utentium. Ex ipsis autem religionum administris, precipui arcana spe Gephyrios omnia posse voluerunt, quia quo superbius fluvij excresecunt, eo vividiores rivulos propagant. At vero parvae mentes spisso iudicio inter Numen & Gephyrium vix distinguunt. Ecce, ipsam Urbem si placet intueri (nam quos alios Gephyrium sceptris praeficere non pudet?) & superbam fiduciam supra suos tumentium colles. Illic mixti

*mixti utriusque potestatis fasces, & procul
 ab hostibus tanta maiestas etiam conscien-
 tia aut pœnis compositæ mentes, sciolos illos
 velut fulmen in Capitolio tenerent, in contem-
 ptum Orbis attollunt. In ijs, si paucos exci-
 pias, frustra solidas maturasque literas ex-
 pectes. Non gentium monimentis, non illa
 ipsa, quam iactant, Theologia sat nervosis la-
 boribus nituntur. Solum eruditionis tam
 superba, tam fidentis sibi supercilij fundamen-
 tum, Iuris Canonici, Praxisque Rom. me-
 diocri & ad fastum subornata cognitio. Hoc
 est urbani laboris compendium, quo velut an-
 heli in omnis scientia culmen ascendant, despi-
 ciunt totum Orbem, tanquam soli integri & so-
 li sapientes. Quid mirum si Gephyrij laceffiti
 tot vocibus, & veluti Luperco Antonio dia-
 dema omnium gentium tradente, vincuntur
 dulci & pene invicto malo ambitionis?
 Hi sunt inquam, urbis incolæ, qui suis colonijs
 pessimorum invidiam facinorum & exitus
 forsân atroces per diversa terrarum concita-
 bunt. Nam & hanc sententiam velut plebiscî-
 to iubent in Vrbe veram esse, & à suis ubique
 propugnari, scilicet inter alta otia securi ca-
 sam aut ignari, qui in alijs regionibus
 super-*

superveniunt pertinacibus in Philosophia tam audaci; illam Philosophiam intelligo, qua sceptrum omnia laceffere aliquot Syllogismis non veretur.

Igitur cum hac discordia non Italia tantum sed Orbi incubaret, ad eas partes una sententia accessi, quas boni nullo discrimine religionum sequebantur. Quod si Gephyrium hac disceptatio intra verborum modestiam casta offendit, saltem Marcianos quo in me sacrilegio erexi? Tam ingenue civitatem extuleram, ita cultum & industriam natura victricem, ut si vel Corinthus esset iura civitatis expectare post Herculem & Alexandrum possem. Illinc tamen maledicta, & turbulentius inimicitia procurrerunt.

Quidam mæstum ingenium supervacua diligentia exercens gravissime tulit, quod immensas laudes quibus Marciam attollo, ausus essem Satyrica incunditate signare: ignarus hoc potissimum sale ad posterorum fidem tanta præconia condiri. Optimates prisca simplicitatis licentiam, inter hodierni scrupulos moris, dicebam, nihil adulterata libertate servare; neglectio famulatu solam reverentiam circumferre, per scaphas,

scaphas, posse olera, vel in prandium carnes
 nihil violata maiestate deferre. Tam insolenti
 scilicet maledicto excandescere ille Cen-
 sor, nec reputatis laudibus, quas prodigus ef-
 fudi huic parti inherere. Certe aliqui cre-
 diderunt offensum, quod ovillam quam Vene-
 tys malam habent imperitus Edilis proba-
 vissem. Sed tam gravi castigatus indicio re-
 dii in curiosam memoriam tanta rei, & profe-
 cto bubulam ex ossium nodis agnovi. Neque
 tantum timori indulgebo, ut in me Marcia-
 norum stricta odia esse putem. Moderatio
 illorum nunquam tam facili exestuans vento
 de sua pace decedet. Nam si mitem & inno-
 xium damnant iocum, cur theatriali licentia
 indulgent, cur interficiunt suis scenis, quæ illos
 nec dissimulato nomine traducunt? Erumpit
 barbatus ex aulæo senex, purpureæ tunicæ pul-
 lam vestem superducens, hanc utraque manu
 collectam in renium sarcinam levat, & Mar-
 cianorum habitum profitetur adumbrare.
 Num ideo comitas proscripta ludorum?
 num Poetis vel histrionibus tristiori lege de-
 tractum? Imo curiosa frequentia adsunt, &
 se hilari imitatione productos ipsi saepe cum
 populo riserunt. Adeo publica cavillatio plus
 habet

habet remissionis quam aculei, ut videaris illi ipsi, quem aperto nec flagitioso laceſſeris risu, iocandi voluptatem ingenua libertate quaſiuiſſe. Una Cynicorum malignitas, & intra latebras ſuſurrantium nefas, leges in maledicos, & magnorum hominum iracundiam extorſit. Etiam beneficium debetis, O quicunque mores veſtros in publico videtis excuſſos. Hæc libertas, iniquorum & invidia nervum franget; ſe tantum ad occulta & inconceſſa ludibria tendentem. Aſtus quoque ſibi aliquid conſciorum, eſt iactare ſuam culpam, & proprio riſu alienam licentiam redimere. Nam quis perpetua innocentia candidus, aut ſe intra gratiarum legem nunquam exerranti venuſtate polivit? quis de cælo illam prudentiam deduxit, quam Iovi aſſidentem, & ideam laborum ſuorum Pictura & Poëſis in artifiçij æſtu intuetur? Nimis ſuperbe dædignatur mortalitatem qui peccaſſe erubeſcit. Sed ut primam pulchritudinem naſcentis Solis excipimus ad Occidentem obverſi; quippe iugis montium primum in ea parte nondum emerſi Solis radio occupatis: Ita virtutum ſplendorem admiramur in ſapientibus, compoſiti velut ad eorum

Occi-

Occidentem, id est, suorum virorum umbram, quæ rara & egregys dotibus concessa, non minus, quam extremae nubes in picturis nobilibus delectant. Sed & recensitis maculis cetera videmur adorare, in ijs qui numerandis vitijs, immensis autem virtutibus, minus terra quam syderibus debent.

Marcia felici miserorum exilio erecta in vtriusque naturæ confinium, callidissima virtute, nec minus ingeniosa fortuna, inviolatam maiestatem in hoc seculum erexit. Quis negee civilium rerum astus illic ad Orbis spectaculum eximios fuisse, inter tam vicina & diversa potentia vices, semper per turbines, & tempestatē exeuntis? Italia variorum Principum victoribus occupata est, nec minoribus armis amissa. Eximie res Ligurum, & Longobardia ferox felicibus bellis. Super omnia Imperatores quidam vetus nomen, vetus auspiciū, veteri quoque ambitu & militia implebant. Sed tam gravi multiplicique procella plus terroris prudentia Marcianorum calamitatis infusum est. Per tot mala & servitutem Orbis sospes Respublica, & ingentibus inimicijs superstes, non mirabilior imperio quam libertate fuit. Hanc sive moderatione suorum, sive rigida custodia

stodia institutarum legum, nulla tyrannis delibavit. Gentem quoque barbaram, & quæ sui ponderis ruina ad nostra littora provoluta est, laceessere diu ausa, tandem equis fœderibus continuit. Quis tantam clementiam factorum, quæ dignos suis beneficijs invenerunt, aptis præconijs adequet? Nam opulentiam civitatis & prudentiam Patrum erit facilius mirari, quam ieiuna & impari laudatione liberare. Tamen & natura suis navis pulcherrimum corpus aspersit, & is fortasse aliquid ad incrementum respublica profecit. Nec enim Syllas vel Marios, aut Pompeij magnitudinẽ, & ad suum fatum gentem Iuliam invenit, quia ibi sive sponte, sive sic instituta ingenia vim legum non egre patiuntur, & humilius spirantia, quam ut fastigium quatiant rerum, astum quo plurimum possunt, in communis potentie decus informant. Equidem crediderim ex genio gentis descripta esse iura, quia tot sæculis perennant: quæ summo pompa non ambitum modo, sed sumptus, & per hoc inopiam proseripserunt. Vestium ambitiosa præcia, & inanes comitantium cœtus, plusquam lycurgica rigiditas ex urbe summovit: ne inter pares luxuriosa emulatio

mulatio solidis patrimonijs constaret, vel liberam civitatem tot satellitia quasi ad imaginem tyrannorum exterrere. Una Optimatibus vestis, non colore, non filo preciosa, idem integumentum caput, ad externarum gentium iocum, simplex, nullaue melioris seculi venustate spectandum. Ipsa solitudine neglecta maiestas; dum patricos videbis nullo stipatore circumagi scapha vicos, & per totum populum errare. Absit huic licentie ignominia, sed & convitiis narrationi mea. Nec mercari, nec mercimonia manu ferre, nobilitatis flagitium est. Illi mores, & seu casu, seu calliditate maiorum felicissima nugæ, ita nobilitatis licentiam miscuerunt, ut res eadem & nota libertatis, & custodia esse possit. Nam & optimates in urbe velut sua evagantur; nec liberiores domos quam publicum suum habent. Rursus autem tam modestæ magnitudinis lege depressi non despiciunt æquales eminentiæ suspecti, & sectam clientibus plebem emunt. Hoc est grande maledictum, hæc procacitatis immanitas, quam in me quisquis ille Censor est importuna sedulitate notabat. At te sancta Respub-

Respublica, te vera dignitatis & opulentia
alumnam veneror, ne memoriam tot laudum,
& Satyrici beneficium tibi ultra suam sortem
blandientis; insens iocositas extinguat: si te di-
gnis nominibus veneratus sum, & mitius te-
cum quam cum Britannia mea egi. Post tam
simplicem & verecundam defensionem meam,
non putabo per ullius invidie maledicta te
alienari ab innocentia mea posse.

Vtinam me Acigniani tam candide audi-
rent, qui utriusque seculi tribunalia petentes,
nunquam tamen bene conscij animi fiduciam
terrebunt. Ingens factio, & suae potentiae au-
thoribus gravis, lenta vincula, & supra Vul-
canicos haerentia dolos, territis alterutro me-
tu animis iniecit. Demissionis culpa per con-
temptum opum ire arduasque virtutes, po-
puli credulitatem ad omnia tenuerunt, &
robustiores mentes fastuosis viribus tentant,
tam sancta potentia ad humanum imperium
repente traducta. Hos infamia aut egestatis
horror, hos spes alta tam superbe florenti-
bus iunxit. Quippe illi per virtutis arbi-
trium sibi a populo alumnisque commissum,
ipsi fame interdicunt, ne suis adversarijs li-
ceat probis aut ingeniosis esse. Ad ultimum
diuinis

divinis & humanis viribus freti, has callidissime stringunt in illarum contemptores.

Cum his hominibus quæ me commiserint cause, privatis iniurijs asper, an inimicitiarum claritudinem sponte deposcens, quidam frustra quæsi verunt, Nullum acerbitalis argumētum in his scriptis, aut iniqua vestigium mentis. Serò & leniter in eos quædere ausus, quædam vera aperta que modestissima admonitione descripsi. & si Satyricon sine præiudicio legent, fortasse prævaricationem amabunt. Nā quid triste innocentis scripti hilaritas obiecit? Parata ab inimicis tela non strinxi, quæ agnoscere volebam, & graviora suscepto risu erant, & ambitum eorum, quasi ad veram potentiam nesciret attolli, intra solas literas persequutus sum. Nec putabam tantæ modestiæ irasci, qui id solum proficiunt, ut quod sub inani luseram ioco, altiore præiudicio confirmem.

Attentatum in literas regnum & domorum temerata secreta; tum ingeniosam inventutū in illorum maculas omni venatione compulsam, extra convitia arguebam. Ac utiam falsis indicijs tanta nomina detulissem, quæ iam vulgaris altiorum mentium indignatio damnavit.

navit. Quis non enim melioris ingenij tot
mortalium insaniam tristi acerboque persequi-
tur risu, aut quis captos Acignianorum arti-
bus ignorat, qui ceterorum quidem tanquam
barbara & incondita ingenia aspernati, apud
Acignianos credunt Musas omnes felici faci-
nore pene in custodia haberi? Maiestas & mo-
deratio incessus, & secretum ab externis pene-
trale, tum quorundam ingeniorum felicitas
quæ in illis viguerunt, eos ad tam immodi-
cam scientiæ famam evexit. Accessit indu-
stria callidissimæ gentis, quæ sese ad existima-
tionem mutua commendatione protrudit, &
in alibi orientia sydera levi despectu & veluti
fastidio etiam maligna laude, nubem per-
niciosissimam exhalat. Nam & hominum
generi dominantur inepto quidem aut insano,
sed ipsa multitudine impetuque valenti. Si
placet, Sciolos appellemus. Hi superbo nec
capaci ingenio, rumores quoscunque ab Aci-
gnianis acceperunt, tanquam secreta rupes,
multiplicato tumultu referre, stolidam pertina-
ciam assueverunt. Tanta quoque inventutis
quantam ipsi excoluerunt, obstinatis suffra-
gijs nituntur, dum se omnes ab eruditissi-
mis edoctos supervacua vanitate contendunt.

Et his quidem machinis intemerata potentia ad ipsa sydera suspexit. Nunc videas tot furorum perire secretum, Societatis flore paulatim per ipsa fortuna munera oppresso. Nam qui in paucis urbibus suorum aliquot latioris ingenij ostentabant, qui fastidiosum delectum habebant suam clientelam ambientium, nunc immensis coloniis dissipati, agere sua Numina in tot templa dividunt, & exhaustis civibus servitia ad sacramentum vocabunt.

Quid censeam de illorum studiis si quaeris, in illis non pauci mediocres, per proprias dotes, aut laboriosa institutione formati multa humilia, sed quæ suo & sociorum vultu fallunt, denique ingentes quædam mentes, quæ nuda & exilia exterorum nomina sua fama circumvolvunt. Fallitur enim qui tantum ingeniorum proventum esse putat, ut alicubi spissa & tanquam per armenta numerentur. Quod si Acignius pro tuæ ceteræ paucitate frequentem industriam invenit, quis ideo illudat ceterorum hominum dignitati, quasi si decertandum sit singulis Acignianorum eximijs totam decuriam non opponant? Nam qui Naturam tot capaces & sublimes animos Acignianis prodigere putatis, cur rursus effingetis tam sterilem,

lem, ut in ceterorum tanto numero non sapius ingeniorum bonitate luxuriet? Et quidem in scientiarum regnum venturus, omnes illarum partes impetus Acignianorum invasit. Sed præcipua Theologia & Philosophia cura fuit. Has antea sub veterum codicum pondere vix spirantes, nova insania scribendi operuerunt. Humaniores autem literas, id est, amœnissimam partem, & si mihi creditis, utilissimam Musarum, nondum satis delicate habuerunt. Vulgaris, & ut ita dicam, profana licentia facientium carmen, in scholis vel miseris scenis, suffecit in expertis adolescentibus, & raro Ludimagistri publicorum iudiciorum periculum fecerunt. Vellem & Crispum Tragediam tenuissent, ne scire cogcremur, eos non infelicius scribere, quam agnoscere versum. Nam si quis ideo doctissimos putat, quia rudem pueritiam ad literas informant, pessimo indicio in infinita rei exiguae estimatione caligat, quod aut mirificam industriam magistrorum credit ad primæ doctrinæ initia requiri, aut ab Acignianis inventutem perfici, cui forte ad decimum sextum annum ea studia procul ostendant, ad quæ vix curiosa vitæ maturitas pertinet. Et quidem de eo genere literarum plerosque afferre

Vij suam

suam sententiam non fero, quibus nunquam
vera eloquentiae imago de sui aut alieni inge-
nij speculo illuxerit. Summam & eruditam
eloquentiam dico, quae ceteris comitata scien-
tiis offenditur ineptia scholarum, neque se
indulget ingenii intra veterum imitationem
inclusis, quae suas partes in stilo sperare aut
ducere non audent. Tam venusta & difficili
scientiae vix aliquem singulis aetatibus ido-
neum reperiri non sine illius fastigii admira-
tione videmus, cum huic nemo nascatur nisi
amæno primum fœcundoque ingenio, deinde so-
lida prudentia ad civiles astus idoneus, & cui
patientia laborum nec fragile, ut in ingeniosis,
corpus, nec refugientem animam offendat. Ita-
que in Acignianis nullum esse non causa con-
tumeliae obieci, sed risurus vanitatem ad tan-
tum vocantium nomen plerumque inexper-
tos, & sublimis scientiae imaginem inter vi-
les Ixionas prostituentium.

Videtis quàm prolixè indulserim Acignia-
nis, quos in amplam eruditionis partem non
invidiosa confessione admisi, dum & ceteris
mortalibus sciamus non parcius divisa munera
Musarum, nec ibi perpetuam ingeniorum
felicitatem esse. Nam quod adolescentes ad
Socie-

Societatem dicebam pene de animi libertate deduci, industriamque in illis aut opes, non autem natura impetum aestimari, quæ omnibus per sua vitia & virtutes diversa vivendi genera distribuit, nolo instituere defensionem meam. Utinam patiantur nos suppressis querelis dissimulare inepta sæpe tela, sed in illam etatem valentia; quæ si vellem excusare, quid amicis invenirem quàm illos inventutis venatores decipi inconsulta pietate, nec crimen in omnibus hæere? Temerata quoque secreta, & arbitrium familiarum illis callidissima insinuatione quæsitum, hodie intemperantius rideam quàm indignor. quippe omnis doli ingenium post primam aciem hebescit, & quos insidiæ secundos aut tertios decipiunt, digni quoque videntur maturius perisse. Cur igitur in illos scopulos offendimus, & iam tantis naufragiis tectos? cur illam domesticæ censuræ procacitatem non excludimus, quæ nunquam severe detrectantibus illudie, semel autem infusa, non facilius sistetur, quàm flumina, quæ viam aquarum ponderibus ruperunt. Ad summam, si intentum peregrinæ mercis vectorem, si servanem astra agricolam, & militum arma

probamus, quis Acignianos damnabit, si, quem facillimum credunt ad potentiam, ascensum omni artificio pertentant? Imo applaudam ingeniose calliditati, & stultam pradam in tot caveis videbo.

Contentus tam modesto indicio, atrocitatem maiorum facinorum submovi, quae fama vel inimicorum acerbitas adornat, & si vere estimamus, in solam calliditatem & felicem prudentiam lusi. Multi enim magnitudinem illorum invidiosa speculatione damnamus, irati non usdem artibus nobis quoque patere ad gloriam iter. Nam ut austeram virtutem tanquam signum textumque antiquitatis suspicere in alijs solemus, incommodam autem in nobis averfari, sic e contrario beatam fertilemque fortunam aliorum liventibus oculis perstringimus. quam à caelo post omnem criminationem tacita veneratione mercamur. Quod si Acigniani simplicitatem meam agnoscent, facile residui amoris vestigia amabo, quem apud nos utinam publicis offensis non extinguant. Si vero pro auctore scriptum premunt, si devota in me tela facili Euphormioni, & aperto vulneribus infigunt, non irascentur liberrimo dolori, qui ad huc prisca consuetudinis memoria pepercit.

Nullas

Nullas iniurias pervicacior indignatio solet
ulcisci, quam quæ creduntur in publicum emis-
sa, & ingratiſſimum beneficii genus eſt de uni-
verſis mereri. Purgatus itaque totis corpori-
bus, & tam grandi liberatus iudicio, ad singu-
lares homines, & quidem graviffima maiestæ-
te dignatos, confidenti defensione decurro, qui-
bus magnifice negligentibus maledicta, neque
tristi supercilio industrium damnantibus ri-
sum aut sensus meos aut poenitentiam approba-
bo. Non excidere his seculis Antigoni atque
Pyrrhi, qui multa convitia despiciant de fa-
stigio suæ famæ, nec Antoni celebrata incun-
ditas, qui provocatis aliorum salibus, in se quo-
que ludibria invenit. Sed non patiar con-
scientiam meam de integritatis suæ fiducia
simpliciter ad deprecationem traduci. Ipsa
lex citatos ad tribunal non tantum si, quæ fecis-
se arguuntur legitima questione, negaverint
sed & si ea fecerint iure, litera salutarî dimit-
tit; & Praetores æqui bonique iudicia abstule-
runt severitati verborum. Etiam in fabulis
populus agitur qui primo criminis vultu de-
ceptus, in nemone parricidium vindicavit.
Adco non est ubique aut amare simulatam vir-
tutem, aut vitiorum imaginem odisse. Sed præ-

cipua ratio in aestimandis laudibus aut cōvitijs esse debet; Nam & illa sub querelarum saepe & atrocitatis specie vibrant; haec autem inter maligna praconia periculosis insidijs conduntur. Itaque nec Satyras fecisse excusabo, nec ad illam accessisse qui Panegyris expectarent; modum vero tenuisse ut castigarem licentiam scripti ad eorum laudationem quos notabam, equissima demonstratione defendam. Nam inania nec turpium vitiorum simulachra in plerisque quasivi; ut sub opinione querelarū opportunissima praevaricatione laudarem. Hos si tam mansuetum iudicium offendit, damnantque beneficium innoxiae libertatis; saltem patientur emendari facinus, & superfusis laudibus, instar Simonidis oculos suos querentis expiari.

Et Callionem quidem tam suis lineamentis expresseram ut suspicionem à ceteris viderer submovisse. Ne illum quidem produxeram vulgo, ne spem redeuntis amicitiae vulgata nec sanabilis iniuria extingueret. Igitur quadam vela circumvolui illi tabula ad ipsius naturae veritatem expresse, ut nec alius meis telis huic soli destinatis sauciaretur & tamen secreta ignominia plus pudore in conscientiam

sciam mentem, quam infamia sevirer.
Multos quoque admonebam, errorem quem
nunquam amator Poeta expiavit, non tutius
latere quam verum Callionem. Nihilominus
aut in plures divisa scena infelici curiositate
quorundam non unum inquinabat, aut unius
actus suspicione tota tragædia innoxys impu-
tabatur. Quibusdam sufficiebant obscura
natalia; alij facile ingenium, & virtutum vi-
tiorumque potens vanis suspicionibus luebant.
Illud vero acerbissime tuli; præclaræ dignitatis
purpuratum traductum sub hac larva ab ini-
micis meis iniquissima accusatione iactari.
Molles & parum viriles illecebras quibus
voluptatem invitaret, turpemque formæ cu-
ram aiebant, falsa quidem illa sed contume-
liosissima procacitate dilatam. Hoc autem non
illi modo quem volebant, sed & ubi Callioni
obiecerim ignoro, quem tantum paruisse sui se-
culi vitijs, non autem muliebri ingenio prævisse
contendi, sed adulatio Satyra peior, summo &
nobilissimo homini illusit. eum sub Callione
laceratum, & inter Berecinthia Gallos per
ludibria & enervium vitiorum contumeliam
exsectum. At ille quia nihil de se eiusmodi
credebat, aut referentibus tardiori fide con-
sensit.

sensit, aut quicquid illud erat infra ultionis dignitatem esse duxit. Mihi autem ignoto, & alieno facinore laboranti, cum ultra biennium in ea suspitione iacuisssem, ab inimicis nuntiatum me parum pro modestia tantum hominem tristi & inverecunda oratione lesisse. Turbatus, & extemplo conscientiae interrogans fidem, circumspiciebam ne qua tam intempestiva impietas nugae Euphormionis polluisset. Nec timebam meditati facinoris culpam, sed verebar excidisse inter publicos questus quae in eum non sine coniectura deflecti potuissent. Ut deinde Callionem nominarunt, tunc vero attonitus & impatiens contumeliae, non risu, non iracundiam tenebam, simulque ingemiscebam miseria Optimatum, qui neque sua bona neque mala, nisi ex aliena fide cognoscunt. Et illius quidem nomen fideliori reverentia tacebo, quam stulta & imperita adulantium nequitia, qui nescio quid de illo videntur credidisse, in quem Callionis scenam convenire putaverunt. Quod nisi in curiosa excusatione offensam metuerem, satis antiquissima gentis imagines expugnarent infelicitatem nascendi, quam in Callione traducebam; & totius ordi-

nem vita, nota & à multis celebrata virtutes non agnoscerent. Summa igitur excusationis hæc erit, me nulla invidiosi scripti parte, ne concesso quidem & innoxio ioco eius innocentiam laceßisse, ne eum quidem occurrisset, de principibus viris letiori procacitate ludenti; Eos autem qui inepta sedulitate ipsum nempe in Callione invenerunt, abominandos tam integræ domui esse, quod per illius maledicta amoris & diligentia quæsierint nomen.

Sed nec solertia meliore meum Anemonem produxere de tenebris, in quas illum imposita coniecerat larva, eo etiam peiores quod integerrimam matronam eodem facinore læserunt. Contubernalem meum se inanitus effarentem, ne ipso quidem invito eram ultus, & quidem ne hæreret suspicio, uxorem attribueram, cum spem ipsam coniugij intrasset. In ea vero muliere multarum impudicam licentiam exponebam, sed præcipue subitam & inconsultam libidinem flagitiosæ domus. Sed nec favore lascivia niti, aut frangere obligatos mihi animos quærebam improba voluptate legendi, cum non videretur dubitandum tam fæda mulieris æstus nemini pla-

cituros, viris certe faciles & oblatas voluptates
 aspernantibus. Illam autem quam fœda suspi-
 cione violarunt, neque suo merito Satyram ti-
 muisse, neque mea integritate oportebat. O vir-
 tutis inanem custodiam sui, si alieno scelere de-
 formis esse potest. Matrone prostituere
 famam, & de mea Comœdia in fornicem
 deducere, coniectores ineptissimi audebant,
 digni, si perveniunt ad populum qui nati per ea-
 dem scelera, vel non meliorem familiam du-
 cere credantur. Et hæc quidem in privatorum
 ignominiam iactabantur, sed præcipua moles
 invidiæ me in Protagonis & Doromisi nomi-
 nib. pene toto pondere affluxit. neque tamen
 molestius fuit his criminib. onerari quam nunc
 latandum puto defensionis locum esse per sum-
 morum hominum laudes ituræ: Nisi omnino
 deliquisse me credas, quod tam sancta nomina
 indigno polluerim loco, & velut contagione
 criminum quæ in alijs arguebam. Nā nec olim
 Principis signum inter inultas sordes, aut fu-
 nestæ obscænæ sedis vilitate stetisset. Cur igitur
 in Satyram ausus tam indignos conycere He-
 roas & velut in mortalitatis mala ipsos deos
 adoptare? Hæc si tristis obijceret Censor, non
 fortasse à sincera ratione erraret prisca simpli-
 cisque

cisque virtutis; ceterum nec peritus hodierni moris erit, & intempestiva probitate molestum facillima defensione submovebo.

Nunquam nostro seculo tam pervicaciter iratus fui, quin paria aut foediora in Maioribus facinora agnoscerem & de fatis iniuria quaeritur, qui post Heroum aetates & inter mortua semina virtutum putat se in sola vitia natum esse. Sed non suceperam revocare memoriam pristini pudoris, & velut exemplis tot auctorum consuetudinem nostrorum malorum sancire. Ac praeterea videtur inhumana accusatio, quae in solam nec profuturam ignominiam mortuorum insurgit. Sed & humane naturae vitio, maligna gaudia criminationem viventium insinuant; frigida autem & intempestiva reprehensio antiquitatis non inveniet probatorem. Igitur nec accusationem pessimae aetatis institui, ac ne quidem huius aevi corruptissimas gentes aut stultissimas, veris & meritis convitijs prosequutus sum. Gallias Britanniasque, id est, florem universi, & humanitatis heredem quae decurso Oriente in nostrum vesperum deflexit, in severitatis meae titulos causasque rapiebam, tum quod nitida & exacta corpora

suos navos melius ipsa dissimilitudine fater-
 tar, tum quod ibi literarum domicilium esse,
 & istius nota volumina, inter liberos & inge-
 niosos homines, & quidem sine altiore mali-
 tia procaces, sciebam avidius excipi. Et
 fortasse in vitia dicturus, nescio cuius viti-
 iam tacita sanciti suffragijs commoditate usus
 sum. Si tamen vitium appellem, solutam
 quidem illam, sed innocentem & peccantem
 intra verba dulcedinem iocandi, aut etiam
 de fastigio rerum & tota Orchestra disputan-
 di. Nam quis dies Gallia illuxit qui evulga-
 tis aut se inter conscias tenebras prementibus
 libris novum scriptorem per aliena ludibria
 commendare noluerit? Taceo quod illiberali
 ingenio, & saepe non artificioso facinore ma-
 gna & casta nomina diris & crudelibus con-
 tumelys infestant, in quibus plerumque sola
 temeritas placet vel mentiendi audacia, cum
 statim moritura novitate.

Sed nos quidem plus quam Herostrati no-
 men de memoria tollamus, ceterosque hu-
 manius se viantes, si placet, saltem ad cogni-
 tionem & iudicium admittamus. Ex ijs ali-
 qui, iam in partes discedentibus sacris, my-
 stas adverse factionis permissio, & veluti reli-
 gioso

gioso odio, falsis saepe, sed apud suam plebem creditis facinoribus aut ludibrijs obiurgant. Alij in externos obversi Principis sui imperio late viciniam destinant, & inter Musas suas debellant. Illi exprobris hominum aut regionum incommodis toto spiritu licentiam suam fatigant. Quidam felicitatem ulciscuntur, quæ indignos attollit, multos quoque mulieribus fastus, aut impotentia, de sua sorte exeuntium ad scribendi violentiam accendit. Etiam lenta judicia, emptaque curules & forum prædonibus plenum, irritos & supervacuos accusatores invenit. Iam nuge & cassa vanitas incolentium auram, jam perjuriam amicitiam polluentia, jam omnis conditio & saepe virtutes citate sunt literatorum studio ad populi famæque tribunal. Mihi autem inter hos acres impetus, & interdum illustres, illi, plurimum aberrante prudentia, videntur in ineptiam quam in alijs castigant incidisse, qui gravi & ad maiestatis speciem tornata sapientia larva ambulat, idest, qui plurimum sapere volunt, subiti patres nec a censoribus recitati; & de magistratibus queruntur; remque summam non rogatis sententijs evolvunt. Nunc suarum partium sacra veluti de

fast

fastigio alijs inaccessæ sapientia excutiunt. nunc
 populi mala, & inconsulta fortuna munera ni-
 hil profutura iracundia ostentatione vexant.
 Audent quoque Regibus componere sua edi-
 cta, & quam vitæ rationem probent inimica
 potestate præcipere. Inter hæc, modestia & hi-
 laritas de tumescentibus exigitur scriptis, quæ
 libertatem styli sibi multa permittentis potissi-
 mum commendant. Nam ut immensa & ina-
 nis loquacitas nullis serijs condientium risus
 non probatur, etiam in Parasitorum vilissima
 fame: ita nec victura aut profutura cavilla-
 tio, perpetua sapientia debet esse invisa, Cum
 oporteat omnem Satyræ aut veniam habere
 modestia, aut lepiditate mereri. Sit igitur,
 ut profit, altis quidem verisque querelis con-
 spersa & plena comitatis, ut delectet, magis-
 que suo seculo & vitis quam hominibus iras-
 catur. Neque enim aut Tarentinorum quis-
 quam Metoni offensus est in errorem civita-
 tis ad Pyrrhi auxilia conversa ludenti; aut le-
 nitas Bruti trucem Fannij libertatem ad-
 misit.

Igitur Gallia in infinita libertate scribendi
 indignis & felicibus Satyris exundat, dum
 omnis generis ingenia vel impatientiam risus
 per

per hac ludibria offendunt, ut tumorem subeunti invidia levant; etiam dum prudentia applaudunt quam sibi affinxere. pessimi autem vel fortune suae crimine omnibus irati, vel malignitate livoris, ipsam maledicendi voluptatem satiant. Hos mores polita disciplina, & in humanissima quidem gente, palam ulcisci, an opertis oculis dissimulare debeat, si quis quæret, primum sciat, cæli quidem & terrarum velut fata, non arborum modo aut animalium genera pro regionum cōditione variasse; sed & in mortalitatem valenti nostram, vario & dissimili affectu incolarum animos temperavisse. Sub hoc cælo subtilis & seva timiditas videtur, sub hoc autem insana & sese profundens temeritas nasci: reverentia Principum, aut odium legum vectigalium quoque patientia, vel infra avaritiam sanguinis sui cura. Nec ullus est humanarum mentium affectus qui non aliquem Orbis locum præcipua religione invaserit. Huic itaque morbo sese male tementium linguarum mederi publico imperio Præfecti haud dubio debebunt per terrorem savientium legum, in illis gētibus, in quibus despectum Principum odiumve quidam communis spiritus alte egit; aut sicubi tardos provisus-

visosque sermones non nisi matura animorum
 acerbitas exprimit: At vero Gallicis ani-
 mis ipse halitus superstantium astrorum longe
 alia ratione providit, qui extemporaneo impe-
 tu pene iracundiam priusquam conceperint,
 effundunt, industriamque iocandi non se-
 pius inimicis quam familiaribus adornant.
 Ibi virtutes & vitia, si vere iudicamus, maiori
 quam pro vera specie erumpunt, quæ laxa in-
 aniter & effusa nunquam ad verum bonita-
 tis aut malitie ordinem possunt cogi, nisi cum
 refelluntur. Testis alacritas infidentibus ani-
 mis magnifice exsultans, atque spiritu glorie
 & discriminibus ad fastum intentata: ista quo-
 que procacitas, & asperitatis Satyrice morsus;
 quorum illud fortitudinis specie tectum, hoc
 autem persona maledicentiae infamæ non pau-
 cos hoc seculo decepit. Quippe illa genero-
 si spiritus velut expressa effigies, dum per
 inconsultos tumores in Gallica inveniente lux-
 uriat, nihil est aliud quam adulterata
 fortitudo, quæ sua petulantia veræ virtutis
 decora proiecit. At vero idem torrens
 cum ad obices rumpitur inhibitus amula-
 tione aliorum, & ad experimentum pro-
 vocante fortuna, tunc inanis ferocitas de
 illo

illo fastu suam aciem evolvit, rediensque in virtutem ad virilem & maturam fortitudinem se componit. Hoc contra malignitatis simulacrum, hæc à nonnunquam insana, & præter fascium reverentiam procacitas, ut turpissimam larvam habet, sic intus innoxia, nec vero facinore deformis, ipsa libertate contenta est. Si vero non parcentibus edictis teneretur, tunc fortasse totum virus, quo per hanc lasciviam se Gallica ingenia exonerant in immanium & tectorum ulcerum tabem coiret. Adeo sæpe virtutes & vitia non sunt priusquam laceessantur. Igitur ut eadem arbores pro terrarum situ naturam quoque mutant, nec Persarum mala Romanos extinxerunt, cicutaque nonnunquam utimur ad frigiditatem potionis; ita mores æstimare ad ingenium utentium oportet. Neque plus eadem verba, quam ritus in his illisque gentibus diversa significant. Et fides aliorum populorum linguarum pensata modestia, seditionum scelerumque percula male in Gallia metietur innoxia scurrilitate, quæ his nugis occupatum fastidium odiumve præsentium rerum & in nonnullis fortasse nequitiam consumit.

Ere-

Erectus hac consuetudine tot inultis ludibrijs sancita quamquam alienæ gentis homo, ausus sum in iura & veluti sacra Gallicæ libertatis intrare, & Satyræ vix ultra titulum sevientem, leni fletu & inermibus iocis implevi. Quod nisi Principes viros tenuioribus velis obductos (ut nec longa coniectura dubiave retigi possent) egissem in hunc ludum, qui o facinus! innocentem, quæ tempestas inunda-
bat! Nihil esset tristiori supercilio grave, nihil invidiosa atrocitate suspectum, quod non malevolorum improbitas in contumeliam illorum rapuisset; mihi quidem insimulato tam funestæ loquacitatis gravis, sed illis iniquior quos tam grandi malorum facinorum suspicione violasset. Igitur ipsam purpuram consultissima ratione detexi, ut estimari modestia mea posset, nec in deos crederem ausus quæ vilioribus ingerebam; aut quibus etiam ipsa vitia sub fictis & scenicis nominibus lacerabantur.

Cum hac moderatio tutum iter primis scriptis præstitisset, nescio qua fiducia in secundum Euphormionem excrevi. Hic cum primo se solveret risu, suppressere iocos iube-

iubetur, & ex operarum manibus, ad iudicium multarumque descendere. Quod cum mihi tot fluctibus terrisque diviso amicorum indignatio ad intempestiva odia vocantibus literis pertulisset; non indulsi dolori, aut repentinis inimicitijs mutatus sum. Nam & Magistratus sciebam, si quid iniuriæ esset, ignoti hominis libello obtulisse, quod si maxime meum esse cognovissent, tamen pepercissem diligentia quam prætectu publico in me malevoli homines vel imperiti erexerant. Nimis enim humiliter summorum Magistratum res erunt, si sufficere minimis debent. & illorum otium severissima lege turbamus, nisi alienam concedimus fidem cuius diligentia tuta præsertim iudicia & extra fortunarum sortem exerceant. Libet quoque agere gratias ipso nomine injuriæ, quæ Euphormionis famam fortasse extulit, ipsa damnatione præsignem. Sed iam fracta invidiæ nube, haud dubia timidave fiducia expecto, ut experiam verecundiam emendata in Eleutheriam suffragia reducant. Quantumcunque severo tribunali disceptemus, ecce, Italia & ab utroque Germania cælo, ludibria, ne apposis quidem pensata præconijs, non

non modo neglexit vindicare, sed pro munere amplexa, ingenua libertati applausit. Vbique evulgatus, velut præmio delationis suæ liber in illis urbibus illisque domicilijs quæ notavit, jam fidelius mores explorat: & sua indicia, præsentis testimonio sancit, aut in iocum traductus emendat. At Eleutheria in immani patientia urbanitatis, pro fatum, meos sales publico donare dubitavit, quæ ridiculam, & quod est peius, non ridentem sui Militis audaciam, & equitis fanaticum robur, & toties scribentium pudendam libertatem, nullo supercilio tam sedula majestatis offendit.

Sed nec illis tenebris projeceram fatum ut obscurus parens essem, & si quid pararem atrocius præsentissimus vindex erat qui in suis nunquam sociæ & amicæ majestatis despectum patietur. Ignorant moderationem mei Regis, qui, quā pacem Orbi facit, non putant ad verborum etiam tranquillitatem pertinere. Nam & diligentius in populi sui ore, sociorum Principum famam amat, quam suam castigare, gnarus nec amoris pignora cum improbis jungenda, neque bonos contumeliarum flagitio esse ledendos, sed nec deorum crimina licenter in vulgus, & sine honore efferenda. O præclarum,

clarum, & quod tot Principum ambitio inter
feroces & inhumanos titulos non vidit, bonita-
tis fideique cognomen; quæ in hoc invlta amen-
tiæ fuisset. Sed laudationem omitto ne suspecta
adulatione evilescat Longa posteritas, quæ
vere de præterita virtute censebit, satis tan-
tam memoriam sua in nostra tempora invidia
commendabit. Cæterum non facile videri de-
bebam, voluisse tunc primum se tradentem
fortunam iugulare, & profana petulantia in
quædam Numina, mihi inconciliare omnes
deos. Quod si faventibus vindicijs, quæ hospi-
tibus certe debetur iam non fidelius tamen à
se amicorum imperio Regum quam nomini esse
consultum. Etiam cum hoc lustrò horribilis
atrocitas Diræ una face pene Britanniam cre-
masset, & proditiōis nefas vix de suo iugulo
esset excussum, de populi sollicitas voce, nihil
prius edixit, quam ne quis tristi suspitione ma-
cularet Regum sociorum dignitatem. Locos ta-
men, aut vulgaria, & veluti per totum popu-
lum lassata ludibria, exorabili comitate agnos-
cit, quæ se lepiditate conciliant, & nocere iam
non possunt, veneno quod tectum & occultum
savisset iam corrupto & per nimum acrem
expirante.

Hoc arbitrio fortunarum mearum potuissent fortasse magistratus dubitare de deferentibus meum nomen, nec vicaria fide tantilli voluminis conscientiam explorare; cum praesertim scriptionem in quam magis tempestas incubuit nuncupassem Heroi, quem fœdis convitijs præficere, suprema nec in hoc Rege tanto plus vibrant quanto Natura capacior communium vitiorum facultatem obtulerat, ne inepta necessitate esset probus. Hoc est enim esse sanctum, non si à sceleribus abes, sed si ea refugisti. Equidem Rex meus gloriari pulchre potest: nullos quidem exterorum suis muneribus ad perfidiam fraudis allectos, sed nec proditoris conditione ferentes humanius auditos, quam ludimagistrum Faliscorum Camillus excepit; audient Magistratus meum librum (nam pro se eiusmodi dicet) eum facile de iudicii metu litera salutare exsolvent.

Sed in Protagonem tamen lusit, & de Doromiso totas chartas implevit. O horribilem rectarum mentium calamitatem! secuta flagitia occupare premia virtutis, beneficia autem & merita periculo sceleribus constituto pallefcere. Ego vero si literatorum infortunio questum accepißem librarium, anxiamque mercedem

mercedem sordidissima adulatione captassem,
nemo ante Protagonem erat cui meos labores
exprobrarem: illum extra humanam sortem
laudibus educam, illum huic honori qui est
ambitioni humana charissimus esse subiectum;
neo unico seculo duratura praemia, morituris
saltem donis & imparibus comparanda,
nunc gratuitis muneribus & ne aestimata vi-
derentur, confuso sub Euphormione nomine
largientis, ipsa gratia perijt, & plus invi-
diam, horum temporum vitium, quam meam
fidem inassueta integritas adiuvit. Ecce autem
ne hoc quidem beneficium fata indulgent, ut
apud sentientem me excusem; cum vulnere
(O dolor!) post omnium memoriam indignis-
simo, ille Protagon, ille natus ad miraculum
terrarum destituerit Orbem. Proh facinus ad
nostri aevi infamiam efficax, quod per teterri-
mum nefas tantum Principem nondum pos-
centi reddidit caelo. Sed & stupor lachrymas,
& stuporem ultionis cupiditas, de omnium
pene gentium corde & oculis submovit. At te ad-
oranda Anima, te melius per virtutes & famam
quam per exeuntem de busto Aquilam consecra-
tam, hic omni sollicitudine placabo; si quid de tam
iusta remisero cura non minore flagitio quam
X si vi-

*si viventem offendissem, peccaturus in Ma-
nes. Sed nec ille excanduit, & si adhuc di-
gnaretur mortalitatem nostram, nullus certior
aut veniæ author esset, aut innocentia mea
vindex.*

*Stabat ad tribunal Africanus, & iam in-
tonuerat acerbitas in ipsa innocentia queren-
tium crimen, cum Antiochum, filique vin-
cula & indicium corruptelæ non expavens,
ipsam quoque defensionem erubuit. Iudicium
quoque plausus revocata beneficiorum memo-
ria, in Capitolium usque perduxit. Tam
memorabili exemplo meus liber de reorum
pulvere dignissimo tumore consurgens & sum-
marum creditor laudum perambulare potuis-
set Protagonis totum limen, donec præmijs
absolutus abiret. Primum enim non impa-
ris dignitate persona, tantum nomen magnifi-
centissime operui. Nam quid aliud Protago-
nis cognomen quam militaris scientiæ verissi-
mam confessionem expressit? Nec pensata tot
principum tot seculorum laude, illum omnis
memoriæ primum ac pene solum ducem, in
iustum gloriæ fastigium asserebam. Nempe ex
hoc convivio cætera, & sub iudicibus litis, ipsa
innocentiæ mea verba ad testimonium citabo.*

nunc igitur est in Euphormione Protagon: Vir hoc seculo maior, & dignus fabulantium miraculis vatū hic alius, nihil de eo mortale predicabat. Et solertissimus senex multis in eum præconijs effusus in hæc verba desistit: Nulla secula Protagonis genium æquarunt. Et, Nec quemquam similiorem Numinibus ad nos fata trasmiserunt. Nec minor eximij viri cultus totum ubique Satyricon adorata maiestati substernit. Quod si de iocis publicis meus deinde liber crevit, si cum populo scire ausus sum, nec acerbioris risu quā quo Protagonem delectarem inclamare Thallasio, ignoscite, quæsitores, bonitate Protagoni, & vestra libertate sum deceptus. Sed videte, ne maiore piaculo nimis officiosam diligentiam polluatis, dum hos ludos intempestiva severitas silentio damnatos videtur nescio qua censura notavisse.

Si vero de Fortuna descripto imperio queruntur, quā in ipso Eleutheria templo, ipsa ara, sanctissimo honore appellavi, si aspernantur illam deam, & me quasi suorum sacrorum ignarum incusant, certe legum suarum videbuntur oblivisci, sed & parvā gratiā habere illi Numini, per quod ipsi creverunt. Nā quod his se-

culis virtuti stabile iter ad opes, nisi iam opulente; aut quis ad magnarum dignitatum culmina, nisi quadam sorte pervenit? ac ut nemo nisi dignus, aut divitiarum potiatur aut bonorum, nihilominus opus est fortunæ regnoque æquales virtute, saltem impari felicitate distinguat. Nam multorum ingeniorum magnæ doctes, velut debiles & ipsa paupertate agræ iacent. libet aliquando meminisse Satyrice libertatis & iterum adorare fortunam. Tu es, inquam sine qua nullæ virtutes sibi placent, nullæ possunt per nostrorum temporum tempestatem emergere. Tu de sacerdotiorum collegiis suffragiorum potestatem, tu de opulentis solitudinibus excussisti, sed & forensibus ministeriis in hoc arduo locatis quo solum extructæ pertingant divitiæ, quæ via nudæ industriæ patet, aut quid saltem felici ignavia vel ingenioso scelere negavisti? Sed tantos & tot fasces tibi hæc ætas non dedit. Jam olim omnia potuisti, etiam ante luxum atq; astus; etiam cum memoria labentium annorū satis fixæ parietis fides erat, cum numerantibus clavis. & captas tot annorum usû gentes nulla interdicta extorquebūt. Hac veneratione Fortuna si quis offēditur, aut ipsius beneficiis saginatus, capta & ebria mente desavit, aut sane est iratus nec resficiēti

per tot vota litavit, Sed hoc totum nō video quo
argumento possit ad minimam Protagonis no-
tam aut iniuriam traduci, cui etiam fortune
arbitrium ascripsi, ut felicitatem ab illa nemo
magis quā ab isto exoraret. Doromisum autē
(alterum Satyræ crimen) immuni piaculo ag-
gressus sum, scilicet ab ipso nomine initium in-
iuriæ fuit, & Doromisum appellavi, quasi per
nimiam frugalitatē liberalitati infestum. Ecce
de infelici beneficio novum nefas, amorisq; co-
natus iterum indignissimo reatu perculsi. Quasi
Doromisi non invenerim nomen, quod nullis
donis tanta integritas posset, nulla sollicitatione
perverti. Cur igitur ambiguum nomē (nam vos
ambiguum fecistis dubitando) in tristius dedu-
xistis, nisi quod mens mala, in suspicionib. gra-
vis veneno suo pastum de innoxio flore quasi-
vit? Sed & illum quibus verbis, qua commen-
datione celebravi? Amisisset Satyra suum no-
mē, si paulo ulterius indulgisset. Nunc vir ingē-
tis naturę appellatur; nūc qui in cœlū possit
meritissima prædicatione levare. Nā impe-
ritiæ imputabo amulorū si vel senē de illius fru-
galitate loquentē, vel Euphormionis inopiā cum
suo artificio Musisq; neglectā, in criminationis
acerbitatem deducere audent. Nimirum equo

iure sua libertas scene ac Satyræ larvas indul-
sit, quib. supra Pythagoræ fatum sæpe homines
renascentur in die, & nunc iuventute luxu-
rient, nunc maturas partes alsolvant. Nisi for-
te servilis calliditas, & supercilium heri nun-
quam Roscio per eadem spectacula convenit.
Equidem Euphormionem non excuso, si in di-
versos habitus transire non licuit, qui in Doro-
misi domo ideo scolasticam induit vanitatē, ut
irrisus abiret. Tunc enim in insaniam ludebam,
nec dum cognitis fidentium Musis, qui inutiles,
nec ad pulchritudinem exactas nugas omnino
tanti putāt, ut de egestate securi sint, & adopes
a felicibus tollantur, aut in ijs animorum sca-
bitudinem incusent. Nec Doromium castiga-
bam, si Augusto hanc turbam Poetarum sub-
moventi summus Lyricorum pepercit; dicebāq;
ignotas ibi Musas, quæ ad stimulos superbæ
paupertatis nescio quid ignobile & mercenariū
cantant. In eo autem sene, cuius indicio Doro-
misi nomen accepi, malignum ingenium non
omnino inquieti populi fingebā, qui semper ma-
gistratibus iniquus, tamen ingentia merita non
pessimo aut artificioso livore agnoscit. Sed & ma-
gnæ fastigium portæ, & aviditatis effigiem vidi
abducentis ab oppidanis Plutum: quod nemo
opinor

opinor bonæ & candidæ mentis, in cuiusquam contumeliam vertet. In eodẽ quippe opere videbit bellorum instrumenta, currumque gradivi, cum ea vastitate, quam Annibal Italica præsagium cladis in somnis exhorruit. Nam augustam, sed formidabilẽ domum, & gravem tam longo apparatu, non aliter debui, quam Martis penetralia depinxisse.

Et his quidem argumentis iam confido E-
lentheria omnes deos dignissima litatione placatos; Nunc de reliquo sollicitus Orbe, si quid est iratorum Numinum etiam faciliori propitiatione exorabo. Et vero apud ceteros expedita innocentia facilius emerget. Labetrum autem metuo ne innoxij quidem ioci, sed fortasse crimini viciniore implacabili præiudicio in me accendat; præcipue cum cognoverit de hac causa indicio illorum, quos Cassius amovisset trium verborum cautione. Nam qui continua integritatis fiducia suã causam cum cælo Principibus miscent, mei premendi occasionem putavere se nactos, quod eodem scripto in Labetrum & in ipsos ius libertatis exercuissẽ. Sic igitur potentiam alienam ad sui ultionem callidissima fraude armarunt. Suis injurijs silentio tectis, tanquam pio & laudabili dolore commemo-

rant contumelias; (ita enim appellabant) quas ego in Laketrum & Pedeam flagitiose fudissem. Adeoque valuerant astus, ut innocens procacitatis Euphormio, novo iudicii genere, in alio Euphormionis & Satyrici innocente pene vindicaretur. Et hoc quidem atrocior videbatur iniuria, quod Pedeam illis iocis miscuissem. Nam & severius suae Metellae vindictam in Athenas; quam defectionis Sylla exequabatur, & hic Scytha qui in Baia & etc pene facta Ottomanorum praecepit plus contumelijs in uxorem quam imperij libidine accensus est. Non est tanti meus liber ut imparis odij magnitudinem excipere velim, & si pietatem nolet, ultro se iratis noxae dedit; plus tamen innocentia sua motus quam periculo meo. Laketrum & Pedeam non tam originis vetustas, aut potentiae extulit robur, quam virtutum claritudo. Neque praconium tanta confessionis iam effundo, aut spe beneficiorum agitata, aut indignitate terroris. Sed ubi res ad serium procedit, non ausim ad tanta fastigia nisi vera adoratione suspicere. Et vero nullius flagitij incusatos tantum veluti publica voce produxi. Nam communem, & si maxime esset verus, non turpem rumorem sequu-

tus sum, & per aliquot iocorum suavitatem expressi, ac ut magis impetrabilis venia offensa sit, non tam illud in Euphormionis ludum arripui, quam ut fabulae vanitatem improbabilis narratione damnarem. Igitur nec isti libertatis mallent tristi & ignobili superbia irasci, quam videre cum domino gentis humane, qui trimestres liberos felicibus nasci impatienter non audivit. Sane de Liphippo, nisi ex persona aliorum nihil dico, quos si reverentiores maiestatis fecissem, periclitabar adulationis opinione contemni.

At Thebanos quis ignorat eximie à me coli, dum maiorum nostram patriam assidua veneratione appello, & amicitias illorum ambitiose quæsitæ ad scrupuli molestiam & solitudinis conseruo. Nec illi moderationis obliti, acerbius meos risus quam eos miseram exceperunt. digni quos veris laudibus attolam, cum synceris iudicijs nec falsa beneficia admittant, ne iniuriarum speciem vanitate præiudicii ulciscantur. In Aquilio autem è vivorum societate iam sublato, etiam supervacua excusatio esset: in cuius conditorium neque fama mea narrationis intrabit; & si maxime fieret, eius manes humanis negotijs non sollicitantur.

Vereor ne prolixa trepidave defensio mea cause fiduciam corrumpat, praesertim quam non ita suscepi quasi inimicorum meorum humilitas pulsare meam quietem aegritudine sollicitudinis posset. Magnatibus autem sic me facilius approbabo. Nihil scriptum aut cogitatum esse, quo illorum dignitatem violarem. Si nihilominus perseverant suspicari, me execrationem mei factus pretium suae benevolentiae esse facturum.

Domita autem vel sedata vi ferocitatis externae, iam forte familiaritas merentium, quæret, num tam perpetuo favore mei pignoris caligem, ut in eo cognoscere errores, aut agnoscere non possim, denique si quam eum toti orbitam etiam mihi excuso. Nam & Brutus suos liberos primum virgis, mox securibus cecidit, ille autem adulterij vindex non prius filio oculum reliquit, quam sibi excussisset; & ubique quo est tolerabilior lenitas parentum suis, eo laudabilius erit huius veniae suavitatem aspernari. Igitur tanquam e publico rediens, & hemicyclo augente privatam maiestatem domesticas de ipsis Prestitibus culpas expecto. Neque molitus quam iurata sententia discipulabo, vel ut tanquam Hermolai patrem sua rabies in filium absolvat, vel ut ipsum
filium

filium iracundia parentis eripiat; externa misericordia per internam & velut parricidalem discordiam, benignissima lite erecta. Ecce autem iam vexatum percensui scriptum, duriusque discussi, quæ recipere culpam aut abscondere possent, nihil publice peccatum annotavi quod castigatione in exemplum possem ulcisci; At privata & tantum in domesticum nomen errata, etiam ætati donavi. Primum quidem, invidiosi argumenti ferociam, quæ sub prima iuventute adhuc rudem & inexpertam libertatem sævientium odio vel iracundia obiecit, tum conatus prematuros, & cupiditatē famæ, quæ luxuriantem vitio annorum scriptionem novacula severiori non servavit. Nam in prima Satyrici parte etiam quotidie lituras facio, ut in multis velut fronti invenusta, saltem velum imponam. Sed hoc iudicium non ingrata violentia mihi ereptū fatorum clementiæ permisi, quæ hoc pene exeuntis pueritiæ tyrocinium victuris spiritibus annumeraverunt. Secunda vero parti, quæ provectior biennij mora, sapuit per prioris impetus nævos, meam quoque gloriā imputo. ac quod Epidicus & Orator suis authoribus fuerunt, id mihi de Callionis potentia liber Euphormio, & se primis literis sub famula

imbuens esse potest. nimirum ut censeretur per il-
 lius virtutes aut vitia non recusarem. Neque me
 tam propitij itineris ad gloriam potest, aut si
 inavultis præclari erroris poenitere, sine contu-
 melia immerentis fortune, quæ velut consilio
 meam temeritatem provexit. Adolescentibus
 autem totique inventuti, quæ adhuc curiosa &
 libera diligentia speculatur aditus ad ulterioris
 vitæ securos & opulentos cursus, meis cautio-
 nibus, & iam experto navigio, quo ad remigent
 portum ostendam. Fallitur enim qui literarum
 splendorem putat etiam Plati cæcitati illuces-
 cere, & statim ac in Parnassum pervenit, opes
 ab Apolline efflagitat omnis metalli condi-
 tore. Nam omnibus seculis diverterunt divi-
 tie à studiis virtutis, & sæpius Philosophia
 ingratis friguit, quam purpuram despexit. Illi
 ipsi qui libertatem solutarum gentium subege-
 runt eloquentia, qui Cheroneæ in Philip-
 pum arma cudere; qui Cornelys Sergijsque
 sua consilia extorsere, non exivissent de Rhe-
 torum umbra, nisi nude eruditionis altam &
 candidam simplicitatem mixtura civilium
 negotiorum corrupissent. Nemo igitur in-
 tra ipsas literas aliud suis laboribus promit-
 tat, quam castissimæ dulcedinem volup-
 tatis

tatis, & ad summam inutilem egentibus famam. Ille nobilissimus amor impetusque sciendi, à pecunie & ambitus utilitate semotus, in securis & iam felicibus ingenijs inter avitas opes digna & præcipua maiestate se commendat. At vero si quis impari amore deceptus, de egestate sua altissimas quoque Musas contemplari, & eadem synceritate colere audebit, quantumcunque magnifice cogitet, sapissime de Hecates cœna gustabit.

Nā ut primū de Rhetorica dicamus, & humanis literis, sequentēq; has Philosophiā, quod premium quāve spē illæ Nymphæ suis amatoribus invenerunt? perpetuum scholarum pulverē, & proh facinus! in tā liberalibus disciplinis, ne quidem mercenariæ doctrinæ opulentam locationem; in privatis quoque familijs educationē puerorū iam olim servilis necessitatis munus, & hodie non unius Pistocleri immiti superbia despectum. Juris autem immensa cognitio, per tot nodos impedita, & plerūq; solvētium nugis, ingratissimos sudores raris stipēdijs videtur ad solam eternitatem laboris educare. Nā interclusa tribunalia non nisi iam opulenta scientia pulsantur: & si placet de reorum miserijs augeri, si in patronorum nomen ire, iam existi de
meta-

merarum literarum pulchritudine, quam hic sterilem, & ad opes currentibus inutilem damnamus. Nempe enim tot municipiorum iura, in sola codicum nausea & solitudine vestigabis. Vivo strepitu opus est, & callidissimis experimentis, quibus incendere lites aut opprimere possis. At nec divinis studys clementior portus; ubique divitias sui iuris faciente fortuna. Nam infinitæ opes quæ sacrorum custodibus venerunt longa & trepida maiorum pietate, nunc mercedi, aut in consultæ amicitie Magnatum, aut sollicitæ adulationi cesserunt. Inter hos scopulos tam turbido freto & obstinatis fluctibus repellentes literatorum remigia à divitiarum cursu, quidam velut everberatam tempestatem propitia fortuna vicerunt, qui in apice studiorum aureos quoque fontes, & ambitiosum otium invenere. Sed in illis ipse casus potius quàm eruditio felix fuit, & saltem numeranda paucitate infament Musarum egestatem, quæ pauciores quam vilia aut pudentia artificia ad humanam sublimitatem attollunt.

Desolanda igitur tantorum Numinum limina & literis ineptiabili sacrilegio eiectis, fœditas barbarorum annorum revocanda?

Ab-

Absit ut per tantum flagitium velim fatum iā labentis eruditionis precipitari, quæ, si vere æstimamus, nos à pecudum vilitate seduxit. Solet q̃ præcipue cognationis cum cœlo admonere; Sed nec velim iuventutem aberrare velut Sirenibus deceptam, nulla præsertim pœnitentiâ utiliter illius temporis consilium emendante.

Igitur domesticas amoliri angustias, & fascium dignitatem volentes respicere acri quidem impetu incumbant illis literis quas magis propitio impetu ijs natura admoverit: nisi forte flexibili ingenio eligere studia, & repugnantem animum regere possunt. ceterum ut se aperuerit floridior ætas, & veræ curæ per primos stimulos sollicitaverint mentem, non quidem relinquunt ipsas Musas (neque tã levi sarcina opprimuntur) sed eas secum velut ad utiliorem mercatum circumducant. Tum primum suos mores civili venustate nec perfunctoria solitudine mitigent, tum ipsa comitas amorque solertie, & cura placendi, tum fraudis & malarum artium disciplina, non in usum, sed cautionem ac fortasse speciem invigilantem animum informet. Et quidẽ (ut omittã qui in forum prorumpunt, civica arma in consultis vendituri) pro genere ac fortuna transeat iuvenis in factiosam cliente-

clientelam. Ibi pro omnib. dijs patronum suum
 placet non gravis affectatione paritatis, aut sor-
 dida vilitate deiectus. Sed & ista prudentia est
 in eligenda servitute tenenda; primum ut quod
 precipue genij impetu potes, id est, qua potissi-
 mū emines dote, id aut possit cognoscere patro-
 nus aut mirari; deinde ut per altissima quæq;
 flumina navigationē intendas. Nā & de vivis
 fontibus multa aqua hauriuntur, ne quidē sen-
 tientib. ripis, & tuas sordes eluet pretiosa pur-
 pura contactus, ac si supra Philosophum dona-
 erunt, tamen Alexandrum decebunt.

Inter has curas, miserrima quidem mortali-
 tatis ludibria, utiles tamen ad præsidium sene-
 ctutis, si facilitas rerum aut magnitudo ingenij
 reliquerit otium ad eruditionem, tum pulcher-
 rimo labore colendus est animus, qui hac defle-
 xione forensium rerum, veluti quodam ludo,
 suas curas mitigabit. At vero cum emerferit li-
 beralis animus de formidine paupertatis, vel
 cum satiaverit modestas honorum cupiditates,
 & poterit suas literas inter splendore dignita-
 tum maiori præiudicio ostentare, tum vero per-
 mittēda sunt habena isti ambitioni, tum inquā
 acrius descendēdum ad perpetuos quidē studio-
 rum labores, sed dignos mortalitatis fastigio, &
 sudoris

sudoris præterea rivos per multiplicē amœnitatē plusquā Apio aut Oleastri detergētes. In ijs domestici solatij vis ingens, & per stupefcentem tuorum aequalium barbariem, admirationis externa. Per hāc famam ut omnia felicibus accedunt, si quid supererit ad editos honores, poteris faciliori ascensu emetiri. Quod si quis tam robusto animo erit, ut acquiescat uni suavitati literarum, omneq; dispendium infra celebritatē ponat, & par ingenium tanta nobilitati effervescat. Valete fastigia dignitatum, & habendilibido per ipsas opes excita. Hæc Philosophia, & inopi lectulo demersa paupertas, cum volet certis telis omnem magnitudinem petet, sua mole vulneribus patentem. Sed & lōgis præconijs supererit suo saculo cum luxu ambituq; morienti, neq; ulla spatia definient doctæ virtutis perennitatem. Verum hæc est dura & pene sylvestris eruditio, quæ, si qui me audient, multos habebit laudatores; rari autem excellentes animos tanta rigiditate imbuent.

Neque vero supervacua disceptatione hic exerro, qui defensione mea erupi ad precipiendi gravitatem, sed volui ita meæ iuventutis impetus ad studia probare, ne inde alijs exemplum statuerem, & omnino castus
lib

liber quam in alienos fuit temperans, tam sit innoxius laudatoribus suis. Nam & Satyricon propitijs fatis iradens, stimulos multis forte adolescentibus admovi, ut assiduis manibusque literis properarent ad dulcedinem fama. Nunc vero iuventutem utilissima ratione dehortor, ne raptā pulchritudine laudum anxie eruditæ eloquentiæ invigilet, id est, omnis doctrinæ, sed & omnis sudoris compendio, nisi suis opibus nitatur, vel capaci animo partiri curas possit, aut denique de scholastici pulveris otio nulla ambitione se moveat. Ego vero, qualiscunque fortuna deinceps meos conatus excipiet, non revocabor ab hoc cursu, utraque Pallade aut amicitias meas aut odia colendi; sed vobis summas gratias diligentissima memoria habebo, quicumque Euphormionem amavistis, ceteris autem, qui sunt solitudine mea digni, non cessabo simplicitatem tam inermium iocorum probare, donec ratio aut fortuna meam innocentiam explicarit.

F I N I S.

EUPHORMIONIS

SATYRICI

ICON ANI-
MORVM.

PARS IV.

LEYDÆ

Apud IACOBVM MARCI,

CLC IC XVII.

EVANGELICAL

24 YRS

1801

1801

1801

1801

1801

1801

1801

1801

477

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI,
Ludovico XIII. Francia & Navarra regi Christianissimo,

EUPHORMIO,
Felicitatem, Victorias, Triumphos.

Ortaliū animos seria contemplatione deprehendi, Ludovice Rex Christianissime, & veluti oculis subiici posse, ille sciebat, qui in oraculi modum edidit, ut se quisque cognosceret. Sed privatum bonum est ad suæ vniū mentis notitiam pervenire, Plurimorum autem varios genios, impetuumque animorum, curiosa diligentia posse distinguere, res adeo publicæ utilitatis, ut nec indignum duxerim munus, quod Tuæ Maiestatis adolescentiæ traderetur, hanc mentium morumque picturam: In qua ut potui fidelissime Naturæ lineamenta sequutus sum, ut aliquot discrimina adumbravi, quæ in hominum animis eadem Natura constituit, siue terrarum ubi oriuntur spiritu: siue fortunæ in quam nascun-

nascentur, aut perveniunt, sorte: five etiā
variarum ætatum discrimine, aut illo-
rum affectuum qui pene diversi singulos
agunt. Non indulgeo, Rex Serenissime,
intempestivę & superbe sapientiæ, vt his
scriptis informare adolescentiam tuam
studeam, & inter disciplinas quæ iam pri-
mam tuæ Maiestatis ætatem feliciter ex-
ercent, non rogatæ sententiæ suffragio
audiri. Habes Iuventutis tuæ Rectores,
quos Burrhum & Senecam appellarem,
nisi quod in Traianum inciderunt. Habes
vtriusque Parentis sacratissimum ge-
nium, ô Rex, illumque præterea qui à Nu-
mine est, vobis suę Maiestatis vicarijs in-
cubantem. His tu optime Indolem tuam
credes. Nobis tamen in parendi fortem
genitis si templa adornare, & coronas li-
cet aris appendere, cur non & pietati vi-
deamur operari, cum ipsos ingenij nostri
census, velut in sacrum Numinum vestro-
rum ærarium, ingenua devotione confe-
rimus? At quid (inquies) externæ gentis
homo divertis ad peregrini Numinis
cultus? Nunquam erit (Rex) vt meo Re-
gi domesticus me apud te ducam exter-
num. Tuæ enim fortunæ magnitudo non

in Galliarum, adeoque nec terrarum finibus hæret. Tranfit quoque maria, obtinetque amicitia iure Britannias, quod perſepe eſt ipſe ſervorum & civium ſacramento validius fœdus dies, ſeculoque pudendus, qui, parricidio ſupra omnem atrocitatem horribili Inclytum tuum Patrem Orbi ademit, tibi fidem tuorum amicorum approbavit certiori experimento quam etiam ipſi vellent. Inter omnes nemo Regum Principumve Sereniſſimo meo Rege, aut verius defuncto Henrico ingemuit, aut ſyncerius timuit viventi Ludovico. Neque vero cunctatus eſt, dum cognito rerum eventu poſſet perfunctoria & ſecura pietate ſe iactare: Sed cum adhuc in tanto rerum articulo extrema timerentur, in hanc vocem ad immortalæ amicitia exemplum erupit, ſe tecum communicaturum pericula, venturasque in fortem Britannias quamcunque ille turbo tuis Gallijs feciſſet. Nec deinde degeneravit Rex Maximus à ſuorum verborum ſanctitate, affectu, annisque tibi Pater, & antequam velles frater, communione dignitatis. Hac tanta animorum

rum utrinque mixtura, & Gallica decet
 in Britannijs vota feruere, & nostra apud
 vos exaudiri. Et ea mihi publica ratio
 (nam privatas tacuerim) nuncupandi
 Tuę Maiestati donarij. Ac nunc quidem
 Iconem Animorum, Rex Potentissime,
 tibi vovi: mox quoque Tui Animi & Ma-
 iestatis imaginem Posteritati paraturus,
 cum te ad illa quę Orbis expectat pur-
 pura tua digna, maior ætas propulerit,
 spiransque in oculis atque ingenio tuo
 Maximi Patris virtus: qui bello ac pace
 mirabilis, æmulorum invidiam vicit, &
 amicorum fidem. Galliam suam agenti-
 bus fatis insanam armis fregit. quid in
 Cęsaris laudibus maius? Suum deinde in
 victoria animum, clementia exarmavit.
 Nec id potuit Alexander. Tu tanti Patris
 heres, tu spes metusque populorum, iam
 famam implevisti quantamcunque cape-
 re tam teneri anni possunt. Dum crescis,
 dum in vires, summis rebus maturas
 exurgis, Tuę Maiestati in hæreditatis in-
 terim partem laus Parentis, triumphiq;,
 & ceteræ dotes erunt, quib. æternitatem
 emit. Sed & hæc ipsa, licet patria, aliena es-
 se censebis, volestque tuis titulis niti, vbi
 eosdem poteris per ætatē meruisse. Vale.

Elenchus Capitem.

CAPVT I.

ATates hominis quatuor, pueritia, adolescentia, ætas virilis, & senectus.

CAPVT. II.

Secula pene singula suum genium habere, diversumque à cæteris. Esse præterea cuilibet regioni proprium spiritum, qui animos in certa studia & mores quodammodo adigat. Hos spiritus investigari operæ precium esse.

CAPVT III.

Galliæ dotes, & ingenium incolarum.

CAPVT IV.

Britannicæ Insulæ: in quibus diversi populi, Angli, Scoti, Hyberni.

CAPVT. V.

Germaniæ ritus: & Belgij, cui hodie Germania inferioris nomen.

CAPVT VI.

Italię, & Italorum indoles.

CAPVT VII.

Hispanorum genius, mores.

CAPVT VIII.

Hungari. Poloni. Mosci. Gentes reliquæ
ad Septentrionem positæ.

CAPVT. IX.

Turcæ. Iudæi.

CAPVT. X.

Præter patriæ indolem, dari cuique
mortalium suos affectus, atque inge-
nium. Præcipua investigari posse?
non scribi omnia. De ingenijs ad su-
bitos iocos aut sententias valenti-
bus. De alijs, qui spontanea elo-
quentia diffunduntur. De homini-
bus tardioris lentiorisque prudentiæ.
Perfectos demum esse, qui inter hæc
duo genera sunt positi. Vtrum sint
præstantiores animi, qui literis ido-
nei, an qui administrandis rebus pub-
licis. Delicata ingenia assiduo aut
diuturno

diuturno labori minus apta , quam tarda & depressa.

CAPVT XI.

De fortibus animis ; Temerariis , Timidis ; Superbis ; Sordidis ; Languidis & reconditis ; Hilaribus , & exertis. De inconstantibus ingenijs , & omnia acriter , sed non diu volentibus.

CAPVT XII.

De animis Amori obnoxijis. Hos affectus singulorum , temperari , & interdum mutari , à fortuna , & vel splendida vel obscura vitæ conditione.

CAPVT XIII.

Diversos affectus esse , Tyrannorum , & legitimorum principum : Rursus Regum qui successionis iure , & eorum qui suffragijs ad regnum perveniunt. De Procerum , qui apud Principes gratiosi sunt , ingenio.

CAPVT XIV.

De studijs. Aulicorum. De diversis generibus & affectibus egenorum; itemque divitum.

CAPVT XV.

De magistratibus. De causarum Patronis,

CAPVT XVI.

De divinarum scientiarum peritis: deque Praefectis Religionum.

EUPHOR-

EUPHORMIONIS SATYRICI ICON AMICORVM.

CAPVT I.

Vmani generis, sicuti ceterorum omnium, precipua in cunabulis custodia est. In arboribus rami nascentes obsequuntur Agricola, cuius ductu vel in altum enituntur: vel ad terram proni defleunt. Ita puerorum animi, parentum, velut obstetricum, manibus fingi possunt, certa, & insequentium aetatem mansura imagine. Semina maxime, & veluti fundamenta virtutum, his antiquo praealtoque affectu insinuanda sunt; ut deinde ignorent, natura an praeceptis acceperint, parentibus obnoxio ingenio esse, faciliq; precipientibus? intemperantia, mendacio & fraude, velut insolentia prodigorum exterrer; precipue vim Numinis venerari, nunc beneficio nunc vindicta suspiciendam. Et hac ipsa non atroci aut mo-

lest a ratione urgenda sunt. Nam quaecunque suppliciorum metu colimus, eadem tristi fastidio solemus averfari: & concepta à puero odia, nescio qua horroris consuetudine, ad senium quoque deducimus. Sed assiduis sermonib. imbuendi sunt, de fastigio, præmijque virtutum; flagitia cum supercilio ac verecūdia apud illos nominanda; quæ omnino nesciant, sæpe publice, nec iam cum infamia regnare. Tam lenibus rudimentis initiati, oderint vitia, virtutesque tanquam feras aut rigidas non timebunt; & faciles ad hæc prima recte discipline initia accedent, parentum magistrorumque auspicio, quorum sententijs veluti divinae mentis oraculis, detinentur imbecilli in illis animi, nec dum iudicandi ambitione sollicitati; Accedit, quod non emitur promissis adulantium vitiorum haud intacta modo ætas, sed incapax voluptatis. Itaque rem turpem iudicio suorum, & sibi nullis lenocinijs commendatam, facillime proscribent. Neque hic pueritiam initiamus ad superstitione, & anxie pietatis supplicium, sed ad virilem cantamque virtutem. Nam cum animus hominis ingenerato pondere in prava deflectat, necesse est adhuc faciles ramos in contrarium cogi, ut deinde in petu suo redeuntes medium

medium inter naturam & institutionem teneant.

In hac autem puerorum disciplina, gloria quoque stimuli passim infigendi sunt sentientibus animis, ut iam tum suos honores assuescant suspirare, & sive scholis, sive ludis exerciti, eminere aequalib. labore dulcissimo contentant. Præterea cum ætate sensim veluti ex captivitate deducendi sunt; ut & mitior molestas parentum sensus, & illi non subito aut improviso libertatis incremento lasciviant. Suis etiam studiis relinquenda est pueritia, ne videamur Naturam arguere, quæ hanc ætatem imbecillem esse iussit, & intempestiva semente sapientia nondum præparatum ingenium corrumpamus. Sit illis innoxia lasciviendi venia, studium literarum magis ad mutationem ludi quam ad fastidium, minusque supplicij ex supercilio parentum, quam timoris: fruantur denique adhuc miserantis Naturæ indulgentia, nec ante humanarum mentium supplicia, quam meruerint, tolerant. Nisi forte putamus in levibus malis esse, cum pueri a ludo in totum prohibentur, omnemque strepitum fascium cum illius Stolonis coniuge exhorrent: & sapientia quam nondum capiunt acerba documenta, tan-

quam minimum, aut exhibent aut revolvunt. Qui sensus est ad miseras acerrimus, in hanc aetatem cadit: dum tenerae mentes nec timorem regere possunt, & peius de incognitis malis iudicant. Ac ut viri quos fortuna ingentibus malis fregit, quam capaces animos habent, totos implent suarum miseriarum contemplatione, atque sensu: sic & in pueris, dum incidit quod miserrime expavescent, omnis vis timendi dolendique consumitur. Interrogatus qui praedones laqueum minitantes evaserat, quo animo expectasset mortem, quod, inquit, olim puer flagrum expavi. Sed & illa in pueris perpetui metus acerbitas succum absorbet, quem Natura ad laxandos corporis artus, & incrementa adolescentiae, exundare volebat. Non enim suam vim ventriculus habet, evocato ad laborantis cerebri praesidium igne, neque pactu letitiae diffunditur sanguinis impetus, qui omni interpellatione tristitia marcescit. Ita haec ingenia, inter agra custodia vincula, vel territis, vel exhaustis viribus sic subsistunt, ut qui supra pueros sapuerant, postea infra decus virilis prudentia delirent. Equis certe, invencisque, in primorum annorum libertate

tate incuriosos impetus effundere concedimus, ne tunc primum robur enascens timeat ad vincula accedere. Adeo cæcæ mentes quod in cæteris animantibus videmus, in nostris pignoribus aut negligimus, aut nescimus. Neque tamen in infinita libertate prima hæc ætas dimittenda est. Sit illis mediocris terror supplicij, summa parentum reverentia, & semper quantum sibi liceat, ignorent. Nam si procax est alicuius pueritia, nimiaque ferocia exuberat, tunc facessant lenitatis ista præcepta; tumorque, nature vitio enascens, quem sæpe parentum lenitas ad ulceris maturitatem fovet, adhuc crudus ac facilis excutatur.

Hoc modo lepida pueritia suæ & parentum voluptati relinquetur, & postquam expleverit stultiam innoxiarum cupiditatum, ipsa ætas paulatim studia mutabit, radicesque virtutum adolescent, quas ipsi iam non impetu, sed indicio amabunt. Tunc afferent ad adolescentiam, & ad crepusculum prudentiæ, mentem liberam, placidamque, quæ ad illius lucis pulchritudinem vi suæ institutionis obversa sit.

Sed ut omnis rectitudo diversis vitijs oppug-

gnatur, plus inter se, quam cum media virtute
 instantibus; ita qui acerbos adhuc animos vo-
 cant ad nimiam maturitatem studiorum, non
 durius oportet accusari, quam ignaros virium
 quas Natura eiusmodi etati concessit. Nam
 praterquam quod quibusdam est praecox
 ingenium, & Curiae capax praetexta Pa-
 pirij, est etiam à Natura illis annis dos sua at-
 que census; vis scilicet capacis facilisque memo-
 rie, quae in pueris summa est, & quicquid is
 temporibus acceperit pertinaci felicitate serva-
 tura: sed crescentibus sensim annis hebescit,
 instar roris ad nostrorum corporum salubri-
 tatem eximij, qui in ferventibus plagis flici-
 bus inherens, nisi excipitur prima luce, ad
 surgentis Solis radios expirat. Multis ideo
 sermonibus, mox uberi historiarum lectione,
 dum licet serendus est ille campus, ut nec cogi-
 tantes pueri bona concipiant, deinde vel cum
 invitis adolitura. Linguarum quoque varietas,
 quae tot vigilis nobis constat, surgentibus
 ad pueritiam infantibus per colloquentium
 commercium pulchre accedet. Haec scilicet
 minimi laboris opera, nulliusque iudicij,
 ubertim excoquetur illa aetas, nec labori ido-
 nea, nec matura iudicio. Quod si arescere
 siveri-

si verimus facilem humentemque memoriam, erunt longo laboris fastidio querenda eadem, quæ tunc melius, & absque nausea, habuissimus. Nam quid miserius, quam hoc tempus, quod prudentia idoneum nobis in virili ætate conceditur, licet breve, nec iam tot scientiis artibusque sufficiens, in his etiam sæpe consumi, quæ vacua pueritia, si eam excoluisses, ita in recessus memoria, ut in penarum cellæ latebras condidisset?

Sunt autem in eiusmodi quoque annis quedam omina crescentium vitiorum, aut futurae virtutis; moliente iam Natura aptum unicuique indoli fundamentum. Adhuc Cyrus, qui Persarum Imperium condidit, pastore genitus credebatur, cum in eo emicuit animus, quo deinde toti pene Orienti iugum imposuit. Puer cum parium annorum cœtu ludebat: Rex sorte ludendi à iocantibus factus, vere ius regium in sodales exercuit: contumaces verberibus cecidit, sat superque idonea maiestate. Res ad Astyagem delata est ab eorum parentibus quos Cyrus verberaverat: Et is iussit Cyrum ad se perducì, qui ad solij tiaræque conspectum non vili aut puerili timore emarcuit: Regem se aiebat à

pueris constitutum, & quod regium esset, egisse,
 Hinc maiora suspicatus Astyages, quam quæ
 præsens pueri fortuna iubebat, in illius ge-
 nus, & parentes quasiuit, mox suum ex fi-
 lia nepotem agnovit. Cato autem qui à fatali
 sibi Utica nomen traxit, paulo supra infan-
 tiam erat, cum Legati Latinorum suæ gen-
 ti ius civitatis oraturi Romam perveniunt,
 adeuntque Livium Drusum Catonis patrum,
 apud quem ipse educabatur: Hunc puerum
 cum legati per iocum rogassent ecquid illos
 iuvare apud patrum precibus vellet, hæsit im-
 motus, eos etiam acri vultu perstringens.
 Et ipsi tantulæ ætatis contumaciam admira-
 ti, in experimentum indolis, ulterius blan-
 ditias, moxque minas ingerunt, verbum ex-
 torquent: tandemque correptum extra altio-
 ris triclinij fenestram, ut in terram proiectu-
 ri, aliquandiu versant: Sed is timere dedi-
 gnatus peius quoque supercilium arctavit.
 Tanquam in severe rigiditatis auspiciis,
 quæ ipse deinde tota vita inhorruit. Errant
 tamen baud raro qui ex puerorum moribus
 temere de futurorum affectuum ratione conij-
 ciunt. Nam oportet grave esse indicium, &
 supra illius ætatis levitatem pertinax, quod
 sit.

sit efficacis argumenti, ad motus venturo-
rum, & flexilium annorum deprehenden-
dos. Vnum est quod vix fallit presagium;
scilicet lacrymarum profuse excidentium fa-
cilitas. Qui enim ad primum percussa men-
tis ictum veris gemitibus madent, sunt illi na-
turae mollioris, & ad humanitatem amorem-
que composita. Alios videas magnis quidem
clamoribus, & simulantibus fletum, siccos
tamen oculos inter parentum minas & ver-
bera tenere: feri isti plerumque, si ado-
leverint; aut certe in opacis pectoribus nec
teneros affectus, nec iustos etiam timores ad-
missuri.

In adolescentiam deinde productos, pri-
mamque iuventutem, ipse impetus sanguinis,
viresque iam se nimis cognoscentes prorsus
immutant, & animum abripiunt per inconsul-
tae fiducia ac securitatis astus. Tunc primum
idonea delicijs aetas est, nec plus de voluptatum
sensu gaudet, quam quod illas audeat im-
pune experiri. In posterum consulere ideo
nesciunt, quia adhuc cruda vires non repu-
tant se obnoxias esse fortune; & praeterea
latarum rerum species tunc animos ita im-
plent, ut severiori prudentiae, quae primo
aspectu

aspectu molesta est, in ijs nihil vacet. Et tunc quidem, iam non vano aut dissimulato impetu, sua quemque natura in studia abripit, ad quæ potissimum factus est. Nam quos ad vilia artificia ignobilis indoles ducit, ij destinatam sibi artem monstrantibus fatis agnoscunt: tum quibus potior militaris disciplina: tum quos ingenij vigor sive Musis, sive negocijs dicavit: omnis denique species animorum in suam tribum adoptatur, præeunte Natura: Quæ nisi quandam impetum ac suavitatem adiungeret huic utilitati laborum quos præscribit, certe adolescentia inventusque, vix ducta ratione nec durum aliquid in se audens, pene cum venia erraret.

Verum & in ipsa incuria eorum qui omnino à labore ac officio recedunt, plerumque illa vis emicat ad se vocantis industria: veluti herbarum semina, per saxorum latera quæ nascentibus obstant exili cacumine eruntur, ut saltem se ostendant enecari. Sive enim ignavia adolescentes perdiderit, sive luxus, aut commessationum insana dulcedo, cum suis voluptatibus ludisque lassati, recedunt interdum ad aliquam laboris ac industriae speciem, cui perfunctorie

sanctorie incubant, & tantum ad mutationem voluptatis, ad eam potissimum partem divertunt, cui diligenter excolenda idoneam mentem, geniumque acceperant. Adeo non potest in totum interire factorum stimulus in certa munera unumquemque pulsantium.

Ut vero arbores, quæ multo ac valido succo in inutiles ramos exuberant, tandem maturescente illa luxurie felicissimos proventus alere possunt: ita iuuenis nimio aestu exultantem liberumque animum nactus, aliquando iusta & ad sapientiam sufficiente moderatione residebit quod si iam ab ipsa adolescentia maturam sobriamque vim sortiatur, certe languore inutili ante primam senectutem marcebit. Sed hoc maxime est ad indicium futurae virtutis, si ipse inter cetera studiorum aut affectuum genera aliquid valde volet: id quicquid est nimio ac veluti precipiti fervore complectens. Nam hæc acris cupiditas saltem ostendit, illum vero, & per hoc laborioso impetu, in sua studia posse ferri: sine qua indole nemo virtutem vere colet, aut gloriæ litabit.

Ceterum quamvis adolescentia interdum sint ingrata senectutis consilia, tamen ipsa conscientia

conscientia sapientia nondum in suis annis matura, nescio quid de ijs altum sentit, qui iam ante experti iuventutem per eam commean-
tibus iter ostendunt. Animus autem in hoc
ætatis flore prima cupidine laudis ardet,
impatiens contumeliarum, non diu eadem con-
silia probare, aut exequi, facilis; etiam pluri-
mum sibi placet; nec satis amicitias potest eli-
gere, nec postea adversus succrescens fastidium
tueri. Quicquid autem subito mentis acu-
mine inveniri, aut perfici potest, non
aptiores in mortalibus habet, quam in il-
lo flexu annos. Ut videatur pueritia esse, facta
maiorum, vel dicta, indefessa memoria adi-
pisci; iuventutis autem, & facere nova, & lo-
qui; sequentis deinde ætatis se ex utrisque mo-
derari.

Excipit iuventutem statura ætas ac virilis,
media inter adolescentiæ præcipitia, pondusque
senectutis. In hac adeo cum animo corpus vi-
get, ut tunc demum vere hominem esse cre-
dideris, datamque in illorum annorum gra-
tiam quantacunque est mortalibus vita. Hic
ingens corporum & animorum mutatio, ut
ciborum plerumque ac voluptatum aliis
tunc delectus, ita mores alij, & in novum
effor-

efformare cupiditates. Robustus animus, & veluti ab adolescensia caligine emissus, primum solet de ante actis erroribus atroci censura iudicare: mirarique se tam improvide potuisse peccare:

Illinc statim utilis pœnitentia, & ruinas quas iuventus fecerat emendantis, sedulitas. Opum, honorumque præcipuus amor est; & quasi nunquam de vita decessuri, ita avidè ad illam subsidium & ornamenta querunt. Simulare amicitias, suisque desiderijs imperare, non alij magis sciunt. Veram quoque fortitudinem habent, castigato impetu, neque extincto, quo ad iram vindictamque adolescentia feruebat. Tunc demum vis integra solersque indicij non incitata torrente iuventutis, non fessi corporis aegritudine laborans: Cauti illius vitia, ac plerumque nec virtutem sine præmio colunt.

Sed hanc denique pulcherrimam visæ partem senectas, velut aliquo aestu, sensim inundans. Sanguini primum, & mox ingenio suum frigus insinuat. Hæc diversa habitu, affectibus, moribusque, priorum annorum virtutes partim auget, partim avertit in vitia. Timiditas maxime insidet, & aptam aliqui prudentia

dentia sedem infestat. Quippe senes hoc pectoris igne defecti, qui fortitudinem inspirat, nec aliter quam per sua aliorumque pericula in tantum ætatis provecti, omnia solent nimis anxie cogitatione versare, tam quæ ipsi effugere, quam quæ alios perdidervnt. Hinc illa vis consilij, atque prudentia, quæ maximam senectutis dotem facit, sapissime nimio pavore corrumpitur, dum omnia etiam tuta circumspicit, mavultque interdum malo ocio vulnera regi, quam in periculum venire medicine. Felix ille Cunctator, qui furentem Annibalem vallo castrorum, velut clypeo, à perniciæ Italiae submoverat, ille Fabius pene Imperij Urbisque assertor, quid absuit, quin religiosa supra modum timidaque sententia, redeuntem felicitatem à Romanis liminibus arce-
ret? Scipio trajiciendi in Africam consilium impetumque sumpserat. Ita extorquendus erat Annibal, & ad patriæ clades de visceribus Italiae revocandus. Tam salubrem optimi ducis mentem, simulque incolumitatem Imperij, pene ille Fabius intervertit, omnia tantæ expeditionis pericula anxie reputans: cum ad naturam sua sponte cunctantem senectus accessisset. Sed hunc in senibus

navum facile suæ virtutes excusant, maximeque coniiciendi futuri sagacitas, quæ in illis edocta per præteriti temporis memoriam, quo minus corporis vinculis obligatur, copius omnia & quasi communicato cum syderibus consilio prospectat.

Quot urbibus, quotque Imperiis hæc sapientia saluti fuerit, quanta etiam privatis hominibus utilitas, qui se senum consilijs permiserunt, plena sunt vetustatis monimenta, & quotidiano usu unusquisque perdiscimus. Et fortasse hinc senibus illa ingens, & plerumque indefessa loquendi cupiditas, quasi datus à Natura stimulus, ne illi docere gravarentur qui omnium optime possent.

Sed plerique eorum non satis in hac parte modum tenent, ut quisque se iuvenum illis applicuerit, per suorum annorum rerumque gestarum seriem infinita oratione euntes; ac quod molestissimum putes, ne una quidem & simplici vexatione contenti, quotiescunque in eundem inciderint rursus pari sermoni aut invenient causam, aut facient. Etiam quo patientior aut verecundior erit, quem ad illud audiendi supplicium raperint.

puerint, hoc miserius eum plectent.

Nec audiri tantum amant: sed ubi consuluntur, aut etiam sponte monent, sibi fidem haberi, componique omnia in quem modum præscripserint, nimis interdum pro imperio volunt; urgentque nolentes: rati ab ijs se contemptos qui abnuunt regi: juvenum virorumque consilia pervicaci fastidio, & veluti de altiori scena despicunt. Tu si dignus es, quem aliquando in senectute peccantem iuventus quæ ventura est excuset, iam mulcebis animos innoxio gaudio exultantes, facilisque dicentibus, fronte saltem ac luminum nutu, quicquid dixerint lætus accipies. Nam quæ minor reverentia proVectis his annis, & patrium cultum merentibus potest haberi, quam ut saltem simulemus probari à nobis quæ edicunt; facillique, & nihil auferente officio, tantæ venerationis ætatem suo gaudio perfundamus.

Eadem autem rerum humanarum experientia, quæ illos per reliquas ætates ad senectutem deduxit, simulque eorum exempla, quos viderint in egestatem labi, agere solent ad nimiam domesticæ rei curam. Quis ferat hoc mortalitatis ludibrium, tunc
fortunas

fortunas avidissime expeti, cum nec diu manere, nec iam sollicitare preciosis delicijs effectum corpus possint? Viget hoc tamen in siccis pectoribus malum, labensque Natura timet scilicet ad inopiam pervenire, à qua non possit iam lassis viribus, indies morientibus, vindicari.

Illis vero qui in senectute hæc vitia, velut syrtes effugiunt, nihil est ad omne consortium commodius. Res publicas atque privatas felicissime regere: despiciere malos impetus, ac vincere, qui animos nostros inconsulte diripiunt: & consulere iuventuti, & parcere: quid ipsi fuerint, quid tunc senserint, nondum immemores: digni denique qui longa senectute sua sapientia fruantur, Orbemque illa veluti experta Philosophia disciplina componant.

CAPVT II.

Grenovicum per vetusta Regum Britan-
nicorum domus est, millia 1111. sub
Londino, ad Tamesis ripas. Mons imminet
Regiæ modico supercilio subiectum oppidum
fluviumque despicens. Brevibus tumulis in
illum ascenditur: verticemque deinde in-
genti ambitu planities extendit. Forte in
eum

eum bene mane conscenderam: & solitudo circum erat, ut nemo interpellare posset cogitationum ludum dulcissima libertate errantium. Sed memorabilis amenitas pene citius animum quam oculos diffudit, aspectu, non Britannia tantum, sed fortasse tota Europa pulcherrimo. Ingens planicies aliquot suspensa colliculis, rursus montes in orbem effusi, neque cito castigabant oculos, neque illos per immensum cœlum spargebant. Tamesis latissima ubertate in viciniam exudat, & ad radices montis redeuntibus in gyrum fluctibus insulam pene molitur. Passim toto alveo naves, & omnis generis onerariæ; ut proximas quidem totas aspicerem, ceterum longius stantes, aut sub altiori ripa, ex malis antennisque tanquam nudam & brumalem sylvam cognoscerem.

Nihil illæ plaga viridius. Pascuorum utilitas eam frugibus abstulit: & vix alibi felicior in gramina terrarum luxuries. Privatorum quoque fundos, de more patrio, perpetuæ fossæ, & pleræque in marginibus arbores sapiunt: Maxime vias publicas altissima populi à lateribus tuentur, ut de monte despicienti perpetua facies hortorum videatur, saltuumve factorum ad ambulationis voluptatem. Preci-

præa est tam varia viriditas, pene in diversos colores distributa. Nam quæ longius absunt, velut carula incumbentis cæli facies opacat: propiora, densiore fronde in arboribus nigra sunt, vel humi tenui herbarum virore nitentia. Sed pulcherrimum spectaculum præbebat ipsa urbs, inter eximias Europæ celebrata, Londinum, innumeris domibus, vix tamen populi sui capax: Quippe ad alteram Tamesi ripam late effusum est, vicinisque annexum oppidis, & pene continua ædificia per quatuor millia portendens. Per hoc spatium non privata tantum domus: sed & sana crebro fastigio eminent, & media civitas tanquam umbone, ita præcipui templi mole distincta est.

Cum his ego nec provisa voluptate deducerer, tandem revocare animum cœpi, & sic mecum reputare: quid esset quod incogitantem rapuisset: unde ille aspectus sic placeret quæ occulta vis, quæ ratio meam mentem tetigisset. Num ipsa urbs, num fluminis cursus, montesne, an campi, an imago sylvarum? Horum omnium nihil unum: sed tantarum varietas rerum, & veluti Naturæ suas opes explicantis industria. Subijt inde cogitatio: nihil esse in mortalium rebus ad suam pulchritudinem sic exactum,

exactum, quod tandem non fatiget contem-
plantem, nisi ad hunc quem intuebar modum
diversarum dotium beneficio in aliam aliam-
que venustatem mutetur, semperque lassatos
improvisa novitate reficiat: Et quoniam ad
omnis decoris fastigium perducendus Orbis
erat, nequaquam tantæ artis oblita natura est
Regiones aliquas montibus sustulit, alias in
planiciem deduxit: has æstu torruit: has dam-
navit ad brumas: reliquas, nec quidem equali
ingenio, temperavit.

Fœcunditatem, aut squalorem, non modo
non ubique, sed nec in perpetuum imposuit:
olimque felices proventibus terræ, nunc steri-
libus arenis informes ac vastæ sunt: & quæ
quondam crudo aëre horrebant, non tantum
iam in fruges, sed & in voluptatum instru-
menta luxuriant. Adeo est ex totius Orbis
pulchritudine illius partes in multiplices habi-
tus vultusque transire. Neque Astra, licet
certis itineribus semper cursum tenentia, aeris
motus eosdem, & effectus solent infundere:
Ideoque quamvis iisdem spatiis omnes anni in
orbem excurrant, nullus tamen in totum aut
eum imitatur qui præcessit, aut exemplum est
sequenturo.

Sed

Sed ille cuius gratia ceterarum rerum ornatus institutus est, ille ad divinitatis memoriam specimenque homo compositus, præcipue nascitur in huius varietatis venustatem. Nam non modo diversos in corporibus habitus sortiti mortales sunt: sed & animos adeo multis simul rebus idoneos, ut nulla pictura pluribus coloribus possit, aut lineis, delectare intuentes, quam quas in hominibus fata duxerunt. Quæ virtutum aut vitiorum series, quæ artium sublimitas, quodve calliditatis ingenium, non est in hoc sapientiæ penetrali à Natura reconditum? Nulla tamen quam magis admirere diversitas, quam in libertatem homines nasci (qui enim aliter se regere possent, laudemque, vel cum poena infamiam ex susceptis studiis mereri? simulque servire; ad quosdam scilicet affectus, ac vivendi pene normam suam indole vel temporum sorte adaecti. Nam omnia secula genium habent, qui mortalium animos in certa studia solet inflectere. Quædam ætates præcipue armis exercita; mox omnia in quietem composita; tum Regnorum, tum Rerum-publicarum in populis amor; nunc velut in barbariem homines nasci; deinde facilioribus

ribus animis mansuescere, & post secula aliquot ad stipatum primæ caligine ingenium redire. Ita sæpius Orbis cultis hominum moribus enituit; subsidensque deinde industria, velut quadam nube, subducta est. Florentibus Græciæ rebus, quid ad humanitatem, aut astum, illis gentibus defuisse existimes? Artificiorum tanta vis, ut in auro, vel saxis, sive hominum, sive pecudum formas, pene etiam animarent. ea eloquentia, in Poetis suavitas, ut illam sibi sumeret Romana ambitio, quam imitaretur, non vinceret. Inde in alias terras concedente fortuna, nulli ipsis Græcis dolentius ad Maiorum memoriam suspirabant, à quorum ingenys exciderant.

Sed Romani Imperij vices, & quæ inde propius ad nos ætates sunt, multo certius illos mutabiles seculorum genios prodent. Sub Augusto composita Roma omnis humanitatis cultu suam magnitudinem ornavit; ac inter cætera velut ad fastigium Latine venustatis provec̃ta est. Nihil vetat ab exiguis quoque rebus magna colligere. Vnde tunc Poetarum examen felicissimis numeris ludentium, nisi à quodam spiritu tum mentes agente, qui neque labores Poetarum in Italia afflaverat, & paulo post in
idem

idem studium incumbentes destituit? A. Nerone in Traianum, pauci anni multos quoque Poetas habuerunt; ingensque tunc numerus in Rhetorum arena sudantium: in quibus iam labentis linguae indicia, & pro nativi decoris, quod perierat, pompa, tumor obscurus, & ad sapientiae specimen subornata sententia. Eadem tempestate sub Nerone, excussa pax, qua Orbis Romanorum in quietem componebatur: & mox turbo ubique, & in omnium animis bellum, à Gallia, Germaniaque, ad ultima Orientis sensim infusum, quid erat nisi arcana vis, quod propemodum fatum appellem, ad certas & destinatas vices corda mortalium propellens? Quae secuta est etas, iam quidem plurimum exciderat de antiqua venustate dicendi: & quod milites omnia possent, mores quoque ad feritatem recedebant. Tamen humanitas cum illis malis luctata est: donec externae gentes in Imperium invaserunt: & quod luctuosissimum fuit, extincta scientia vix sui memoriam reliquit. Nati sub hac tempora homines velut ad barbariem faeli, non illam quidem feram, sed quae obtusa ingenia tristi nocte spissabat. Ac tunc plerique Maiorum, quorum scriptis vel praecepta vetustatis, vel gesta inerant, emissis

per incuriam libris, secunda & peiori morte oppressi sunt. Artificiorum quoque alia rudioribus præceptis procurata: alia in totum perierunt. Nec multo post rursus hominibus scientiæ amor increvit: Sed in illorum seculorum infelicitatem damnati, non quam optare tam invenire scientiam poterant: si scientiam appellamus antiquarum notitiam rerum, & acumen, non in scholarum modo argutis, sed altius ac nobilius spirans, denique eruditionem eiusmodi, qualem veteres in sui seculi literatis coluerant.

Erat tamen scientiæ quoddam genus, animis & temporibus illis aptum: Philosophiam, resque divinas, immenso disputandi studio aut evolueret, aut miscrius impedire: tum in Iure responsa Prudentum, Imperatorumque rescripta, vel quæ Pontificibus placuerunt, insanis & inconditis voluminibus ad æternos discipulorum labores augere: Pluribus vero hæc ratio tunc scribendi, ut quodcumque argumentum sibi sumerent, priorum authorum de eadem re verba atque sententias, tanquam sua, lectoribus darent. Sic unus sæpe error cæteris lubricum fuit quo temere laberentur; vicissimque de unius recta sententia mutua sapien-

sapientiam multi sumebant.

Etiam quoscunque titulos libris suis facerent, ad universa digredi tunc decorum. Quæ illa tempestate historia à condito Orbe non exorsa? Quæ pars rerum humanarum à rudibus ingenijs, quotiescunque scribebant, velut in chaos non coacta? Ac ut scias illos homines non defuisse Naturæ, sed illam tunc angustam, & propemodum agram, certe non parcebant laboribus, nec deerant in illis indicia sincerae prudentiæ, ubi eas scientiarum partes obibant, quas tunc solas illi seculo fortuna indulserat. Hoc erat, in Philosophis quædam arguta disputandi ratio; in Jurisperitis autem quid legibus caveretur potius nosse, quam formularum vim, causasque fallionum, aut ætates distinguere.

Isto denique seculo hæc ex hominum animis caligo evanuit, iam ad omnis generis astum lucemque compositis.

Nec tantæ mutationis indicium in literis tantum & scholis existit. Regnorum, & rerum publicarum momenta multo callidius procurata; bella ingeniosius aut illata, aut repulsa: & in multorum artificiorum culturam tanta felicitas, ut quicquid inven-

stum ac rude est, id vel dignum esse, vel natum incultis maiorum moribus, cum fastu iactemus. Nec aliunde tanta mutatio quam veluti ab istius aetatis indole: cuius praestantia ubi post definita tempora expiravit, tradet Orbem alteri, ac quod timeri potest, rudiori genio; fortasse & ipsa post aliquot deinde annorum spatium reditura. Ita seculorum aetatumque discrimina, non melius ex syderum motu, quam ex humani generis in varia ingenia ac studia deflexione, distinxeris.

Sed aliud praeterea impetui animos rapere solet, certisq; affectibus addicere: ille nimirum spiritus, qui singulis regionibus proprius, nascentibus hominibus patriae habitum, & cupiditates statim ingenerat. Nam ut iidem cibi pro condientium arte saporem quidem mutant, ceterum interna vis alendi aut nocendi nullis blandimentis in totum corrumpitur: ita in omni gente per aestus succedentium seculorum mores animosque mutantium, haeret quaedam vis inconcussa, quam hominibus pro conditione terrarum in quibus nasci contigerit, sua fata diviserunt. Hinc illa ab antiquo vitia, & patria sorte durantia, quae totas in historijs gentes aut
commen-

commendant, aut notant: ut istic naturalis levitas populos agat, turbidisque incerta consilijs: illic pingues gravesque animi tristi superbia, tanquam specie arcana sapientiae, fero-
ciant. Illi suum non tolerant: alij in mutationem, nec provisa consilia, temporarijs ingenijs incumbant: apud ceteros placari non possit ultionis ingenium; Rursus virtutum aeternitas, velut hereditatis iure sancta: in quibusdam simplex fides, in alijs acumen animorum, in pluribus fortitudo.

Et quoniam nihil utilius, quam ex genio variarum gentium sic animum instruere, ut diversus sit cum diversis, cognoscatque quid à quaque expectandum, aut timendum; operæ precium erit aliquot populorum precipuos mores in conspectum ita dare, ut ex communi multorum hominum indole, privatam in singulis deprehendas. Nec invenietur, opinor, tam superstitiosus amator sui ortus, cui grave sit in recensione patriæ suæ, etiam vitia nominari. Si enim neminem Natura mortalium tam conditis moribus finxit, in quo non aliquid desideres, velut ultimam artificis manum; cuius supercilij esset totas Provincias publico fato velle eripere, & in-

Z iiij dignari

dignari se ubi peccatur, id est in eos homines, natum esse? Faceat in omnibus suae gentis praecipue favor, simulque ceterarum aversatrix invidia. Et nostra vitia fideliter agnoscamus, & virtutes in alijs nos delectent.

Igitur sequestra animo iniectioni contemplationem in indolem Populorum primum Orbem velut è specula despiciamus, & quales sive incolae, sive dominos hac tempestate sortitus sit. Asiae Africaeque, sub Barbaris imperijs casus, & Graecorum Thracumque calamitas, praecipua humanitatis commercia in ultimam Europam coegit; ut tot cladibus à barbaris domiti, & veluti feliciori parte execti, nostras vires possemus recognoscere, aut timere alienas. Nos vero ad malorum omnium sensus pestifero sopore torpentes, nec divinam vim horruimus, ac ne in barbararum quidem gentium minas tot Provinciarum quae restabant valiturnum citavimus robur. Etiam omni discordiarum genere laceravimus nostras opes, indigno prorsus facinore; ut quod unicorpore vix sat erat, bellis odiisque in diversa discederet. Tandem sive expirantibus tot motuum flammis, sive per malam requiem peiora concipientibus, posita pene ubi-

ne ubique arma miscent hodie mutuis consor-
tys populos, qui ut ingenijs, linguisque diversi
ita nec una arte possunt esse tractabiles. Hi
sunt Galli, Britannique, Itali, & Hispani, &
quos iam immensa Germania suo nomine occu-
pavit. Pannonum quoque reliquiae, & quod
de Illyrico & Dalmatia nobis superest:
tum illi Sarmatae, atque Scythae, quos Polo-
nos, Moscosque appellamus: Cimbrici etiam, &
quicquid sub Danico aut Suevico scepro com-
ponitur. Nec adeo, prohi dolor! à Turcis re-
cessimus, ut pigeat mores illorum, vivendique
consuetudinem, cognoscere.

In istorum populorum moribus licet utilissi-
ma contemplatione versari & Natura divi-
tias numerare, quae tot habitus, mentiumque
variarum impetus, una membrorum simili-
tudine obtexit. Ceteras vero plagas eadem
diligentia scrutari, minus fuerit ad consortij
usum, quam ad curiosam voluptatem.
Nam Africam qui hodie prater mer-
catores adeunt, in ipsis littoribus aut si
forte nonnihil ulterius à fluminum ostijs
in regionem invehuntur, cum incolis subita,
nec ad amicitiam valida pacta iungentes?
Persas autem à nobis non superstitionis magis

impietas, quam ingens terrarum calique divortium discrevit. India pari modo à mercatoribus tantum nautisque lustrata; si Eutanos excipias ibi pertinacius inhaerentes. Sinenses autem cum exteris consortium ultro refugiunt. Nec ullus ex hominibus nostris curat cum Tartarorum fœda, & ut plurimum misera, gente misceri. Americam qua cultum animorum passa est, Hispani sic tenent, ne ullis extra hos unos impune liceat commeari. Ita solis & licet, & est commodum, illarum gentium indolem pernoscere. Quæ vero in eadem parte terrarum, nuda Barbaries, & generi humano pudenda, efferavit animos incolarum, nullis legibus, nulla industria temperatos, diligenter annotarunt quos illuc opum spes à regionibus nostris trahit, inconditi populi ingenium nostros cultus non capere; ad se advectos plerumque tanquam insidiatores libertatis pro hostibus ducere; nec deesse tam rudibus animis in flagitia calliditatem; crudelitatem, atque perfidiam, his non raro prudentiæ & fortitudinis loco esse.

Horum ulterius mores tradi quid iuvet, qui fero impetu Naturam videntur exuisse? Præsertim

sertim cum suis littoribus terrisque contenti sint ; neque ad se commeantes, nisi subacti, aut in solum subita mercatura usum excipiant.

Sed, ut à gentibus abeamus, vel ignotis, vel nimio terrarum mariumque discrimine à nostra familiaritate subductis ; de nostri Orbis incolis genioque quærentibus, ne quidem supervacua disceptatio erit de regionum cultu, de conditione terrarum, cæloque propitio, vel alterutra intemperie gravi :

CAPVT III.

GAllia pene provinciarum in Europa amplissima, si eam intra veteres terminos æstimes, Romanorum quondam terror, Græcia Asiaque victorijs clara, iam in varia imperia, moresque distincta est. Quicquid Rheno, Oceano, Pyrenæis, Alpibusque clauditur, Gallia erat. Ab alio deinde Alpium latere ad Rubiconem pertinebat, Romanorum cervicibus gravis. Quippe fortissimè hominum Galli, cum in Italiam penetrassent, captivam incensamque Roma tantum terroris attulere, ut deinde caveretur ne quoties Galli tumultum intulissent, sacerdotibus senibusve,
ab ar-

ab armis vacatio esset. Et domita quidem à Romanis vicissim Gallia est; sed per partes & inter se domestica emulatione commissa.

Neque integra aut agnovit suas vires, aut in Italiam experta est. Post hæc Franci è media prorupere Germania; & videbantur ad secundam servitutem Gallias vocaturi.

Sed mox victores miscuere se victæ genti, ne tam Gallias, quam Romanos in Gallijs vicisse viderentur; Jam vero divisim in plerisque Principes terris, pene in tantum Galliarum nomen obtinet, quod in ijs occupant Franci, gens virtutibus, factisque eximia, & quæ meruit ut communis fabula vanitatem ad suæ stirpis præconium Scriptores usurpent, dicanturque Troianorum reliquæ esse.

Hæc igitur omnium regionum quæ ad Occidentem recesserunt felicissima, soli bonitate cum genio & indole incolarum certavit.

Ager vini, & frumenti passim ferax; olea quoque insignis, omnibus pomis quæ crudum aerem non ferunt; quæ ad Alpes, & Ligusticum mare porrigitur, aut viciniore Occidente intepuit. Nec ulla provincia in Orbe terrarum pro suis finibus tot incolis divitias indulsit. adeo omnis generis opibus

opibus clara, ut exterorum mercatorum commercia pene ad solam voluptatem exceperit. Nam & luxus transalpino serico precium fecit, artificia Germanica opulentum populum ad peregrinas delicias adverterunt. Britannica tamen merces, si non necessarijs, utilitatis certe plenissimis navigijs subvehuntur, quæ plumbo atque stanno, uberi etiam croco, tam quotidianis vsibus, quam altiori elegantia ministrant. At Gallia præter messes, quibus solitudinem Hispania leuat, vina etiam in frigidiorum viciniam dispensata, multa carbaso & cannabi diues, necessaria plerisque gentibus vela, rudentesque, & quæ cætera ex funibus in classium armamentis idonea, subministrat. His & alijs dotibus, aurum quod in venis suis vix habet largissimo proventu excipit; ut qui illud anxia & crudeli diligentia effodiunt, qui ab extremo debebunt Sole, plerumque videantur Gallicæ felicitati famulari.

Tam diffusa regione, tot provinciarum vario nexu composita, vix sterilis aut inculti soli glebam indulgentia nature omisit. Nam & vasta aliquot in Aquitania loca, ne incolis quidem sunt vacua, vel ingratæ; pinetis

ta; pinetis frequentibus & succo, fructusque
preciosis; Avibus quoque cateruatim provo-
lantibus, quæ in delicijs solent haberi: ut æri
illa plaga tantum debeat, quantum de iusto
telluris officio arena subduxit.

Gallia ad utrumque mare pertingens, O-
ceano alluitur, & pelago quod ab Hispania A-
fricaque faucibus positas ad Ægyptum terras
interfluit. Ita commodus nautica rei situs, &
qui classes per omnis nominis maria, littoraque
possit emittere, si Galli quam equis tam
navali industria assuescerent, spesque, ut
subitas, ita longas ferre possent.

Toti populo ingens amor, & patientia do-
minantis. Apud illos vere regnatur, nefasque
quantum regi liceat dubitare. Gens armis stre-
nua, sed equestri certamine melior; ignara per-
fidia, publico præsertim consilio: indomita in-
tra se molis; ut ubi in externos exun-
dat, statim impetus sui oblita: eo modo nec
diu externum imperium tenuit, & sola est in
exitium sui potens. Longobardiam, Neapo-
lim, Siciliam, & plerasque alias per orbem
terrarum provincias, frequentibus victorijs
subegere. Sed mox hostes male domitos
fidentius quam par erat contemnere, aut
sim.

simulantibus obsequium credere, incon-
sulta laxaque bonitate. Tum licenter uti
victoria, & præter illarum gentium indo-
lem lascivire: Ad extremum oblivisci armo-
rum, aut ad patriam suam respicere, cuius
diu absentiam ferre non possunt. Per hac vi-
tia cessere in prædam his ipsis de quibus trium-
phabant; lata semper bellorum iniuria atroci ex-
itu corrumpentes.

Nullis mortalibus indoles ad speciem viri-
lis elegantia magis facta. Oris intrepidi habi-
tus, motusque, atque gestus, qui totum corpus
decent. Et hic decor virtutem ingentium vi-
rorum adornat; exiguis autem animis pro fuce
est, ac veluti naturali munimento, quo
suam humilitatem abscondant, aut mi-
tigent. Sic venuste compositi qualemcunque
vestitum de sua mutationis infinita serie, tan-
quam de inexhausta penu deprompserint, quo-
cunque salutationis artificio corpus inflectant,
putes nihil magis illa institutione convenire.
Vicinae autem gentes ridiculo errore de-
ceptæ, ad illorum quoque mores, per earun-
dem vestium ac motuum variam imitationem
putant accedere; ignara, leporis & gratia vir-
tute in nonnullis hominibus uno genio cuncta

placere; in alijs autem in quibus Natura ad hos mutabiles habitus propitia non est, eiusdem venustatis imitationem & curam, ingratam ac ludicram esse. Nam virtutes & vitia, & quicunque alij motus ipsis animi recessibus inherere, possunt à nobis non multum operosa simulatione effingi, quia adeo ingentibus latebris reconduntur nostri sensus, ut vix ullus deprehendat, veris, an extemporaneis affectibus deducamur. Sic facile humilitatem simulabis, sic odium, amorem, pietatem. At vero quæ non magis imperio animi, quam usu, & externo corporis obsequio perficiuntur, eodem imaginem in te transferre, reluctante natura, non poteris; ut est aptitudo corporis prompto habilique decore idonea, ut hilaris iocandi facilitas, & omnino eloquentia non in præcordijs, sed summo ore nata. Hæc autem cum in Gallica consuetudine emineant, ægerrime te ad illius similitudinem transferes, nisi se tuus genius huic indoli sponte admovert.

Ceterum nunquam Orbis dignas gratias hospitali Gallie habebit, quæ humanitatis templum videtur aperire, quo se omnium externorum fortuna conijciat. Animum in hominibus,

minibus, non patriam aestimat. Neque communi ceterarum regionum errore, in inquilinis, ac advenis, nascendi sortem punit. Ita candido simpliciq[ue] amore virtutis, eximios viros undequaque prodierint, sine invidia miratur, & sua opulentia gaudet augeri; & in tanta humanitatis premium habet publicam primum laudem; tum etiam tot hospitum fortunam, ac famam, qui Gallico corpori, non indigna aut inutili adoptione inserti sunt. Neque illic hospitibus dediscendi sunt patria sua mores, aut ad Gallicam similitudinem flectendi; dum superbia absit, aut inculta barbaries. Quippe ipsa veluti professione exterius moris, sollicitabis curiosa gentis studia, simplicius peregrina, quam sua aestimantis; etiam quedam vitæ aut corporis vitia, si modo aliunde advehantur, trahentis in laudem. Nam & peregrini hominis eloquentiam vidimus crebro linguæ errore favorem meruisse, & grandis opinionem scientiæ, quod non intelligeretur.

Plebis in amplioris fortunæ homines vera, nec ex metu, aut sola institutione, reverentia: Rursus primi Optimatum eodem genio culti ab illis, quia gratia aut genere perinde non
 excel-

excellunt. Sed superbiam, fastumque non ferunt: Si videris dominari, servire erubescunt. Comitatus, quæ frontis artificio, laminumque clementer vibrantium, vel per sermonum familiaritatem blanditur, fidebus purpuratorum latus clientibus cinget, quam potentia magnitudo. Opes omnes, & ipse vilior honoribus sanguis. Præcipue Patriciorum spiritus in suum aut patriæ damnum sæpissime excrescunt, dum nemini eorum mercatura aut artificiorum utilissimam disciplinam capessere ipsa inopie experientia persuadet. Emulari præpostero ambitu magnitudinem placet avorum, & fœdari gentilitium sanguinem putant, si populum vivendi consuetudine accesserint. Ita vanum nobilitatis nomen, & magnifici oculi improba species, ad patientiam tristium curarum sufficit, & in sola exeuntium morte. Et hæc animorum celsitudo, quamvis sibi placeat, adeoque ab omnis generis sordibus videatur abire, tamen interdum pene necessarijs facinoribus corrumpitur, in miserrum penatum angustijs turbulentam industriam exercens, ut vel publica violentia, vel arcanis sceleribus inopie squalorem repellat.

Mercatura illic vilior quam tanta utilita-

tis rem esse deceret, & quæ prima humanitatem Orbem circumduxit, Solon quidem qui Athenis leges condidit, & plerique Græcorum, usque ad nos fama durantium, illo commercio suas res tulerunt ad exteros, vicissimque fecerunt ut exotica sui cives viderent. Nee abhorret ab hoc more Italia, in illustribus familijs opes eadem industria late componens. Britannia quoque sanguinis claritatem illo vitæ genere fœdari non putat. At in Gallijs hanc mutua utilitatis rationem non modo stirpes antiqua aspernantur; sed & quasi mercatores sui puderet, ubi illis largius fortuna indulset, statim in aliam disciplinam filios suos agunt, inbentque maiorem paterno fastigio scenam sperare.

Et quidem magnitudinem Gallicorum animorum nullibi efficacius videas, quam in ambitu magistratum, à quibus pernixa licitatio iam diu egentium virtutes exclusit. Exhaustire familias, nomine facere, rem fidemque consumere, decorum, dum inter aequales emineas vel sterili dignitate, vel precio furtivorum munerum patrimonij ruinam reparante. Nec dubium quin illa libido titulorum, nisi ipsa se frangat, curias, tribunalia, præfectu-

fecturas, tandem sit viliori sanguine, angustisque animis, maculatura.

Quippe è sordissimis artibus multi compendiosius ad divitias properant, quam antiqua nobilitate spectabiles, paternisque opibus utentes ex maiorum dignitate. Hoc modo, dum ad emenda Curia, aut Praefectura, ambitum, nummorum pugna initur, saepissime ij vincunt, qui ut sanguine sic & ingenio cedunt. Accidit, quod veterstarum stirpium viri non tam pervicaci studio suas opes dignitatibus illis donant, quam homines adhuc novi, qui è latebris quas auro condiderunt eruere filios properant, & eam nobilitatis gloriam suae genti emere, quam absque ullo sumptu in hereditatis partem Patricij habent.

Sic paulatim hi honores sordidiorum esse possunt, (si pecunia tantum conceditur) & forsitan aliquando in ignobilitatis suspensionem, eorum nominibus censeri. Neque ideo fisci industria maligna criminatione carpenda est, qui de eiusmodi Candidatorum bonis excrescit. Nam cui non satius videatur professo precio dignitates à Principe molem publicam subeunte proponi, quam avaris Purpuratorum suffragijs in prædam concedere?

cedere? qui ubi hæc publica licitatio non est, obtrudunt Regibus Candidatos, quos sibi munera charissimos fecerint; & quod à domino impetrant, deinde clientibus vendunt. Ut nec meliori sortitu delectos Respublica accipiat, nec intersit eorum qui ad tribunalia subvehi ambiunt, utrum cupiditatem dignitatis sub Principe an sub Optimatibus luant; utrimque pari sydere in Patrimonij ruinam percurrente. Hac igitur tolerabili instituta consilio, iam ipso furore licitantium in præceps abiere, qui & mediocris census virtutem excludunt, & tota opum mole eos honores redimunt, quibus ipsi tam immodicum precium fecere.

Vt vero quo generosius vira adolitura sunt, eo adhuc recentia turbulentius despumant; ita istius gentis, ad humanitatem, & cum senuerit prudentiam factæ, adolescentia ac iuventus, insano incautoque impetu ut plurimum servet. Vana in eiusmodi ætate libertas, nunc iocandi, nunc ignotos pariter notosque laceffendi, & ubique titulos nimia securitatis affectans: Leves animi, & rumoribus rapti, iam impatientes omni, moxque tumultus. Ostentatio libidinis supra naturæ desiderium
inep-

inepta; cum inconsultis risus, neminique parcentes; vis etiam intra se irrequieta, per varium ac multiplicem tumultum erumpens. Quidam tamen in omnium exordijs rerum induunt non veram, & ideo maiori specie, subornatam prudentiam: Veluti matura sapientia compositi, verba tarde euntia deducunt, leno vultu, & astum cum humanitate fingenti. Ex re quoque factum nomen, ut appellent frigiditatem. Sed & virtutis simulatio tunc est ingrata; nec diu tamen scientia persone impatientem omnis veli levitatem abscondit. Media autem indoles, quæ nec Galliis certe deest, latitia capacis animi exuberans, eique non efficta prudentia frenum imponens, ea demum omni precio maior; & ad sapientia simulque hilaritatis imaginem exacta est.

Illud autem in Gallicis moribus, ac veluti satis triste, quod benevolentiam qua in sua regione hospitibus indulgent, extra patriam vix in suos cives expromunt.

Quis credat in exteris tam humano populo non satis convenire? Aves quoque in caveam deductæ rostra & iracundiam vix stringunt; & societas fati peregrinationem ferarum conciliat extra sylvas quærentium prædam.

Soli

Soli Galli quocunque in peregrino solo conserint, praesertim si miseri, & ad opem alienam conversi, saevissima amulatione decertant. Tum occulta ludibria, livorque deformis, tum professa odia, & rixarum etiam ad peregrina tribunalia concives vocantium derisa improbitas. Sic inter se certantes nescio qua infamia apud imperitos inundant suam gentem, quasi in invidiam nata sit, exorsque quietis, ac amoris, quo unius patriae cives arcana vi Natura coniunxit.

Et haec Gallorum extra patriam suam labe. Adhuc autem fadius in Galliarum visceribus peccant, qui passim tanquam gladiatores, ad arenam damnati, subitis odijs, armisque privatis, ad ultima discrimina committuntur. Rem immanem; & ad istius seculi probrum! leve iurgium, solaue altercantium ambitione increscens, aut revera innocens iocus, plerumque autem turbulenti ingenij praecipitatio ad famam, saepe ad tristissimas cades & familiarum orbitatem, lymphatam iuventutem propellit. Hinc toties miserorum parentum intercepta consilia, spesque occisa; & propemodum frustra pax in Gallijs, quae vix minus patricij sanguinis quam si bello

si bello certatum publice esset in hac arena
 hausit. Quæ hæc autem dementia? ritu fera-
 rum, non ratione, sed impetu iniurias ulcisci
 rerumque suarum iudicium permittere pene
 scenicæ arti, fortunaque sæpe fallenti ipsam
 artem; ut quicumque felicius, ille & iustius ar-
 ma sustulerit? Ferae gentes & ab ipsa venien-
 tes barbaria, Orbem supra aliquot secula suis
 moribus polluerunt.

His authoribus quondam factum, ut in du-
 bijs iudicijs, cum utrimque argumenta essent
 obscura, armis litigantium crederetur. In cir-
 cum arenamve dimissi pugnabant; victus pro
 nocente habebatur. & inde vesania origo hanc
 etatem infestans. quæ iam auctis finibus, cum
 olim in Magistratum arbitrio esset, hodie ad
 privatorum libidinem desavit. Isti tamen gla-
 diatoricæ arti prætextus est, nescias magnifi-
 centia an utilitate acceptior, peritia pugnandi.
 Nam cum arte gladio ferire, vel deflectere de-
 stinatos sibi ictus, quis neget ad rem militarem
 pertinere? Hoc Græci, Romanique, & omnis
 gens armis strenua cum ambitu quasivit.

Nunc vero non tanquam in angustia sese
 prementium cuneorum (ut iniustis prælijs so-
 let) sed veluti in apertæ arena libertate, per
 cursus

cursus recursusque, per omnem corporis habitum, per longam & disparem oculorum manuumque fallaciam, quis non potius privatorum odiorum crudelitatem erudire, quam publica pietati suam fortitudinem parare videatur? Et vero nihil iam ad amentiam aut impietatem residuum in propinquos amicosque sevientibus. Sive sanguinis, sive familiaritatis iure coniuncti, non atrocibus iniurijs, sed inani superstitione verborum, & propemodum gratis, dissociati, alterno cruore imbuuntur: quodque ultimum furoris gradum putes, ne inter se quidem laesi, saepe aliorum inimicitijs tantum nefas tribuere amant, & in gratiam nihil ad se pertinētium odiorum seipsos & amicorum charissimos immolant. quippe à pugnantibus qui perire soli nolunt, veluti ad theatrum aut coenam, ita ad hunc feralem ludum invitari, ultro subeunt; & quicquid hominibus aut dulce aut charum est violare non dubitant; ineptissimo desiderio fame: ut iactentur magna vita contemptu in arenam processisse, id est, truculentissimum facinus ausi esse barbara ignoratione virtutis.

Sed hac mala, & si qua praeerea macula se Gallica indoli interserunt, omnino donari eorū

virtutibus debent, quos vel ætatis, vel sapientie pondus ita composuit, ne æstu patiorum vitiorum diripi possint. In ijs egregia comitas: non fucata, aut insidiosè in hos ipsos quibus blanditur collocata. Non fraudibus, non secretis odijs vacant: Dignari singulos qui accessum aut notitiam petunt, & pro sua sorte unumquemque mulcere.

Externo homini ad illorum consortium admissio satis erit aperto scelere aut nimia ineptia, non peccare: ut quidem alibi in alienos mores, ne tibi noceant, intentus sis; cum maturis autem & castigatis Gallorum animis, teipsum respicias. Nec aliquid in humana societate felicius, quam consuetudinis tam politæ erectæ virilisque suavitas.

CAPUT IV.

Britannia per tot spatia diffusa, tam diversis pulsata fluctibus, tamen magis ad magnitudinis suæ fidem potest varios civium mores, quam tantorum littorum sinus & nomina proferre. Tanquam alium in Oceano Orbem faceret, omnis animi genera incolis iniecit. Non alia insula toto terrarum ambitu illustrior. Sicilia, Creta, Cyprus, visæ
regni

regni fortunam, ac nomen capere posse; non
 si in unum corpus transeant, uni Britannia ter-
 rarum spatijs, aut opibus pares. Priscis quo-
 que temporibus, armis inclytis strenua mate-
 teriam fabulis dedit, quæ plurimarum gen-
 tium ingenijs, linguisque vulgatæ sunt. Qua-
 si nihil eximium fingi posset, quod non apte ca-
 deret in alumnos Britannia. Olim quidem
 inter novem Principes distributa. Mox bel-
 lis atque fœderibus mutari cum Regibus gen-
 tium fines: donec tribus Dominis fortuna to-
 tius Insulæ cederet: Saxonum colonijs, quos
 Anglos appellamus, sub unius scripti feli-
 citatem coactis: Britannorum vero reliquijs,
 pertinaciter insidentibus Cambria montes (hæc
 nobis hodie Vuallia est.) Et Scotis quibus
 iam diu excisorum Pictorum portio accesserat
 ad Septentrionem colentibus. Mox Cam-
 bria diuturnitate bellorum macerata totius
 Angliæ consensui impar fuit. At Scotia
 spe quidem victoriæ minor sed cuius spiritus
 Angliæ non domaret, veluti in emulationis
 argumentum, non pervicacius armis quam di-
 versa ab Anglis indole pugnare suos iussit:
 donec noxiosissimam emulationem fata dam-
 narunt, nunc utrisque imposito Rege cuius

spiritu Insula in unum Imperium coaluit.

Anglia felicibus pascuis, & ad multas, variasque arbores, commoda humo, commendantium oculos pulcherrima viriditate mulcet: gratuitatis etiam bonis plebis animos in se-gniciem exolvens. Pabulum, illic passim pinguibus campis abundat, bonum equorumque armenta ad perpetuam eiusmodi animalium aviditatem explens: alibi autem siccioribus arvis, & humili gramine induentibus terram, super fidem multos greges educat; excusatque utilissimam, & ad ovilia factam sterilitatem. Ne hyemis quidem rigor assueti libero acri pecora (nisi forte supra morem inhorruerit) in stabula, aut ovilia deducit. Iis sufficere solent eruda suo dio cubilia, herbaeque quas hybernus tepor alit. Quippe hyemes non illic pro plaga & Septentrionis vicinia asperae, cum vehementer Gallicam oram quatiant, qua Britannia adversa est, multoque rigidius Batavorum caelo incubent.

In tanta aeris indulgentia Britannicus ager omnis generis semina facile concipit atque servat. Procreas habet lauros: Roris marini planta apud multos gentes ipsa cura qua educatur preciosa, hic vulgaris, & nonnunquam

in sepes velut ad hortorum custodiam stipata. Vitem alere potest, uvaeque ad maturitatem perducere. Nam & Cantu amœnitas crebro collum dorso suspensa, & Wintoniensis regio, cum ceteris ad Meridiem Ortumve spectantibus, olim vineta habuere, quae deinde pastuorum utilitas, viliusque redemptum ex Aquitania vinum, exemit. Lupi quoque ea insula parte exacti, nudos greges, & vix alicui molosso creditos, non infestant.

Nam diligentia antiquorum, cum grassaretur luporum rabies, curamque pastorum aut fatigaret aut falleret, totum in ijs sedibus tam pervicacis ferae genus extinxit. Ita fortuna per patientiam pecorum sub dio durantium, & mirabile luporum exitium, profusas, nec aestimatas opes videtur indulsisse. Cibo, corio, vellere, velut exudantis terra muneribus, populus in ocio, & plerumque oblivione laboris, ditescit. Ne quidem in colendo croco labor, quem optimum habent, facili herba oblatas in floribus opus non in ullius cura aut industria premium aperiente. Et ne quid tam propenso fato desit, transmarinum militem ante aliquot atates non viderunt: Domestici autem motus hoc seculo rari:

neque in Anglia ut alibi terrarum, solent bella consenescere. Sape octiduum ingentes simul turbas quam parit tam absolvit, in homines se viunt, non in opes & tecta; & subite acies adhuc crudas surgentesque lites dirimunt.

Tam spontanea felicitas, securum & opulentum vulgus non modico tumore sustollit; ut neque pro consuetudine ceterarum regionum timida humanitas, & patriciorum dignitatem reverita, mitiget mores plebis, & plerumque rudiora artificia, tot divitiarum, tantique oculi, crimen fiant. Nam artem aliquam professuri, septem annis, ut plurimum, tyrocinia deponunt: ubi vero peractis rudimentis in collegium artificum adoptantur, quasi laboribus exempti, sub se alios tyrones asciscunt; edoctosque breviter in officinis prostiunt: Tunc ipsi non solemnes modo dies, sed & fastos (quis credat?) si sudum est, vario ludo in proximis campis exercent: nubilos in diversorijs oblectant: prorsus ut artificia impolitius habeant, quippe discipulorum peritia credita, & eorum redemptores contumacius urgeantur ad pretium, quo & tyronum labor, & desidia magistri ali possit. Diligens tamen nonnullarum Operarum industria, exactis

exactis artificiis eminens, preciumque per Orbem merentibus, satis prodit, in ea regione eiusmodi studia non stipatis cœli vitio animis, sed nimia felicitate laborare. Vt enim ad extimulanda ingenia, artesque fovendas, nimis cruda aut avara imperia nihil iuvant, depressis populi mentibus, & desperatione solutis; ita fortuna lasciviens, laborique haud aliter quam per ludum intenta, plebis solertiam non attollit ad exactum artium curam.

Nullibi in tam ingenti regno vectigal: non in urbibus, pontiumve discriminibus, publicanorum stationes: præterquam ijs locis unde naves in exteras plagas solvunt. (Nam importatas merces, aut quæ inde exportantur, profiteri apud eos necesse est qui à Rege portorium conduxerunt.)

Sed nec plebis superbia acerbior peregrinis quam in patricios suæ gentis exerta est, qui opulentiam suæ patriæ luunt rusticorum fastidio seipsum pene primis ordinibus stirpibusque æquantium, & indignationis suæ tam pretiosam causam odisse interdum non verentur.

Summa tamen apud omnes nobilitatis reverentia: quam intra brevem eorum numerum æstimant, quos Dominus vocant. Hi sunt

Aa iiij Duces

Duces, Marchiones Comites, & Barones: Ducum & Marchionum omnes liberi, ex Comitum filiis maior natu. Illis quoque Episcopos Maiorum pietas adiunxit. Apud hos proceres ad omnia obsequia descendere non indignum, & ipse velut in terram positos contemplantur summum fastigium non ignorant. Nec ille dignitates emptionis commercio producuntur in vulgus, nummorumque fortunam: sed successionis serie transeunt in heredem, vel beneficio Regis novi quoque Optimates in hos gradus adoptantur. Et ne hoc inane existimes decus: multa publice constituta tam ambizioso nomini reverentiam cultumque conciliant. Si contigerit ari alieno impares esse, urgentibus creditoribus in eorum corpora nullum ius esse potest; quamquam in Anglia debitores etiam in iudicium non vocatos saepe carcer accipiat. Sed hoc illustrius, quod maximorum criminum accusati, scilicet in ipsam rempublicam iniisse consilia, de equuleo securi sunt. Veritatem ab iis per tormenta posse exprimi noluere, qui leges condiderunt.

Anglis ut plurimum gravis animus, & in se velut ad consilium seductus; seipsum, & suae gentis

gentis mores, ingenia, animos, eximie mirantur: Dum salutant, aut scribunt, descendere ad verba imaginariae servitutis quae istorum seculorum blandicies invenit, nisi forte externis moribus imbuti, non sustinent. Populus rei maritimae studiosus, neque aliud tanta insula validius munimentum quam tot nautarum sedulitas. Nec in castris quam navibus peior miles, praesertim si externo aeri assuevit, cibisque, quos saepe in expertos avidius Angli gustant. Nam haec gula incommoda à Britannia delatas legiones non semel absumpserunt, & classem Elizabethae Reginae auspicijs Lusitaniae littoribus applicatam, cum Angli stragem hostium & vastitatem fecissent, nimius aestus, & suavitas pomorum, ac baccarum, quas illa plaga habet, pene totam debellavit. Discrimina omnia, & adeo mortem, impetum plusquam iudicio spernunt: Et hinc utilissimos militem dixeris, ubi ducum suorum consilio reguntur: Sua autem sponte ruentes, & illa audacia caligine pleni, de se saepius post funestos exitus queri, quam de fortuna debuerunt. In Belgio cum studia partium nuper & arma sevirerent, milites Hispanicarum partium aliquot à Batavis

capti erant, & suspendio conficiendi (ita visum referre vicem hosti, qui captivos eodem lethi genere perdiderat.) Sed in omnes servire non placuit. Ex quatuor & viginti (tot enim capti erant) octo ad laqueum destinantur, ceteris incolumitas promissa est demissa igitur in cassidem sortes, inssique singuli suum fatum extrahere, qui tesseram sustulisset nulla nota insignem periculum effugeret, qui ferali imagine impressam, statim ab infelici arbore penderet. Omnium mentibus ingens periculi imago inerrabat: quidam precipue Hispanus votis lachrymisque misericordiam plurimorum, etiam aliquorum risum elicuit. Erat in illa sorte ac periculo Angelus, e militum vulgo, qui ingenti vitæ neglectu accessit ad cassidem, & tesseram nil cunctatus adduxit, favit fors; erat illa salutaris.

Exemptus periculo accedit ad Hispanum, adhuc fatali cassidi manum credere dubitantem: decemque aureis pactus, (fides Numinis!) Iudices rogat, ut Hispano extra aleam misso sibi iterum liceat fortunam experiri. Furioso, utamque tantulis nummis aestimanti, Iudices annuerunt: & is rursus felici tessera

sera evasit: nō hac gemina modo, sed & simplici salute indignus, quam adeo vilem habueras.

Leges quibus utuntur Angli, Gallica lingua, sed veteri, & ab hoc seculo abhorrente, et tradiderunt, quos Normannia ad eorum sceptrum transmisit. Pauca illæ etiam, & plerumque ambiguae. De cetero consuetudo, & consulta sapientum sufficiunt, magno aditu ad lites, & infinitam iudicum potestatem, & arcanum populi ingenium tanquam Neustricæ originis & habitus retinens, ad subtilitates apertum est, quæ litibus forum implent. Et inde vulgatam fabulam crediderim, inesse Anglis caudas.

Consuetudinum autem ac legum, quacunque à maioribus inoleverunt, adeo patientes sunt, ut iam olim sancitas, rudi adhuc tam peccantium vitio, quam legum sanctitate, etiam nunc mutare aut delere, religio illis sit. Vnde enim, nisi ab hac maiorum incanta bonitate lex viget, ut maritus iubeatur prolem agnoscere, heredemque habere, anno post aut amplius natam, quam ipse ultimo ab uxore discesserit; modo constet interim à Britannicis littoribus, in exteras regiones non euectum?

In Philosophia autem, ac Mathesi, terrarumque, & Astrorum scientiis, nulla est tam prodigiosa sententia, quæ non ex hac regione authores invenerit, vel turbam amatorum, vividam quidem, sed modum curiose subtilitati, & per innumeras disputationes effusa, non invenientem. Terram circumagi non cælum; Solem cum syderum lata serie non inherere cælestibus globis; sed & globos eiusmodi nasquam esse, & quicquid philosophi deliraverunt, multi ex his opinantur, aut credere simulant; tanquam altius supraque vulgi ingenium spiraturi, si videantur communem sapientiam, ut prophanam vilemque negligere; altius in arcana Nature, quæ pauci deprehenderunt, intuentes.

Sed ut nihil animos magis agit, quam religionis sensus; ita multo acrius eiusmodi disputationibus incumbunt. Nec quicquam in numinis cultu modicum possunt, qualemcumque sibi speciem pietatis persuarint. Prioribus seculis aucti opibus homines in solitudinem, & eremum iurantes, adeo ut optima pars regni, fundorumque, huic pietati concesserit; nimis timido & periculoso voto, tam illorum qui dabant, quam eorum quibus hæc ipsa

ipsa concedebantur; cum illi rempublicam exhaurirent, isti autem in luxum se agi tanta fortuna vitio sinerent, mox in invidiam secum quoque sacra tracturi: Et hanc quidem colendi Numinis rationem iam Anglia publice eiuravit, multi autem sic in contrarium divertere, ut quo longius à vestigijs patrum absunt, eo se propiores cælo credant. Nec id tamen publico consilio, aut si deprehendi contingerit, palam inulto, sed elusis per privatas superstitiones animis, novamque, ac propriam, & per hoc sibi gratiorem pietatem fingentibus. Itaque quos hæc cepit superba suavitas: præter ceteros sapiendi, in varia nomina abierunt, legesque diversas, non ipsa hominum auctoritate, aut numero, sed pertinacia sancitas. & quod miserabili risu dignissimum putes: crudelibus edictis illa sectæ invicem saviunt: unos se cælestium rerum participes: exortes ceteros omnes esse. Forte in unam superstitionem consenserat cum duobus liberis pater, è plebe vir, sive vulgus intra opum, aut ingeniorum, humilitatem æstimes. Illi tres unam rempublicam, sectamque faciebant, (& sæpe non pluribus hæ religiones constant.) Tandem pervicacius inter se de divina

divina re agentibus, decessit primum a filiis pater, non quod meliora sentiret, sed diversa: & ab illis de communione sanctorum (nam sic nugatores dicebant) eiectus est. Porro sancti non his alij præter seipsos erant. Mox autem & discissis mentibus alter fratrum alterum a cœlesti consortio exclusit. Sic de angusta ecclesia, & trium hominum numero definita, tres quoque ecclesie natæ sunt; Prodigioso scelere, & in amentiam prono. Nec perfunctorie vesani pro somnijs suis pugnant. Novæ in dies sectæ rapiuntur ad tribunal, in quibus nihil simile præter unam contumaciam iudices vident. Fœda, indigna hominibus sentiunt. Non ullius præeunte vestigio errantes; sibi quid credant authores sunt: non tormenta perhorrescunt; non salubribus consilijs, aut prudentiæ acquiescentes, igne quoque consumpti, seipsis furori suo litant.

Jam vero peregrinis cum hoc populo agentibus ingens cautio esse debet, ne ex paucis, ac fortasse plebeijs, totam gentem æstiment: sed neque instituenda est ratio qua mores tam diversos exceipiant. Ferox vulgus ubi vino aut ira incaluit, nonnunquam superbiam tumoremque

remque in hospitum iniuriam vertit : In tanto turbine animorum eos per amula superbie contumaciam laceessere velle, paulo aliquid supra dementie malum esset. Nec tunc quidem tempestivum est tuam causam fidentior orare, in sevo agroque tumultu; multo minus magnitudinem animi ostentare defensionem meditantis. Leni & placido questu melius exarma veris irruentes: ignobiles preces erunt, quibus primum astum mitigabis in furorem euntium.

Nam hic torrens si nullo obice irritetur, momento languebit. Et hac quidem timida prudentia cautio adhibenda, ubi in oppidis agrisque multitudo in advectionem eorum qui in te primi deserviunt, aut concurrat, aut timeri certe potest. In solitudine autem, & ubicunque non impari certamine potes ingruentes refutare, tunc exercenda est; saltem ad speciem, vis animi contumelias non ferentis; quaterrebis non vera virtute insultantes, & iniuriam pati tam idoneos quam inferre. Magistratus porro, ac iudices, peregrinorum questibus faciles, haud inuliam popularium in illos iniuriam ire sinent; Si modo non peccaverit multitudo, quam accusari pronum,

num, plecti autem ubique difficile, & ut plurimum, nefas. Et adeo hospitalia tribunalia in ea gente erecta sunt, ut siue externus actor sit faventes iudices habeat, siue uno crimine cum indigena reus, siue ad virgas furcamve destinato, ipse interdum nihil acerbius iubeatur quam è Britannia excedere. Patricijs quoque animus ad excipiendos peregrinos sponte factus; & famam illius comitatus cum honesto ambitu quarunt; ut neminem possit peregrinationis Britannicæ poenitere, nisi aver- sis incultisque moribus in barbariem natum, aut indignum qui Optimatum consortio misceatur. Cum his tamen qui sui fastigij gravem cultum ipso gestu atque verbis magnifice adornant, ex adverso componendus est gradus ad certamen maiestatis, ne te forte aut ex sua gravitate, aut ex tua oratione aestiment; quæ non Italicæ Gallicæve humilitatis more, demittenda est. Evilescēs alioquin apud homines non assuetos huic generi humanitatis per alternas blanditias mentientis.

Britannia in Septentrionem excurrente, Angliam Scotia excipit, inclyto scepro supra fidem & ætatem Regnorum cæterorum: quippe viginti iam seculis sui imperij fortunans

nam in unius familiae hereditatem servavit. Centum & octo Reges à primo Fergusio in facobum Britannicum numerantur; qui tot Regibus Anglicam nobilitatem addens, nunc primum uno imperio omnes Insulae partes iunxit.

Scotis animus ad humanae consuetudinis culturam facilis, corporis habitus supra multas gentes, ceteraque cum Gallis communia, præter soli ubertatem. Nam regio ad Septentrionem porrecta, ne frumento ubique idonea, multis locis steriles montes habet, neque illos saltem nemoribus indutos, præterquam ea plaga quæ horridius in cælum exurgens, sylvestre & barbarum cognomen incolis suis fecit. Fortissima tamen genti multum cibum, de animum, ferarumque, armentorum etiam, & gregum frequentia, natura paravit. Trecentorum cervorum, aut amplius, agmen videre non insuetum. Multo plures incolarum industria cogit ad venantium procerum voluptatem. Neque ex patrijs bonis desunt, quæ advectis exterarum gentium mercibus ad necessarios usus permulent. Sed in opiam aris nullo artificio emoluntur. Sic in patria facillime degentes, etiam numerosis clientibus graves, non

non in exteris locis simili cultu, & fortunæ suæ pari, vivere possunt. Nulli tamen magis memores suæ stirpis: adeo ut familiæ decus malint interdum suâ paupertate fœdare, quam suppressere intempestivos titulos, & suæ cognationis parumper oblivisci. Nam in regione virorum fœcundiore, quam frugum, necesse est clarissimi sanguinis multos in egestatem nasci; quibus per diversa terrarum querentibus opes (nec aliâ fide, aut industria, præcellunt) & ad præconia suæ nobilitatis obstinatis, sæpius audientium risus, quam lachrymæ, & fides, accessit.

Ipsam autem regionem, in se quoque animosam passim inimicitia exercent, supra fas humanitatis aut odij etiam sæva. Quippe per familias, & cognomina, discreti suarum gentium Principes habent, illos qui in antiquissimam familiæ hereditatem successerunt. Eos ita observant, ut vix patriæ charitas maior sit, & ad ipsos læsi confugiunt, patrocinio viribusque suæ familiæ usuri. Ita sæpe modica iurgia, & inter obscuros, magnis & indignis motibus suffecerunt; Dum utrimque iurgantes apud illos suæ genis Principes deque-
sti, privatas contumelias in ipsarum familia-

rum iniuriam vertunt. Neque rem modico sanguine peragunt; interdum in agmen & veluti aciem coacti deserviunt, & insita inimicitiarum vis in heredes quoque abit. Cædem cædere repensare decorum; incendia alternis ignibus vindicant: Nec aperto tantum Marte; insidijs, fraudibus, agunt. Nihil turpe aut ignobile, satianti oculos inimicorum malis. Et hæc pestis sæpe Optimates everit; sive inter eiusmodi arma extinctos, sive frequentiam stipatorum (nam suspectam vim inimicorum ita submovere necesse est) sera inopia, distractisque fundis lucentes: Etiam quod ut plurimum regio arboribus caret, quidam putant illorum odiorum facinus esse; dum adversis facibus inimicorum sylvas cremant, & privatis iniurijs vastitatem patriæ faciunt. Sed hæc olim deflenda dolentius, cum in dies ista arma sævirent. Nunc placidis rebus, quam sentire meliora, tam licet augurari. Quanquam enim tantum nefas submovere non fuit in veterum Regum manu, proceribus fide clientum, numeroque ferocibus; tamen patriæ suæ hoc demum Iacobus Britannicus beneficium dedit. Is cum adhuc uni Scotiae imperaret, hanc publici mali causam

iam habuit in precipuis regni curis. Sed pigebat illi pesti per partes, & plerumque inutili solitudine, occurrere; nec enim poterat ullis iurgijs vera pax statui, nisi simul omnia componerentur; cum exempla eiusmodi criminum, illisque venia, necessitate temporum frequens, omnes sollicitarent ad parem audaciam; saltem ne timidas, aut degeneres iras gessisse vidererentur. Semel itaque & in perpetuum placuit hac odia aboleri.

Ipse Rex eorum rationem inivit. quorum familia & rixa eminebant. Precibus, & auctoritate fractos, partim per se, partim per Senatus sui delectos, ita reconciliavit, ut vix amplius in tota Regione tam assueti facinoris acerbitas nominaretur; ingens opus, nec à sapientissimo & diligentissimo Rege, nisi multo tempore, & mira felicitate absolutum. Iam biennium erat ex quo pacaverat Scotiam, cum ad Angliæ successionem vocatus est; ingenti auspicio ad hanc novam Scotorum sanitatem; quippe tot viribus auctum Regem nunc vero & salubri metu colentium.

Scotis præceps ad omnia animus quæ spes semel persuasit, cui maxime credunt; Iracundia in promptu, sed quam facile post pri-

mos impetus mitigant. Quærere opes, quam
servare, meliores; Sive quod indoles fortuna
sua maior inconsulta liberalitatis impetu
laborat, amatque opulentia famam. sive pa-
tria more decepti, ubi ad nummos pervene-
rint, qui in Scotia felicitati sufficerent, iam
de inopia sunt securi, nesciuntque in unaqua-
que regione cum auri argentique frequen-
tia sumptus quoque & rerum precia conve-
nire; ut nec facile ingens pecunia quæri pos-
sit, nisi ubi effusissime solet expendi. Animi
illis in quæcunque studia inclinant, mirifico
successu inclyti, ut nullis maior patientia ca-
strorum, vel audacia pugnae, & Musa nun-
quam delicatius habeant, quam cum incide-
runt in Scotos. Etiam urbanis negotiis pares,
ad omnis fortunæ, vitæque genera, suam indus-
triam aptavere. Vagis porro, nec ex digni-
tate peregrinantibus, adeoque non alia niten-
tibus ope quam ut suæ gentis hominum, qui in
externis regionibus sibi divitias peperere, in-
eant domos, exigantq; velut patria vectigal,
nihil est superba mendicitate deterius.

Insula Britannica plagæ vicina, sub eodem
Imperio, Ierna antiquis, mox Hybernia appel-
lata; spatijs ingentibus diffunditur, navibus cō-
medita-

moditatem portuum facilis, neque ex quorundum incolarum illuvie aestimanda. Quippe multa felicitate colonos ex Anglia Scotiaque invitat; humenti quidem cœlo, sed salubri, & quod animalia veneno infesta impune non hauriunt. Lacerti bufonesque ibi delati non vivunt. exportatae arbores nullo situ concipiunt vermes, aut incuria araneas admittunt, quamquam & suas Hiberni araneas, sed illas innoxias, habent. Westmonasteri ampla sedes, ubi ius litigantibus dicitur, ex illis sylvis trabes accepit, & efficta multa arte tabulata. Mirum dictu; araneis circum parietes pendentibus, vix ligno tam sordida textura filamenta adhaerescunt.

Hybernici, qui ab oppidis cultuque recesserunt, mira cuiusvis aeris, cibique, patientia, paupertatis longo usu. Victu parabili, semicruda fera, vel bove, satiant famem, cibum temperant lacte, fragiles domos ad altitudinem hominis excitant, sibi pecorique communes. Et hoc in illa gente mirum, Amor desideria reliquas gentes emolliit; Hybernos duravit ad bella. Quippe per ignaviam fertiles campos illis colere, ac serere, pene ignotum. Pabulo, & telluris genio ad armentorum alimenta contenti

tenti sunt. *Artificia quoque non exercent, tanquam maculantia nobilitatem quam tantopere iactant. Ita turpi ocio exigunt vitam, & incommoda ex ea barbarie frequentia, patientia quam laboribus malunt refellere; tantaque est ignoratio deliciarum, ut nec sentiant mala. Simplici veste imbrem & frigora tolerant, venatibus ad celeritatem perveniunt, feris parem; fessis, vel nocte deprehensis humus sufficit, contactosque nivibus, vel imbre diffuentes, prius saties quietis quam cœli iniuriæ excitant; Pulchra fortitudinis, bellicue rudimenta, si non ex tam fœda segnicie. Et has sordes ne in pace quidem excutunt, communiōne Anglorum, vel æmulatione Hispanici moris; vitamque tot malis horrentem, veluti curis vacantem, diligunt, improba libertatis specie capti, quæ per diversas fraudes varijs gentibus illussit. Illis animus ad sua vitia obstinatus, labori aversus, & per hoc omni frugi; acer ad furtum, & prædæ, omnemque laborem qui venationem imitatur. Et hæc quidem ignava plebis mala. Optimates sincera fide multi, eximios animos dignis suo ordine virtutibus excolunt. Etiam qui in urbibus degunt, aut amantioribus plagis, non mediocrè*

*mediocri humanitate adornantur. Ita probant
feram illa populi partem, sua sponte barbaram,
non insule fato in illa vitia factam esse.*

CAPUT V.

Rhenus flumen ab Alpium radicibus per
Belgarum fines Oceano illabens, quam
olim incipiebat Germaniam, hodierna impe-
riorum nominumque mutatione auctam inter-
fluit. Ampla regio, & à Gallia, Alpibusque
ad Sarmatas, & Pannonos pertingens, in di-
versos Principes & Respublicas, distributa est.
Olim sylvis & incolis fera, nunc oppidis pas-
sim insignis; nemoribus quoque quibus im-
mensis tegebatur, ad usum decusque castiga-
tis. Vitem alit, qua in primam excurrit Ita-
liam, supraque inumbrantes Rhenum colles,
in Pannoniam quoque declinans; & aliquot
præterea locis, ubi humus propitijs collibus,
vel tepore fluminum mitigatur. Multa dein-
de abiete, in montibus, sylvisque, frigentis
plagæ arena abundat. Pene mediam Ister in-
tersecat, in Europa fluminum Princeps, ma-
remque alveum in annuorum pontium ruinam
attollens Ripas annis celebres quidem urbes,
sed pauca, nec pro fluminis nobilitate insi-
gniant.

gniunt, Rhenus, Albis & plerique deinde iam ab antiquo celebres fluvij totam quam lata est Germaniam permeant. Regio diversorij non inculta, qua Alpes latus tegunt, totoque Istri cursu, & qua labitur Rhenus, Mœnusque, & Mosella, tanti fluminis incrementa: eadē, qua ad Oceanum spectat, aut introrsus à præcipua ac publica viarum celebritate divertit, squalentib. hospitij, totoque vivendi genere, multum sui illius genij retinens, quem antiqui scriptores notaverunt. Urbes tamen non indigna sua fama: foro præcipue compitisque ad munditiem exactis: porrectis quoque domibus in alium & æquale fastigium, & fragilem materiam celante pictura.

Interiora ædium non pari artificio ad usus aptata sunt. Lectos sternunt in semota ac plerumque obscura ædium parte. Caminis, ut plurimum, non utuntur. Fornaculas ad levamen frigoris malunt; quas intextas tricliniorum parietibus pro conditione aeris ignibus complent; sed hic calor plerisque advenarum molestus est, quod & capita inexpertis vaporibus gravet, & illinc in publicum prodeuntibus, laxum corpus, atque omnis aura impatiens, exhorreat; Præterea, si

remittere ignis incepit , hoc genus hypocausta ingratis odoribus spirant ; ea maxime in quibus convivantur , ubi expresse confusaque tot dapium nebulae exaestuunt ; vino quoque , ut illic afolet , quam epoto tam effuso. Neque in hypocaustis modo , sed & in ceteris thalamis quoque atque tricliniis fœda multis Germanorum & confusa rerum incuria ; ideoque advenis in hac penetralia admissis aer gravis.

Immensa cupiditas potus , iam confesso vitio , ideoque magis libero illam gentem infestat. Nec ad voluptatem tantum hæc Thracia libido est , sed in parte comitatis , & pene discipline. Venalis quorundam Principum gratia pretio tam infami , sive querentium comites vitiorum , sive legatis , advenisque , hospitalem parantium mensam. Nam Germani nulla comitate suavius , quam longo nec sobrio convivio , peregrinos credunt excipere ; & tunc verissimam ab ipsis hospitibus benevolentiam in se expromi , ubi mutuis poculis inundati non abnuunt. Id illic summa urbanitas , & coeuntibus prima amicitia animis in fœderis locum. Forte stipendiarium è Germania militem Tribuni in Gallias , & ipsi

& ipsi Germani, adduxerant.

Ex his unum vir inter Gallos clarissimus vocavit ad cœnam, gnarus utique quam preciosum esset amicitie pignus quod bibendo cum Germanis sancitur. Itaque hominem largiori potu invitavit ad hilaritatem convivi; crebra poculorum forma, & bibendi rationes commeabant, cum Germanus, sive in experimentum benevolentia quam hospes præferebat, sive quod languidum in bibendo certamen averſatus, strenuam victoriam quærebat, laceſſito Gallo præit, exſiccaturque ingentis modi ſcyphum. neque Gallus contritus mirantibus nobis ſurgit; & ut ſcias, inquit, te in amicum incidisse, non modo conditionem quam fecisti, non reſuſo, ſed ecce & in benigniſſimam litem mutua vice laceſſo. His dictis, poculum primo, in quod erat provocatus, perpetuo ſpiritu haurit; idemque iterum ingeſto mero plenum in hoſpitis gratiam iam tumentibus membris infundit. Delectatus tam proluxi amoris indicijs ille Tribunus, in pedes vix tum patientes oneris ſurgens; tu vero, inquit, nec putes collocatam in ingratum tanta amicitia operam, ſcis non parvam militum manum ſub ignis meis eſſe?

Hos ego totis duobus mensibus in castris habebō, vestro arario nihil graves (quandoquidem id iam temporum iniquitas absumpsit.) Siquidem deinde si placet, & licebit, persolvetis. Ad tam grandem unius poculi mercedem tum subito quidem horrore stupuimus; sed multo deinde amplius cum promisso fides esset. Apud hanc gentem aperti mores placent, & qui Baccho libertatis nomen imposuerunt. Omnem speciem reconditi astus odere; siue quod fideliter non tegunt arcana, cum mero solvuntur; siue quod animi in illis corporibus plerumque sentiunt se retusos, & aciem ceterorum, tanquam in se intentam, molestissimo timore suspiciunt.

Rerum publicarum Magistratus, ex civium sorte delecti, non quidem sublimis elegantia mentem afferunt ad Tribunal, sed diligentia efficaci inherant parentum institutis. Faciles autem ad imperantium nutum pupilli, etiam saepe suis Magistratibus de Religionibus credunt; & vix sacrorum ritus, quos Princeps Civitasve probaverit, videas ulla privatorum religione aut pertinacia inquietari. Mala quæ Angliam, & quamdiu inter hos astus luctata est, Galliam iactaverunt,

runt, hæc miserabilis incuria pene dicam felicitas evasit. Austriam tamen exceperim, scilicet pene exeuntem de Germanico cælo, nec quæ ut nomine ita priscorum ingeniorum sorte excidit. (pars enim Pannonia priscis fuit) Bohemiam quoque, non hac primum, ætate infelicibus circa Numinis cultum litibus in se converfam : Sed & illa quanquam in Germaniæ sinu, tamen ab ipsius corpore extracta est lingua, moribus, legibusque diversis.

Literæ in multis locis cultæ inter homines minus sciendi avidos quam docendi. Plura quam legerint scribunt: & suam famam ex voluminum quæ edunt, numero aut magnitudine aestimant.

Vis mentium ut opaca, ita ad æternitatem laborum est robusta: ut ceteri melius quidem scire, illi vero plura possint. Ex Optimatibus multi qui suis opibus, moribusque contenti, unam Germaniam aut viderunt, aut mirantur, licet suo iudicio gravissima prudentiæ conscij humanitatem nostri seculi parum habent.

Verba illis simplicitatis antiquæ, neque scientiarum vis hodiernæ sapientiæ coloribus tincta. Peregrinandi gens avida, & exterorum

*morum, dum se receperit domum, aut simula-
rix aut retinens. In eorum sedibus inolef-
cere peregrinos, aut ad dignitates pervenire,
insuetum: & pene contumeliosum apud illos
nomen est, quo externos appellant.*

*His moribus oneratam Germaniam, sue
dotes, & magnitudo virilium virtutum absol-
vit. Ignota ibi perfidia, etiam in venali for-
titudine stipendia merentium. Ne ingenium
quidem fraudis, aut odia sub amicitia titulis
latent; & omnino ingentia scelera verecun-
di populi simplicitas ignorat. Parca, & in
furtorum suorum tenebris mersa libido: non,
ut alibi terrarum, palam inter titulos atque
ludos exultantis inventutis. Nam & prope ad
muliebris pudicitiae similitudinem viri quoque
hanc pestem aspernantur. Prudentia autem
ut non illis subtilia ingenia passim habet,
quorum artificio deducatur in confinium do-
li: ita veris maturisque iudicijs insidet, quæ
& facile caveant suis rebus & alienos errores
despiciant.*

*Neque desunt altissima mentes, in quibus
patriam gravitatem vividi & excitati acu-
minis felicitas temperat; Præcipue si validum
ingenium diu peregrinis artibus, moribusque
miscue-*

*miscuerunt. Gens armis egregia, & quæ pacem
ferre possit. Tarde & cunctantibus consilijs
ad tumultus concitantur: sed excitos, longa
tempestas, & hominibus digna, exercet. Po-
pulus aris ferrique tractandi peritia, & per
mille artificia ducendi, insignis est. Typogra-
phia inventum, pulverisque nitrati, illis in-
genijs Orbis debet, ambiguo prorsus beneficio,
& quo tam pernicies mortalium quam utili-
tas, se humanis rebus ulterius insinuavit. Can-
didi animi, virtutes aliorum, factaque, aut in-
venta, maxime absentium, non maligno & tu-
mido livore delibant, sed sinceris laudibus ac
propemodum immodicis attollunt.*

*Sed nihil in ea gente magnificentius, quam
quod nomen summi Imperij, Aquilamque sibi
habet: tanquam Romã Germania vicerit? Et
provinciarum ultima quæ Italico iugo acces-
sit, iam sit sola in qua nomen atque reliquie
fortune Romanæ acquieverint: Tanti no-
minis sancta Maiestas, nulla sociorum
Principum emalatione corrumpitur. Reges-
que, quanquam viribus sæpe maiores, sponte
Imperatorio culmini concedunt. Olim quoque
illi summæ appellationis fastigio inerant di-
gne vires, quæ paulatim emarcuerunt velut fa-*

tali senectute. Quippe domesticis bellis,
 tum nimia Optimatum potentia, denique
 quod non nascendi sorte, sed per suffragia de-
 fertur hac dignitas, datus ad terram Imperij
 vigor, venerabile specimen in hac secula
 magis ceterorum pietate quam sua forti-
 tudine servavit. Inter ceteras, hac præ-
 cipue excidentium virium causam inve-
 nias, quod ipsi Optimates nimis patrimo-
 nijs, tum Imperatorum beneficio aucti, com-
 missas sibi quondam Provincias tandem in
 Principatus mutavere, & ne non aliquid su-
 præ imperatorem essent (qui non iuri succeden-
 di, sed suffragijs, fortunam suam debet)
 etiam sua hereditatis fortuna in sobolem tran-
 sunte. Hoc modo gentium & populorum
 mentes, quas vis quædam ingentia ad suorum
 Principum cultum advertit, antea in unius
 Imperatoris reverentiam intentæ, ad istos
 vicarios, & mox dominos, accesserunt: pro-
 piori scilicet vel periculo, vel utilitate. Ita
 cæpta, insitæque deinde, Purpuratorum
 potentia, totam Imperij molem exhausit: Pri-
 mūq; quod e Gallia supererat, mox ipsa Italia,
 fons nempe Imperij, tum validissima Germanie
 partes, veluti de suo corpore excisa, in diversos
 ani-

animos, ipsa dominantum varietate, numeroq;
abierunt. Gallia, Britanniaq;, id est verissimis
regnis, longe alia ratione provisum, extermina-
ti Numinis consilio, regnantumque industria,
Optimates quorum suspectæ vires erant. Nam
quis porro regibus locus, si Neustriam, Ar-
moricos, Aquitaniam, Eduos, Arvernos,
Pictones, Provinciam, atque Campaniam, sub
ut quondam reguli, Ducum titulis, Comitum-
ve obtinerent, viribus suis tuti, & veluti pre-
cario obsequio Regem minorem tantum non
despicientes? In Britannia autem formi-
dabiles Ducum opes, Comitesque Pala-
tini, regio prope iure, factionibus & cliente-
lis graves, quibus regnum cladibus miscue-
runt? quam sæpe in Reges atroci coniuratione
certarunt? Nulla hodie certior Regni salus,
quam quod eorum potentia, stirpesq; depresso,
regni nervos in unum contulerunt.

Hanc igitur discerpti Imperij cladem ante-
vertere Imperatores debuerunt, cum se primum
immodice Optimates efferrent. Nunc autem
inveteratis rebus, adeoque composito impe-
rio, ut ex his ipsis Proceribus potissimum
constet, velle iisdem potentiam extorque-
re, intempestivum ac inane facinus es-

set, tot vindicibus eiusmodi dignitatum in
communis decoris securitatem coituris; maxi-
me cum tam iure hodie suis Provinciis potian-
tur, quam Imperator summa rerum præse-
ctus est. Consensu videlicet eorum qui poten-
tiam tradidere; tum possessione, ac tempore,
quo omnia Imperia plerumq, ab initio aut vio-
lenta, aut invalida, legitima esse coeperunt.

Sed quod expiranti Imperio malorum sum-
mum fuit, imitata Procerum morem plurimæ
urbes, se quoque velut in singulares respubli-
cas collegerunt. Leges sibi dixere, certosque
magistratus, & ne dubites ab antiquo recessis-
se officio, sibi nomen libertatis in eiusmodi se-
cessionem fecerunt; mutuis quoque inter se fœ-
deribus ad auxilia, & asserendam ius repen-
tina maiestatis. Sic illa regio quæ sub uno
spiritu, unoque Rectore, par toti Europa esse
posset, viris, urbibusque inclytis, & digna in
quam Romana fortuna species transierit, iam
vix agrum urbemve inveniat, quam suo Im-
peratoris pleno iure cum Imperio tradat. Ne-
que enim aut Respublica, aut Dynasta, in
suis arcibus Imperatoris præsidia regnare pa-
tiantur; neque forte inveniat tam augusta
appellatione dignatus, in tot oppidis, ubi cum
civium

civium venia habitet. Hoc dulci publico-
que errore, sua patria maiestatem exarma-
runt. Neque enim Septemviri quibus no-
minandi Imperatoris patrio more concessum
ius, alium quam ingentis potentia virum, &
qui vel opulentis ditionibus, vel purpura
etiam sceptrisque emineat, Cæsarem dicere de-
bent. Sola virtus atque nobilitas hac suf-
fragia ferre non possunt. Vbi enim consideret
Imperator, nisi iam illi antea extra Impe-
rium sedes? ubi Regia, quæ tanta maiesta-
tis titulos excipiat? Egredere alicubi habitare
paterentur, quem ut plurimum amant absen-
tem venerari. Quod si fortissimæ gentis fa-
tum delecto Principi totam provinciam regio
more habendam permetteret, tunc indomitis
viribus de suo corpore inveniret illi scepro
idoneos, unamque in comitijs virtutem respi-
cere cogeretur.

Igitur Imperatori in omnes est, sed certa,
& castigata potentia. In civilibus litibus ad
eum ut plurimum provocatur. Capitalia iu-
dicia Dynasta, atque Respublicæ, sæpe suo iu-
re exercent. Is comitia Imperij cogere, bella
indicare, de summis inter ipsos Dynastas con-
troversijs iudicare. Ingruentibus bellis milites

Et pecuniam imperat: si imperare putes, quod non aliter quam assensu civium tollit.

Principes, ut in ingenti regione, permulti. Sed divise inter agnatos singularum familiarum opes ingentium titulorum magnitudinem saepe non aquant: quippe haud multo secus Provincias atque Dynastias quam privatae sortis hereditatem dividant. Eo modo Saxoniae Principatum forte plures hoc seculo fratres inter se spargebant: Et quoniam res ardua erat, legum Et consuetudinum periti his advocantibus convenere; quibus in conclavi sedentibus cum litigantes fratres adessent, emota mentis vir, sed innoxia iucundaque insania consuevit delectare audientes, in id secretum perripit, quem grandior natu ex Saxonice fratribus intruens (nam is illius aulae cibisque assueverat) vis autem Et tu, inquit, sententiam dicere de herciscunda familia rebus? At ille, Et quidni, inquit, velim? Expectaverant omnes ab amente ridiculi leporis venustatem. Igitur rogare perseverant, ne in tanta re suum consilium deesse pateretur. Sed ipse negabat, nisi vestis qualem Iurisperiti induebant sibi daretur, tanta consultationi misceri; cum illa, se sapientiam esse

esse sumpturam. Hilarior genius omnes invaserat: Adeo ut ipsius quoque herus, non sine maximo risu, iuberet, de penu sua produci suffultam pellibus togam, inijcique cupienti; quam ut ille curiose aptavit, bis terque per triclinium spatatus, rogare dominum cœpit, ecquid se illa vestis deceret; Egregie, inquit, sed superest ut his rebus, quæ inter nos agitantur, tua sapientia modum imponat, ille brevem in se moram esse respondit; in proximum conclave paulisper abiturum: illic se melioris sapientia spiritus ad consilium arcessere velle: Cum eo secessisset, adduxit repente ostium, ne quis arbiter prudentiæ nequitia interveniret; exiitque illam togam, & gladiolo quo erat accinctus, ab humeris ad fimbriam in longas & exiles partes execut. Ita laceram cum sibi iterum iniecisset, refferat fores, pervenitque ad dominum, & intueri rursus iubet quam ornatus incederet. Iracundia arcuit risum, quia preciosa erat vestis quæ ita in partes perierat, & o te vecordem inquit, flagellisque sciendum! nihil vero timuisti dominica vesti furiosas manus afferre? Neque ille contrerritus; ridiculum, inquit, cum vos multo periculosius

infa-

*insanitis, tam graviter mihi irasci. Hac est vestra fortuna imago quam indui; multoque stolidius Saxonicum principatū perditis quam ego hanc togam. Incolumis me decebat; ride-
tisque discerptam. Ita Saxonia integro cor-
pore viget, armis & opibus gravis; cum eam
per partes laceraveritis, nemo pristinam digni-
tatem agnoverit.*

*Germanorum Principum divitiæ, præter ali-
quot vectigalia, aut tributa, plerumque ex gre-
gibus armentisque sunt, agri quoque fecun-
ditate, quem ut maxime spontanea nec redem-
pta rusticorum opera exercent. Hoc modo suas
opes, & annua pecunia numerum, non pos-
sunt definire; cum sit ex mutabili annone
precio æstimanda. Nobilitati magna & su-
perstitiosa sui generis cura est; & maculari
veterum sanguinem putant, si ad novam, im-
paremve familiam, matrimonij consortio ac-
cesserit: nec in multas stirpes hæc nota elui-
tur. Quippe ad Patritij generis syncerum
documentum, in utraque parentum serie octo
ex maioribus numerant, in quibus hæc ine-
qualis coniugis labes non hæserit. In confe-
rendis sermonibus unicuique hominum sortis
destinatos titulos, & loquendi normam hæ-
bent.*

bent. Ea negligere, aut incuriose confundere magna religio est. Nec vlla gens tot conceptis formulis agit; etiam eorum memoriam fallentibus, quos à puero illa ars, & tot discriminum superstitio exercet.

In illius Belgij parte quam suo nomine Germania invasit, sunt fere illa provincia, quæ sub Burgundica olim stirpe unum corpus, bello, nuptijs, successionem fecerunt; mox ad Hispanum coniugij fœdere delata, & summum illius gentis robur, si tam pati absentis Principis cruda imperia, quam præsentis parere potuissent. Sed ex his populis multi durius hac ætate se habitos questi, rescissis concordia vinculis, quibus cum Principe, ac inter se, tenebantur, accerrima tempestate, & ad Europæ terrorem idonea inhorruerunt. Per hos motus pars sibi libertatem armis fecit, & ceteri sive domiti bello, sive antiquum dominorum nomen reveriti in Principis fide manserunt. Qui Hispanorum Imperium aspernati in Rempublicam secessere, y maxime ad Oceanum colunt, ad exteros populos nomen à præcipua inter illos Batavorum gente sortiti. Neceßaria post defectionem audacia, rem nauticam curavere. Inde robur, atque opes,

omni a

omnia littora scrutantibus, & per hos infestum Hispaniæ mare. Statimque aucta oppida, & ex quotidianis prædis divitiæ. Accessere ex Gallia, Angliæque, auxilia, in mutuam tam eorum qui iuvabantur utilitatem, quam illorum qui iuvabant. Alij sub Hispaniæ sceptro positi, nomen quoque à Provinciæ una duxere, & per Orbem Flandrorum appellatione censentur. Distinctis in hæc duo imperia populis, idem tamen genius, idem mores manent. Candida quidem, sed veluti cæli vitio depressa ingenia, quæ etiam gravius bibendi intemperie stipant, siue hanc sitim fortuna terrarum, & ex maioris Germaniæ vicinia velut spiritus, siue mos educanda infantia accendit. Quippe adhuc ab ubere pendentibus, quo paulatim lactis desiderium minuat, lagunculas ad similitudinem uberis effictas, & hordeaceo potu plenas, tradunt in manu. Tum rudis & incuriosa ætas subinde ad os referens tarde meantem potum, sugendi similitudine capitur, tum etiam innocentis oculi fastidium levat. Nec utilitate res caret, si ex primis incrementis rem aestimes. Quippe valida membra, succoque latissimo ad venustatem

tem florentia; ita institutam infantiam deco-
rant. Sed assidua bibendi ratio, ipso usu in
perpetuam voluptatem transiens, subinde pa-
lati aviditatem sollicitat, semper utique post
hunc morem aut natantem, aut arentem. Ac-
cedit illius potus conditio, non ad diluti vini
consuetudinem sitim satians; sed crasso liquo-
re identidem faucibus relinquens, quod succe-
denti potui diluendum sit. Illa tamen perpotan-
di dulcedine (quod mireris) in segnitiam
non merguntur obrute mentes: Sed ultra ca-
terarum gentium sedulitatem, mercatura,
artificijs, incumbunt. Assuefactis scilicet
robustisque corporibus, illi vitio pares sunt,
& haustas inter convivias nebulas mirabili
felicitate exolvunt; adeo ut in multam noctem
producta remulencia postero mane ad negotia
vacaturis pigritiam non imponat.

Nulli ad vilium artium industriam melio-
res. Ocium plusquam Attica severitate
multaverunt. Pueri in tyrocinia distributi,
publico si necesse est sumptus, virgines ad
filum lanamq; eruditæ. omnem ætatem idoneus
sudor exercet. & a puero familiaris labor ignotã
segnitiem, vel ipsa consuetudine, nescit ama-
re.

re. Tam frugali disciplina, artificiorum vis ingens opulentiam illustrat civitatum, paucique in mendicitatis veterno acquiescunt. Ingenium populi neque capax neque patiens fraudum. Ea fide qua sunt digni facile alios aestimant; sed decepta simplicitas intractabili odio perfidiam ladentium fugit. Inter hos eximiae quaedam mentes omni seculo sustinuerunt dignitatem literarum, aut ad Principum, Rerumve publicarum secreta admissi, commissas res digna solertia curavere. Nimirum ut in regionibus, ubi vulgo, & velut ipso natalium munere, acria aut lepida ingenia exurgunt, pauci ex sua mediocritatis tenore vel curant vel possunt excedere. ita humilioris veluti fatigantes, & plus antiqua bonitate, quam per vanam subtilitatis culturam ornata, interdum ingenijs sunt insignes, quae propius ad caelum accedant, quam ad terram erant nata.

Batavorum Optimates, ad Reipublica genium, quam ipsi fecere, animos quoque & mores velut in vulgus deduxerunt, siue facilitate naturae, & in eam sortem nati quam res sua hodie habent, siue callida, & ad tenendum populum apta imagine; prompti quoque ad mutuae servitutis imperia, nisi

cum iussi imperare. At Proceres Hispanica di-
tionis, plus scilicet stimulis aularum exercen-
tur & Belgicos animos imperantis populi mo-
ribus miscent. Hinc veluti gemina illis indo-
les, variatumque, ac pene divisum, per diver-
sissimos affectus ingenium. Sed inter cate-
ras cupiditates, precipua honorum libido est.
Titulos, ac nomina per adulantium astus in-
venta ad discrimen dignitatũ, anxie ambiunt
ac tuentur. Neque ullare magis tibi eorum
animos conciliaveris, quam cum arte &
honore compellando. Blandientibus faciles,
largique honorum, dum maiores expectant.
Ita callida laudationis fraudem, vera simpli-
cique gratia remunerantur, nisi quod inani-
bus causis ad amandum concitados, sepe idem
impetus mutat; vana forsitan suspitione
contemptus usque ad odium quoque a-
versos.

Vulgus in illis utrimque Pronuncijs, spe-
ciem libertatis, & vana paritatis indicia,
plus ipsa libertate aestimat. Et hinc artes,
quibus facile capi possit. Non dedignari rusti-
cos iocos, per viam annuere commessantibus,
& cum multum emineas, ipsis tamen
nihil auferenti, nec multum duratura
bumi-

humilitate, miseri. Guilielmus Anriacus, summorum consiliorū vir, plus hac arte quam vlla acie Ibericas opes afflixit, agrestes Batavorum pleraque oppida ad Oceanum incolebant; haud dubie deficientis ab Hispano Belgij summum robur, & viriusque solis divitias fatigaturum; nam urbes natura sitaeque impeditae, non operoso munimento poterant ad inexpugnabile robur educi. Sub prima igitur defectionis initia, Guilielmus popularitatis novitate animos omnium in se convertit, reputantes quanto meliori conditione quam sub ipso Rege viverent, sub auspicijs ducis, sibi fasces, & imperium debentis. Quippe ab aratro aut navigio inculti, adibant nec maiestate nec satellitio gravem. Ipse altissima calliditate gaudebat, non se per invidiosa nomina ab obvijs abiectisque, sed & Guilielmum interdum appellari; gnarusque quo potissimum modo suae gentis affectus impellerentur, nullam salutarium vilitatem alto aut incurioso supercilio obibat. Excepta vox in adulationem castigantium humanitatem suam; hominem bene enim, qui salutatione constaret.

CAPVT VI.

ITaliam intra exiguas olim aquas quæ Rubiconem faciunt aestimatam, nunc Alpium claustra, propius ad Naturæ mentem, definiunt. Tellus multum suis bonis, sed amplius propitiæ famæ debens. Olim Græcorum colonijs ad Orientem celebrata, tum magnitudine Imperij, quo illustrius nulla atas aspexit; & suorum ingenijs culta; nunc etiam post excisos Romanæ magnitudinis nervos, adhuc multis gentibus manet omnis vitæ & institutionis exemplum. Ibi lævigari inuentum, ibi humanitatem velut ludum aperire, nostri homines arbitrantur. Ipsa nomina urbium, locorumque; tot historijs fabulisque vulgata, ad stuporem imperitorum valent, semperque alijs syncerius quam sibi credentium. Hoc mortalium favore, & Italia mala teguntur, & bona speciosiora sunt. Nec dubium quin aliquot locis amena sit supra cæterarum regionum felicitatem; quæ Benacus masculis undis per montium claustra ludat, quæ Avernus, Puteoli, Cuma, lasciuunt. Etiam

Etiā quicquid Gallico nomini Longobardi eripuerunt, ferme aquis & irriguis agris, pulchritudinem suam habet. Sed si totius Italiae fortuna cum vicina conferatur Germania, Galliaeque, & ad Septentriones pertinente Britannia, tunc fortasse & erubescemus, quod praevagatione nostra qui tantam illius famam ultro alimus dotes premat nostrarum regionum.

Tellus frequentia montium aspera, aut nimio & maxime sterili estu torrens. Solum in plerisque locis aret, & qua segetes patitur frequens rubiginis tabes crudas fruges corrumpit, aut incussa turbinibus grando. Ne quidem pascuorum magna vis, improbo vellere, ciboque peiori. Et vix unquam ubertas Italiae suis alumniis per triennij continuam felicitatem satisfecit; multo minus suffectura, nisi frugalitas, coelique conditio multum cibum aspernantis, parca & sobria convivia temperaret. Variorum generum arbores, quae sub nostrorum syderum mansuetudine largo proventu se onerant, ibi nimio Sole consumpta, invalidos, & vix utiles fructus edunt. Malis autem aureis, punicisque, praefervida regio, & diversa finium stirpe, ad suorum aestum levamen aban-

abundat: quæ nec necessaria ad humanos usus sunt, & per Orbem circumlata, plus nostris delicijs quam precio suo merent. Nam olivas, quanquam ibi inter tria maxima humani generis commoda (cum segete vinoque) numeratas, maxime ex sua: um regionum conditione æstiment, in quibus pascuorum vitio siccae boves, exilia ubera, aut olida, mulgentibus tradunt. Carnes, si paucissimas excipias animalium sub sole pervicacius durantium, a nostrarum mensarum delicijs pene in alios sapes degenerant.

Ut iam illa Parasitorum gula, Græcas Romanasque comœdias piscium commendatione implens, pro illarum sedium sortē non parum videatur sapuisse.

Urbes eximia, amœnis, ut plurimum, locis condite; Domus non è fragili materia, hæ præsertim quas Palatia appellant, plus interdum sua mole spectabiles quam ad habitantium usum aptatas. Vario marmore, ac interdum auro nitent; fastigia ingenti opere in altum producuntur. Exesa statuae preciosis locantur umbronibus, haud raro solo vendentium mendacio debentes quod tam ambitiose eminent. Qua vero parietes laxantur in fenestras,
non

non par reliquo artificio adibus decor est. Nam plerumque aut carbasi vile textum, aut inunctæ oleo charte id spatium amplectuntur, quod recipiendo lumini destinant; quæ nec in publicum decent, & eorum oculos qui sunt in adib., intra triclinij aut porticus fores, tanquam in custodia, coercent; longe à Britannia, aut Gallicæ cultu, quo muri in fenestras aperti vitro iunguntur, libero ad exteriora conspectu, lætaque trepidantis, ut solet, splendoris imagine. Tempia autem (nam in tanta fame parte sunt) nec totam advenarum expectationem implebunt. In imaginibus, signisque, summus decor. Nihil aris formosius. Purpuram, sericumque, inter gemmas, & metalla, pro vilioribus ornamentis numerant. Solum omnis artificij pavimentis effulgens diverso marmore miscetur, quod per idoneos colores vel imaginem florum reddit, vel in volucrum pecudumque speciem coniungitur. Columnæ etiam ex marmore, ingentes, & pene ad illius lapidis vilitatem. Sed tam opulenta pulchritudo non ad ultimum venustatis pervenit, fastigijs scilicet plerumque non editis, & nunquam libero sole in obscuras sedes admissis. Fenestræ multo ferro, & ipsa picturarum densitate inumbran-

tur; si quam *Adem* vel fores opportuna, vel
vicinia libertas illustrat, etiam appositis ve-
lis, pariete interiecto, tanti syderis munus re-
pudiant. Adeo religionis sensum putant tri-
stitia noctis elatum, & per lucis incundita-
tem expirare. Quicquid vero peregrini de pu-
blicis illis operibus credant: certe privatas
hospitiorum sordes, ac plurimum egestatem
non sine tristi sensu & mirantur, & oderunt.
Quippe in diversoria delatos, ieiuna squalen-
tesque epula inter aviditatem & fastidium
dividunt. Tum tricliniorum situs; tum cu-
licum, cimicumq; omni genere infesta cubilia.
Acer inde diversitor, & inclementis hospitij
gravis merces.

Sed alia illi regioni blandimenta fortuna
invenit, quibus adventantium studia cape-
rentur. Nam aut publicus error, aut propi-
tium Italiae fatum, ex omni Europa ibi inven-
tutem propellit; mutuo in tanta frequentia so-
lacio, quod cum ipsi sibi debeant, huic tamen
imputant terra. Sive igitur tue gentis homi-
nes amas, ibi frequentiam invenies; sive te
aliorum delectabit consortium, in tam nu-
merosis diversarum regionum catibus eris
quoque quod deligas: precipue quodam

animorum commercio peregrinos alligante, ut interdum ad amicitiam plus valeat hospites simul esse, quam cives. Ita ex omnibus provinciis in unum corpus transeunt, ibique communem, & extemporaneam patriam, videntur constituisse. Præterea, qui in Italiam pergunt, iuvenes, ac plerumque opulenti, dum aut oppida mutant, aut præcipua incolunt, dum omnia ad videndi, audiendique voluptatem sollicitant, animos elapsæ pueritiæ venturæque prudentiæ medios permittunt incuriosæ remissioni; maxime cum à patria semotis non occurrat domesticorum negotiorum facies, & hæc ætas à gravioribus curis seipsa subducat. Accedunt oblectamenta iuventutis, ars equestris, Cithara, spectacula, artifices ad Comediam nati, sed vix cothurno pares. Reversis deinde in Patriam, & negotii (ut opus est) plenis, quid mirum suavi recordatione redire mitissimi temporis ludum, percussoque animo in elapsæ necredituræ oblectationis memoria, locum quoque tanta felicitatis conscium gratum esse.

Ceterum magni casus, & regio toties in exitium sui dives, illos primos, & quos ex veteribus dicimus mores, de Italicis gentibus

ut plurimum excussit. *Animus* tamen omnium rerum capax. Neque pingui impetu, & tantum ad naturæ imperium; sed erudite, & cum artificio, virtutes, aut vitia sequuntur. Humanitatis effusa promissio, ab iis omni corporis gestu sancitur, verba exacta urbanitatis, & cum volunt ad persuadendum aptissima. Etiam prolixæ benevolentie indulgent & ubi vere amant, omnia discrimina habent infra tam humani fœderis sanctitatem. Si quos autem oderunt (sive sponte aversi, sive se laceratos existiment) ideo periculi plenior res est, quia hanc animi aegritudinem plerunque tegentes, alte interim emulationis aut offense memoriam recondunt. Læsi interdum ad obsequium descendunt, ut inter amicitie iura tutiori fraude grassentur. Etiam etatem hac odia ferunt; Ac quod noxiosissimum putes, nunquam animus tam facilis est ad vulnus, quam pertinax ad cicatricem. *Mentes* intra tristiores prudentiam castigata vix sustinent iocos; nec quid temere, & absque consilio, vel dicere assueti vel facere, ex suo quoque more alios aestimant; nutus omnium, oculos, verba, in argumenta animi superflua subtilitate ducentes. Ita perpetuis suspitionibus,

bus, atque curis, sui astus poenas luunt. Sed & ipsa nimia calliditatis opinio est ingrata, cum vix in simplicem, nec suspectam familiaritatem descendentes semper stare in specula credantur, quid ceteri agant arburaturi. Venena damnatamque libidinem, ideo omiserim, quod non Italiae propria vitia, sed in totum Orientem criminatio, ad meridiem quoque deflectens, unigenti praecipue imputari, iure non possit. Maxime cum haec scelera tenebris fraudique mandata, & negari facilius à conscis possint, & ab amulis fingi. Ingens autem & publica crudelitatis opinio est, qua illic feruntur odia inter se inimici exercere; praedonesque grassari. Ita affectus dispensante natura, ut in quibus regionibus maior passim humanitatis species cernitur, ibi praedonibus sit trucior animus, inimicitiarum quoque & ultionis ingenium magis in barbaros ritus degeneret. Nam Italia ultro prodigens obsequij cultusque promissa, quod est ad odiorum immanitatem aut latronum, in extremum savitiae abiit. Galli non pari humilitate verborum, gestuumque, amicitiam colentes, multum quoque de crudelitate remiserunt. Neque enim tam facile adducuntur, ut impijs cedibus na-
ture

tura ius violent; saltemque mortem suppliciorum maximum putant, non pœnarum optabilem metam, & ad quam debeant inimicis per tormenta gradus esse. Demum Anglia à Gallica humanitatis pompa recedens etiam multo magis ab illa crudelitatis barbarie divertit. Nam & pradones spolijs contenti sunt, & omnino insolens facinus adimere vitam, ob longas perticas, ferroque praefixas cervicibus euntium illidunt, ut animo per subitum & brevem liquente torporem, nec illi suas res defendere possint, nec ipsi ad cedis nefas adigi, qua mutuae rixae frequenter funestae sunt.

Italiam autem, quanquam totam Alpes & maria in se collegerint, unius quoque linguae societate cognatam, tamen diversus multiplexque spiritus in varios mores egit. Sape enim, & per partes, à diversis genibus victa, non unius animi incolas admisit; quos indoli suae miscens, ab ijs vicissim externi geny fati imbuta est. Accessit ad formanda ingenia regiminis modus in quod se unaquaque pars, post tot cladum mutationem, composuit.

Roma multo variarum gentium impetu iam olim de sua magnitudinis ac opulentic fasti-

gio deiecta est, tanquam Orbis sua spolia inde reposceret. Neque unquam mutatio ius suum in hominum animos maiori prodigio exercuit, quam cum illud Imperium ingenti spiritu Romana indolis erectum humilitate & socordia afflixit. Nunc ipsa Urbs sub Pontificum Iure, cum non modica Latij Umbraeque regione, vicinisque aliquot populis, aptos quoque tali imperio animos induit; scriptis quippe, terroreque, & veneratione celestium rerum, toto Orbe sui Principis maiestatem, plusquam armis & maiorum fortitudine, asserens. Sub Regibus autem illud omne concessit, quod à Piceno, sinuque formiano, Adriatica & Tyrrhena unda cingunt, in ingens Ionij maris latus extrema cornua Italiae effundentes; Sedem nomenque Imperio Neapolis dedit. Non alibi in Italia finibus maioribus animis nobilium virorum impetus, ac propemodum fastus, attollitur: Equorum, armorumque studiosi sunt; faciles ad stimulos gloria, & in omnis magnificentiae cultus intenti.

In alia Italia ora, qua influenti Adriatico primae terrae intercedunt, urbem Veneti condidere, cum oppidis exuti, in illa vastitate
quas

quam Attila Italia fecit, suis se paludibus
tegerent. In ea civitate quanquam toti nobi-
litati gerenda reipublica ius est, tamen sum-
mum Imperium penes paucos ex senioribus
manet, severum quidem illud atque sollici-
tum, ut necesse est, in tanta vicinorum poten-
tia, civiumque deinde opibus, nisi cobibcantur,
ad ambitum vitio divitiarum spectaturis. Sc
illa disciplina domitos animos, per aulicorum
studiorum venustatem non deducit; ac ne qui-
dem illis voluptatibus decorique assuefacit, qui
Patricias stirpes alibi tenet; ut est rei eque-
stris, armorumque disciplina, apta quoque
elegantiae, & urbanitatis, pro seculi mo-
re, peritia. Plus denique publice sapere, quam
privatim, edocentur; nisi quod in procurando
patrimonio eximiam sedulitatem habet. A-
lia praeterea urbes olim se composuerant per
varia Italiae littora in Reipublicae auspiciis,
quas fortuna vis erepta claritate Imperij,
quod per externa maria quaesierant, in Regum
Principumque clientelam coegit. Iam in iis
mixti animi, semperque dentes sunt, inter glo-
riosa libertatis cupiditatem, cuius adhuc ima-
ginem vident, & Principum, ad quorum patro-
cinium confugere, necessariam simul gravemq;
potentiam.

Insubres autem, corporibus animisque speciem ac genium Gallia Italiaque miscuerunt, vultu membrisque pene compositis ad Gallorum venustatem, quam deinde Italicis dotibus implent. Sed & utrinque ut virtutes, ita vitia exceperunt. Cetera in Italia regiones Principes suos habent, modicis plerumque imperiis, ideoque maiori calliditate, ut sunt in ingenti pelago scaphae, ad gubernandis; cumque in angustis Provinciis nisi per immensa vectigalia sufficere opes non possint maiestati dominantis; salubri consuetudine illa gentes assuescunt & opes invenire, & pro imperio reposcentibus non negare.

*Nihil autem est tam arduum sedulitati humanae, ad quod Italici acuminis praestantia non collatur. Ab ultima etiam sorte vulgi non paucos quotidie in nomen atque opes felix industria producit. Nullum curarum genus quod divitias promittat, aut, si opus est, humilitatis specimen aspernantur: longi quoque laboris speique patientes. Quorum alterum fastus Hispania, alterum subita atque praecipua vis Gallorum non totaret. Alta, & ad Reipublicarum gubernationem valide mentes, ad omnem fortunam idoneae, frugi homines, in-
entique ad futura.*

Latine

Latine scribere inter illos haud pauci, non utique loqui norunt. Linguam quoque, quae vulgo utuntur, quanquā nihil est aliud quam cum corrupta Latinitate barbarorum mixtura verborum, quantum possunt ab originis suae vestigijs, loquendo scribendoque, aver-
tunt; adeo ut in fauces revocent verba, quae asperitas soni, vocumque contractio (quae vix tota ad aures perveniunt) nihil Latina cognationis videatur habere. Quo more Hispania iam & ipsam suam linguam infecit, ita demergens simplicitatem vocum, ut confusa, & à summo pectore coacta asperitas deleat multarum literarum suavitatem. Tamen amenitas studiorum in Italia non exigua, & maxime ea partes ad quas vivax Naturae lepiditas invitat. Testis gentilitij carminis pulchra, & ad vicinorum invidiam gravis ubertas, quae nomina Poetarum, tota morum ignibus ad supplicij celebritatem fictis ardentia, sacravit. Nec enim interest, sua, an antiquorum lingua locuti sint; cum sit eiusdem virtutis impetus, qui tenerum & opulentum ingenium in popularem, quique in veterem facundiam, laxat. Nam & Graeci quae intelligeret populus scribebant; & Romani Gracos mimos, & Attica elo-

quentia efficax robur, ad sui vulgi aures accommodaverunt. Iam quid de Italicis historiae scriptoribus dicam? istis quidem sincera prudentia victuris, illis autem tantum nimia eloquentia & partium favore peccantibus? Sed & sapientia coelestis, & humane prudentiae disciplina, ceteraque omnia quae in Musarum tutela sunt, nunquam parum illius populi ingenijs debuerunt. Ad extremum non alibi sanctiorum virtutum exempla, peiorumque facinorum, quam in Italicis animis cernas; & quod quidam de Attica dicebat, nullibi vel atrocior cicuta est, vel suavius Apes exuctis digestisque floribus cellas implent.

CAPVT VII.

Vltimum Europa claustrum est, in immensum Oceanum Libyamque tendentibus, Hispania; quae olim à situ Hesperia, mox ab oppido Hispalia appellata, tandem in hodiernum nomen concessit. Ingens tellus, quippe Galliam Afris committens, & si Pirenei paterentur, Insula; antiqua ubertate insignis, hodie per vastas solitudines fidem tot historiarum corrumpens. Nodum in pluribus locis solum, & sterilibus arenis incultum; egens aquae,
non

non herbarum, non messium decore spectabile.
 Sed quae tepentibus venis frugum aut vineto-
 rum alimenta suggeruntur, mirum est quan-
 tum natura indulgeat. Illic ubertas eximia,
 & pene reliqua plaga sterilitatem pensatura.
 Monstrum putes quod alicubi arua auctum
 centies semen agricola restitunt. Frequentia
 oppida non sunt; sed nec in ijs commeatus, quo
 hospites, Gallico, Britanno, aut Italico
 saltem more, excipi possint. Incolae autem in
 priscos habitus, geniumque maiorum, ut ma-
 xime durant. Robustum hominum genus, la-
 borisque illius patiens, non quo arua coli so-
 lent, aut artificia procurari, sed qui maxime
 est ad bella idoneus, ut est ferme pervigilium,
 inedia, sitis, & omnino ad militarem disci-
 plinam obsequium. Nam in susceptas spes per-
 tinax animus, praecipua virtutis partem cre-
 dit, malis & periculis non lassari. Hinc ad Ro-
 manas olim partes obstinata Saguntus, excidio
 suo, & mutua cedis fortitudine clara. Tum
 pro fama magnitudine parva Numantia, tot
 Romanorum primo, ad extremum sui victrix.
 Lusitania quoque repentinis viribus, & cogit
 solvique facilibus, Viriatum suum succin-
 gens; & omnis Hispania, ad Sertorij dis-
 ciplinas

ciplinam fide & moribus commoda, ipsum-
que cum Pompeio Metellum fatigans. Adhuc
Barbaros, & in rudia variaq; imperia disse-
ctos, sue fortitudinis admonere laceffentes hinc
Pœni, inde Romani; quorum ambuum Hi-
spania luebat, velut in premium alienæ victo-
riæ concessa.

Domitis expulsisque Carthaginis copiis,
libido & aviditas Romanorum, libertatis
quoque cupiditas, quam Hispani demum ut
amissa est cognoverunt, crudam gentem, &
barbaram, ita inconciliavit victoribus ut nun-
quam in totum pacata, pene omnibus fastis
Italica arma lassaret. Ipse quoque Augustus,
bellum cum Cantabris non ut leve, & quoti-
diani momenti, suis Legatis mandare susti-
nuit. Visum illi par suæ felicitati periculum,
præsensque depugnavit. Nec dum Hispani tot
bellis, tantoque suo & hostium sanguine, de
exteris Imperijs cogitabant, duntaxat admi-
si non servire. Tandem iugo assuefactos Go-
thi, Vandaliq; de Romano exemerunt im-
perio: tunc quidem sibi ipsis, sed quoniam in
Hispania corpus transierunt, & Hispania quo-
que vincentes. Supervenit deinde ex Mauri-
tania atrox fulmen. Non ipsam modo Hispa-
niam

niam corripiens, sed uno impetu in Galliam transiens, Saracenorum viribus in immensum effusis. Exacti è Gallia, & vicinore Hispania illi Mauri, ultra Bætem Iberum consederunt. Reliquæ Hispania partes in diversa, & plerumque æmula imperia abiere: donec in primum coalitura Hispania pignus, Isabella qua fratri in regnum Castiliæ successerat, Ferdinando Aragonio nupsit, & magnitudine dotis, Arragoniam semper liberiores quam sub iusto Rege provinciam in mariti iura coercuit: Mox ambo communibus armis domitos Mauros; pene octo iam seculis Hispania incubantes, suæ Africæ reddidere. Sub eorundem auspicijs Americam aperuit ille Columbus ad Occasum posita India pene author; & ut prosperis undique fatis res Hispana emicaret, huic etiam Belgium, ascito in communionem generis & imperij Philippo Austriaco, accessit. Eodem tempore pulsa ex Appulia arma Gallorum, Neapolim Ferdinando concessere. Mox novis & crescentibus rebus, reverentiam, & quandam maturitatem, addidit Carolus V. Imperij titulo auctus, strenueque Mediolanum sibi asserens. Restabat ex omni Hispania, nomine & affectu Lusitania dispar, Orientis cōmer-

cio gravis, ad quem per immensa, & infida Africa littora magno ausu navigans, victo etiam & per spersas colonias occupato imperabat. Sed hanc quoque provinciam in sua Hispania corpus restituit Sebastiani Regis casus, quo amisso Lusitani in Philippi II. Hispani potestatem concessere.

Tam ingentibus incrementis non mutati in Hispanis quidem mores, sed magis aliquanto excusati. Quippe eorum rebus adhuc humilibus dignus tamen hodierna magnitudine tumor fuit in quem sue Natura sponte nati sunt. Et hic illis vitiorum ac virtutum causa est. Graves enim animi, & cum pondere quodam elati, non subito impetu effunduntur in diversa: nec vincere magis sciunt, quam victoria uti. Ita ad omnia pericula pervicaces, ne tempore quidem & radio vincuntur; factamque natura & arte constantiam vix de illis locis amoveris quos semel infederit. Sed verba, quibus se suosque attolunt, ingrata audientibus, fabulisque scribentium traducta, vultus quoque cum hoc grandi sermone conspirans, & convictus, nisi servientibus & domitis animis gravis, severe maiestati pene quoddam odium addit. Vnusquisque in acie, ac maxime
pha-

phalange, quam singulari discrimine melior. Servatas parcimonia opes, & ad temperantiam institutis corporibus saepe negatas, in vestitu consumere amant, & sic ad ostentationem proferre; immensa sui fiducia, sed apud timidos aut patientes maiore. Illis frugalitas eximia, non tantum in sua Hispania est (ubi corpora nimio Sole marcentia cibum pati non videntur) ubicunque suorum nummorum periculo edunt. Modicus panis, nec preciosa herbarum condimenta, assuetis tam rigida virtuti plerumque sufficiunt. In alieno autem sumptui haud facile alij ad mensarum hilaritatem meliores. Nulla tunc series opulenti convivij, quam non totam oculis manumque percenseant. In ultima paupertate supercilium non omitunt. Sutori & egeno, cum iam fata instarent, aderat filius in paternam sortem natus. Is cum rogasset ecquid sibi decessurus praeceptorum relinqueret, iam defecta voce pater, ut, inquit, memineris in maiestatem assurgere familia tua dignam. Miraculo nobis fuit ex Hispania mulier, vix centonibus satis tecta, tribusque qui comitabantur liberis precarium spiritum tristi mendicitate producens. Forte in Gallorum caetum inciderat; Et ex his statim unus spectaculo motus;

motus; ego inquit, o mulier, hoc te onere ex parte levabo, maiorem ex tuis liberis (& is forte ad decennium pervenerat) mihi trade, hunc levibus, sueque aetati paribus ad serviendum officijs assuefaciam, ubi adleverit, meo sumptu curaque hoc artificij generis quod maxime probaverit imbuetur. Ad hæc mulier; nec Deus siverit, inquit, o mi homo, quanquam pauperem me vides, ut in tantam humilitatem filium damnem. qui aut tu, aut ego, sciamus, in qua fata sit genitus? aut quam claris virtutibus, subsidium patriæ paraturus? Satiùs illi, si ita fata tulerint, inedia extinguere, quam ad servitutem (sub externo præcipue domino) egregijs hominibus indignam accedere.

Fallunt tamen Hispani tantorum spirituum specie, quales natura sponte, & sæpe incogitantes, effundunt. Nam plerique illorum parca modicaque sorte contenti, ne spem quidem ad maiora fastigia, & supercilio suo digna, videtur attollere. Hinc videas ad arcium præsidia modico stipendio collocatos, velut in patrijs laribus, inter impares tam ambitiosis verbis curas, ad senectutem pervenire. Quod utique minus pati Gallorum animi possint, ad nova subinde omnia erecti; & Italica sedulitas, semper illam que ventura est fortunam observans.

In Hispania, studia literarum eo cultu non nitent, quem hae etas nudis & squalentibus Musis reposuit, cum perisse videretur ille eruditionis spiritus qui omnem scientiarum partem debet implere. Nos enim latinae eloquentiae studium ibi viget, non venustas poetices, non historia, priscorumq; rituum utilis & robusta lepiditas, Veterem ac pene Barbaram in quaerendis scientijs rationem obtinent: Philosophia incumbunt, Theologiam amant, non spernunt Legum & Canonum, peritiam; Sed illas scientias graeca latinaque eruditione mitigari indignantur; putantque hoc modo fucum addi, quo virilium literarum lineamenta elangueant. Vir nuper non ignobilis in literis fama, cum ab ijs quibus obsequium addixerat, iussus esset in Hispania divinarum reru scientias profiteri, statim hac politioris doctrinae velut infamia evuluit, admotisq; precib⁹ supplex, a sua libertatis dominis impetravit alias sedes, & suae humanitatis patientes. Praecipua ad Germania morem ibi eruditionis species, prolixis voluminib. pauca cõplecti; sed & illa plerũq; ex alijs auctorib. supervacuo labore decerpta. Et hoc quidẽ Aca-
demiarũ malum est. In ceteris urbib. non adeo frequens est scientiarum commercium (nisi quod,

quod, in sua regionis dignitatem, libros patrio sermone conscriptos amanti habere) Prorsus ut in militaris nominis ambitum videantur, hanc formam severioris in Musas negligentia quæsiuisse.

Recondita illis mentes, & ad lenta consilia idonea: Hinc longos cuniculos agere, & veluti obsessis inaspectos. Arma & pacem ex suis temporibus sapientissime aestimare. Opibus animos subigere, ad hac invicta arte de fortissimis gentibus triumphare. Maxime autem solemne est, & parandam reverentiam, nomine calitum uti, specieque sacrorum subducere ambitum oculis vulgi. Numini suas cupiditates imputant, & veluti pro illo depugnantes solertissime sibi vincunt. Illa veluti prefatione, in omnium rerum cepta, tanquam in scenam & tragediam, intrant. Ferdinādus, & Isabella, hunc iam patrium morem nepotibus tradiderunt. Quippe in hostibus suis inveniebant publici odij causam; adeo ut semper in bellis credi vellent divina iracundia ministrare. Cum externarum gentium Principibus acturi, non ex Optimatibus Ducibusve Oratorem legebāt, sed ab alicuius monasterij solitudine extractum. Ita præter recisos legationis sumptus, fidem quoque eiusmodi faciales, & reverentiam negocio

negocio faciebant. Equidē dignissimū laude pu-
tem, quod Hispani in magna hominum penu-
ria vastum tamen & dissipatum imperium suo-
rum civium colonijs aut praesidijs tenent, suiq;
erarij famam opulentia indica nomine, & in-
gentibus praeterca verbis, cauta & industria
fraude sustentant. Caterum in Hispanica gen-
te pompa verborum, gestuumque, ideo minus
ingrata est, quod non ascititia, aut extorta, sed
veluti ex Natura praecepto intumescit; cuius
omnis impetus, etiam in vitia declinans, ne-
scio quo genio decet. Sed nec indignos putes il-
la specie animi in coturnos assurgentis. Sordes
saltē palam odere, cultuiq; corporis amat, mun-
ditie, & patritij ritus vestibus indulgere; ar-
ma, etiam deficiente penu, tanquam praecipuum
in viro ornamentum, & servant, & gestitant.
Nihil in illis ineptum (nisi si quid iactatio ex-
presserit) in colloquijs, ceteraq; vita usu: callidis,
aptisq; ad omnia ingenijs; nec se ipsa eodem fu-
co ignorantibus, quē facere alijs verborū pom-
pa volunt. Sermonum & amicitiarum exordia
per speciē mitissima humanitatis adornāt: hos
tu quoque illis initijs optime poteris eadē tran-
quillitate adoriri; succedentes autē ad fastum,
mutua maiestate excipere. Si vero te Gnathonē
angu-

angustior fortuna voluerit esse, timido silentio
 plausuque satia animos in suam aut patriæ
 magnitudinem diffusos. Ac tunc quoque nisi
 quod iam ad mordeas tuum esse ne duxeris;
 meminerisque, ut te promissis onerant supra fi-
 dem ingentibus, largiorem etiam quam præsta-
 re unquam possis operam mendacium astruen-
 te fiducia, polliceri.

CAPVT VIII.

Pannoniam iam nutantibus Romani Im-
 perij rebus Longobardi insedere, Hunni-
 que, qui transfuso in provinciam nomine Hun-
 gariam appellaverunt. Huic pro diversis reg-
 nantium viribus saepe mutata limitū sedes est,
 nunc illos in viciniam proferente, nunc in ar-
 etius cogente fortuna. Save, Tibiscoque flumi-
 nibus rigatur. Ister iam plurimis fontibus au-
 ctus interfluit, capaci que apud Taurinum al-
 veo excipit Savum Regio à Polonia atque Ger-
 mania ad Daces & Mœsiam excurret; qua Il-
 lyricum & Dalmatiā spectat, Alpium molib.
 tecta est. Omni proventus felix solum. Vberri-
 mas segetes alit; pascuorum ingentium fidē ex-
 teris gentibus facit, venalibus per Orbem ar-
 mentis. Paulo minus centum millib. bovm in

singulos annos Germania transmittit, illincque in vicinas Germania terras. Partem quoque Italia iisdem cibis alit. Vinum generosissimum est; nec multum illi dispar quod in Hispania gignitur. Cælum quoque ad valetudinem commodum; nisi quod sub Autumno intemperies mutantis in horas aeris morbos creat; maxime hospitibus sævos. Noctes scilicet multo frigore horrent, ingens æstus succedit, media luce cæpos corporaque adurens. Sub vespèram gelidus aer iterum incautos astringit. Varij generis præciq; metalla in viscerib. tellus habet; aurumque interdum cum arena fluvij volvunt, feracissimi piscium, quos ibi nimia copia viles facit.

Indolem gentis ideo magis arduum scire, quod hoc seculo horribili clade perculsa est, suisque moribus vix relicta, hinc urgentibus barbaris, petitisque magna parte provinciæ; hinc milite ex omnibus Europæ populis ad auxilium lecto, mora que, & multitudine, aliquid suorum morum sensim in illam regionem transfundente. Dixerim, bello & assiduis malis fatum, ut vulgus quod in agris habitat, excussa rusticitatis simplicitate in sævitiam plerumque abierit. Nullo discrimine, in suos, atque hostis milites, insidias strunt. Si quibus sub noctem aberrare

aberrare contigerit, ad sunt statim ad pradam, & ingratissimo scelere suos milites, sibi opem per omnia discrimina ferentes, non aliter à se quam nudos, & in ultime mendicitatis imaginem amittunt.

Nobilibus, ut par est, mens erectior, meliorque frons & animus ad magnificentiam factus, membra, incessusque, compositi ad venustam maiestatem. Togis & tunicis utuntur, ad morem orientis, purpureis maxime, aut quæ cæruleum colorē acceperunt. Et hic vestitus egregie viros decet, brevi ut plurimum acinace ad rogatum latus appenso. Callidis & ingentibus consilijs valent, parique audacia, præsertim si brevi duntaxat & furtitio impetu opus. Ingentes Proceribus opes sunt; magna quoque, licet in regno, libertatis vestigia. Vnicuique pro opibus multitudo clientium; & illis in patronos ingens fides. Non alia intentior nobilibus cura, quam ne quid de ijs prerogativis decedat, quas iam a multis etatibus intemeratas habent. Et ideo maior armorum pertinacia contra Turcas, qui in unam servitutem omnis claritudinis sanguinisque familias premit. Absque hoc, inclinatio animorum in illis timeretur, aliunde potius Reges quam Germania petituris. Quippe Hungaros

Germanosque, vulgare viciniae malum, superba
emulatio inter se committit. Probra utrimque
in domesticis colloquijs saeva, alternisque vitia
curiose aut explorant, aut fingunt.

Hungari equorum studiosi, quos optimos
habent; vestes quoque, & arma, ad delicias
pompaemque exigunt; equis malunt quam pe-
dibus praelium inire; avidissimi honorum; ti-
merique cum ambitu quaerunt. Italica ingenia
artesque sequuti, ne quidem ab eorum vitijs
creduntur abhorrere; & vindicta facinora
peragere dicuntur iisdem artibus, parique li-
vore. Ad amicitiam facillimos putes: Sed
haec verane sit aut tuta, nulli melius estima-
bunt, quam ij ipsi qui illam inibunt; serio re-
putantes num amari meruerint; an vero illa
gens utilitatem captura, simulatione benevo-
lentiae fraudem paret.

Insignis est apud illos magistratus quem
Palatinum dicunt: Is nihil ex se decernere,
sed obstare Regi potest quicquam publicum
sancienti: cui postquam suo suffragio intercessit,
infirmum est quod deinde statuitur. Et hunc
plurimi colunt, tanquam vindicem libertatis,
oppositumque Regibus, ut olim Tribunatus
Romanis Consulibus potestatis modum fecit.
Hinc

Hinc scias magnos gentis animos, nimiumque
tumentes, dura aut soluta imperia pati non pos-
se: nisi (quod in provinciis illic cernas quas Tur-
ca invadere) ad reverentiam dominorum, acri
metu cogantur, & premente spem omnem li-
bertatis.

Illyrici, Dalmataque, quos Istros, Slavos-
que, appellamus, ad Hadriatici maris littora
incolunt; illinc qua introrsus terram spectant,
in Pannonia fines perveniunt. Immanium
montium dorso ea regio horret, perpetua hyeme
in cacuminibus rigente, quæ in valles demis-
santur mitiora sunt, vicisque & arcibus fre-
quentia. Gens alieni iuris est, diversisque
dominis iamdiu assuea, in eorum plurimum
mores, ac veluti indolem, abit. Pars, Princi-
pibus Austria subest; Veneti non pauca ad
mare obtinent: reliqua Turcarum imperio ac-
cessere. hinc Germanici habitus atque mores,
Italici etiam, ac denique, barbari, pro domi-
norum genio dispensati. Pene invia regio est,
nisi quod in portibus naves interdum excipit,
quæ à Venetis in Orientem solvunt, aut illinc
in Adriaticum remeantes: cetera peregrinos
non invitant. Inde lectis militibus fortitudinis
& audacia fama est; in Turcarum præcipue
castris;

castris; paucique præter illos Constantinopoli in prætorianas cohortes leguntur.

Hungaria à Septentrione Polonia est, inde ad Oceanum procedens, Russiaque contermina. Tot spacijs diffusa regio pene nullibi in montes assurgit; & à planitie factum nomen, quam Scythico verbo Pole appellant. Campi immensum patēt, quos nix altissima hyeme obruit; hæc discussa segetes crescunt, non in indigenarum tantum usus; sed & mari delata, per multa Baltici littoris spacia, sterilibus fundis annisve opem ferunt. Sæva hyemes terram fluminaque advinciunt. quia violētia Aquilonis, nullis montibus repercussa, liberum ut in pelago cælum rapit. accedit Septemtrionis vicinia, & ibi emoriens Solis vis, præsertim cum recessit ad brumam Natura subsidium admovit, profundissimas sylvas, quæ & in ignem data frigus expellant, & in suis præterea umbris animalia alāt, quorum pelles fulciendis vestibis preciosissima habentur. Hac duplici ope utuntur in hyemem. Alio quoque commodo suis sylvis obnoxij. quippe alicubi immensa examina apum fervent: Agrestia illa sunt, nec cuiusquam cura aut pastum aut tecta accipiunt. Vacuis quercuum ramis, aut truncis, inha-

D d rent;

rent; ibi cereas domos extruunt, & optimo melle implent. Hinc ingens facilisque in regionem proventus. Ceram mercatores devehunt; ipsi melle conficiunt potum, quem in delicijs habent. Flumina, paludesque, plus iusto quasdam provincias obruunt, adeo ut aestate vix possint adiri, concretis per hyemem undis curricula habent, quæ lubrica glacies facile evolvit, ita per regionem feruntur; & hoc est commercij tempus quo externi ad eos commeent, ceramque, & pelles mercentur ac si quid præterea sub tam rigido cælo in precium nascitur. Plerumq; lapides extruendis domibus desunt. Lignis ad parietes utuntur, stramentoque operiunt; præterquam in celebribus oppidis, arcibusq; Optimatum, quantum illa regio ferre potest excultis. Polonis ut plurimum dura vita cælo aspero, nec populi moribus factis ad nostri seculi venustatem, & hinc aliquando severiora ingenia. Diversoriæ peregrinos excipiunt, longe à nostrarum terrarum ratione. Deducuntur in sedem, quæ inanis, & plerumque perfossis ad accipiendum lumen parietibus, ventis quoque & hyemi patet. nulli quibus decumbant lecti, non erecta ad epulas mensa, longo ac multiplici clavo paries fixus est. Illic hospites sarcinas

*cinas quas habent in ordinē appendunt. Mulio
deinde stramento sternitur solum; & hoc in il-
lis diversorijs prothoro est. Itaq; per illam re-
gionem processuri, ad iter ita se cōparant quasi
domum circumducant, cibos, & cetera in ali-
mentum ferunt, lectulos in rhedis collocant; ut
nudis illis tectis, excepti sua supellectile & fa-
mem & frigora arceant. Gens est ad ferociam,
& licentiam nata, quam vocant libertatē, adeo
ut infanda barbariei legē multis seculis ibi so-
lemnem, vix nunc demum omiserint; Ea scili-
cet caverant, ut qui hominem peremisset, sol-
veretur metu iudiciorum, si in iacētis cadaver
proiecisset pauculos nūmos, quorū numerus ea-
dem lege destinabatur. Nec tam vile fecissent
humanae vitæ precium, nisi sui genij impetu pro
levi facinore haberent humanum cruorem pro-
digere. Ipsum nomen non tantum servitutis, sed
& iusti ac legitimi regni oderunt. Rex ad pa-
trias leges vi & armis adigitur. Nobilitas tri-
stibus prerogativis se ipsa donavit, quibus pos-
sit sibi invicem & impune nocere, quippe Prin-
cipi non satis iuris est, ut quod peccaverint ipse
vindictet. Maxime sibi credunt; nec maior li-
bido est libertatis in moribus, vitæque civili,
quam in religionum & cœlestium rerum sensu;*

de quibus, ut placet, sine metu, & sentire volunt; & loqui; scilicet immensi fiducia sui, quibus sapere alieno ductu pudet. Hinc in diversa hodie scissae mentes, errorumque omnium lues, quicunque antiqua secula polluerunt. Quisque in sua familia laudem intentus est; praesertim si in externos incidit, & expertes suarum fortunarum. Savire quam decipere promptiores; & ipsi magis fraudibus quam vi parent.

Ultra Poloniam Russia iacet, quam obtinet Moscovitarum Princeps. Nomen Imperio ab urbe Mosco est; quam illius Russia caput multitudinis incolarum, & habitatio Regum fecit. Ab Oceano ad Cassium mare immenso tractu patet. Diversis lateribus Polonis Suedisque confinis est. In alijs eius limitibus Tartari haerent. Longo frigori, & penetrabili, damnata est. Vix provento iam vere redditur terra, quam nives oppresserant. Inde aestas gravissime incumbit, & quasi redimeret moras quas longa hyems fecit, subito aestu percoquit fructus, non tamen ad nostrarum arborum felicitatem. pene supra fidem est ibi quoque pepones maturescere, quibus apud nos non flagrant modo soles quaeruntur, sed & saepe repetiti. Crebra sylvae campos attollunt; in ijs preciosa pellibus ferae; cere etiam

etiam copia, atque mellis. & hinc precipuum in illis regionibus mercatura commercium. Multi incolae sunt, neque tamen pro terrarum amplitudine, quas possident.

Servituti gens nata, ad omne libertatis vestigium ferox est; placida si prematur. Neque abnuunt iugum. Viro fatentur Principi se servire; illi in suas opes, in corpora, vitamque ius esse. Sordidioris reverentia humilitas Turcis non est in suorum Ottomannorum sceptrum. Ceteras quoque gentes ex suo genio aestimant. Hospites, sive forte, sive consilio in Moscoviam advectos, in idem iugum damnant, & servire suo Principi volunt: si quos furtim abeuntes retraxerunt, ut fugitivos plectunt. Magnatibus, licet ipsi serviunt, in minores suis fastus est: & vulgus horum maxime superciliū timet.

Fertur populus adeo literarum rudis esse, ut pauci inter illos vulgatissimas preces memoria teneant quibus Numen propitiamus. Bello quam ocio aptiores: & plerumq; in armis sunt: sive quo Tartarorum impetum frangant, sive alio limite Polonos laceffunt, repelluntur: Ista quoque etate civilibus odiis inter se certaverant. Acies illis ex equitibus tota, pedire ideo vix utuntur, quod omniū bellorum momenta in

celeritate cōstituunt: magno impetu vel impressionem adorti vel fugā. Sed ubi pavere incoeperunt, ad desperationē quoque vertuntur. Adeo ut ex praelio fugientes, si assequitur hostis, nihil ausi repugnare, ita se victoribus dedant, ut nec mortem deprecantur. Castigandis furtis remissi sunt: tamen pradones ultimo supplicio ulciscuntur. Gens est cauta, ne tēdisq; fraudib. apta; Neq; ignorant ideo mercatoribus se suspectos; quos ut placabiliores habeant, interdum in mutuis commercijs aliam patriam sibi fingunt. Perpotandi studium acre est, & prater patrios potus ne quidem advecta vina desunt.

Uxoribus longa captivitas, quas domi serio continent, dignas quoque maioribus malis; adeo servilibus supra fidem ingenijs demissas esse aiunt. Virorum in se benevolentiam ex verberum numero aestimant; nunquam melius suo iudicio habita quam cum in sava ingenia inciderunt. Quidam ē Germania in Moscoviam migraverat, vir ē plebe, & si nomen in tantilla re placet, Iordanes dicebatur. Hæsit ergo in illa regione; & cum sibi ea sedes placerent; inde etiam duxit uxorem. Hanc cum charam haberet, omnibusque officijs mutuam gratiam affectaret, illa deiectis luminibus mæsta, crebro

crebro in singultibus, & cæteris mærentis animi indicys erat. Viro denique sciscitanti mæsticiæ causam; se enim nullis quod sciret amicitia muneribus defuisse. quid tu, inquit mulier, tam egregie fingis amorem? Num putas latere me quam tibi vilis sim? simulque largos gemitus cœpit effundere. Ille attonitus, in amplexus mærentem recepit, rogare perseverans, nunquid eam offendisset. peccavisse se forsitan, sed culpam emendatione deleturum. Ad hæc illa, ubi autem sunt verbera, inquit, quibus te amare docuisti? hoc certe potissimum pacto, maritorum in uxores apud nos benevolentia, & cura sancitur. Hoc à Jordane audito, primum stupor continuit risum; mox utroque vaneſcente, è re sua esse putavit, ut uxorem eo modo haberet, quem ipsa præscripserat: nec multo post arripuit cadenda mulieris causam, & illa fustibus mitigata, tum primum bona fide amare & colere virum cœpit. Nec tenuis ille modum; sed iam ferior quam misera coniunx optasset ad extremum grandi ictu dicitur huius etiam crura, & cervicem afflixisse.

Germania, qua Bæltico alluitur mari, Cimbrica Chersoneso confinis est, parveque maris discrimine cæteras Insulas videt, quæ idē Cim-

brorum regnum faciunt: hodie Daniam appellamus. inde brevis in Suediam traiectus est, cui ad Boream Norvegia adiacet. Et hæc quidē regiones sunt, ex quibus tantæ gentes, numero suo, victorijsque celebrata, quodā turbine æstu toti olim Europæ infusa sunt. Inde Cimbri, Teutonesque, inde Gothi. Vandalique prorupere; per quos Italia, Libya, Hispania, cum Gallia parte afflictæ est. Recentioribus seculis quæ inde colonia emigrabant Northmanni dicebantur, id est, homines à Septentrione venientes. Per hos diu occupata Britannia; in Gallijs plurima ferro igneque corrupta sunt, sed illic post varia discrimina pax placuit, & concedentibus Gallis Neustriam insederunt, quam exinde vocavere Normanniam. Adeo nihil in Europa intactum illis fuit; & omnibus formidabiles, etiam vulgo indomiti censebantur. Vnde tanta hodie multitudo, & velut fons gentium aruerit, incertum est. certe iam minus crebra in illis regionib. oppida, tantumque à mittendis colonijs absunt, ut cum bella ingruerint, externo milite uti consuescant. Crediderim barbaras gentes, cum frugales ibi olim in inculto solo essent, ignaræque vitiorum, multa sobole increvisse. Et quoniam infelicitas terræ numerofo populo alimenta

nega-

negabat, saepe dimisisse iuventutem novas sedes quaesituram; cui se sponte omnis aetatis homines applicabant; Nunc autem insano comessandi bibendique vitio obruisse genitalem vim, nec habitatores nisi suis regionibus sufficere posse illic Germania perpoque secedunt ad potum. Vinum tunc bibunt, somni cupiditate facit. brevis quies est, rursus Etis, missa ad caput aestuantis potionis caligo tu, quem ab ipso vino igne exprimunt. Sic refecti, stomachum levant ingestis calidissimo potandi studio superatur. Mane primum exci-
ant si quibus, ut vocant, cervisia placet. Quod inde spatij ad medium diem est, negocijs datur. Tandem ad prandium conveniunt, quod utique saepe non dubitant continuatis sermonibus in coenae tempus extrahere: hinc ut plurimum in thalamos deferuntur, contumelias nec facere prompti, nec pati. data dextera fidem non violant, multae Germanicae in his linguae sunt, sed in moribus plura vestigia.

Norvegiam rari incolae tenent. Ut plurimum venatione vitam tolerant: nullibi commodiores malis, aut navium tabulatis arbores crescunt. Gēs est rudis, & apud multos veneficijs infamis. Aiunt venalem apud illos ventum esse, quem

D d v inde.

610 EUPHORMION. SATYRICI

inde navigaturi emant; Ulyssis Æolique fabulam vero æquante prodigio. Diræ apud illos hyemes; & plerumque incautis infestæ. Torpens aer, remisso, ac pene nullo sensu, occupat corpus: ne ante quam perieris intelligas te perire. Memorabili exēplo huic pesti is ereptus est, quem Numen ad regnum Britanniarum destinaverat, tunc unius Scotiae Rex, Iacobus. Filiam Annam illi desponderat Fredericus II. Cimbrica Chersonesi Rex: Sed cū illa in Scotiam veheretur, non semel in Norvegiam eiecta est, vi sortium, malisque genijs ad Veneficæ imperium ventos cientibus, quæ aliquanto post facinoris pœnas luit. Sed Rex interim amore & inuenta impatiens, ad coniugem deferri constituit; provectæque iam hyeme, illud mare glacie infame ingressus est. Cælo & tempestatibus luctatum Norvegia excepit, nec multo post quæ eū vexerat navis velut in aridâ delata, ita circumstanti glacie immobilis hæsit. Res ad Iacobum delata est; statimq; libuit hoc insolenti spectaculo frui: quippe nulla suæ Britanniae littora concretas undas tenent. Sudum erat, neque portus ab hospitio Regis procul; Processit igitur, nec spirantib⁹ ventis, nec acriter, ut videbatur inborrente aere; contēplatusque

que paulisper glacie stratum mare in thalamū
rediit, nec dum aliquid de pernicie hyemis su-
spicatus. Sed dum foco se admovet, ex circum-
stantibus unus, in dexteram Regis manum, ve-
forte fit, intuens, advertit vicinum pollicis di-
gitum cerulo & exangui livore rubentem; pe-
ritusque cœli illius, ne tu, inquit, Rex, ad ignē
acceſſeris. nocuit tibi aer, & digitum exanima-
vit: sic iam affectum, peius ignis intempſtivo
calore perdidit, frigoris lues alio frigore pel-
lenda eſt. Admiratus Rex primum se laſum
negat, quippe nullo doloris ſenſu tentatus. Sed
non diu dubitavit, quin recte moneretur. Nam
ſtupebat rigens digitus, ſenſumque cum ſan-
guinis calore amiſerat. De remedio quarenti,
referunt certā eſſe, & in promptu medicinam,
cuius ſe ſalubritas, brevi quidem, ſed acerrimo
dolorē, inſinuet. Id pati oportere, niſi malit in-
tercidere digitum tam noxia hyeme conta-
ctum: Allatumq; eſt vas ſubito, plenum nive,
non quidem ad ignem domita, ſed per ipſum
triclinij teporem iam ſenſim diſſuente. Illo Rex
digitum inferere ex præcepto incolarum mone-
tur: ſubitoque ingens dolor per torpentes paulo
ante articulos pene illius patientiam excuſſit.
Remeantis in digitum ſenſus documentum.

primum fuit, quod doleret. Eo modo Rex incolumis evasit; admonitoque tam improvisi mali facilior postea cautio fuit, vel certe medicina. quippe & paulo post aurem dexteram equitantis eadem pestis adussit.

CAPVT IX.

TUrcarum ferum genus, & ad urbium, artificiorum, scientiae excidium natum, nostris vitijs, quam sua virtute felicius fuit. Hæc publica Orbis lues, barbaro impetu, tum multitudine hominum, & austera parendi disciplina, invaluit. Primum illis à Scythia quam Tartariam appellamus exordium. Hinc sive stipendiarij dissidentibus Persis ad auxilium accersiti sunt, sive ultro inopes patriæ campos reliquerunt, invitati felicitate viciniae, Ducis quem sibi constituerunt auspiciũ mira religione sequuti sunt. Huic se, suaq; addixere; sive libertatem nunquã viderant, sive ultro proiecerunt. Nec in alijs gentibus constantior in modestos & legitimos Principes fides, quam illis in atrocem, cui se damnaverunt. Tyrannidem: nisi quod tanta reverentiae impetus sensim creditur iam torpere, sub Principibus illo obsequio minus dignis. Nimis quoque in populo animo-

rum affectibus nunquam diu constantibus.

Per hos primum correpta pars Asia quæ olim fluere delicijs dicebatur. Hinc sub Amurathe in Europam, Ligurum ope remigioque transuectis, illa Græcia, illud Musarum domicilium, concessit in prædam. Ipsi tamen dura indole eluctati humanitatem, in maiorum feritate perseverant; prorsus ut intelligas sub molli cœlo immania ingenia esse posse. Quandiu in Bithynia hæserunt, aut in Thracia deinde litoribus, æmula hinc Græcorum, hinc Trapezontinorum imperia, per quæ vinci oportebat nisi ipsi vincerent, accendebant sæva ingenia, & tunc quodam primarum victoriarum æstu fervētia. Vbi pudendo nobis bello tātos hostes sustulerunt, Constantinopolim à Mahumete captam habuere in præcipuum regni caput; deliniti situ urbis, quæ Europe Asiæque faucibus hæret, & commoditate pulcherrimi portus tum fama Imperij, quod ibi multis ætatibus inclytum duraverat.

Quod in oriente reliquum erat, vel à Soldano tenebatur, qui Syriam, vicinasque regiones, Ægypto addiderat; vel sub Persarum iare erat, terras quæ ab Euphrate ad Indiā late iacent uno imperio iungentium. Persa palam Turca

Turcæ infestus, & de regni limitibus quotidiana odio belloq; certabat. Vtriq; cum Ægyptio fedus erat: sed visus Selymo Turcæ Ægyptius id cum Persa arctius & religiosius colere: Et hæc statim causa armorum. Nunquam tã brevi bello parta maior victoria, spolijs, viris, terris; & quod est amplius, diuturna earum rerum quæ victæ sunt possessione. quippe duobus iustis prælijs, unoque tumultuario, omnes Soldani regiones, opes, arma, in Selymum fortuna contulit. Hinc ille in Persam gravior: Europæque simul imminens, nostras opes fastidiosè despiciere. Sed a Syria cum triumpho redeuntem acer morbus oppressit, eodẽ illo loco ubi quondam in parentem BaiaZetẽ acie certaverat: velut diris patriam vindictam reposcentibus. Sed statim Solymannus ipso Patre acrior Pannoniam invasit. Rapta Buda, quæ Hungariæ caput est, ausus quoque Viennam Austriæ obsidione tentare. Sensim tamen Bizantina delicia illorum Principũ animos a nostris cladibus averterunt. At nos intestinis interim odijs, & emulatione gentium fracti, non erubescimus pacis belliq; momenta ab ijs expectare, in ipsos nihil sponte audentes, contentiq; non laceffi adeo ut legatos, velut belli redẽptores,

res, & deprecatores fœderum, ad hos Rixantij Tyrannos dimittamus; quos ilij sive sua superbia, sive religionibus nostris offensi, nullo colloquio, ac vix quidē conspectu dignos putāt. rati infra sui imperij dignitatem; suos quoq; legatos ad mutuae amicitiae commercium in has oras destinare. Caterum, ut tot victoriarum felicitas, maiestati Principis Turcæ pene supra humani fastigij cultus subvexit, ita ipsum populū, cuius manu, impetuq; partum Imperium (mirum dictū) videtur afflixisse. Nā adhuc humilibus Ottomanorum Principum rebus, cū pene suam gentem, quantacūq; tunc erat, in castris haberet, certe quicquid dignitatum prædarumque vellent dividere, spargendum in illos ipsos milites erat; nec alios præter hos Scythas habebant, quibus amicitia misceretur. Auctus nunc opibus, liberoq; delectu, ex suis, domitisve gentibus, quos malint ad Rempublicā admovere, à præcipuis honoribus arcent veteres illas stirpes, illorum militum nepotes, à quibus Ottomanica domus id ipsum cum imperio olim accepit, ut iam ingrata esse possit. Nescias id fastigio factum, an consuetudine (quæ postquam invaluit, barbaris pro religione est) an secreto ad sui regni securitatem consilio, quod ingentes præfe-

præfectura, tribunalia, dignitates, non alijs permittuntur, quam ijs qui ex Christianis parentibus nati sunt. E Dalmatia potissimum, & Illyrico, de sinu parentũ abrepti pueri, virginesq; in destinata Cõstantinopoli claustra ducuntur. Ibi sacra parentum, quæ vix infantes meminervunt, in vesanas superstitiones mutant, circumcisis genitalibus, & reverentia in Mahumetem imbuti. Et hi cætus ex tam miserabili rapina coacti, Regi Turcæ pro seminario ducum, principumq; sunt, quibus corporis sui curam, viresq; imperij tradat. Hinc præterea spadones, ad intima destinati obsequia, ideoq; non vile aut pudendum ibi genus. Hinc Regina, pellicēsq; & semper tanto Regi regnaturæ post se sobolis mater. Suas quoq; amitas, & sorores, ex illa cohorte delectis nuptum dant; sibi patrueles, & nepotes, daturis. Adeoq; est in precio de Turcica stirpe non nasci, ut summa in Imperio munera, quæ isti ex Christianis parentibus geniti tenent, in eorũ liberos nusquã transeant. Nec alia causa est, quam quod illos in legem ritusque Turcarum ediderunt. Et hoc illa gens patitur, suo quoque iudicio vilis.

Turcis enim rustica ac demissa indoles: neque digna libertate quã non curant vindicare.

Rudes

Rudes animos ne ulla scientiarum humanitate mitigent, Mahumetes lege cavet, quo facilius ignari cōponerētur in legis vesaniā quam prescripsit Gregum, armentorumq; & supellectilis, precipua illis cura; edificia vix ad usus, nedum ad cultum extruunt; sive adhuc Scythice originis memores, & vita in plaustris errantis; sive quod unusquisque suum agrum precarij iure possidet ad Principis nutum non fundos illos tantum, sed & provinciam mutaturus. Principem in generato affectu mire colunt; umbram hunc & effigiem Numinis vocant. In ea gente savissimi, fœdiusq; in Christianorū odiū intenti, non sunt illi qui longa maiorum serie in Turcis sunt, sed qui in eorum ritus à nobis defecere. ceteris mitius ingenium perhibetur; longe tamen à moribus nostris esse. Venena non alibi ingeniosius parantur: & vix credibile, quantis artibus vim nocentium rerum exprimant, copulentque. nec aliter scilicet quam per mirabiles astus, illa lue quemquam tollant: omnibus quo hanc mortem & effugere possint & tradere, in pari vitio calliditatem querentibus. Quis credat non gustu, sed nec tactu opus esse, levi aura hanc pestē insinuante, corruptisq; vitalib, ne lentam quidem mortem inducente?

cente?

cente? Nuper Alepensem præfecturam emerat à gratiosis in Aula hominibus quidam ex illarum dignitatum candidatis. Urbs est vix bidui itinere à Cilicio mari summa, mercatorum frequentia, Orientisque commercio gravis, unde merces partim Euphrate, partim iumentis delatas accipit. Inde suis rectoribus ingentium opum causa, tam licenter in provinciam grassantibus, quam profuse illam emunt. Hoc igitur homine in præfecturam misso alius maioribus donis sollicitat fidem eorundem Optimatū, iubeturq; illi priori succedere, qui provinciam vixdum libaverat. Is hoc nuncio celeriter amicorum fide perlato, vehementer, ut par erat, improvisa clade perculsus est; nec dum vlla scilicet præda ambitum emptæ præfecturæ repensante. Igitur amicorum qui aderant consilium advocat, apud illos amissas opes deflet, perfidiamque aula queritur, tam fæde venalem. Incertus consilij erat, pareretne revocantibus Constantinopolim litteris, an successori armatam manum obiceret: audacia veniam à Bizantinis Proceribus novis muneribus impetraturus; aut saltem publico suo decori, simulque domesticæ rei, superstes non futurus. Inter has cogitationes furentem, anxiumq; seduxit

duxit fidissimus amicorum. monet ne quid temere audeat. si restiterit ad mandatā provinciā venienti, id Regem pro defectione habiturum. Nullum in sua gente atrocius crimen esse, quam non modo violentis, sed vel remorantis obsequium. Tutius, inquit, cōsultum tibi volo. Accedenti amulo etiam cum donis occurre; & ne tua benignitas sit suspecta, apud eum querendum est, tuarum rerum spes hac intempestiva successione propemodum esse accisas. Tamen nihil tibi antiquius quam parere. Accipiat sane provinciam cui destinatus est; in amicitia quoque pignus illa munera, quæ hospitali comitate protuleris: ijs satis gratiam habiturum, si in Regiam redeunti literas dederit, quibus significet nihil te cunctatum imperium, statim ut iussus es, urbem, iura, provinciam tradidisse. In tuis autem donis strophium erit, inquit, quod habeo, multi operis, sed nocentissima tabe perunctum. Hoc si quasi artificij venustatem monstraturus ad illius vultus explicas, sic ut vel minimo halitu perfundatur, spondeo, nunquam in Alepensi urbe regnabit. Utitur sagacissimi viri consilio Praeses; longaue & multiplici pompa exceptum successorem in aedes deducit. Ibi inter insidiosa libera-

liberalitatis blandimenta evoluit fatale strophium, auro & serico distinctum. Letus hospes suae mortis instrumentum aspexit. Inde divertunt ad coenam. Sed hic fraudibus agens, simulabat primo se mane iter Bizantium versus ingredi velle. Expressit itaq; eadem illa nocte literas suorum officiorum testes: Neq; enim tam benevolo decessori iste miser perfunctorie indulgebat. Sic exacta noctis parte ad quietem secessum est. Primo mane novus Praeses inspirato per strophii auram veneno impar fuit. Iacebat in strato exanimis; nec tam repentini casus alijs causa patebat, quam illis quib; incautum peremerant. Peracto facinore, veneficus Praeses Constantinopolim literas destinat, tam illas quibus successor significabat ut prolixa benevolentia esset exceptus; quam alias à se eiusdem successoris interitum nunciaturas, orantesque tunc saltem imperium sibi, & provinciam prorogari. Nec id egre impetravit, tanto sceleri felicitatem indulgente fortuna. Ex hoc sevo, & in flagitium mirabili astu, non plus studium venenorum, miserabili subtilitate excultum, suspexeris, quam corruptos in ea gente mores, venundatos magistratibus populos, fas equumq; infra pecuniam positum & cetera

cætera ultimæ tyrannidis mala. Vix ambitus
aut repetundarum actio; viles magnatibus in-
iuria, ac pene indignæ vindicari, quibus vulgus
affligitur, diuturnitate servitutis, & institutio-
ne parentum, non ausum aspernari tam deie-
ctæ sortis cladem.

Non aliud in Turcis magis mirer, quam
quod homines immortalitatem animorum tam
constanter asserentes, ut his inde vilior hæc vi-
ta sit, sibi eorum flagitiorum licentiam faciant,
quæ etiam absque lege natura refugiat. Tamen
in egenorum ac hospitum opem multorum ani-
mi illic effusi sunt; Ad hæc humana misera-
tionis opera passim ædes extructæ, in quas ægri
aut fessi divertant; ibique constituta privato-
rum testamentis, & publico sumptu, opes. Nos
etiam, quanquam canes & credunt & vocant,
non arcent à tanti beneficii humanitate. Ingens
in parentes reverentia: & si quando molesti
sint, plus recordatio dati spiritus, quam acerbis-
tas iniuriæ valet. Multi cibi gens, & plus cu-
rando corpori intentæ quam animo.

Omnis autem libidinis quæ sunt infames,
minor his ipsis culpa quam fædo Mahumeti,
has cupiditates maxime innatas mortalib. sed
Numinis pudorisq; vinculis astrictas, sua lege
exol-

exolventi : Ita allicere placuit militarem quidem populum , sed , ut in Oriente , ad voluptates molliorem . Inde his vitis , tanquam concessa remissione , exercentur ; miserabili virtutis inscitia . Neque abest à libidine crudelitas , saltem in Principe , tam suorum sibi sanguinem quam opes vindicante . Constantinopolim Rex Turca obibat , in proximos agros venatione decreta , cum ad militis fores adolescentulum videt impudice fractis oculis vibrantem . Accensa teterrimi Principis libido est , rapique , & in regiam duci iubet . At miles , qui puero assueverat , reverentiam amore vincente , non dubitavit pro scorto opponere suum petus , strictoque gladio irruentes ministros submovere . Sed quid unus in multitudinem posset ? Ipse Princeps , ad omnem suorum contumaciam tam pervicacis iræ , tamen hanc amantis violentiam in crimen non duxit ; illum quoque , tanquā in precium abrepti pueri , rustico pradio donat ; & stipendium iubet augeri . Neque mora , vilissimi scorti amore Rex flagrare , nec tantum indelicijs habere ; sed & in ambitiosa amicitia locum . Quod miles cum audiret , eum olim sibi charissimum aspicere inter tantos honores concupijt . Donis itaque ac
pre-

precibus euicit à custodibus qui stabant ad fores, ut cum Rex in hortis vesceretur, clam & à Satellitum tergo ipsum accumbentem, simulque adolescentulum intueretur (nam & is solebat regis convivis adhiberi.) Constituto tempore adest. Iacebat Rex in tapetibus, patrio more; neque procul impurissimum scortum, & nimio impudicitiae preciosa superbum. Inter hac miles incautus forte prodire, sic ut a puero conspiceretur; qui veteris obsequii memor, statim ad ipsum cursu defertur, amplexaq; dextera osculum ponit. Princeps inde uentem insiliens, fronte oculisque furore ardentibus, interrogat quo vecors & infidus divertisset. At ille, ad priorem, inquit, herum, Rex, quē a me saltem oportuit salutari. Haud mora, Rex emulatione insaniens, brevi ferro quo erat accinctus sui amatoris perfodit petus. Sed ut labentem vidit, sequutus in terram, suo sinu vulnus fovit, ingemuitque morienti. Iussus statim miles mori; sive quod prodire in vetitum locum ausus, sive quasi tanti doloris Principi causa; sed ille inter tumultum elapsus, ipso favore satellitum evasit; latebris, & suorum silentio tectus; donec Princeps mitigaretur. Adeo nullius amicitiae nexus tuti

sur

sunt à tyrannide tam atroci, nec incolumitatem suam tantum, sed & voluptates, supra vitam suorum civium aestimante.

Arma autem, iam cessantibus Principibus, sub quorum aspectu ingens militum audacia erat, modicis in ea gente studiis, nec ex parentum impetu, culta sunt. Praetoriani in urbe regia, quos Fanissarios vocant, desueti iam dū vero pulvere exerceri, in ocio & civilibus deliciis ad turbidam sed ignavam audaciam instituuntur. Hinc solvenda disciplina initium, superbis militibus nec laborem, nec felicitatem pati idoneis. Non alijs vitijs olim eversi sub sua mole Romani iacuerunt. Et illud forte Imperium, iam deficientibus ventis quibus alie intumuit, suo pondere vitijsque obruetur. Illi tamen qui Aegypto praesident, maxime ad Memphim collocati, veteris militiae decus cum ingenti laude obtinent; scilicet ab aula semoti, arcendisque praedantium manibus, qui de montium iugis erumpunt in vallem, in quotidianos labores exerciti. Sed in fugientium latronum agmen fortes, tantumque instare cedentibus; si in nostrorum hominum robur inciderent, fortasse equorum celeritate qua praestant, ad salutem non praelium uterentur.

Sagit-

Sagittarum, quæ præcipua Turcis vis, iam neglectus ille usus qui olim formidabilis Orbis fuit. credo, quia sine longo sudore, corporisque ad laborem obsequio, ad hanc artem perveniri non potest; & hodie milites fracti ocio, & languente disciplina, tanti non emunt fortes esse Breves arcus sunt, inflectique nisi a peritis difficiles; ceterum multo maiore impetu tela expellunt, quam quo machina nostra plumbeas glandes eiciunt. Vidimus quidem (& fidem oculis nostris tarde habuimus) chalybem tres digitos altum ab exigua sagitta pertransiri; nec minoris prodigij fuit, destitutum ferro telum in modicæ arboris truncum arcu impelli, & utrimque defigere. Hanc artem clarissimo apud nos viro, cum Cōstantinopoli esset, tradidit Solymanni vetus miles, confessus illam artem interire suorum socordia; vix tres esse in tam vasto Imperio quibus curæ fuerit hanc maiorum fortitudinem in se producere: cæteris laxos arcus, nec alijs quam levis armaturæ hominibus esse timendos.

Quod si Numinis beneficio, & illorum virtutis uti vellemus, quid hac tempestate facilius quam opimas extorquere provincias ab arbara gente, suumque impetum, quem pro fortitudine

E e habui

habuit dediscente? Hoc gementes sub tam fere tyrannidis mole expectant à nobis Christiani, immensa multitudo, sed ducibus, armisque defecti; hoc nostri quoque ritus, & templa, quæ vesani delevere; hoc de illorum Imperio deiecta humanitas; terraque olim cultissime, nunc velut informes, nec in sui decoris honestatē, nisi nostris auxilijs, reditura. Quod si quem moveant experta toties arma, frustra-que exhausta divitiæ, dum nostri maiores à Sarracenorum impetu Syriam, Palestinam, Ægyptum, contendunt vindicare, in Turcas etiam ingentibus sæpe copijs moventes; cogitet, eos magis emulatione inter se, quam hostibus illis victos. Ut omiserim Principes Græcos, semper infestos militibus ab Occidente venientibus; quoties ipsi inutilibus odijs nostros impetum in nos conversi consumpsimus? Non oportet recentibus exemplis nostri seculi pudorem onerare; ac ne quidem curiose recensere veteres clades. Satis erunt ad doloris & cautionis argumentum, Gallorum, Anglorumque, in eiusmodi bellis funesta dissidia. Richardus II. Rex Angliæ, cui ex leonis corde cognomen est, in Syriam exercitum duxerat, ultusque iniurias quas Cypri intulerant, ad ultimos metus

metus Soldanum adegerat, iam Hierosolyma tradere, & sic cum Christianis pacisci cogitantem; Cum ecce Gallorum Rex Philippus, quem Augustum appellarunt, reversus & ipse à Syria, & Richardo infestus, cum exercitu in Normanniam movet (hac tunc Anglici iuris erat) & oppida adortus, quædam vi capit alia metu aut factione subigit. Sic Richardum, tunc publicis Orbis rebus intentum, ad rerum suarum tutelam in Europam revocavit; & tunc Saraceni Gallorum manibus Christiano exercitui erepti sunt; qui postea Anglis quoque beneficium debuerunt. Quippe vix seculum inde effluxerat, cum Philippus cui cognomen Valesio, Francorum Rex, omni regni sui mole ad hæc bella transmarina pietatis conversus est. Aderant in auxilium, Navarræ Rex, Arragoniæ, atque Bohemiæ, multique præterea mortales, quos rei magnitudo, sanctitasque coegerat. Jam in anchoris classis stabat quæ quadraginta armatorum millia veheret. Trium annorum commeatus addebantur. Exercitus terra iturus trecentorum millium erat. Sed tam gravem apparatus, tantamque spem mundi, intervertit Eduardus III. Angliæ Rex, tunc primum Franciæ sceptrum, tan-

quam matris Isabella hereditatem, aggressus
 vindicare. Sic in nostra viscera acti sumus; &
 à nobis superati. triumphos Sarracenis Turcisq;
 concessimus. Tristissimi quidem hi casus; sed
 illorum ingens solacium, nobis adhuc vires esse
 eruendo illi barbarorum Imperio; ac ne quidē
 coniurationem nostrorum Principum in hoc
 quæri: Plures ex illis esse, qui soli huic victoriæ
 sufficere possint. Non enim innumero exercituum
 opus est, velis immensum mare regentibus. Vir
 insignis iudicii animique, & iam longissimo usu
 rerum Turcicarum peritus, suo Regi spondere
 non dubitat, si sibi classis detur, triginta mil-
 lium exercituum imposito, in biennium stipen-
 dia, in annum commeatus, se eo tempore
 Peloponnesum, Eubœam, magnamque Achaïæ
 oram, in illius ditionem redacturum. Ni fecerit,
 idem exercitus qui sibi committeretur decepti
 Regis exigat pœnas; vindicetque atrocissima
 morte temeritatem irritæ sponsionis. Eandem
 spem victoriæ, pene nec tanto sumptu. ausus
 maximo Regi ante aliquot annos dare eximius
 belli dux, opibusque & sanguine dignus cui
 tanta expeditio crederetur. Sed mors illius con-
 silia occupavit, incertum an veneno maturata.
 Utrique causa sperandi, ex nostrorum militum
 robore,

robore, bellique disciplina, tum ex Christiano-
rum numero, atque votis, nostra arma illuc ad
se vocantium; denique ex languentibus Turcis,
qui fortitudinis famam non alio iure obtinent,
quam ob maiorum suorum nondum expiran-
tem memoriam. Sed aiebant isti Duces, in ip-
sius hostis sinum iaciendam hanc facem, non
tutandis limitibus standum, in quibus sum-
mum victoriae premium est, hostem à patria
submovere, mox se vius rediturum; victis au-
tem, & sua, & patrie captivitas imminet. I-
deoque volebant non in Pannonia nos herere,
sed ingēti procursu in media Gracia, Thracia-
ve, castra metiri. Hanc in bellis inferendis ra-
tionem, plerique veterum inivere. Sic in Italia
Hānibal vincebat Carthagini; Sic Romanis in
Africa Scipio; sic denique ipsi Turcae quas gen-
tes nunc obtinent, armis in earum provincias
prolatis domuerunt. Neque Galliam Franci,
neque Normanni maiorem Britanniam, lento
bello remotoque, velut à limine salvaverunt.
In ipsas Provincias irrupere; etiam ante victo-
riam pene occupata mercede victoria.

Quid quod multa, quae iam sunt ad haec bella
adiumenta, nostris maioribus defuerūt? Hostem
ad extrema Orientis querebant, tunc pri-

mo victoriarum aestu ferventem, quem hodie in ipso Pannonia sinu, & in adverso Italia litore statim invenias; sciasque, plena, & mox recessura fortuna senescere, vel ideo quod non augefcit. Patrum quoque nostrorum erroribus edocti, ea ipsa quæ in illis expeditionibus peccaverunt, habebimus in melioris disciplina cautionem.

Nunc etiam urget hostis, ut pene in hoc tantum deliberare liceat, perdere malimus, an vinci. Juvenis Achmetus, qui hodie tyrannide potitur, ad bellum respexit, & Transilvania imminet. Sive lassus suo ocio animum ad hanc expeditionem adiecit, sive apud suos reverentiam paraturus, ingens inde rerum nostrarum discrimen est; cum languens apud illos militia his stimulis exsuscitari possit, & Princeps hætenus inter voluptates segnis sollicitari victoriarum gustu atq; inde acrius in nostram perniciem ardere. Aunt Carolum, qui ultimus Ducum Burgundici nominis fuit, primam partem egisse inventutis non expertem modo armorum, sed & maxime quietis studiosam; mox Gallia flagrante eo bello cui publici boni titulus fuit, adeo in contrarios motus versum, ut exinde nullum vite tempus habuerit

quo

quo à militaribus consilijs vacaret. Absit, in eosdem imperus hic Achmetus consurgat, sed quis in tanto periculo non præstabilius credas arma movere, dum illi nondum veternum excusserunt, quam expectare, ut usu, & victorijs graves, à media (quod absit) Italia, atq; Germania, nobis ad unam servitutem ferale signum tollant? Quod si Achmetum sua luxuries revocabit ad ocium, non à nobis extrusum, non in suis penatibus arma nostra audientem, certe hanc pene turpem pudendamque salutem fortune debebimus, non virtuti.

A Turcis ad Iudeos abire hic liceat; vel ideo, quod post Turcas illis sumus. A Iudeo perunctati, de quibus melius sentiret, Christianis an Turcis, fuit quo frontem hominis miraremur. In nos enim, inter quos erat, vix ausus inclementer dicere, tamen sensum non pressit; & certe, inquit, Turcæ saltem genitalia circuncidunt. Gens est vagis erroribus dissipata; nullius provinciæ potens; acris cogendis opibus, ad omnem mercaturam strenua, & per fanoris flagitium dives: Vbicunque sit, servit; & iam domitos animos, quondam ad libertatem tam acres, huic sorti assuefecit. Mores passim miscuerunt, & suæ indoli; cui cum

E e iiij per-

pervicacia adherent, addunt regionis spiritum in qua nascuntur. Pertinax illis superstitionis ingenium, & vix in nostram pietatem, quantumcunque simulent, sincere mutabile. Eorum corpora olere non sine argumento vulgatum est. Fœda quippe in ipsorum domibus, vestibisque incuria est, & nescio quid insolens exhalat. In summis divitijs non augent corporis cultum; sive nostram invidiam reveriti, sive inter se amantes paritatem. Magnam servitutis argumentum est, quod nec arma, nec fundos, possidere concessum sit. Recte vires adimuntur hostili populo, & nos peius, si polleret, mularetur.

Jam vero enumeratis populis & veluti ad censuram vocatis quorum animos moresque cognoscere ijs prodest, qui in publica luce interque homines victuri sunt, ad varia ingeniorum genera, & affectus veniendum est; qui ut vnam aliquam nationem veluti suo iure non possident, ita per omnes gentes vagi, multisque ubique hominibus insidentes, virtutibus vitisque aut semina aut alimenta suppediant.

CAPVT X.

V Eluti sub ijs syderibus, quæ multo frigore, humentive aere, solent candidos cæciosque populos educare, nonnulli haud secus quam in vicinia Solis fusco vultu inumbrantur in ijs autem plagis quæ nimio Sole flagrant, plerumque spissiori sanguine subiectas gentes tingunt, quorundam hominum candor à patria ferrugine recedit: Ita in humanis populis quædam aspera mentes rigent: alie de patria barbarie nihil habent: crassa aliqua in tenui cælo mentes, tenuesque in opaco: Nec vlla est regio, tam prosperis, aut malignis illustrata syderibus, quæ non omnium vitiorum examen, simulque virtutum, in suis alumnis exceperit. Quippe singulis mortalibus præter patriæ suæ indolem adhuc proprium aliquid Natura concessit: prorsusque ingenti miraculo, per tot secula, & nomina populorum, unicuique hominam sua lineamenta invenit, quæ tam frontis quam animi habitum, à reliquorum corporum, mentiumque similitudine distinguerent. Hunc illius mirabilem ludum, tot hominum affectibus animisque variatum, haud quis facilius co-

gitando assequetur, quam pictor suis tabulis omnium corporum species atque formas incluserit. Licet tamen, tanquam eminentes in condensis sylvis arbores, præcipua ingeniorum & affectuum genera intueri, quibus homines agi solent, ac propemodum componi; simulque à cæteris insigni discrimine separari.

Neque superflua cogitatio erit eo modo recensentis diversissimas hominum classes; in quibus se unusquisque inveniet, & qualis esse velit, aut timeat, tanquam ex sequestra & aliena imagine, deprehendet. Ac præterea cum nullius ingenij species, tam lybrico, aut vicino vestigio in vitia propendeat, quæ non facile prudentiæ habentis intra rectum flecti possit; Nihil quoque tam cognatum virtutibus, quod non pravitas utentium corrumpat; iuvabit affectus, impetusque mortalium suis bonis malisque stipatos contemplari, & quatenus aut noceant aut prosint vestigare; ne deinde aliquos immodice laudemus, vel supra fas & æquum aversemur.

Igitur mortalium ingenia recensenti, statim occurrent extemporanea subtilitatis homines; illi scilicet qui quoties loqui placet, subita ac plerumque festiva oratione per suscep-

tum argumentum decurrunt. Hi si iusto pondere, ut solet, destituuntur, nec studio eloquentes, nec sapientes consilio; sed tum demum cum loquuntur, roganturque, Philosophi, aut Oratores facti; possunt uno precio cum mercibus aestimari, quæ perse inanes ipso fūco artificij imponunt. Eorum duo genera invenias, quidam in privatis, & conscijs sermonibus regnant, brevi nitidoque acumine, & semper veluti in aliorum ineptiam intento. Alij propius ad eloquentiæ dignitatem perveniunt, quandocunque placuerit, statim torrente ingenio, publice, aut inter suos dicturi, rerum omnium quas viderint, legerintve, oportuna subeunte memoria. Virorumque promptos ac faciles impetus mirantur non modo imperiti, sed & interdum qui meliori eruditione imbuuntur; dum ab eiusmodi ingenijs multos iocos atque sententias vident facile ac veluti temere effundi, quas ipsi non nisi anxio & severo labore possent exprimere.

Nam quid illis hominibus (ut ab illis scilicet ordiamur) quorum brevis vivaxque procacitas eminet, magis putes ad industria simulque leporis imaginem factum? Quid elegantius, quam ad omne argumentum sententio-

lam habere? quid urbanius, quam omnium
 dicta, factaque, excipere improvisis salibus,
 vel prudentia, quæ facilis, & nata sub manu,
 ipsa celeritate placet? Huic venustati si acce-
 dit corporis gratia, vel hominis dignitas, &
 præter hæc non immodica sed secunda audacia,
 regnabit ubique illa iocatio, his etiam non in-
 grata quos lacesset, & veram exactamque sa-
 pientiam, in egregijs, sed tardis hominibus suo
 strepitu obruet. Sed hæc loquendi felicitas fre-
 quenter suis morbis infesta est. Tolle illos de
 privato consortio, & à subitis fractisque sen-
 tentijs, id est, à velitatione prudentiæ, deduc in
 certamen proluxæ rationis: tam sterilitatem
 egenarum mentium, nec sufficientium ad ve-
 ram longamque sapientiam, haud dubie con-
 temnes. Quod si & illa, quæ in ijs miraris, di-
 cta concisa, & veluti brevi fulgure micantia,
 scriberentur, ut non abrepto & intercepto ani-
 mo simul incidant atque effugiant, sed ad
 maturam iudicij severitatem exigì possint,
 quam sæpe inania aut inepta viderentur, quæ
 nunc inani præiudicio, & lepore celeritatis fal-
 lunt? In ijs igitur hominibus, non altum &
 perenne ingenij flumen, sed Naturæ impe-
 tus aliquis, quæ ut exiguas aquas si in sublimi
nata

nata sunt, & iniqua tellure opprimunturo, quo angustior est exitus, eo maiori nisu in altum propellit; ita scintillas sapientie statim nisi excipiantur expiraturas, magis vivo & sonoro strepitu laxat de custodia parvarum mentium, & in hanc tantum abortivam sapientiam felicium.

*A*lij autem quibus ita in prolixam eloquentiam fusa ubertas est, ut per inexhaustum spiritum verba utique & sententiae sufficiant, clari quidem apud populum esse solent, si inter publicos coetus in foro templisque audiantur. Grati quoque in privato usu vitae, si tam possint tacere quam loqui. Sed cum omnia animalia id quo potissimum valent, arcano impetu sentiant, & eo uti ament, tum isti maxime sua eloquentia delectati, qua una insignes sunt, haud facile modum tenent, quamcunque rem dicendi libido rapuerit; ut mirari iure possis, in tanta imprudentia tam commode dici posse. Solutis deinde colloquijs, quae importune produxere, cum illos quos loquendo fatigaverunt lata & porrecta frontis vident, non cogitant ab intempestiva orationis fastidio dimissos gaudere, sed ut perfusos magnifica voluptate, eo omine sinunt abire, ut si

in se rursus inciderint, de eodem cibo gustent. Ampla hæ mentes, & sponte natura per omnium pene rerum seriem patentes; non tamen exactæ, neque tinctæ, aut imbutæ, sed singula præcipiti cursu libantes. Et ut Echo neque postremas quas acceperit voces tenere, neque quidquam ulterius suo ingenio loqui potest: Ita isti omnium rerum scientiarumque primas species sibi a capaci Natura subiectas, facillime, ac pene nec cogitantes, admittunt; aliquid autem amplius atque exactius in earundem rerum studys aut facere aut velle vix possunt. Ingens quidem argumentum esse crediderim, non iudicio animi, sed impetu, & veluti fortuna, tantam rerum copiam, ac indigestam venustatem ab ijs produci; quod omnino de quacunque re sermonem instituerint, illa pari ubertate huic verborum & sententiarum pompe sufficiet. Ut vero aliquid memoria in ipso orationis cursu subiecerit, ad hoc illico divertunt, inde quoque in aliam, ut forte inciderit, partem; tandemque per diversa capita diffusi, non sepe originis meminerunt, unde universus sermo defluxerit.

Ergo isti vagis animis, nec in certam rem definitis, non summam modo illam, sed & ut-

vulgarem inter mortales prudentiam, plerumque non vident. Quidam sui ipsius immediati laudatores; alij nec amicos, nec seipsos, ijs officijs iuvantes, in quibus sedulus labor, uniusque negotio inherens, aptandus est; leves plerique, & ut passim provolantibus rebus varij, ita nec à sententijs, quas videntur imbuisse, in alias transire difficiles. Tamen, ut maximam speciem habent cultæ indolis, & per omnes scientias adornata, plerumq; ad rem & famam promoventes debita uni sapientiæ bona occupant. Maxime, si ut vim suam intelligunt, ita & vitia non ignorent, habilique velut fucos se tegant, ne cui, saltem o vulgo, sit aditus ad nævorum suorum contemplationem. Id autem potissimum assequuntur, si in loquendo sibi imperent, neque sinant evagari subditas cupiditates, & quoniam ut aptissimo ad omnia condimento ita eloquentia omnia auribus conciliantur, varios sermones cum varijs callido deflectu instituant, semperque eius generis quo audientibus possint imponere: nimirum apud militares viros, aut ignaros vetustatis, de divinis rebus agant, de ritibus antiquorum, de populorum gentiumque origine; & si quid est præterea in scientijs curiosa

venustate spectabile: Cum ijs quos lychni umbræque Scholarum rudiores ad civilis gubernationis disciplinas faciunt, de populorum & Imperiorum fatis, de Principum genio, disputent. Neminem denique in sua arte lacescant.

Neque enim ingratum, in sociandis interdum sermonibus ad res ijs qui audiunt alienas, aut ignotas, divertere; præsertim cum & nova nos delectent, & de ijs quæ nescimus quedam nos altior opinio, & reverentia plena subeat; Minus periculi istis oratoribus erit, ubi cum humili & angusto animorum genere agent, cui omnia quæ audaci lætaque facundia effunduntur, tanquam sacræ & per Oracula editæ voces, placent. Igitur has ubique partes suscipiant, quas ex audientium forte ad suam famam esse crediderint. Quod quidem ideo facilius poterunt, quia adeo diffusa ingenia per cunctas scientias atq; artes erudiri ita possunt, Natura præeunte, & modico forte usu ut de rebus omnibus non inepte loquantur; cum tamen singula magis non ignorent, quam teneant.

Scribere autem eiusmodi Oratori tam arduum erit, & plerumque ad famam exitiabile, quam facile & venustum est loqui. Raro enim illi spontaneæ eloquentiæ additur vis iudicii,

dicij, quæ stilum perenni gratia ad posteritatem deducat. Quippe promptus, & pene turbulentus animus ubi in ocio, quod scribentibus datur seipsum recognoscit, ipsa rerum quæ occurrunt multitudine oneratus, & confusus, divitijs suis premitur; nec scribere quæ invenit omnia, nec quæ potiora sunt eligere potest.

Denique tam diversa est à loquendo scribendi ratio, tamque alij nervi, ut qui robusta facundia assueverat quacunque liberet decurrere; iam in ipsa descriptione evanidos molitur, & veluti in somnijs ictus. Cæci tamen suaque & aliorum adulatione corrupti, nonnunquam gloriam eloquentia quæsitam scribendi cupiditate destruunt. Multo magis è re sua facturi, si longam spem suarum scriptionum facere Orbi possint; nunquam autem editis libris in famæ periculum venire.

His cautionibus, ille vivax & per omnia dissipatus animus subducet imbecillitatem suam oculis populi, & in speciem sapientiæ assurgat, sive se regere ipsum possit (quod utique frequenter non videas) sive saltem consilij patiens suadentibus amicis acquiescet: ut qui prima vini caligine dormiti adhuc sciunt

nec

nec se sapere, nec monitis familiarium pervicaci sui fiducia, obsistunt.

Ex adverso eiusmodi hominum, est aliud genus prima fronte tam à specie suæ virtutis alienum, quam isti eloquentes a vitiorum in quæ nati sunt imagine recedunt. Hi igitur, cum subito loquendum est, tardam ægriusve sequentem orationem habent, hærentque sæpissime blandimentis lacesciti, vel iocis, quæ subiti & expediti ingenij homines in quotidianis colloquijs tanquam levia tela contorquent. Neque autem sola verba ægre expediunt: sed sicubi etiam dicenda sententia, quærunt quid sentiant, neque statim inveniunt. Verum advocato animo, & in sese ad meditandum reducto, in rerum & negotiorum vim idonea subtilitate penetrant; verba quibus utantur apta concipiunt. Vis in illis recondita, utilesque, & veræ, non fucata, & ex scholis umbratiles sententiæ; & si eruditio ipsis accessit, ususque scribendi plerunque dignissime quas posteris ipsi tradant. In hoc vero is fortuna male consuluit, quod angustis retusisque animis ipsa primorum motuum verborumque specie simillimi, iniquissimo præiudicio sæpe iacent, temnunturque. Ideoque ignota

gnota magnitudo ingenij non utique habet
semper propitiam virorum principum manum,
qua ad dignas sua industria curas & honores
tollatur. Veluti preciosissimarum mercium de-
cor, si sine titulo intra viles fasciarum no-
dos later, non adducit emptores. Is igitur
hominibus utilitatis plenissima ratio est,
viam facere qua ad sui animi interiora adea-
tur, nebulasque amoliri quas in suo limine
natura stipaverat. Hoc porro assequuntur, vel
scribendo (nam quid est aliud tabulam a-
nimi proponere?) vel assiduo usu ex-
citando lentioris ingenij acumen, ut quan-
tum est tantum esse sciatur; aut denique quam
possunt intima longaue familiaritate cum il-
lis Optimatibus, se miscentes, qui ut multo usu
agnoscere robustæ mentis vires, ita agnitas pos-
sunt provehere.

Inter hæc nimij ponderis & levitatis mala,
posita indoles, ad humana dignitatis fastigium
pervenit, huic modica inest, & tantum cum
opus est, eloquentia, & si tempus studiumve ac-
cedat, venustior; in familiari usu vite, prom-
pta & nitida, non hærens & turbata ora-
tio; vis iudicii non multum involuta, & quan-
quam acris subito, tamen post moram & con-
siliū

silium validior. Hic est denique idoneus virtutibus homo ad privatam sapientiam & publicam factus; aut si vitis fecundum animum tradet, non quotidiana nequitia velut moles, in quamcunque partem incubuerit, perniciosissimo casu omnia affligens.

Ampla autem ingenia ab opacis mentibus velut hac nota Natura distinxit, quod hæc dignitatem suam agnoscant, peragantque omnia liberalius, verecundis quidem, sed erectis spiribus, semperque diffusum aliquid, & vivida maiestatis contemplantibus: Retuse vero mentes in angustas cogitationes atque consilia ipse se damnent, nunquam ausæ à timida humilitate excedere; In parvis interim, & mensuram sui animi non superantibus, ad ultimam diligentiam, exactæ sunt: cum scilicet astus quidam illis ingenijs accommodatus sit, non altus ille aut nobilis, sed ut in exiguis & invalidis animantibus videmus, per diffidentiam suis rebus semper intentus.

Sunt quidam ex literatorum numero, qui si-ve disciplinis suis faventes, si-ve eruditionis utilitate (quam eximiam esse quis unquam nisi ex barbaris ignoravit?) decepti negant aliquod ingenium in magnis numerandum, nisi quod

quod possit literas capere; aut ullum ad iustum
decorum pervenisse quod non illis ornatum sit.
In hunc modum homines publicis virtutibus
claros, natoque regendis populis, si ad litera-
rum subtilitatem inepti sint, à vera hu-
manitatis & magnitudinis classe excludunt:
pessimo prorsus suffragio ac errore, aut si mavis
insania, quandoquidē e contrario verus dicas,
neminem esse civilibus rebus parem nisi in ip-
sis naturæ divitis conceptum; multos au-
tem in umbra scholarum etiam ad lau-
dem pervenire, inanes, & superflui acu-
minis viros; quippe quorum indoles in ra me-
tam nescio cuius scientiæ damnata, caligat ad
utris illius prudentiæ lumen cui omnium lite-
rarum disciplina donanda est. Nisi forte
non verius sapientia illum amabit, qui
augurari in populis motus, & tempestivis
remediis occupare poterit, quam in Luna, So-
lisque defectibus doctum, Astrorumque erro-
res, & redeuntes, in circulum anni vices perpe-
tua contemplatione numerantem. Illi ipsi
qui adeo importunis laudibus Musas attol-
lunt, non hunc tantum politum aut eru-
ditum vocant, qui omnes scientiarum partes
pari felicitate impleverit. Sed satis est
in ali-

in aliqua modo regnare. Ut si Orator egregius ad argumenta se ipsam torquentis Philosophia ineptus sit, aut si non natus ad Eloquentiam Philosophus, si Historia, aut Poeseos rudis, non hunc ideo à scientiæ, aut præstantis indolis titulis velint arceri. Quam igitur laudem pars disciplinarum aliqua ferre potest, cur ab ista scientia audent detrabere, quæ est in regenda societate hominum posita, cæterisque omnibus quæcunq; in humanis rebus sunt antecellit? An sapientiam Græce tantum, aut Latine, ac non potius arcano impetu, & omnium linguarum sermonumque conscio, suis alumniis loqui existimes? Parum est præstanti ingenio nasci, si nihil est aliud quam aptum ingenium ad Academicæ eruditionis industriam esse sortitum. Illi primi quos habemus eruditionis Principes, non in Scholis sudaverunt; & erant tamen propitio cælo nati. Condere civium mores, patriam consilijs firmare, in ritus peregrinos intueri, quæque inde placebant in suos invehere: Deprehendere cæli motus, ne anni spatia ad statos & necessarios gentium usus laterent: Hoc tunc scientia erat, hoc nunc nostri literati scilicet imitari arbitrantur. Quippe illi Antiqui dum intentiori curarum

des

des populos student mansuetudini ceterisque conciliare virtutibus, statim facta est civili Philosophia origo; dum mutua contentione provec̃ti hoc vel illud populo persuadent primæ eloquentiæ nata vis: Denique historiarum monimenta illorum veterum prudentiam, atque astus, narrant hodiernis literatis, tanquam successoribus si & ipsi molem negotiorum ferre possunt: sin autem animo non sunt ad res civiles idoneo, tanquam custodibus & editis antiquæ virtutis: nam historiam ad solam contemplationem legere, ociosa voluptas est, imitari autem laudatos olim viros, vera & publica eruditio.

Equidem non negaverim illud demum absolutum esse ingenium, quod ad rem publicam simulque scientias factum sit. Tunc quippe mutuo auxilio hæc dotes se in cælum ipsæ attollunt. Regit enim literas, ne ineptiant, aut sordescant, sublimis & ad sui seculi morem formata calliditas; quam invicem literæ armant, ne expertis tantum rebus, sui que temporis notitia nitatur, sed peritia quoque & laboribus antiquitatis.

Si quis tamen, ut interdum fit, publica luci, & iuvanda patriæ idoneus, non eadem felici-

tate à Musis amabitur, nihilominus celsioris ordinis & elegantiae censendus est, quam qui duntaxat argutias umbratilis ludi; & quæ cetera in Scholis edocentur, capere potest, inepto ad civiles disciplinas animo, quæ potissimum usu constant. Adeo ut non per iocum magis quam ex Philosophia præcepto Favorinus scientiam Adriani metuit sit ex magnitudine potestatis. Adrianus Imperator famam scientiæ quærebat, & forte in Favorinum Philosophum inciderat, qui ab eo laceffitus argumenti, parcius, & ut victus agebat, quo Princeps impune exultaret. Obiurgantibus amicis, quod tam facile cessisset. Male, inquit, admonetis: Nam cur non doctissimum putem qui habet viginti legiones? Hæc non sine argumento Philosophus; cum ex arte tot legionibus moderari; sit altioris scientiæ, quam quicquid exercitoes per contemplationem sublato acumine, in scholis deprehendas.

Cæterum ut omnium rerum, tum ingeniorum maxime pulchritudinem, sæpe sui fiducia pervertit. Multi enim suæ imbecillitatis conscii, id conantur à laboribus impetrare, quod Natura negaverat, & assiduo cultu animum ita mitigant, atque formam ut deinde
 supra

Barclay, John, 1582-1621

Satyricon

Bd.: 1/4. (1617).

Leydae 1617

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- NL 69
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11270696-4